

DG
330
T54
1881
GTU
Storage

P. P. SÆCULI IV.

Folio III

Eccles. super. permissu.

VII 2000 1

Philastrius

THEODOSIUS MAGNUS,

IMPERATOR.

13961

214
5941

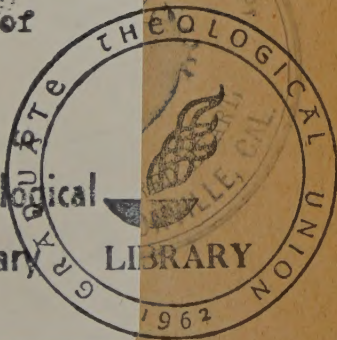
Property of

CBF

Please return to

Graduate Theological

Union Library

BARCINONE.

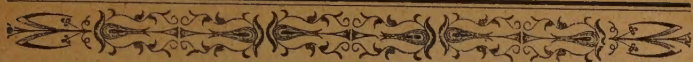
APUD VIDUAM ET FILIOS J. SUBIRANA,

IN VIA DICTA PUERTA FERRISA, 16.

1881.

DG
330
T54
1881

1881

THEODOSII

DE RELIGIONE DECRETA.

LIB. I. TIT. X. DE OFFICIO COMITIS SACRARUM LARGITIONUM.

1. «Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Syagrium Pf. P.» Palatinos strenuos regionibus singulis attributos jubemus eam in cunctis adhibere solertiam, ut non modo abire e provincia non sinatur, qui canonem propriæ administrationis exactum certissimis nequeat approbare documentis, verum etiam mansuetudinis nostræ instructa cognitio eum graviore vindicta censeat corrigendum. «Dat. III Non. Jul. Viminacio, Syagrio et Eucherio Coss.» (381).

2. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Trifolio Comiti sacrarum largitionum.» Palatini monitores frequentissimi ad profligandos largitionales titulos iudicibus ordinariis semper assistant; deinde, si alicujus remissior super hoc fuerit cura detecta, tamdiu unusquisque iudex a palatinis intra provinciam a se administratam peracto jam honore teneatur, quamdiu per eum id, quod debitum fuerit, exigatur. «Dat. VII Id. April. Constantinopoli, Arcadio A. I. et Bautone Coss.» (385).

3. «Idem AAA. ad Florianum Comitem sacrarum largitionum.» In omnibus causis ita cognitioni iurgiorum operam dabis, ut extra ordinem ac sine temporibus recognoscens, mature, cum ratio tulerit, ac rursus severius, si iustitia persuaserit, definitivam scias promendam esse sententiam. «Dat. V Kal. Dec. Arcadio A. I. et Bautone Coss.» (385).

4. «Idem AAA. Severino Comiti sacrarum largitionum.» Comperimus, inconsulto præfecto urbis ac penitus ignorante, raptos ad suplicium mercatores, corporalibus affectos injuriis, gravis insuper muletæ acerbitate nudatos. Cum igitur omnia corporatorum genera, quæ in Constantinopolitana urbe versantur, universos quoque cives atque populares, præfecturæ urbanæ regi moderamine recognoscas: si cujuspiam fortasse persona fisci flagitabit examen, vel in aliquem horum similis posthac redundabit invidia, is non per officium palatinum, sed per apparitionem sedis urbanæ cognoscendo negotio præparatus, ad eum cognitorem, cui urbs tota subjacet, deducetur, ut ab eo possit audiri aut, si necessitas suaserit, ad iudicium tuum, te petente transmitti. «Dat. XVII Kal. Mai. Mediolani, Tatiano et Symmacho Coss.» (391).

8. «Impp. Theodosius et Valentinianus AA. ad Volusianum Pf. P.» Non amplius, quam semel, intra eandem provinciam quidquam publici muneris palatinus exerceat, sed adjutoris suggestio gestis expressa teneatur, quæ et nomen palatini et ei, qui dirigendus, in eandem provinciam nihil ante commissum, evidenter exprimat. Quod si aut hujusmodi solemnitate neglecta, aut repetito actu ad provinciam missus fuerit palatinus, adiutorem officii et primicerium atque secundicerium triginta librarum auri pœna percellat, nec uti licebit his fortasse

præstigiis, quod eidem, non eadem tamen, possint gerenda committi: eundem enim palatinum intra eandem provinciam quidquam publici muneris iterum procurare non licet. Palatini vero scient, sibi cum provincialibus nihil esse commune. Judicibus sane oportebit insistere, et si inter eos breves, quos ad provinciam deferent, et eos, qui a provincialium tabulariis proferuntur, fuerit aliqua diversitas, adscitis sibi in consilium ex provincia quinque honoratis, inter palatinum ac tabularium provinciae moderator cognoscat, et discussa brevium fide accelerari exactionem jubebit aut censuræ legum veterum subjacebit. Noverint sane provincialium moderatores, nullam prorsus exactionis partem ad palatinum officium pertinere, nec unquam his adminicula præbenda; sed nec susceptori quidem aut tabulario provinciae palatinus incumbet, neque a susceptore summam illatorum, neque nominatorios breves a tabulario postulabit, cum hæc omnis sollicitudo sit judicis. Comitibus quoque titulorum, si quando eos ad provinciam mitti ratio necessitatis exegerit, nulla adminicula de palatino dari jubemus officio, sed sola eis provincialis apparitio parebit, pœna viginti librarum auri comitem titulorum et officium feriente palatinum, si quis palatinorum cuilibet comiti titulorum fuerit adjunctus. «Dat. III Kal. Mart. Ravennæ, Felice et Tauro Coss.» (428).

LIB. II. TIT. VIII. DE FERIIS.

18. «Imppp. Gratianus. Valentinianus et Theodosius AAA. ad Principium Pf. P. Solis die, quem dominicum rite dixere majores, omnium omnino litium, negotiorum, conventionum

quiescat intentio; debitum publicum privatumque nullus efflagitet; nec apud ipsos quidem arbitros» vel judiciis flagitatos vel sponte delectos ulla sit agnitio jurgiorum. «Et» non modo notabilis, verum etiam sacrilegus judicetur, qui a sanctæ religionis instictu rituve deflexerit. «PP. III Non. Novemb. Aquileiæ. Acc. VIII. Kal. Dec. Romæ, Honorio N. P. et Evodio Coss.» (386).

19. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Albino Pf. U.» Omnes dies jubemus esse juridicos. Illos tantum manere feriarum dies fas erit, quos geminis mensibus ad requiem laboris indulgentior annus accepit, æstivis fervoribus mitigandis, et autumnis foetibus decerpendis. § 1. Kalendarum quoque Januariarum consuetos dies otio mancipamus. § 2. His adjicimus natalitios dies urbium maximarum, Romæ atque Constantinopolis, quibus debent jura deferre, quia et ab ipsis nata sunt. § 3. Sacros quoque Paschæ dies, qui septeno vel præcedunt numero vel sequuntur, in eadem observatione numeramus, nec non et dies solis, qui repetito in se calculo revolvuntur. § 4. Parem necesse est haberi reverentiam nostris etiam diebus, qui vel lucis auspicia vel ortus imperii protulerunt. «Dat. VII Id. Aug. Romæ Timasio et Promoto Coss. (389).

INTERPRETATIO. «Causas per anni spatium omnibus diebus secundum leges audiri præcipimus. Et licet lex quatuor menses ad fructus colligendos indulserit, sed ita pro provinciarum qualitate et præsentia dominorum credidimus faciendum, ut a die VIII Kalendarum Juliarum usque in Kalendas Augusti mensivæ feriæ concedantur, et de Kalendis Augusti usque in X Kalendas Septembris agendarum causarum licentia tribuatur. A X autem Kalend. Septemb. usque in Idus Octobr. vindemiales fe-

riæ concedantur. Dies etiam dominicarum , qui feriati sunt , ab audiendis negotiis vel exigendis debitis sequestramus. Sanctos etiam Paschæ dies, id est septem qui antecedunt, et septem qui sequuntur. Nec non et dies natalis Domini nostri vel Epiphaniæ sine forensi strepitu volumus celebrari. Natalem etiam principis vel initium regni pari reverentia convenit observari.

20. «Iidem AAA. Proculo Pf. U.» Festis solis diebus Circensium sunt inhibenda certamina, quo Christianæ legis veneranda mysteria nullus spectaculorum concursus avertat, præter clementiæ nostræ natalitios dies. «Dat. XV Kal. Mai. Constantinopoli, Arcadio A. II, et Rufino Coss.» (392).

21. «Iidem AAA. Tatiano Pf.» P. Actus omnes seu publici seu privati diebus quindecim Paschalibus sequestrentur. «Dat. VI Kal. Jun. Constantinopoli , Arcadio A , II , et Rufino Coss. (392).»

25. «Impp. Honorius et Theodosius AA. Jovio Pf. P. Post alia:» Dominica die, quam vulgo solis appellant, nullas edi penitus patimur voluptates, etsi fortuito in ea aut imperii nostri ortus, redeuntibus in semet anni metis, offulserit, aut natali debita solemnia deferantur. «Dat. Kal. April. Ravennæ, Honorio VIII, et Theodosio III, AA. Coss.» (409).

26. «Iidem AA. Joanni Pf. P. post alia:» Die Sabbato ac reliquis, sub tempore, quo Judæi cultus sui reverentiam servant, neminem aut facere aliquid aut ulla ex parte conveniri debere præcipimus: cum fiscalibus commodis et litigiis privatorum constat reliquos dies posse sufficere, etc. «Dat. VII Kal, Aug. Ravennæ, DD. NN. Honorio VIII, et Theodosio III. AA. Coss.» (409).

INTERPRETATIO. «Die Sabbati nullum Judæorum aut pro fis-

cali utilitate aut pro quolibet negotia volumus conveniri, quia religionis eorum dies non debet actione aliqua perturbari.»

LIB. III. TIT. VII. DE NUPTIIS.

2. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Cynegio Pf. P.» Ne quis Christianam mulierem in matrimonium Judæus accipiat, neque Judææ Christianus conjugium sortiatur. Nam si quis aliquid hujusmodi admiserit, adulterii vicem commissi hujus crimen obtinebit, libertate in accusandum publicis quoque vocibus relaxata. «Dat. prid. Id. Mart. Thessalonica, Theodosio A. II et Cynegio V. C. Coss.» (388).

INTERPRETATIO. «Legis hujus severitate prohibetur, ut nec Judæus Christianæ matrimonio utatur, nec Christianus homo Judæam uxorem accipiat. Quod si aliqui contra vetitum se tali conjunctioni miscuerint, noverint se ea pœna, qua adulteri damnantur, persequendos, et accusationem hujus criminis non solum propinquis, sed etiam ad persequendum omnibus esse permissam.»

LIB. V. TIT. III. DE BONIS CLERICORUM ET MONACHORUM.

1. «Impp. Theodosius et Valentinianus AA. ad Taurum Pf. P. et Patricium » Si quis episcopus aut presbyter aut diaconus aut diaconissa aut subdiaconus vel cujuslibet alterius loci clericus aut monachus aut mulier, quæ solitariae vitæ dedita est, nullo condito testamento decesserit, nec ei parentes utriusque

sexus vel liberi, vel si qui agnationis cognationisve jure junguntur vel uxor exstiterit, bona, quæ ad eum pertinuerint, sacrosanctæ ecclesiæ vel monasterio, cui fuerat destinatus, omnifariam socientur (exceptiis facultatibus, quas forte censibus adscripti vel juri patronatus subjecti vel curiali conditioni obnoxii clerici vel monachi cujuscumque sexus relinquunt. Nec enim justum est, bona seu peculia, quæ aut patrono legibus debentur aut domino possessionis, cui quis eorum fuerat adscriptus, aut ad curias pro tenore dudum latæ constitutionis sub certa forma pertinere noscuntur, ab ecclesiis detineri; actionibus videlicet competenter sacrosanctis ecclesiis reservatis, si quis forte prædictis conditionibus obnoxius aut ex gestis negotiis aut ex quibuslibet aliis ecclesiasticis actibus obligatus obierit): ita ut, si qua litigia ex hujusmodi competitionibus in judiciis pendent, penitus sopiantur, nec liceat petitori post hujus legis publicationem judicium ingredi, vel œconomis aut monachis aut procuratoribus inferre molestiam, ipsa petitione antiquata, et bonis, quæ relicta sunt, religiosissimis ecclesiis vel monasteriis, quibus dedicati fuerant, consecratis. «Dat. XVIII Kal. Jan. Ariovindo et Aspare Cos.» (434).

INTERPRETATIO. «Si quis episcopus, vel quos lex ipsa commemorat, aut quilibet religiosi vel religiosæ intestati sine filiis, propinquis vel uxore desesserint, qui tamen nec curiæ quidquam debuerint nec patrono, quidquid dereliquerint, ad ecclesias vel monasteria quibus obsecuti fuerint, pertinebit. Qui si testari voluerint, habebunt liberam potestatem.

LIB. V. TIT. V. DE POSTLIMINIO.

2. «Impp. Honorius et Theodosius AA. Theodoro Pf. P.»
Diversarum homines provinciarum cujuslibet sexus, conditionis, ætatis, quos barbarica feritas captiva necessitate transduxerat, invitos nemo retineat, sed ad propria redire cupientibus libera sit facultas. § 1. Quibus si quidquam in usum vestium vel alimonie impensum est, humanitati sit præstitum, nec maneat victualis sumptus repetitio: exceptis iis, quos barbaris vendentibus emptos esse docebitur a quibus status sui pretium, propter utilitatem publicam, emptoribus æquum est redhiberi. Ne quando enim damni consideratio in tali necessitate positis negari faciat emptionem, decet redemptos aut datum pro se pretium emptoribus restituere, aut labore, obsequio vel opere quinquennii vicem referre beneficii, habituros incolumem, si in ea nati sunt, libertatem. § 2. Reddantur igitur sedibus propriis sub moderatione, qua jussimus, quibus jure postliminii etiam veterum responsis incolumia cuncta servata sunt. § 3. Si quis itaque huic præcepto fuerit conatus obsistere actor, conductor procuratorque, dari se metallis cum pœna deportationis non ambigat; si vero possessionis dominus, rem suam fisco noverit vindicandam seque deportandum. § 4. Et ut facilis exsecutio proveniat, Christianos proximarum locorum volumus hujus rei sollicitudinem gerere. Curiales quoque proximarum civitatum placuit admoneri, ut emergentibus talibus causis sciant, legis nostræ auxilium deferendum ita ut noverint rectores universi, decem libras auri a se et tantundem a suis apparitionibus exi-

gendum, si præceptum neglexerint. «Dat. IV Id. Decemb. Ravenna, Honorio VIII, et Theodosio III, AA. Cos.» (409).

INTERPRETATIO. «Hi, qui ab hostibus tempore captivitatis ducti sunt, si ab aliquibus vel ad victum vel ad vestitum aliquid acceperunt, cum redire ad propria voluerint, minime aliquid pro eorum requiratur expensis. Tamen si pretium pro captivo suo prædator acceperit, quod dedisse emptor probaverit, sine dubitatione recipiat. Quod si pretium non habuerit, quinquennio serviat captivus emptori et post quinquenium sine pretio ingenuitati reddatur, qui, cum ad propria redierit, omnia sua integra et salva recipiat. Si quis itaque huic tam justæ præceptioni resistere tentaverit, noverit se in exilio deputandum: si vero possessor fuerit, facultatem suam fisci viribus addicendam. Sane Christianos, qui redemptioni studere debent, pro captivis volumus esse sollicitos. Ad curiales etiam ista sollicitudo pertineat, ita ut omnes iudices sciant, decem libras auri fisco se daturos, qui hujus legis præcepta neglexerint.»

LIB. IX. TIT. VII. AD LEGEM JULIAM, DE ADULTERIIS.

5. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Cynegio Pf. P.» Ne quis Christianam mulierem in matrimonium Judæus accipiat, neque Judææ Christianos conjugium sortiatur. Nam si quis aliquid hujus modi admiserit, adulterii vicem commissi hujus crimen obtinebit, libertate in accusandum publicis quoque vocibus relaxata. «Dat. III Id. Mart. Thessalonica, Theodosio A. II et Cynegio Coss.» (388).

INTERPRETATIO. «Nec Judæus Christianam nec Christianus Ju-

dæam ducat uxorem. Quod si fecerit, cujuslibet accusatione, velut in adulteros vindicetur.»

LIB. IX. TIT. XXV. DE RAPTO VEL MATRIMONIO SANCTIMONIALIUM VIRGINUM VEL VIDUARUM.

3. «Impp. Honorius et Theodosius AA. Palladio. Pf. P. Post alia:» Si quis dicatam Deo virginem, prodigus sui, raptor ambierit, publicatis bonis deportatione plectatur; cunctis accusationis huius licentia absque metu delationis indulta. Neque enim exigi convenit proditorem, quem pro pudicitia religionis invitat humanitas. «Dat. VIII Id. Maii Ravenna, Theodosio A. IX, et Constantio III, V. C. Coss.» (420).

LIB. IX. TIT. XXXV. DE QUÆSTIONIBUS.

4. Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. Albuciano Vicario Macedoniæ. Quadraginta diebus, qui auspicio cæremoniarum paschale tempus anticipant, omnis cognitio inhibeatur criminalium quæstionum. «Dat. VI Kal. April. Thessalonica, Gratiano A. V. et Theodosio A. I. Coss.» (380).

INTERPRETATIO. «Diebus quadragesimæ pro reverentia religionis omnis criminalis actio conquiescat.»

5. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Tatiano Pf. P.» Sacratissimæ quadragesimæ diebus nulla supplicia sint corporis, quibus absolutio expectatur animarum. «Dat. VIII Id. Sept. Forostaminii, Timasio et Promoto Coss. (389).

LIB. IX. TIT. XXXVIII. DE INDULGENTIIS CRIMINUM.

6. «Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Antidium V. C. Vicarium.» Paschalis lætitiæ dies ne illa quidem tenere sinit ingenia, quæ flagitia fecerunt; pateat insuetis horridus carcer aliquando luminibus. Alienum autem censemus ab indulgentia, qui nefariam criminum conscientiam in majestatem superbe animaverit, qui parricidali furore raptus sanguine proprio manum tinxit, qui cujusque præterea hominis cæde maculatus est, qui genialis tori ac lectuli fuit invasor alieni, qui verecundiæ virginalis raptor exstitit, qui venerandum cognati sanguinis vinculum profano cæcus violavit incestu, vel qui noxiis quæsita graminibus et diris immurmurata secretis mentis et corporis venena composuit, aut qui sacri oris imitator et divinorum vultuum appetitor venerabiles formas sacrilegio eruditus impressit. His ergo tali quoque sub absolutione damnatis, indultum nostræ serenitatis eo præcepti fine concludimus, ut remissionem veniæ crimina, nisi semel commissa, non habeant, ne in eos liberalitatis augustæ referatur humanitas, qui impunitatem veteris admissi non emendationi potius quam consuetudini deputarunt. «Recitata XII Kal. Aug. Romæ, Syagrio et Eucherio Coss.» (381).

7. «Idem AAA. ad Marcianum Vicarium.» Religio anniversariæ obsecrationis hortatur, ut omnes omnino periculo carceris metuque pœnarum eximi juberemus, qui levioere crimine rei sunt postulati. Unde apparet eos excipi, quos atrox cupiditas in scelera compulit sæviora: in quibus est primum crimen

et maxime majestatis, deinde homicidii veneficiiue ac maleficiorum, stupri atque adulterii parique immanitate sacrilegii, sepulcrique violatio, raptus monetæque adulterata figuratio. «Dat. XI Kal. April. Mediolano, Richomere et Clearcho Coss.» (384).

8. «Idem AAA. ad Neoterium Pf. P.» Nemo deinceps tardiores fortassis afflatus nostræ perennitatis exspectet: exsequantur judices, quod indulgere consuevimus. Ubi primum dies paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula solvantur. Sed ab his secernimus eos, quibus contaminari potius gaudia lætitiæque communem, si dimittantur, advertimus. Quis enim sacrilego diebus sanctis indulgeat? quis adultero vel incesti reo tempore castitatis ignoscat? quis non raptorem in summa quiete et gaudio communi persequatur instantius? Nullam accipiat requiem vinculorum, qui quiescere sepultos quadam sceleris immanitate non scivit; patiatur tormenta veneficus, maleficus adulteratorque monetæ; homicida, quod fecit, semper exspectet; reus etiam majestatis de domino, adversum quem talia molitus est, veniam sperare non debet. «Dat. V Kal. Mart. Mediolano, Arcadio A I et Bautone Coss.» (385).

INTERPRETATIO. «Sacrilegus, adulter, incesti reus, raptor, sepulcrorum violator, veneficus, maleficus, adulterator monetæ, homicida diebus Paschæ nullatenus absolvantur. Reliqui omnes, quos minorum causarum culpa constringit, diebus venerabilibus Paschæ specialiter absolvantur.

LIB. IX. TIT. XLV. DE HIS QUI AD ECCLESIAS CONFUGIUNT.

2. Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius AAA. Romulo Comiti S. L.» Publicos debitores, si confugiendum ad ecclesias crediderint, aut illico extrahi de latebris oportebit, aut pro his ipsos, qui eos occultare probantur, episcopos exigi. Sciat igitur præcellens auctoritas tua, neminem debitorum posthac a clericis defendendum aut per eos ejus, quem defendendum esse crediderint, debitum esse solvendum. «Dat XV Kal. Nov. Constantinopoli, Arcadio A II. et Rufino Coss.» (392).

LIB. XV. TIT. VII. DE SCENICIS.

4. «Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Paulinum Pf. U. Mulieres, quæ ex viliori sorte progenitæ spectaculorum debentur obsequiis, si scenica officia declinarint, ludicris ministeriis deputentur, quas necdum tamen consideratio sacratissimæ religionis et Christianæ legis reverentia suæ fidei mancipavit; eas enim, quas melior vivendi usus vinculo naturalis conditionis evolvit, retrahi vetamus. Illas etiam feminas liberas contubernio scenici præjudicii durare præcipimus, quæ mansuetudinis nostræ beneficio expertes muneris turpioris esse meruerunt. «Dat. V Kal. Maii Mediolano, Gratiano V, et Theodosio I, AA. Coss.» (380).

5. «Iidem AAA. ad Paulinum Pf. U. Quisquis thymelicam ex urbe venerabili, immemor honestatis abduxerit eamdemque

in longinqua transtulerit ut etiam intra domum propriam, ita ut voluptatibus publicis non serviat, retentarit, quinque librarum auri illatione mulctetur. «Dat. V. Kal Maii Mediolano, Gratiano V. et Theodosio I, AA. Cos.» (380).

6. «Idem AAA. ad Valerianum Pf. U.» Equos, quos ad solemne certamen vel mansuetudinis nostræ largitio subministrat vel diversorum ex amplissimo ordine magistratuum, hactenus ad copiam providendos serenitas nostra decrevit, ut, quidquid illud est, quod palmarum numero gloriosum, et celebratis utrimque victoriis nobile congregatur, spectaculis potius urbanæ plebis inserviat, quam prædæ atque compendio depute-
tur. Quisquis igitur ex eo, quod vel serenitas nostra vel ordinarii consules vel prætores in hujusce modi tribuunt voluptates, quamlibet commodis compendioque privato derivandam duxerit esse jacturam, unius auri libræ condemnatione mulctatus, largitionibus nostris cogatur esse munificus. «Dat. VIII. Kal. Maii Treviris, Eucherio et Syagrio Coss.» (381).

7. «Idem AAA. ad Valerianum Pf. U.» Eos qui agitandi munus exercent, illustris auctoritas tua nullis, præter circense certamen, affici noverit oportere suppliciis. «Dat VIII Id Maii Eucherio et Syagrio Coss.» (381).

8. «Idem AAA. ad Valerianum Pf. U.» Scenæ mulier si vacationem religionis nomine postularit, obtentu quidem petitionis veniæ non desit: verum si post, turpibus volutata complexibus, et religionem, quam expelierit, prodidisse, et gerere, quod officio desierat, animo tamen scenica detegetur, retracta in pulpitem, sine spe absolutionis ullius ibi eo usque permaneat, donec anus ridicula, senectute deformis; nec tunc quidem absolutione potiatur, cum aliud quam casta esse non possit.

«Dat. VIII Id. Maii Aquileia, Syagrio et Eucherio Coss.» (381).

9. «Iidem AAA. Herasio Proconsuli Africae.» Quaecumque ex hujus modi faece progenitæ scenica officia declinare, ludicris ministeriis deputentur, quas necdum tamen sanctissimæ religioni et in perenne servandæ Christianæ legis secretorum reverentia suæ fidei vindicarit. Illas etiam fœminas liberatas contubernio scenici præjudicii durare præcipimus, quæ mansuetudinis nostræ beneficio expertes muneris turpioris esse meruerunt. «PP. Karthagine, V Kal. Sept. Eucherio et Syagrio Coss. (381).

10. «Iidem AAA. Cynegio Pf. P.» Fidicinam nulli liceat vel emere vel docere vel vendere vel conviviiis aut spectaculis adhibere. Nec cuiquam ad delectationis desiderium erudita feminea musicæ artis studio liceat habere mancipia. «Dat VIII Kal. Jul. Constantinopoli, Arcadio A. I et Bautone Coss.» (385).

11. «Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius AAA. Rufino Pf. P.» Nulla mima gemmis, nulla sigillatis sericis aut textis utatur auratis. His quoque vestibus noverint abstinendum, quas Græco nomine a Latino crustas vocant, in quibus alio admixtus colori puri rubor muricis inardescit. Uti sane iisdem scutulatis et variis coloribus sericis, auroque sine gemmis collo, brachiis, cingulo non vetamus. «Dat. XI Kal. Oct. Constantinopoli, Theodosio A. III et Abundantio Coss.» (393).

12. «Iidem AAA. Rufino Pf. P.» Si qua in publicis portibus vel in his civitatum locis, in quibus nostræ solent imagines consecrari, pictura pantomimum veste humili et rugosis sinibus agitorem aut vilem offerat histrionem, illico revellatur, neque unquam posthac liceat in loco honesto inhonestas annotare personas. In aditu vero circi, vel in theatri prosceniis ut collocentur, non vetamus. § I. His illud adjicimus, ut mimæ,

et quæ ludibrio corporis sui quæstum faciunt, publice habitu earum virginum, quæ deo dicatæ sunt, non utantur, et ut nulla femina, nec puer themilici consortio imbuantur, si Christianæ religionis esse cognoscitur. «Dat. III Kal. Jul. Heracleæ, Arcadio A. III, et Honorio A. II, Coss.» (394).

LIB. XVI. TIT. I. DE FIDE CATHOLICA.

2. «Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. Edictum ad Populum urbis Constantnopolitanæ.» Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit temperamentum, in tali volumus religione versari, quam divinum Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usque ad nunc ab ipso insinuata declarat, quamque pontificem Damasum sequi claret et Petrum Alexandriæ episcopum, virum apostolicæ sanctitatis; hoc est ut secundum apostolicam disciplinam evangelicamque doctrinam Patris et Filii et Spiritus sancti unam deitatem sub parili majestate et sub pia trinitate credamus § 1. Hanc legem sequentes Christianorum catholicorum nomen jubemus amplecti, reliquos vero dementes vesanosque judicantes hæretici dogmatis infamiam sustinere, nec conciliabula eorum ecclesiarum nomen accipere, divina primum vindicta, post etiam motus nostri, quem ex cœlesti arbitrio sumpserimus, ultione plectendos. «Dat. III Kal. Mart. Thessalonica, Gratiano A. V, et Theodosio A I, Coss» (380).

3. «Iiidem AAA. ad Auxonium proconsulem Asiæ.» Episcopis tradi omnes ecclesias mox jubemus, qui unius majestatis atque virtutis Patrem et Filium et Spiritum sanctum confitentur, ejusdem gloriæ, claritatis unius, nihil dissonum profana

divisione facientes, sed trinitatis ordinem, personarum assertionem et divinitatis unitatem; quos constabit communione Nectarii episcopi Constantinopolitanæ Ecclesiæ, Timothei necnon intra Ægyptum Alexandrinæ urbis, episcopos esse sociatos; quos etiam in Orientis partibus Pelagio episcopo Laodicensi et Diodoro episcopo Tarsensi: in Asia necnon proconsulari atque Asiana diœcesi Amphilocio episcopo Iconiensi et Optimo episcopo Antiocheno: in Pontica diœcesi Helladio Episcopo Cæsariensi et Otreio Meliteno et Gregorio episcopo Nysseno, Terennio episcopo Scythiæ, Marmario episcopo Martianopolitano communicare constiterit. Hos ad obtinendas catholicas Ecclesias ex communione et consortio probabilium sacerdotum oportebit admitti: omnes autem, qui ab eorum, quos commemoratio specialis expressit, fidei communione dissentiunt, ut manifestos hæreticos ab ecclesiis expelli, neque his penitus posthac obtinendarum ecclesiarum pontificium facultatemque permitti, tu veræ ac Nicenæ fidei sacerdotia casta permaneant, nec post evidentem præcepti nostri formam malignæ locus detur astutiæ: «Dat. III Kal. Aug. Heraclea, Eucherio et Syagrio Coss.» (381).

LIB. XVI. TIT. II. DE EPISCOPIS, ECCLESIIS ET CLERICIS.

25. «Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA.....» Qui divinæ legis sanctitatem aut nesciendo confundunt aut negligendo violant et offendunt, sacrilegium committunt. «Dat. III Kal Mart. Thessalonica, Gratiano A. V, et Theodosio A. I, Coss.» (380).

26. «Iidem AAA. ad Tuscianum Comitem Orientis.» Uni-

versos, quos constiterit custodes ecclesiarum esse vel sanctorum locorum, ac religiosis obsequiis deservire, nullius attentationes molestiam sustinere decernimus. Quis enim eos capite census patiatur esse devinctos, quos necessario intelligit supra memorato obsequio mancipatos? «Dad prid, Kal. April. Constantinopoli, Eucherio et Syagrio Coss.» (381).

27. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Tatiano Pf, P.» Nulla nisi emensis sexaginta annis, cui votiva domi proles sit, secundum præceptum apostoli ad diaconissarum consortium transferatur. Tum filiis suis curatore, si id ætas poscit, petito bona sua idoneis sedula religione gerenda committat, ipsa tantum prædiorum suorum redditus consequatur, de quibus servandi, abalienandi, donandi, distrahendi, relinquendi, vel quoad superest, vel cum in fata concedit et libera ei voluntas est, integra sit potestas. Nihil de monolibus et supellectili, nihil de auro, argento cæterisque claræ domus insignibus sub religionis defensione consumat, sed universa integra in liberos, proximos vel in quoscumque alios, arbitrii sui existimatione, transcribat. Ac si quando diem obierit, nullam ecclesiam, nullum clericum, nullum pauperem scribat hæredes. Careat namque necesse est viribus, si quid contra vetitum circa personas specialiter comprehensas fuerit a moriente confectum. Imo, si quid ab his morienti fuerit extortum, nec tacito fideicommisso aliquid clericis in fraudem venerabilis sanctionis callida arte aut probrosa cujuspiam conniventia deferatur; extorres sint ab omnibus, quibus inhiaverant, bonis. Et si quid forte per epistolam, codicillum, donationem testamentum quolibet denique detegitur genere conscriptum erga eos, quos hac sanctione summovimus, id nec in iudicium devocetur, sed vel

ex intestato is, qui sibi competere intelligit, statuti hujus definitione succedat; si quis se agnoscit filium, si quis probat propinquum, si quis denique vel casu vel judicio pro solido, pro portione hæres, legatarius, fideicomissarius apertis deprehenditur codicillis, fruatur fortunæ munere conscientiæ suæ fructu, et summotis his atque dejectis in hæreditariis corporibus potestate utatur hæredis. § 1. Fœminæ, quæ crinem suum contra divinas humanasque leges instinctu persuasæ professionis absceiderint, ab ecclesiæ foribus arceantur. Non illis fas sit, sacrata adire mysteria, neque ullis supplicationibus mereantur veneranda omnibus altaria frequentare; adeo quidem, ut episcopus, tonso capite feminam si introire permiserit, dejectus loco etiam ipse cum hujusmodi contuberniis arceatur: ac non modo si fieri suaserit, verum etiam si hoc ab aliquibus exigi, factum denique esse quacumque ratione compererit, nihil sibi intelligat opitulari. Hoc absque dubio emendandis pro lege erit, emendatis pro consuetudine, ut illi habeant testimonium, isti incipiant timere judicium. «Dat. XI Kal. Jul. Mediolano. Valentiniano A. IV et Neoterio V. C. Coss.» (390).

28. «Iidem AAA. Tatiano. Pf. P.» Legem, quæ de diacnissis vel viduis nuper est promulgata, ne quis videlicet clericus neve sub ecclesiæ nomine mancipia, supellectilem prædam, velut infirmi sexus dispoliator, invaderet, et, remotis affinibus ac propinquis, ipse sub prætextu catholicæ disciplinæ se ageret viventis hæredem, eatenus animadvertat esse revocatam, ut de omnium chartis, si jam nota est, auferatur, neque quisquam aut litigator ea sibi utendum, aut judex noverit exsequendum. «Dat. X Kal. Sept. Veronæ, Valentiniano A. IV et Neoterio Coss.» (390).

LIB. XVI. TIT. III DE MONACHIS.

1. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Tatiano Pf. P.» Quicumque sub professione monachi reperiuntur, deserta loca et vastas solitudines sequi atque habitare jubeantur. «Dat. III Non. Sept. Veronæ, Valentiniano A. IV et Neoterio Coss.,» (300).

2. «Iidem AAA. Tatiano Pf. P.» Monachos, quibus interdictæ fuerant civitates, dum judiciariis aguntur injuriis in pristinum statum, summota hac lege, esse præcipimus: antiquata si quidem nostræ clementiæ jussione, liberos in oppidis largimur eis ingressus. «Dat. XV Kal. Maii Constantinopoli, Arcadio A. II et Rufino Coss.» (392).

LIB. XVI. TIT. IV. DE HIS, QUI SUPER RELIGIONE CONTENDUNT.

1. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Eusignio Pf. P.» His, qui sibi tantummodo existimant colligendi copiam contributam, si turbulentum quippiam contra nostræ tranquillitatis præceptum faciendum esse tentaverint, ut seditionis auctores pacisque turbatæ Ecclesiæ, majestatis capite ac sanguine sint supplicia luituri. «Dat. X Kal. Febr. Constantinopoli, Honorio NB. P. et Evodio Coss.» (386).

2. «Iidem AAA. Tatiano Pf. P.» Nulli egresso ad publicum vel disceptandi de religione vel tractandi vel consilii aliquid deferendi patescat ocassio. Et si quis posthac ausu gravi atque

damnabili contra hujus modi legem veniendum esse crediderit, vel insistere motu pestiferæ perseverationis audebit, competenti pœna et digno supplicio coerceatur. «Dat XVI Kal. Jul. Stobis, Theodosio A. II et Cynegio Coss.» (388.)

3. «Idem AAA. Potamio Pf. augustali.» Deportatione dignus est, qui nec generali lege admonitus, nec competenti sententia emendatus et fidem catholicam turbat et populum. «Dat. XV Kal. Aug. Constantinopoli, Arcadio A. II et Rufino Coss.» (392).

LIB. XVI. TIT. V. DE HÆRETICIS.

5. «Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Hesperium Pf. P.» Omnes veritæ legibus et divinis et imperialibus hæreses perpetuo conquiescant. Quisquis opinionem plectibilibus Dei prafanus imminuit, sibi tantummodo nocitura sentiat, aliis obfurura non pandat. Quisquis redempta venerabili lavacro corpora reparata morte tabificat, id auferendo, quod geminat, sibi solus talia noverit, alios nefaria institutione non perdat. Omnesque perversæ istius superstitionis magistri pariter et ministri, seu illi sacerdotali assumptione episcoporum nomen infamant, seu, quod proximum est, presbyterorum vocabulo religionem mentiuntur, seu etiam se diaconos, cum nec Christiani quidem habeantur, appellant, hi conciliabulis damnatæ dudum opinionis abstineant. Denique antiquato rescripto, quod apud Sirmium nuper emersit, ea tantum super catholica observatione permaneant, quæ perennis recordationis pater noster et nos ipsi victura in æternum æque numerosa jussione

mandavimus. «Dat. III Non. Aug. Mediolano. Acc. XIII Kal. Sept. Ausonio et Olybrio Coss.» (379).

6. «Idem AAA. Eutropio Pf. P.» Nullus hæreticis mysteriorum locus, nulla ad exercendam animi obstinationis dementiam pateat occasio. Sciant omnes, elicitō ab hujusmodi hominum genere impetratum est, non valere. § 1. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ. Unius et summi Dei nomen ubique celebretur; Nicænæ fidei, dudum a majoribus traditæ et divinæ religionis testimonio atque assertionē firmatæ, observantia semper mansura teneatur; Photiniæ labis contaminatio, Ariani sacrilegii venenum, Eunomiæ perfidiæ crimen et nefanda monstruosis nominibus auctorum prodigia sectarum ab ipso etiam aboleantur auditu. § 2. Is autem Nicænæ assertor fidei et catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum et Christum filium Dei unum nomine confitetur, Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum sanctum, qui id, quod ex summo rerum parente speramus, accipimus, negando non violat: apud quem, intemperate fidei sensu, viget incorruptæ trinitatis indivisa substantia, quæ Græci assertionē verbi *ousia* recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probata, hæc veneranda sunt. § 3. Qui vero iisdem non inserviunt, desinant affectatis dolis alienum veræ religionis nomen assumere, et suis apertis criminibus denotentur. Ab omnium summoti ecclesiarum limine penitus arceantur, cum omnes hæreticos illicitas agere intra oppida congregationes vetemus, ac, si quid eruptio factiosa tentaverit, ab ipsis etiam urbium mœnibus exterminato furore propelli jubeamus, ut cunctis orthodoxis episcopis, qui Nicænam fidem tenent, catholicæ ecclesiæ toto orbe reddantur. «Dat. IV Id. Jan. Constantinopoli, Eucherio et Syagrio Coss.» (381).

7. «Idem AAA. Eutropio Pf. P.» Si qui manichæus Manichæave ex die latæ dudum legis, ac primitus a nostris parentibus, in quamlibet personam condito testamento vel cujuslibet titulo liberalitatis atque specie donationis transmisit proprias facultates, vel quisquam ex his aditæ per quamlibet successionis formam collatione ditatus est, quoniam iisdem sub perpetua justæ infamiæ nota testandi ac vivendi jure Romano omnem protinus eripimus facultatem, neque eos aut relinquendæ aut capiendæ alicujus hæreditatis habere sinimus potestatem, totum fisci nostri viribus imminentis indagatione societur. Sive id marito sive propinquo aut cuilibet bene merito sive etiam filiis, quos tamen vitæ ejus et criminis facinora sociata conjungant, sive etiam per interpositam quamlibet personam profuturum eidem, quæ tali hominum genere et grege reperitur, illicita liberalitate provenerit, caduci titulo vindicetur. § 1. Nec in posterum tantum hujus emisæ per nostram mansuetudinem legis forma prævaleat, sed in præteritum etiam quidquid talium personarum aut proprietas reliquit, aut successio habuit, usurpatio fiscalis commodi persequatur. Nam licet ordo cœlestium statutorum secuturis post observantiam sacratæ constitutionis indicat, neque actis obesse consueverit, tamen, quoniam et quid consuetudo, obstinationis pertinax natura, mereatur, in hac tantum, quam specialiter vigere volumus, sanctione justæ sensu instigationis agnoscimus, eos, qui, etiam post legem primitus datam, nequaquam ab illicitis et profanis coitionibus refrinari divina saltem monitione potuerint, tamquam in ipsius depictæ legis injuriam veluti sacrilegii reos tenemus; severitatem præsentium statutorum non tam ad constituendæ, sed ad ulciscendæ legis sanximus exemplum, ita ut nec defensio temporis

prosit. § 2. His tantum filiis paternorum vel maternorum bonorum successio deferatur, qui, licet ex Manichæis orti, sensu tamen et affectu propriæ salutis admoniti ab ejusdem vitæ professionisque collegiis pura semet dediti religione demoverint, tali immunes a crimine. § 3. Illud etiam huic adjicimus sanctioni, ne in conventiculis oppidorum, ne in urbibus claris consuetæ feralium mysteriorum sepulcra constituent, a conspectu celebri civitate penitus coerceantur. Nec se sub simulatione fallaciæ eorum scilicet nominum, quibus plerique, ut cognovimus, probatæ fidei et propositi castioris dici ac signari volent, maligna fraude defendant; cum præsertim nonnulli ex his Encratitas, Apotactitas, Hydroparastatas vel Saccophoros nominari se velint, et varietate nominum diversorum velut religiosæ professionis officia mentiantur. Eos enim omnes convenit non professione defendi nominum, sed notabiles atque execrandos haberi scelere sectarum. «Dat. VIII Id. Maii Constantinopoli, Eucherio et Syagrio Coss.» (381).

8. Idem AAA. ad Clicherium Comitem Orientis.» Nullum Eunomianorum atque Arianorum vel ex dogmate Ethi in civitatibus vel agris fabricandarum ecclesiarum copiam habere præcipimus. Quod si temere ab aliquo id præsumptum sit, domus eadem, ubi hæc constructa fuerint, quæ construi prohibentur, fundus etiam vel privata possessio protinus fisci nostri viribus vindicetur, atque omnia loca fiscalia statim fiant, quæ sacrilegi hujus dogmatis vel sedem receperint vel ministros. «Dat. XIV Kal. Aug. Constantinopoli, Eucherio et Syagrio Coss.» (381).

9 Idem AAA. Floro Pf. P.» Quisquis Manichæorum vitæ solitariæ falsitate cælum bonorum fugit, ac secretas urbes eligit pessimorum, ita ut profanator atque corruptor catholicæ, quam

cuncti suspicimus, disciplinæ legi subjugetur, ut intestabilis vivat, nihil vivus impendat illicitis, nihil moriens relinquat indignis, omnia suis non moribus, sed naturæ restituat, aut proximis, si deerit legitima successio, melius regenda dimittat, aut fisci dominio, deficiente agnatione, sine fraude molitionis intelligat obligata. Hæc de solitariis. § 1. Cæterum quos Encatritas prodigiali appellatione cognominant, cum Saccophoris sive Hydroparastatis refutatos iudicio, proditos crimine vel in mediocri vestigio facinoris hujus inventos, summo supplicio et inexpiabili pœna jubemus affligi, manente ea conditione de bonis, quam omni huic officinæ imposuimus, a latæ dudum legis exordio. Sublimitas itaque tua det inquisitores, aperiat forum, indices denuntiatoresque sine invidia delationis accipiat. Nemo præscriptione communi exordium accusationis hujus infringat. Nemo tales occultos cogat latentesque conventus: agris vetitum sit, prohibitum mœnibus sede publica privataque damnatum. § 2. Ac summa exploratione rimetur, ut quicumque in unum paschæ diem non obsequenti religione convenerint, tales indubitanter, quales hac lege damnavimus, habeantur. «Dat. prid. Kal. April. Constantinopoli, Antonio et Syagrio Coss.» (382).

10. «Idem AAA. Constantiniano Vicario diœceseos Ponticæ.» Tascodrogitæ a sedibus quidem suis minime propellantur, ad nullam tamen ecclesiam hæreticæ superstitionis turba conveniat, aut si forte convenerit, a conventiculis suis sine ulla mora propulsetur. «Dat. XII Kal. Jul. Constantinopoli, Mero-baude II et Saturnino Coss. (383).

11. «Idem AAA. Postumiano Pf. P.» Omnes omnino, quoscumque diversarum hæresum error exagitat, id est Eunomiani,

Ariani, Macedoniani, Pneumatomachi, Manichæi, Encratitæ, Apotactitæ, Saccophori, Hydroparastatæ, nullis circulis coeant, nullam colligant multitudinem, nullum ad se populum trahant, nec ad imaginem ecclesiarum parietes privatos ostendant, nihil vel publice vel privatim, quod catholicæ sanctitati officere possit, exerceant. Ac si qui extiterit, qui tam evidenter vetita transcendat, permissa omnibus facultate, quos rectæ observantiæ cultus et pulchritudo delectat, communi omnium bonorum conspiratione pellatur. «Dat. VIII Kal. Aug. Constantinopoli, Merobaude II et Saturnino Coss.» (383).

12. «Iidem AAA. Postumiano Pf. P.» Vitiorum institutio Deo atque hominibus exosa, Eunomiana scilicet, Ariana, Macedoniana, Apollinariana cæterarumque sectarum, quas veræ religionis venerabili cultu catholicæ observantiæ fides sincera condemnat, neque publicis, neque privatis aditionibus intra urbium atque agrorum ac villarum loca aut colligendarum congregationum aut constituendarum ecclesiarum copiam præsumat, nec celebritatem perfidiæ suæ vel solemnitatem diræ communionis exerceat, neque ullas creandorum sacerdotum usurpet atque habeat ordinationes. Eædem quoque domus, seu in urbibus seu in quibuscumque locis passim turbæ professorum ac ministrorum talium colligentur, fisci nostri dominio juriq[ue] subdantur, ita ut hi, qui vel doctrinam vel mysteria conventionum talium exercere consueverunt, perquisiti ab omnibus urbibus ac locis, propositæ legis vigore constrictè expellantur a cœtibus, et ad proprias, unde oriundi sunt, terras redire jubeantur, ne quis eorum aut commeandi ad quælibet alia loca aut evagandi ad urbes habeat potestatem. Quod si negligentius ea, quæ serenitas nostra constituit, impleantur, et officia provincialium

judicum et principales urbium, in quibus coitio vetitæ congregationis reperta monstrabitur, sententiæ damnationique subdantur. «Dat. III Non. Sept. Constantinopoli, Merobaude II et Saturnino Coss.» (383).

13. «Idem AAA. Cynegio Pf. P.» Eunomiani, Macedoniani, Ariani, nec non Apollinariani inter sacræ religionis officia pro suis erroribus famosa sunt nomina. Omnes itaque, qui harum professionum vel pontificium sibi vel ministerium vindicarunt, qui se fugati nominis asserunt sacerdotes, quique in criminosa religione ministrorum sibi nomen imponunt, qui docere se dicunt, quod aut nescire aut discere sit dedecorum, omnibus hujus urbis latebris indagine curiosiore perspectis, sine ulla gratiæ interventione pellantur; in aliis locis vivant, ac penitus a bonorum congressibus separentur. «Dat. XII Kal. Febr. Constantinopoli, Richomere et Clearcho Coss. (384).

14. «Idem AAA. Cynegio Pf. P.» Apollinarianos cæterosque diversarum hæresum sectatores ab omnibus locis jubemus inhiberi, a mœnibus urbium, a congressu honestorum, a communione sanctorum; instituendorum clericorum non habeant potestatem; colligendarum congregationum vel in publicis vel in privatis ecclesiis careant facultate. Nulla his episcoporum faciendorum præbeatur auctoritas; ipsi quoque episcopi, nomine destituti, appellationem hujus dignitatis amittant. Adeant loca, quæ hos potissimum, quasi vallo, quodammodo ab humana communione sccludant. His etiam illud annectimus, ut supra memoratis omnibus adeundi atque interpellandi serenitatem nostram aditus denegetur. «Dat. VI Id. Mart. Thessalonica, Theodosio A. II et Cynegio Coss.» (388).

15. «Idem AAA. Trifolio Pf. P.» Omnes diversarum per-

fidarumque sectarum , quos in Deum miseræ vesania conspirationis exercet, nullum usquam sinantur habere conventum, non inire tractatus, non cœtus agere secretos, non nefariæ prævaricationis altaria manus impiæ officiis impudenter attollere, et mysteriorum simulationem ad injuriam veræ religionis aptare. Quod ut congruum sortiatur effectum, in specula sublimitas tua fidissimos quosque constituat, qui et cohibere hos possint et deprehensos offerre judiciis, severissimum , secundum præteritas sanctiones, et Deo supplicium daturus et legibus. «Dat. XVIII Kal. Jul. Stobis, D. N. Theodosio A. II et Cynegio V. C. Coss. (388).

16. «Iidem AAA. Cynegio Pf. P.» Nonnullos Arianorum formam nostrarum talem proferre jussionem comperimus, ut his liceat usurpare, quæ suis videantur utilitatibus convenire. Qua sublata sciant, nullam hujusmodi jussionem e nostro sacratio profluxisse. Quidquid itaque fuerit ab his pro eorum commoditate prolatum, ut falsi reus teneatur, qui deinceps ea circumtulit. «Dat. V Id. Aug. Constantinopoli. Theodosio A II et Cynegio V. C. Coss.» (388).

17. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Tatiano Pf. P.» Eunomiani spadones nec faciendi, nec adipiscendi habeant licentiam testamenti. Quod circa omnes, quos vivos lex invenerit, volumus custodiri, nec quemquam præteritæ cujuspiam voluntatis privilegio defensari, cum, seu facta prius testamenta seu infecta doceantur, post hanc nostri oraculi sanctionem non habeant possidendi licentiam, non petendi, non etiam relinquendi hæredem nomine principali, non fideicommissario, non legatario, non tacito fideicommisso vel quamcumque in hujuscemodi negotiis nuncupationem juris ordo constituit:

sed omnia, quæ talium esse vel futura esse constiterit, ut cadauca fisci nostri viribus vindicentur Nihil ad summum habeant commune cum reliquis. «Dat. III. Non. Maii Mediolano. Timasio et Promoto Coss.» (389).

18. «Idem AAA. Albino Pf. U. «Quicumque sub nomine Manichæorum mundum sollicitant, ex omni quidem orbe terrarum, sed quam maxime de hac urbe pellantur, sub interminatione iudicii. § 1. Voluntates autem eorundem, quinimo ipsæ etiam facultates, populo publicatæ nec vim testamentorum teneant, nec derelinqui per eos aut iisdem fas sit. Nihil ad summum his sit commune cum mundo. «Dat. XV Kal. Jul. Roma, Timasio et Promoto Coss.» (389).

19. «Idem AAA. Tatiano Pf. P.» Hi, qui scævi dogmatis retinent principatum, hoc est episcopi, presbyteri, diaconi atque lectores, et qui clericatus velamine religioni maculam conantur infligere, sub cujuslibet hæresis sive erroris nomine constituti, ex funestis conciliabulis, seu intra urbem seu in suburbanis esse videantur, omni modo propellantur. «Dat. VI Kal. Dec. Mediolano, Timasio et Promoto Coss.» (389).

20. «Exemplum sacrarum Litterarum.» Hæreticorum polluta contagia pelli urbibus, vicis proturbari ac nullis penitus jubemus patere conventibus, ne in quoquam loco sacrilega cohors talium hominum colligatur. Nulla eorum perversitati vel publica conventicula vel latentiora erroribus secreta tribuantur. «Dat. XIII Kal. Jun. Roma, Tatiano et Symmacho VV. CC. Coss.» (391).

21. «Idem AAA. Tatiano Pf. P.» In hæreticis erroribus quoscumque constiterit vel ordinasse clericos vel suscepisse officium clericorum, denis libris auri viritim mulctandos esse cen-

semus: locum sane, in quo vetita tentantur, si conniventia domini patuerit, fisci nostri viribus aggregari. Quod si id possessorem, quippe clanculum gestum, ignorasse constiterit, conductorem ejus fundi, si ingenuus est, decem auri libras fisco nostro inferre præcipimus, si servili facie descendens paupertate sui pœnam damni ac vilitate contemnit, cæsus fustibus deportatione damnabitur. Tam illud specialiter præcavemus, ut, si villa dominica fuerit seu cujuslibet publici juris, et conductor et procurator licentiam dederint colligendi, denis libris auri proposita condemnatione mulctentur. Verum si quos talibus repositos obsecundare mysteriis ac sibi usurpare nomina clericorum jam nunc proditum fuerit, denas libras auri exigi singulos et inferre præcipimus. «Dat. XVII Kal. Jul. Constantinopoli, Arcadio A. II. et Rufino Coss.» (392).

22. «Imppp. Theodosius Arcadius et Honorius AAA. Victorio Proconsuli Asiæ.» Hæretici neque episcopi faciendi potestatem, neque episcoporum confirmationes licitas habeant. «Dat. XVII Kal. Maii Constantinopoli, Arcadio III, et Honorio II, AA. Coss.» (394).

23. «Idem AAA. Rufino Pf. P.» Eunōmianis, ne caperent aliquid vel relinquerent testamento, legem dudum credidimus promulgandam, quam quidem nunc consilio pleniore revocamus. Vivant jure communi, scribant pariter ac scribantur hæredes. «Dat. XII Kal. Jul. Hadrianopoli, Arcadio III, et Honorio II AA. Coss.» (394).

24. «Idem AAA. Rufino Pf. P. Hæreticorum dementia nec ulterius conetur perpetrare, quæ repererit, nec illicita habere concilia: nusquam profana præcepta vel docere vel discere. Ne antistites eorundem audeant fidem insinuare, quam non habent,

et ministros creare, quod non sunt. Ne per coniventiam judicantum omniumque, quibus per constitutiones paternas super hoc cura mandata est, ejus modi audacia negligatur et crescat. «Dat. VII Id. Jul. Constantinopoli, Arcadio III, et Honorio II, AA. Coss.» (394).»

LIB. XVI. TIT. VII. DE APOSTATIS.

1. «Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Eutropium Pf. P.» Eis, qui ex Christianis pagani facti sunt, eripiaturs facultas jusque testandi, et omne defuncti, si quod est, testamentum summota conditione rescindatur. «Dat. VI Non. Maii Constantinopoli, Syagrio et Eucherio Cos.» (381).

2. «Idem AAA. Posthumiano Pf. P.» Christianis ac fidelibus, qui ad paganos ritus cultusque migrarunt, omnem in quamcumque personam testamenti condendi interdicimus potestatem, ut sint absque jure Romano § 1. His vero, qui Christiani et catechumeni tantum venerabili religione neglecta ad aras et templa transierint, si filios vel fratres germanos habebunt, hoc est suam aut legitimam successionem, testandi arbitrato proprio in quaslibet alias personas jus adimatur. § 2. Pari et circa eorum personas in capiendocustodienda forma, ut præter suas et legitimas, quæ iisdem ex parentum vel germanorum fratrum bonis pervenire potuerint, successiones, iudicio etiam, si ita res ferant, conditæ voluntatis, nulla omnino in capiendis hæreditatibus testamenti jura sibi vindicent, et indubitate ab omni testamentorum, debeant non solum condendorum, sed etiam, sub adipiscendæ pontificio hæreditatis, usurpandorum potestate ex-

cludi. «Dat. XIII Kal. Jul. Constantinopoli, Merobaude II et Saturnino Coss.» (383).

3. Idem AAA. ad Hypatium Pf. P.» Christianorum ad aras et templa migrantium negata testandi licentia vindicamus admissum. Eorum quoque flagitia puniantur, qui Christianæ religionis et nominis dignitate neglecta, Judaicis semet polluere contagiis. Eos vero qui Manichæorum nefanda secreta et scelerosos aliquando sectari maluere seccesus, ea jugiter atque perpetuo pœna comitetur, quam vel divalis arbitrii genitor Valentinianus adscripsit, vel noster nihilominus sæpius decreta jusserunt. Auctores vero persuasionis hujus, qui lubricas mentes in proprium deflexerant consortium, eadem, quæ reos erroris hujusce modi, pœna comitetur; quin etiam graviora plerumque, pro motibus judicium et qualitate commissi, extra ordinem promi in nefarios sceleris hujus artifices supplicia censemus. § 1. Sed ne vel mortuos perpetuos perpetua vexet criminationis injuria, vel hæreditariæ quæstiones, temporum varietate longorum prorsus emortuæ, in redivivos semper exagitentur conflictus, hujusce modi quæstionibus metam temporis adscribimus, ut, si quis defunctum violatæ atque desertæ Christianæ religionis accusat, eumque in sacrilegia templorum vel in ritus Judæicos vel ad Manichæorum dedecus transisse contendit, eaque gratia testari minime potuisse confirmat, intra quinquennium juge, quod inofficiosis actionibus constitutum est, proprias exserat actiones, futurique judicii hujusce modi sortiatur exordium, ut eodem in luce durante, cujus prævaricatio criminanda est, flagitii hujus et sceleris particeps fuisse doceatur publica sub testificatione testatus, probet indicium, neque quam superno nomini tacitus præstitit perfidiam, sceleribus acquies-

cens, prævaricatione deinceps tamquam ignarus accuset. «Dat. XII Kal. Jun. Patavi, Merobaude II et Saturnino Coss.» (383).

4. «Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Flaviano Pf. P.» Hi, qui sanctam fidem prodiderint, et sanctum baptismum profanaverint, a consortio omnium segregati sint, a testimoniis alieni, testamenti, ut ante jam sanximus, non habeant factionem, nulli in hæreditate succedant, a nemine scribantur hæredes. Quos etiam præcepissemus procul abjici ac longius amandari, nisi pœnæ visum fuisset esse majoris, versari inter homines et hominum carere suffragiis. § 1. Sed nec umquam in statum pristinum revertentur, non flagitium morum obliterabitur pœnitentia, neque umbra aliqua exquisitæ defensionis aut muniminis obducetur, quoniam quidem eos, qui fidem, quam Deo dicaverant, polluerunt et prodentes divinum mysterium in profana migrarunt, tueri ea, quæ sunt commentitia et concinnata, non possunt. Lapsis etenim et errantibus subvenitur; perditis vero, hoc est sanctum baptismum profanantibus, nullo remedio pœnitentiæ, quæ solet aliis criminibus prodesse, succurritur. «Dat. V Id. Maii Concordiæ. Tatiano et Symmacho Coss.» (391).

5. «Iidem AAA. Flaviano Pf. P.» Si quis splendor collatus est in eos vel ingenitus dignitatis, qui fide devii et mente cæcati sacrosanctæ religionis cultu et reverentia descivissent, ac se sacrificiis mancipassent, perdant, ut de loco suo statuque dejecti perpetua urantur infamia, ac ne in extrema quidem vulgi ignobilis parte numerentur. Quid enim his cum hominibus potest esse commune, qui infandis et feralibus mentibus, gratiam communis exosi ab hominibus receserunt? «Dat. V Id. Maii Concordiæ, Tatiano et Symmacho Coss.» (391).

LIB. XVI. TIT. VIII. DE JUDÆIS, COELICOLIS ET SAMARITANIS.

8. «Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius AAA. Tatiano Pf. P.» Judæorum querelæ quosdam auctoritate judicium recipi in sectam suam reclamantibus legis suæ primatibus asseverant, quos ipsi judicio suo ac voluntate projiciunt. Quam omnino summoveri jubemus injuriam, nec eorum in ea superstitione sedulus cœtus aut per vim judicum aut rescripti surreptione, invitis primatibus suis, quos, virorum clarissimorum et illustrium patriarcharum arbitrio, manifestum est habere sua de religione sententiam, opem reconciliationis mereantur indebitæ «Dat. XV Kal. Maii Constantinopoli, Arcadio A. II et Rufino Coss.» (392).

9. «Idem AAA. Addeo Comiti et Magistro utriusque militiæ per Orientem.» Judæorum sectam nulla lege prohibitam, satis constat. Unde graviter commovemur, interdictos quibusdam locis eorum fuisse conventus. Sublimis igitur magnitudo tua, hac jussione suscepta, nimietatem eorum, qui sub Christianæ religionis nomine illicita quæque præsumunt, et destruere synagogas atque exspoliare conantur, congrua severitate cohibebit. «Dat. III Kal. Oct. Constantinopoli, Theodosio A. III et Abundantio Coss.» (393).

LIB. XVI. TIT. X. DE PAGANIS, SACRIFICIIS ET TEMPLIS.

7. Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. Floro Pf. P.» Si qui vetitis sacrificiis, diurnis nocturnisque, ve-

lut vesanus ac sacrilegus incertorum consultorum immerserit, fanumque sibi aut templum ad hujusce modi sceleris excusationem assumendum crediderit, vel putaverit adeundum, proscriptioni se noverit subjugandum, cum nos justa institutione moneamus, castis Deum precibus excolendum, non diris carminibus profanandum. «Dat. XII Kal. Jan. Constantinopoli, Eucherio et Syagrio Coss.» (381).

8. «Idem AAA. Palladio Duci Osroenæ.» Ædem olim frequentiae dedicatam, cœtui et jam populo quoque communem, in qua simulacra feruntur posita, artis pretio quam divinitate metienda, jugiter patere, publici consilii auctoritate decernimus, neque huic rei obreptivum officere sinimus oraculum, ut conventu urbis et frequenti cœtu videatur. Experientia tua, omni votorum celebritate servata, auctoritate nostri ita patere templum permittat oraculi, ne illic prohibitorum usus sacrificiorum hujus occasionis aditus permissus esse credatur. «Dat. prid. Kal. Dec. Constantinopoli, Antonio et Syagrio Coss.» (382).

9. «Idem AAA. Cynegio Pf. P.» Ne quis mortalium ita faciendi sacrificii sumat audaciam, ut inspectione jecoris extorumque præsagio vanæ spem promissionis accipiat, vel, quod est deterius, futura sub execrabili consultatione cognoscat. Acerbioris etenim imminebit supplicii cruciatus eis, qui, contra vetitum, præsentium vel futurarum rerum explorare tentaverint veritatem. «Dat. VIII. Kal. Jun. Constantinopoli, Arcadio A. I. et Bautone V. C. Coss.» (385).

10. «Idem AAA. ad Albinum Pf. P.» Nemo se hostiis poluat, nemo insontem victimam cædat, nemo delubra adeat, templa perlustret, et mortali opere formata simulacra suspiciat, ne divinis atque humanis sanctionibus reus fiat. Judices quo-

que hanc formam contineant, ut, si quis profano ritui deditus templum uspiam vel in itinere vel in urbe adoraturus intraverit, quindecim pondo auri ipse protinus inferre cogatur; nec non officium ejus parem summam simil maturitate dissolvat, si non obstiterit judici, et confestim publica attestazione retulerit. Consulares senas, officia eorum simili modo, correctores et præsidēs quaternas, apparitiones illorum similem normam æquali sorte dissolvant. «Dat. VI Kal. Mart. Mediolano, Tatiano et Symmacho Coss.» (391).

11. «Idem AAA. Evagrio Præfecto Augustali et Romano Comiti Ægypti.» Nulli sacrificandi tribuatur potestas, nemo templa circumeat, nemo delubra suspiciat. Interclusos sibi nostræ legis obstaculo profanos aditus recognoscant adeo, ut, si qui vel de diis aliquid contra vetitum sacrisque molietur, nullis exuendum se indulgentiis recognoscat. Judex quoque si quis tempore administrationis suæ, fretus privilegio potestatis, polluta loca sacrilegus temerator intraverit, quindecim auri pondo, officium vero ejus, nisi collatis viribus obviarit, parem summam ærario nostro inferre cogatur. «Dat. XVI Kal. Jul. Aquileia, Tatiano et Symmacho Coss.» (391).

12. «Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius AAA. ad Rufinum Pf. P.» Nullus omnino, ex quolibet genere, ordine hominum, dignitatum, vel in potestate positus vel honore perfunctus, sive potens sorte nascendi seu humilis genere, conditione, fortuna, in nullo penitus loco, in nulla urbe sensu carentibus simulacris vel insontem victimam cædat, vel, secretiore piaculo, larem igne, mero genium, penates odore veneratus, accendat lumina, imponat thura, sarta suspendat. § 1. Quod si quispiam immolare hostiam sacrificaturus audebit aut spirantia

exta consulere, ad exemplum majestatis reus, licita cunctis accusatione, delatus excipiat sententiam competentem, etiamsi nihil contra salutem principum aut de salute quæsierit. Sufficit enim ad criminis molem naturæ ipsius leges velle rescindere, illicita perscrutari, occulta recludere, interdicta tentare, finem quærere salutis alienæ, spem alieni interitus polliceri.

§ 2. Si quis vero mortali opere facta et ævum passura simulacra imposito thure venerabitur, ac ridiculo exemplo metuens subito, quæ ipse simulaverint, vel redimita vitiis arbore, vel erecta effosis ara cespitibus, vanas imagines, humiliore licet muneris præmio tamen plena religionis injuria honorare tentaverit, is, utpote violatæ religionis reus, ea domo seu possessione mulctabitur, in qua eum gentilitia constiterit superstitione famulatum. Namque omnia loca, quæ thuris constiterit vapore fumasse, si tamen ea in jure fuisse thurificantium probabuntur, fisco nostro associanda censemus.

§ 3. Sin vero in templis fanisve publicis aut in ædibus agrisve alieni tale quispiam sacrificandi genus exercere tentaverit, si ignorante domino usurpata constiterit, viginti quinque libras auri mulctæ nomine cogetur inferre, conniventem vero huic scelere per ac sacrificantem pœna retinebit.

§ 4. Quod quidem ita per judices ac defensores et curiales singularum urbium volumus custodiri, ut illico per hos comperta in judicium deferantur, per illos delata plectantur. Si quid autem ii tegendum gratia aut incuria prætermittendum esse crediderint, commotioni judiciariæ subjacebunt. Illi vero moniti si vindictam dissimulatione distulerint, triginta librarum auri dispendio mulctabuntur: officiis quoque eorum damno parili subjugandis. «Dat. VI Id. Nov. Constantinopoli, Arcadio A. II et Rufino Coss.» (392).

THEODOSII MAGNI

RES GESTAE.

Flavius Theodosius Senior, sive Magnus, patre Theodosio, et matre Thermantia, nascitur in Hispania, anno Christi 345, ubi educatus est in orbe Cauca Gallæciæ provinciæ.

Cum esset adhuc adolescens præclara habuit in patre bellicæ virtutis exempla, namque is Francos, Saxonas et Britannos subegit.

Dum pater tum equitum magister Alamannos metu dispersos aggressus per Rhætias partim cædit, partim in Italiam abducit, ipse Mœsiæ dux cum esset, bellum contra Quados infelici exitu susceptum instaurat et Sarmatas reprimit.

Cum Gratianus imperium a Germanis Gothisque gravissime vexatum videret, Theodosium ex Italica patria, quo se post patris mortem ad declinandam Valentis ferociam receperat, evocatum imperii consortem facit Sirmii, quæ civitas est Illyrii, vii. kal Febr. Theodosio committitur Orientis cura. Is Gothos, Scythas, Hunnos fœderatis viribus adversus se congres-

sos cum magna strage e Thracia pellit, a quibus acceptis obsidibus firmata pace ad Gratianum redit.

Theodosius primum consul Thessalonicae gravi morbo correptus ab Acholio ejus urbis antistite viro sanctissimo baptizatur, statimque convalescit. Sancit in kal. Mart. ut ne quis aliam fidem proliteretur, nisi quam Damasus Pontifex Romanus et Petrus Alexandrinus a divo Petro acceptam fidelibus praescripserant. Maximum philosophum Cynicum e Constantinopolitana, cui is praerat ecclesia pellit Theodosius. Constantinopolim ingressus Arianis ecclesias adimit. Gregorium Nazianzenum in ecclesiam introducit vi kal. Decemb.

Anno 381 secunda synodus oecumenica Constātinopoli habita est, in qua ab 150 episcopis contra Macedonium de Spiritus sancti divinitate decretum editum est cum fidei Symbolo.

Theodosius Valentiniani Magni, anno Christi 375, in Galliis apud Bergentionem cum Quadorum legatis responsum daret, apoplexia mortui cadaver deportatum ix kal. Mart. regia munificentia excipit. Interim Clemens maximus (sic enim a Severo appellatur) origine Britannus in Britannii tyrannidem occupat, et sede imperii Treveris collocata, victorem filium imperii consortem adhibet.

Theodosius filium Arcadium Augustum facit xvii kal. Febr., ad quem moderandum Arsenius vir non minus integritate morum, quam eruditione insignis, a Damaso Papa Constantinopolim mittitur. Cum Maximus tyrannus Gratianum Germanicis bellis debilitatum aggressus Lugduni viii kal. Sept. dolo per Andragathium peremisset, is a Valentiniano ad imperii societatem, at ex necessitate, admittitur. Theodosius ejus legatis id ipsum a se postulantibus nihil certi respondit, ne insidiæ quo-

que Valentiniano juniori ab eodem Maximo struerentur, antequam collectis copiis pupilli imperatoris pueritiam armis posset tutari. Hoc subodoratus tyrannus, quamvis fœdus cum Valentiniano inisset, Mediolanum ubi Valentinianus versabatur venturus, numerosum exercitum apparat. Ille cum matre Justina et Probo Hyparcho Thessalonicam fugit, Theodosii opem imploraturus. Martinus Maximo prædixerat futurum ut si in Italiam adversus Valentinianum veniret, primo quidem impetu victor esset, at parvo post tempore periret, ut reipsa contigit.

Theodosius Persarum legatis ad se Constantipolim pacis petendæ causa missis votum eo lubentius annuit quod de bello adversus Maximum gerendo cogitaret. Relicto itaque Constantinopoli Arcadio filio cum Augusti nomine, Valentinianum Thessolonicæ convenit. Interim ei ex Placilla uxore, ut aiunt Idat, et Marcell., nascitur Honorius v id. Septemb. Iterum Ambrosius ad Maximum legatus mittitur ad Gratiani corpus repetendum.

Theodosius Arcadio Augusto consulatum dat.

Honorium Cæsarem simul et consulem facit; ipse una cum Arcadio triumphans Constantinopolim ingreditur iv id. Octobris ubi Placilla priore conjuge extincta, Gallam Placidiam Valentiniani Senioris et Justinæ filiam ea conditione ducit, inquit Zosimus, ut jam meditatam animo et promissam sæpius adversus Maximum expeditionem ocyus conficeret: promissis stetit, statimque Justinam cum filio Valentiniano et filia Galla navibus impositam Romam ablegat.

Theodosius cum filio Arcadio quinquennalia celebrat indicationibus et ludis. Sub id tempus Maximus repente in Italiam, quo Valentinianum cum matre et sorore advenisse audierat,

irrupit. Ille metu percussus iterum Thessalonicam ad Theodosium fugit, cui quidem tendere in transitu insidias Maximus frustra nititur.

Cum Theodosius secundum consul ad bellum contra Maximum sese compararet, novam quoddam tributi genus Antiochenis indixerat. Illi exacerbatî Placillæ statuam eversam per ludi-brium raptant, qua injuria vehementer commotus Theodosius, missis jam qui pœnas expeterent militibus, Flaviani Antiochensium episcopi sancti et prudentis viri legatione placatur. Interim Maximus tota, præter Mediolanensem urbem quam episcopi sui Ambrosii sanctitas et industria servavit, vastata Italia in urbem cogitabat. Quare Theodosius sanctorum in primisque Joannis Anachoretæ ac Senuphii precibus commotus Aquileiam contendit. Hic Maximi exercitum plane delet, eumque captum et a Theodosii oculis abductum irati milites regiis ornamentis exuunt et interficiunt tertio ab Aquileia milliario. Victor Maximi filius haud multo post per Arbogastem comitem in Galliis occiditur (*Zosimus*). Andragathius ejus comes, qui fretum Ionium tenebat cum ingenti classe, audita Maximi nece sese præcipitem in mare misit.

Theodosius Mediolano digressus cum Valentiniano et Honorio filio suo victor ingreditur, idibus Junii. Valentiniano non Italiam modo quam tenuerat, sed et Gallias, Hispanias, Britanniasque omnes quas ipse nunquam, sed soli pater avusque habuerant, ultra restituit.

Thessalonicenses Boterichum in Illirico militiæ præfectum perimunt; quare ita exarsit imperator ut populum ad circenses ludos invitatum sine discrimine per milites eam ob rem in theatro immissos ad septem hominum millia interfici jusserit. Theo-

dosius publicam pœnam ab S. Ambrosio impositam insigni pietatis exemplo persolvit.

Valentiniano ab Arbogaste comite apud Viennam in Gallia occiso, *hic fretus industria sua, citra principis auctoritatem, imperium sibi militare vindicaverat.* Is habebat in aula sibi a Ricomere commendatum et traditum ludi litterarii magistrum Eugenium, cui summa doctrina pari conjuncta vitæ integritate et morum elegantia magnam in Galliis auctoritatem fecerat. Igitur amoliturus a se affectatæ tyrannidis invidam, simul ut ipse sub ejus nomine administraret imperium, hunc Augustum in occidente acclamat.

Theodosius tertium consul contra tyrannum Eugenium ante sibi concilato precibus ac jejuniis divino numine, relictoque Constantinopoli Arcadio, atque etiam Honorio, cum numerosissimo Transistriarorum exercitu, quibus Gainem et Saulum præferat, Alpes ingreditur.

Theodosius primo quidem prælio quod Septembris initio datum, decem millia suorum perdidit: *ita permittente Deo*, inquit Rufinus, *non ut Theodosius vinceretur, sed ne per barbaros vincere videretur.* Nocte vero postratus in pedes Theodosius ab Apostolis duobus de victoria, quam ante Joan. Anachoreta, Theodosiusque sibi predixerant, certior fit. Igitur pugna postridie mane commissa ad ripam amnis cui nomen Frigida, prope Aquileiam, sublatus repente ventus vehementior, excutere clypeos de manibus hostium, abripere scuta, tela in ipsorum ora retorquere. Hic vero incredibilis Eugénianorum pavor et strages sese suis sagittis confodientium. Eugenius captus, ac detractis insignibus imperatoriis cum demississime vitam precaretur, interfectus est. Arbogastes rebus desperatis *biduo post prælium fugiens sua se manu perculit.*

Theodosius Aquileia, ubi post cæsum Eugenium aliquandiu restiturat, Mediolanum reversus Arcadium et Honorium Constantinopoli ad se evocatos in ecclesia suscipit, et Ambrosio traditos commendat. His rebus ita compositis Theodosius aqua intercute xvii kal. Febr. de nocte, cum ipse mane ludis circensibus interfuisset, obiit ætatis anno 60, ut Socrates, Corpus ejus magna pompa Constantinopolim translatum ibique sepultum est.

Vir animo rerum omnium capaci, quique, ut nomen ipsum indicabat, ad totius orbis bonum et pacem divino quodam munere concessus videretur. Ad hæc Christianæ religionis pietate insignis, perpetua belli consuetudine nihilum efferatus, in omnes officiosus, imperatorum nulli secundus, si ad cæteras virtutes in iracundia moderatio accessisset.

BACHIARII MONACHI
SCRIPTA.

BACHIARIII MONACHI

PROFESSIO FIDEI.

1. *Omne quod fuit, ipsum erit; et non est omne recens sub sole* (1). Et iterum Apostolus: *Omnia hæc in figuram nostri contigerunt* (2): quod præsentis rei probatur effectu; cum gesta olim evangelici sacramenta mysterii, iterum ætatis nostræ temporibus renovata celebrantur. Ecce nunc, quantum intelligimus. Christus a Samaritana aquam postulat, cum beatitudo tua fidem a nobis requirit. Suspectos nos, quantum video, facit, non sermo, sed regio; et qui de fide non erubescimus, de provincia confundamur. Sed absit, beatissime, ut apud viros sanctos macula nos terrenæ nativitatis inficiat. Nos patriam *etsi secundum carnem novimus, sed nunc jam non novimus* (3), et (4) desiderantes Abrahæ filii fie-

(1) Eccles. 1, 9 juxta LXX.

(2) 1 Cor. 10, 6.

(3) 2 Cor. 5, 16.

(4) Gennadius de Script. Eccles. hæc de Bachiarii Apologia refert: *Satisfacit pontifici Urbis adversum querulos et infamatores peregrinationis suæ, indicans se non timore hominum, sed Dei causa peregrinationem suscepisse, ut exiens de terra sua et cognatione sua cohæres fieret Abrahæ patriarchæ.*

ri, terram nostram cognitionemque reliquimus (1). Hoc autem ideo dicimus, quia sicut Samaritanis, sic nobis non creditur a Judæis, eo quod cujusdam hæresis macula solum nostrum originale perstrinxerit: sic præsidentum quorundam sententia judicamur, quasi liberi esse ab erroris deceptione nequeamus. Dictum est similiter quondam ab incredulis: *A Nazareth potest aliquid boni esse* (2) et tamen inde Christus processit (3). Numquid, rogo, Apostolorum merita unius perfidia avaritiaque mutavit, qui, non dicam de eadem regione, sed eorum processit e latere? Numquid patriarcharum vitam fratrum culpa turbavit? Numquid prophetarum oracula, pseudoprophetarum commenta falsarum? Core illo Levitico (4) in hæresim declinante, numquid reliqua cognatio ex hac stirpe descendens, maculam ex propinquitate contraxit? Pontificis filiis ignem offerentibus alienum, germani eorum sacerdotali funguntur officio, et inculpato se a crimine fratrum ministerii sui honore testantur (5). Nicolao diacono in hæresim

(1) Gen. xii, 1.

(2) Joan. i, 46.

(3) Apposite in hanc rem S. Cyprianus scribit lib. de Unitate Ecclesiæ: *Ut Judam inter Apostolos Dominus elegit, et tamen Dominum Judas postmodum prodidit. Non tamen idcirco Apostolorum fides, et firmitas cecidit, quia proditor Judas ab eorum societate defecit*, Sanctus Hieronymus quoque epist. 22, ad Eustoch: *Neque ait, undecim Apostoli Judæ proditione sunt fracti. Et contra Vigilantium: Apostolorum seriem Judæ proditio non destruxit. (Ex Gall.)*

(4) Origenes Homil. 9 in Numeros, num. 1: *Core figuram tenet eorum, qui contra ecclesiasticam fidem et doctrinam veritatis insurgunt.*

(5) Hic ille est Nicolaus, qui Apostolorum temporibus in Diaconorum censum cooptatus Nicolaitarum hæresi originem dedit, cujusque mentio est in Act. Apost. cap. vi, num. 5. S. Irenæus lib. i, cap. 27, advers. Hæreses. hæc de illo habet: *Ni-*

declinante, gloriosa collectorum fratrum in virtutibus Dei opera refulserunt. Crimen nobis regionis intenditur. Quisquis hoc dicit, legat Christum *Samaritanum* in qua provincia, non solum hæresis, sed idololatriæ criminibus servierunt. In domo Achab profani et sceleratissimi Achab Abdias servus Domini inventus est, qui corporibus prophetarum meruit copulari. In (1) *Sarepta* Sidoniæ, inter Chananæorum scelestissimum genus, vidua fidelis reperitur, et prophetarum hospita eligitur. Magister idololatriæ et caput hæresis Balaam, ut Christum prædicaret, admissus est. Job (2) ex Esau profani et infidelis stirpe descendit. Ruth cognata generis Christi, Moabitis esse describitur, cujus origo in

colaitæ autem magistrum quidem habent Nicolaum unum ex septem, qui primi ad diaconium ab Apostolis ordinati sunt, qui indiscrete vivunt. Clemens Alexandrinus lib. III. Strom., Theodorus lib. III. Hæret. fabul., Eusebius Cæsariensis, Augustinus, alique meminere. Ex Gall.

(1) Emendandus est locus, et pro *Ferepta* scribendum est *Sarepta*. Urbs hæc in Phœnicia apud Sidonem sita olim fuit nostrisque etiam temporibus durat, ni nos recentes geographi fallunt Plinius lib. V, cap. 19: *Inde Echydra, Sarepta, et Ornithon oppida, et Sidon*, etc. Viduæ memoratæ historia desumpta est ex Evangelio Lucæ cap. IV, ubi ita legitur: *Multæ viduæ erunt in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus et mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra; et ad nullam illarum missus est Elias, nisi Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* Uberius autem res describitur lib. III. Reg. cap. XVII. Ævo quoque Hieronymi tum hoc oppidum, tum Eliæ domicilium exstabat; inquit enim S. Doctor epist. 27, ad Eustoch., in Epitaph. Paulæ: *Beryto Romana colonia, et antiqua urbe Sidone derelicta, in Sareptæ littore Eliæ est ingressa turriculam.*

(2) *Male*, inquit sanctus Hieronymus in Quæst. Hebr. in Genesim, *quidam æstimant Job de genere esse Esau: siquidem quod in fine libri ipsius habetur, eo quod de sermone Syro translatus est, et quartus sit ab Esau, et reliqua quæ ibi continentur, in Hebræis voluminibus non habentur.*

æternum ab Ecclesiæ foribus abdicatur. Abraham caput fidei de Chaldæorum stirpe descendit, quibus vernacula et naturalis magicæ artis impietas est. Magis Christum adorantibus, vetera errorum non imputantur opprobia. Moysi Ægyptiorum artibus erudito prophetalis spiritus gratia condonatur. Jam in Christo renatis terrenæ provinciæ error ascribitur?

2. Si agnoscimus patriam, erubescimus ad culpam; mihi enim civitas cui renovatus sum, regio effecta vel patria est. Nihil mihi de terrenis affinitatibus ascribatur, quibus renuntiassse memini. Quisquis est, qui me provinciæ cognatione aestimat infidelem, ipse infidelem se esse noverit; quia aut oblitus est, aut lubricum putat, quod in baptismo confessum esse cognoscit: sine dubio enim non relinquit terrenam cognationem, qui me de patrio errore confutat. Certe secundum institutionem actus humani, pater patriam facit. Qualiter mihi patria in terra esse dicitur, cui ex præcepto cœlesti Patrem in terra vocare, aut habere non sinitur (1)? Vis enim, ut evidentibus tibi per me hoc probetur exemplis, qui patriæ culpas errorem? Nonne Novatiani hoc genere a catholicis dissidentes, probrosæ hæresis lepram iudicio contraxere perverso, eo quod ante actam culpæ seriem crediderunt etiam posteris ascribendam, et non tam hæresim odere quam plebem? Si pro culpa unius, totius provinciæ (2) anathemanda generatio est, damnetur et illa beatissi-

(1) Math. 23, 9.

(2) Hoc est excommunicatione percellere. Ita scriptum in codice nostro. Vox melioribus quidem ignota, sed Bachiarii tempore usurpata. Siquidem observavit Salmasius ad Tertullianum de Pallio in ms. Commonitorii S. Augustini ad Faustum *Anathemare* bis legi. Pro eo *anathematizare* posuerant veteres typographi, sed Clarissimi PP. Benedictini in postrema Aug.

ma (1) discipula, hoc est, Roma, de qua nunc non una, sed duæ vel tres, aut eo amplius hæreses pullularunt; et tamen nulla earum cathedram Petri, hoc est, sedem Fidei, aut tenere potuit aut movere. Damnentur postremo et omnes provinciæ, de quibus diversi erroris rivuli manavere. Ille vas electionis et gentium Doctor (2) lapso Eutycho (3), de tertio tecto, credo, aliquid de Trinitate erranti, restituit calorem fidei, et vitam reddidit, hoc est, veniam relaxavit. Nos fortasse adhuc in fenestra, id est, in lucis via et fidei splendore residentes, severi nimium iudices, ex discussione, sed ex suspicionem condemnant: nescientes, quia *quo iudicio judicaverint, judicabitur de eis* (4), et *qui fratri suo dixerit racha reus erit gehennæ ignis* (5). Racha enim, *vacuus* interpretatur. El quis est vacuus, nisi cujus interiora carent fidei veritate, et est *velut æramentum sonans, aut cymbalum tinniens* (6)? Ille, qui una tantum nocte Christum viderat, ait contribulis suis: *Numquid lex nostra judicat hominem,*

editione *Anathemare* scribunt. Faustus quoque Regiensis pag. 18 et 19 editionis 1586, et concilium Toletanum primum contra Priscillianistas hanc vocem nequaquam fugerunt. Vide clarissimum virum du Fresnium in Gloss. mediæ, et infimæ Latinitatis.

(1) Aliquid deest. Urbem Romam sanctus Leo magnus appellat *discipulam veritatis*. Forte *Petri discipulam* dixit Bachiarus.

(2) Act. 20, 9.

(3) Rem narrat S. Lucas in Actis Apost. cap. xx, n. 9: *Sedens quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductu, somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, et sublatus est mortuus*. Tum addit eum a sancto Paulo vivis restitutum.

(4) Matth. 6, 2.

(5) Matth. 5, 22.

(6) I Cor. 13, 1.

nisi prius audiat quæ agit (1)? Et hi qui tot annorum Domini sectatores sunt, prius judicant, quam id unde judicant, audiant atque cognoscant? Si ante cognitionem promenda est sententia, cur legislator præcepit (2), ne antequam introeat sacerdos, et videat domum quæ cariosæ vel tinnientis lepra hæresis scindatur, immunda judicetur? Ne, quæso, beatissime frater, male de provincia sentiatur. Non latet enim perspicaciam tuam, quia cum in adventu arcæ Dominicæ Dagonis caput incensum partes cum utrisque pedibus comminutum sit, spina ejus integra superfuisse describitur (3); Nos enim Dagonis caput sive pedes, membra mundi, id est, orientem et occiduum esse sentimus; in quibus partibus sub præsentia legis omnium errorum contrita perversitas est. Tuum sit enim judicare, quæ sit medietas spinæ, in qua adhuc nodorum compago dissoluta perdurat. Ut quid, rogo, quæritur provincia mea? *Peregrinus ego sum, sicut omnes patres mei* (4). Veruntamen si magnopere quæritur, ubi natus sim, accipiatur confessio mea, quam in baptismi nativitate respondi: non enim mihi patria confessionem, sed confessio patriam dedit; quia credidi, et accepi (5). Nec me offuscet Samaritana conditio; quia Christum interrogatus ad puteum credidi, et purgatus a lepra infidelitatis agnovi. Veruntamen quia apostolicæ eruditionis instituta nos commovent (*An. commovent*) (6), ut omnibus poscentibus nobis rationem de fide et

(1) Joan. 7, 51.

(2) Levit. 14, 36 seqq.

(3) I Reg. 5, 4, sec. 70.

(4) Psal. 38, 17.

(5) Mathh. 21, 22.

(6) I Pet. 3, 15.

spe quæ in nobis est, proferamus; non moremur fidei nostræ regulam beatitudini tuæ (1), qui artifex es ipsius artificii demonstrare.

3. Sed ne forte hoc ipsum suspicionem infidelitatis incutiat, quod tardius ad interrogata respondeo; credimus Deum esse: quod fuit, erat; quod erat, erit, nunquam aliud, semper idem: Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus: unus Deus, et unus filius de Patre (2), Spiritus sanctus Patris et Filii. Unius Trinitatis ista substantia, et tria ista unam habentia voluntatem. Nec communicans major, nec accipiens minor: nec est secundus a primo, nec tertius de secundo; quia sic nos prophetica instituta docuerunt dicendo (3): *Non ascendes per gradus*

(1) Posceret illustre hoc Bachiarîi testimonium, ut Romani pontificis in rebus Fidei statuendis auctoritatem ex antiquorum penâ firmarem; is enim Petri successor neque falli, neque fallere Christi ipsius testimonio potest. Sed ad aliorum in hanc rem tractatus uberrimus dimittere consultius duco, ne incongrue libellum parergis onerem. Itaque consulantur Bellarminus de Romano Pontifice, Bzovius eodem tractatu cap. 17, Card. Sfondratus in Gallia Vindicata, alique innumeri.

(2) Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere, et hinc discere possumus. Si enim Spiritus est Patris ac Filii, ideoque a Patre procedit, quia Patris est Spiritus; utique cum sit et Filii Spiritus ab isto quoque procedere est dicendus. Tantum autem roboris hæc ratio habet, ut S. Augustinus tract. 99 in Joan. ita locutus fuerit: *Cur non credamus quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus?* Idem repetit lib. xv, cap. 17 de Trinit. Spiritum itidem Filii esse nos docuit Cyrillus Alexandrinus in Epist. ad Reg. relata tom. 1, cap. 6, Concilii Ephesini: cui adde Epiphanium in Anchorato, et quæ ego animadverti ad Nat. xi, S. Paulini tom. 1, Anecd.

(3) Prioris editionis interpunctionem corrigimus. Refellit auctor veteres quosdam, ac præsertim Arianos, qui *gradus* in Trinitate commenti sunt, ceu Spiritus sanctus esset inferior Filio, hic Patre, quem solum idcirco vocabant *ton uper pautha* Theon.

ad altare meum (1). Altare enim velut quamdam basem Fidei suspicamur, unde vitalis cibi participantur alimenta; quia *altare* ex proprietate nominis sui, nonnisi sublimium rerum alta cognitio est. Divisum enim per syllabas nomen altaris, inchoatumque de fine, *res alta* significatur et sonat. Ad hanc Fidem per gradus ascendere non debemus, ne inæqualiter sentiendo, de inferiore ad superiorem transitum faciamus; sed æquali gradu nostri cordis intrare, ut unius substantiæ, unius potestatis, unius virtutis, et Patrem et Filium et Spiritum sanctum sentiamus. Pater enim principale nomen divinitatis per se, quod creditur, et quod dicitur Pater Deus, Filius Deus ex Patre, non ex se, sed Patris. Pater Deus, et Filius Deus: sed non idem Pater (2), qui Filius; sed idem esse creditur Pater, quod Filius. Et Spiritus sanctus, non Pater ingenuus, sed Spiritus ingenui Patris. Filius genitus, non Spiritus Filius, sed Spiritus Filius, super quem a Patre missus est Spiritus. Itaque, cum ingenuus Pater sit, cujus est Spiritus, (3), incaute Spiritus sanctus dici-

(1) Exod. 20, 26.

(2) In libello Orationum Gothico-Hispano, quem edidit Joseph Blanchinus v. cl. tacite notantur antiqui illarum regionum Unitarii his verbis: *Filius, non ipse qui Pater est, creditur; dum tamen ipsul esse, quod Pater est, fateatur*, pag. 18.

(3) Tertiam Trinitatis personam incaute dici *ingenitam* Bacharius affirmat, ejusque ratio validissima profecto mihi videtur; evitandum enim est, inquit ille, *ne duo ingenui, aut duo Patres ab infidelibus æstimentur*. In symbolo tamen quod sancto Athanasio ascribitur, atque ab Ecclesia catholica adoptatum fuit, hæc ita leguntur: *Spiritus sanctus a Patre et Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*. Si non genitus est Spiritus, ergo *ingenuus*, ac idcirco stat contra Bacharium Ecclesia. Et re vera unum Verbum vocari posse *genitum* tum a Joanne in Evangelio cap. primo, ubi *unigenitum* bis appellat, tum a sym-

tur ingenuus, ne duo ingenui, aut duo Patres in infidelibus æstimentur. Filius Patris ante sæcula genitus a Patre, non potest alium genitum habere consortem; ut credatur unigenitus, et

hæc Apostolorum et a plerisque Patribus docemur. Igitur Spiritus dici nequit *genitus* et contra *ingenitus* dici poterit. Verum recte sensisse Bachiarium, ni mea me fallit opinio, evidenter ostendam. Itaque primum animadvertamus oportet, *ingenitus* vocem ita Patris esse, ut tamquam ejus proprietas personalis apud scriptores antiquos haberetur. Eusebius Cæsariensis cap. 19, lib. II, Actor. concilii Nicæni a Gelasio Cyziceno collectorum hæc habet. *Unus ingenuus Deus et Pater. Unus ex eo genitus ingenuus Filius Deus Verbum.* Addit: *Sicut igitur non est alter Deus cum Deo et Patre ingenuus, ita neque congenitus, etc.* Idem etiam animadvertit sanctus Thomas contra error. Græc. Opusc. I, cap. 8. Idcirco vetustus auctor Quæstionum quæ S. Athanasio tribuuntur, quæst. 5, *ingeniti* agnomen proprium unius Patris vocat: *Proprium Patris est ingenuum esse, Filii vero genitum, at Spiritus sancti procedere.* Neque aliter loquuntur S. Athanasius in Epis. ad Serapionem, Nazianzenus in Orat. 23 in laudem Hieron. prope finem, Isidorus lib 7. Etymol. cap. 4, § 1. Anselmus in Monolog. cap. 54, a med., alique Patres; inter quos Augustinus lib. xv de Trin. cap. 26, ait: *Pater solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenuus:* quod alibi repetit. Rectissime igitur animadvertit Bachiarus Spiritum sanctum incaute *ingenitum* vocari; illud enim vocabulum proprium amplius non foret Patris. Aliud autem est Spiritum dicere *non genitum*, aliud *ingenitum* appellare. Primum Ecclesia ipsa usurpat, alterum vix patitur, ne duo *ingeniti*, duoque idcirco Patres esse videantur. Hæc est Bachiarum ratio, eademque est quam S. Augustinus sequitur Serm. 58 de Temp., qui est 3 infra Oct. Epiph. *Spiritus sanctus*, ait ille, *nec ingenuus, nec genitus alicubi dicitur; ne si ingenuus diceretur, sicut Pater, duo Patres in sancta Trinitate intelligerentur; aut si genitus diceretur, sicut Filius, duo item Filii in eadem æstimarentur esse sancta Trinitate.* Auctor quoque anonymus libri de Trinit. et Unitate Dei cap. 1, tom. IV, operum S. Augustini, ait: *Spiritum sanctum neque ingenuum, neque genitum Fides recta declarat; quia si dixerimus ingenuum, duos Deos affirmare videbimur, etc.* S. Gregorius Nazianzenus Orat. 50, de Fide Nicæna: *Spiritum*, inquit, *sanctum*

duo geniti non dicantur. Pater enim unus ingenuitus, Filius unus est genitus, Spiritus sanctus a Patre procedens, Patri et Filio coæternus; quoniam unum opus, et una in Patre et Filio et Spiritu sancto voluntatis operatio est. Pater ingenuitus, Filius genitus, Spiritus sanctus (1) a Patre procedens, Patri et Filio coæternus; sed ille nascitur, hic procedit, sicut in Evangelio beati Joannis legitur: *Spiritus qui a Patre procedit, ipse vobis nununtiavit omnia* (2). Itaque spiritus sanctus, nec Pater esse

Deum, non ingenuitum, neque genitum, veneramur. Et Orat. 26, col. 3, fatetur: *Spiritum ex Deo substantiam habentem hoc solo nomine Patri cedentem, quod non ingenuitus sit.* Idem repetit aliis in locis laudatus Doctor, et post hos omnes concilium Toletanum undecimum in Profess. fidei ita Patrem *ingenuitum* profiteatur, ut dicat: *Spiritus sanctus nec ingenuitus, nec genitus creditur; ne aut si ingenuitum dixerimus, duos Patres dicamus, etc.* Hinc est quod Ruiz eruditissimus vir e S. J. in Comment. ad S. Thomam de Trinitate disp. 52, sect. 3 et 8, sentiat: *Simpliciter loquendo Spiritum sanctum non esse ingenuitum.* Hunc idem consulere et præterea Vasquez tom. II, in primam partem S. Thom. disp. 140: patebit quam prudenter in hanc sententiam Bachiarus iverit.

(1) Spiritum Sanctum a Patre procedere, Bachiarus affirmat, et nihil de Filio habet. Scilicet eo tempore nondum hæreses exortæ fuerant, quæ Ecclesiam ad hanc definiendam quæstionem compellerent, uti sequentibus sæculis factum. Synodus Constantinopolitana prima, seu œcumenica secunda, in symbolo vulgato Spiritum a Patre procedentem vocarat, nil autem de Filio cogitavit. Hoc symbolum tota diu Ecclesia custidivit, quale a concilio acceperat; scriptoresque catholici idcirco absque nota processionem Spiritus sancti a Filio reticebant tantum, non infitabantur. Secuta sunt deinde tempora, quibus occidentalis Ecclesia particulam *Filioque* symbolo addendam prudentissime censuit. At de hac re infra mihi sermo recurret, ubi de Symbolo *Quicumque* agam. Vide etiam, quæ annotavi ad versum 139 Nat. XI, S. Paulini tom. I, Anecd. 1.

(2) Joan. 15, 26 et 16, 13.

ingenitus, nec Filius genitus, æstimetur; sed Spiritus sanctus, qui a Patre procedit. Sed non est aliud quod procedit, quam quod inde procedit. Si persona quæritur (1), Deus est. Hæc per hoc tripartita conjunctio et conjuncta divisio, et in personis excludit unionem et in personarum distinctione obtinet unitatem. Sicque credimus beatissimam Trinitatem; quod unius naturæ est, unius deitatis, unius ejusdemque virtutis atque substantiæ; nec inter Pater et Filium Spiritum sanctum sit ulla diversitas, nisi quod ille Pater sit, et hic Filius, et ille Spiritus sanctus; Trinitas in subsistentibus personis, Unitas in natura atque substantia. Filium quoque credimus in novissimis diebus natum esse de Virgine et Spiritu sancto, carnem naturæ humanæ et animam suscepisse. In qua carne et passum et sepultum, resurrexisse a mortuis credimus et fatemur; et in eadem ipsa carne in qua jacuit in sepulcro, post resurrectionem ascendisse in cœlum, unde venturum expectamus ad judicium vivorum et mortuorum: Virginem quoque de qua natum scimus, et virginem ante partum, et virginem post partum, ne consortes Elvidiani erroris habeamur. Carnis nostræ resurrectionem fatemur integram atque perfectam, hujus, in qua vivimus in præsentis sæculo, aut bonis artibus gubernamur, aut malis operibus subjacemus, ut possimus in ipsa, aut pro malis pœnarum tormenta sustinere, aut pro bonis bonorum præmia acquirere: neque, ut

(1) Desunt nonnulla. Dixerat fortasse Bachiarus: *si persona quæritur, Spiritus; si natura quæritur, Deus est*. Ex iterato ejusdem vocis intra paucas lineas occursu sæpe contingere, ut quæ media sunt seu interposita ab amanuensibus omittantur, jam diu observavit Criticorum veterum princeps Hieronymus lib. xi, Comment. in Isaiam cap. xl et xlii, lib. vi, in Jerem. cap. xxx, et alibi.

quidam absurdissime, aliam pro hac resurrecturam dicimus, sed hanc ipsam, nullo omnino ei vel membro amputato, vel aliqua corporis parte desecta. Hic est nostræ Fidei thesaurus, quem signatum ecclesiastico Symbolo quod in baptismo accepimus, custodimus. Sic coram Deo corde credimus: sic coram hominibus labiis confitemur; ut et hominibus cognitio sua fidem faciat, et Deo imago sua testimonium reddat. Hic est baculum defensionis nostræ, quo murmurantium adversus nos ora feriamus, qui nos per viam hujus sæculi transeuntes, jugo consuetudinis, non studio rationis oblatrant. Hoc scutum fidei nostræ, quo obtrectantium verborum et venenata suspicionum spicula repellimus ac vitamus, ne aliquod in nobis patens membrum et de protectione fide nudum, sermo inimici qui ad feriendum destinatur, inveniatur. Sed sileamus de his, quia nobis nunc, non percipiendi, sed vitandi tantum hostis cura suscepta est.

4. Jam vero, si etiam illud a nobis quæritur, qualiter de anima sentiamus, factam credimus esse, sicut legimus in Hieremia propheta per regem Sedeciam dicentem: *Vivit Dominus, qui fecit nobis animam istam* (1) (2). Si autem quæritur, unde sit

(1) Jerem. 38, 16.

(2) Eminentissimus, et clarissimus card. Norisius in Vind. August. cap. 4. § 3, quæstionem hanc ita occupavit, ut alia addi omnino nequeant. Pauca ex eodem libabimus. Certum est per plura sæcula vel Patrum præstantissimos in origine animæ assignanda ancipites hæsisse. Et sane divini scriptores Augustinus ac Hieronymus, hac per epistolas varias quæstione agitata, nihil certi statuere potuerunt. Consulantur hujus Epistola ad Marcellinum, et Apologia contra Rufinum, illius vero epistolæ ad Hieronymum et ad Optatum, librique quatuor *de origine animarum*, in quibus tamen rem dubiam utrique fatentur. S. Eu-

facta, nescire me fateor, quia nec usquam legisse cognosco : et ideo nec de imperitia erubesco, quia lectione non doceor, neque periculum formido, quia quæ non lego, non præsumo, ne transgressor propheticorum inveniar præceptorum, qui mandat sanguinem non manducari, adjiciens (1), quia *omnis carnis sanguis anima est*. Quid enim est sanguinem manducare, nisi de anima disputare ? Et ideo carnem quæ nobis in Adam fundata est, possumus dicere ex mundi qualitatibus substantiaque, Deo artifice et auctore compactam; sanguinem enim ad basem fundimus altaris; id est, ut ipsi qui creavit, scire unde creaverit, relinquamus. Basis enim altaris velut quædam radix profunditatis est, cujus secreto etiam rationem animæ jungamus, de qua disputare non possumus. Et ideo nec partem dicimus Dei animam, sicut quidam asserunt, quia Deus impartibilis et indivisus et im-

cherius in cap. III Genesis, Pomerius in lib. de anima. Africani Patres sæc. VI, in epist. synod. ex Sardinia Byzantium missa, S. Fulgentius lib. III de Verit. prædest. et gratiæ, ad eundem scopulum hæserunt; et postremus iste cap. 18, Augustinum quod ea de re dubitarit, maximis effert laudibus, et caput vigesimum his claudit verbis: *Quanto ergo melius ab hujus quæstionis certamine temperamus, in qua nos inaniter laborare cognoscimus! præsertim quia quod a sanctis viris majoribus nostris videmus minime definitum, oportet nos tanto cautius atque temperantius querere, quanto ad ejus finem illos præclaros viros cernimus minime pervenisse*. Cassiodorus quoque lib. de Anima cap. 14, Gregorius Magnus lib. VII, epist. 53, in eadem fuere dubitatione: quin S. Isidorus Hisp. episc. lib. II de Offic. Eccl. cap. 23, inter alias sententias, quas *de fide* tenendas proponit, hanc inseruit: *Quod incerta sit animæ origo*. Alios auctores etiam ævi sequioris congerit laudatus cardinalis Norisius in præclarissimo Opere superius memorato. Nemo igitur mirabitur adeo dubium in hac sententia stetisse Bachiarium.

(1) Levit. 18, 14.

passibilis est: anima vero diversis passionibus mancipata, sicut quotidianus rerum exitus probat. Nec de creatura aliqua factam dicimus, ne eam faciamus viliores reliquis creaturis, quibus domina, si bene egerit, constituta est; sed ex Dei tantum voluntate formari, cujus potentiae non necessaria est materia, ex qua quod voluerit operetur, sed ipsa voluntas ejus materia eorum, quae fieri aut esse mandaverit. Sed nec illi assertioni tradimus manus, qua quidam superfluo delectantur, ut credant animas ex transfusione generari; quia contradicit huic suspicioni beatus David dicendo: *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, et non ipsi nos* (1). Et alibi: *Qui finxit singillatim corda eorum* (2). Ubi hic transfusio inveniet locum, ubi aut singillatim corda finguntur, aut dicitur: *ipse fecit nos, et non ipsi nos*? Qui ergo ex transfusione dicunt animas generari, id asserere dicuntur, quia ipsi nos faciamus. Sed hoc scientia prophetalis objurgat dicendo: *Ipse fecit nos, et non ipsi nos*. Absque sola igitur Trinitate, omne quod in caelis sive in terris et mari potentatur, agitur, movetur, creaturam esse credimus et fate-mur.

5. (3) Diabolum non ita factum sentimus ut diabolus esset

(1) Psal. 99, 3.

(2) Psal. 32, 15.

(3) Audiatur S. Epiphanius Hæres. 66, quæ est de Manich. núm. 16. *De diabolo quoque sic habendum est, cum minime ab origine ipsa neque conditione malum extitisse, sed aliquanto postea tempore malum quod faceret excogitasse*. Leo magnus epist. 93, ad Turibium Asturicensem episcopum, cap. 6: *Sexta annotatio indicat eos dicere, quod diabolus numquam fuerit bonus, nec natura ejus opificium Dei sit, sed eum ex Chao et tenebris emersisse; quia scilicet nullum sui habeat auctorem, sed omnis mali ipse sit principium atque substantia: cum fides vera quæ est catholica, om-*

nec proprium habuisse naturæ suæ genus, ut diabolus nasceretur, et hoc cognomen meritum dedisse, non Deum: nec ingenitum esse, quia Deus non est; nec factum esse diabolum, quia Deus malum non facit, sed angelum bonum factum, sicut Scriptura demonstrat: *Per bonum operatum est mihi omnem concupiscentiam* (1). Malum enim angelum fuisse sic credo, ut Apostolus dicit: *Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ qui me colaphizet* (2). Et alibi: *Ni venerit refuga et discessio* (3). Ergo qui nunc refuga est, fuit aliquando intuitu Creatoris, et in illa gradus sublimitate quæ scripta est a prophetis, cum dicitur: *Et tu eras consignatio similitudinis, et corona decoris* (4), et reliqua; alibi: *Quomodo de cælo cecidit Lucifer, qui mane oriebatur* (5). Nunc boni et mali capacem dicimus accepisse ex factore naturam, immortalitatis gloria et honore circumdatum; accepisse etiam scientiæ dignitatem; qui elatus in superbiam, suum credidit esse quod non erat; quoniam qui eum fecerat, Dominum non videbat. *Ego sum, inquit, et non est alius præter me* (6). In-

nium creaturarum sive spiritualium, sive corporalium bonam confiteatur substantiam, et mali nullam esse naturam; quia Deus qui universi est conditor, nihil non bonum fecit, etc. Videndus hac etiam S. Cyrillus Hierosolymitanus Cathec. 2, et Coccius lib iv, artic. 5, tom. II. Damnatu autem hic error antiquitus fuit in vetustissimis Capitulis contra Manichæos, quæ post Bachiarîi opera subjeci; ibi enim sic legitur: *Si quis hujus mundi principem, hoc est diabolum, et tenebrarum globum asserit procreatum, et non a Deo bonum angelum factum, et propria postremum per-versitate mutatum anathema sit.*

(1) Rom. 7, 8.

(2) II Cor. 12, 7.

(3) II Thess 2, 3.

(4) Ezech. 27, 12.

(5) Isai. 14, 12.

(6) Isai. 47, 12.

de terræ deputatus est et cineri, ut scriptum est: *Quid superbis? terra et cinis* (1) et, *Initium peccationis superbia* (2). Qui tartaro et igni perpetuo deputatus, perennis est pœnæ, non immortalis vitæ. Credimus omnem creaturam Dei quæ ad usus ciborum a conditore concessa est, bonum esse, sicut et dictum est: *Et vidit Deus, quia bona sunt valde* (3) (4). Sed ab his ad tempus abstinere, non pro superstitione religionis neque abominatione creaturæ Dei, sed pro continentia carnis, utile esse sentimus secundum Apostoli consilium, qui dicit: *Bonum est non manducare carnem, neque bibere vinum* (5), atque cum libuerit, uti; et cum delectaverit, abstinere, in hominis potestate consistere (6).

(1) Eccles. 10, 9.

(2) Ibid. 15.

(3) Gen. 1, 30, 31.

(4) Hieronymus vir sanctissimus, cui omnium primo hanc hæresim jugulare contigit. hæretici errores duobus libris excipit, in quorum altero pluribus de jejunii utilitate agit, ubi etiam erudite probat *omnem creaturam Dei quæ ad usus ciborum a conditore concessa est, bonam esse*, uti Bachiarius ait; quod tamen inscite Jovinianus negabat. S. Augustinus ad Quodvultdeum lib. de Hæres. num. 82, de Joviniano loquens, ait: *Hic omnia peccata, sicut Stoici philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominem lavacro regenerationis accepto, nec aliquid prodesse jejunia vel a cibus aliquibus abstinentiam*. Vide S. Ambrosium in epist. 82, ad Vercell.

(5) Altera hæc fuit Joviniani hæresis, nempe conjugia sacro Virginitatis voto aquare. S. Agustinus loco supra citato addit: *Virginitatem sanctimonialium, et continentiam sexus virilis in sanctis eligentibus cælibem vitam, conjugiorum castorum atque fidelium meritis adæquabat; ita ut quædam virgines sacræ provectæ jam ætatis in urbe Roma ubi hæc docebat, eo audito nupsisse dicantur*. S. Hieronymus quoque lib. 1 contra Jovinianum hanc ejusdem proponit hæresim: *Dicit virgines, viduas et maritalas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepant cæteris operibus, ejusdem esse meriti*.

(6) Rom. 14, 21.

Conjugia probamus, quæ Deo auctore concessa sunt: continentiam in ipsis prædicamus; virginitatem, utpote egregium germen, et ex effeta trunci radice procedens, extollimus et miramur. Justorum peccatorumque distantiam, non ex conditione creatoris, sed arbitrio credimus accedere voluntatis. Pœnitentiam peccatorum plenissima fide suscipimus, ac veluti secundam gratiam suspicamur, sicut Apostolus ad Corinthios dicit: *Volui per vos venire, ut secundam gratiam habeatis* (1).

6. Vetus et novum Testamentum æquali fidei lance suscipimus: ac veluti currentis per signa ponderis libra, sic testimoniorum gesta mobili meditatione pensamus. Nec evacuantes historiæ fidem, credimus universa gesta esse quæ legimus; sed juxta doctrinam Apostolicam sensum in his spiritualement, prout Dominus dederit, perscrutamur: qui tamen sensus ad typum Christi Ecclesiæque pertineat; aut in morum emendationem correctionemque proficiat. Et hoc ipsum juxta illud, quod Apostolus ait: *Omnia hæc in figuram nostri contigerunt* (2). Et alibi beatus Petrus: *Omnis sermo interpretatione indiget* (3). Omnem scripturam quæ ecclesiastico canoni non congruit neque consentit, non solum non suscipimus, verum etiam velut alienam a Fdei veritate damnamus. Peregrinis atque ignotis fabulis de scripturarum continentia, non facile accommodamus assensum; neque cito nova doctrina aurium nostrarum intrat cavernas, quia legimus Virginem novam aliam in secreto, quam rudem vel secretam suspicamur esse doctrinam; quæ ob hoc prohibe-

(1) II Cor, 1, 15.

(2) I Cor. 10, 6.

(3) II Pet. 1, 20.

tur inspicere, ne hominum corda, commentitia, sub specie veritatis, sermonum pulchritudine suavitatemque decipiat. Virgo est illa doctrina, quæ nulli viro ecclesiastico vel catholico cognita est; sed inter mulieres semper adolevit, id est, animas, quæ semper discentes, omni spiritui deceptionis credula se facilitate commiscent, non curæ habentes unde concipiant; cum Dominus in Lege mandaverit, ne non nisi de tribu sua in conjugio copuletur, id est, illi fidei intellectui, qui ex patrum semine, hoc est, doctrina descendit, et Abrahamæ qui primus in præputio credidit, prosapia nobilitatur et genere. Virgo est illa doctrina, quæ tanto in secreto sibi placet, et in publicum erubescit exire. Hanc talem, non solum fugimus, verum etiam publica voce damnamus, stultum ducentes hoc credere, quod aut ipsi defendere non possumus, aut ad aures publicas non debet pervenire.

7. Jejunia attentiora secundum ecclesiasticam regulam disciplinamque servamus, ut *tribus temporibus anni masculinum nostrum* (1) hoc est, opus virtutis quod cætero operi præcellat, *appareat*: ac si quando jejunia indicta Ecclesiæ, tunc nos cupimus, non solum de usu consuetudinarii, verum etiam a conversatione, fabulis, salutationibus quæ fabulas interserunt, jejuna-re. Et quoniam hæc, teste Deo, etiam scribimus, sentiamus; tamen non sic nobis de veritate blandimur, ut si forte sacerdotes sive doctores, qui sunt capita populi et columnæ ecclesiarum, quodlibet ex his quæ professi sumus, improbantes, rectius quid dixerint, pigri simus in eorum sententiam transire; præceptumque meminimus scriptum: *Interrogate patres vestros, et dicent vobis* (2). Neque enim tam stulti sumus, ut quibus capita

(1) Exod. 34, 23.

(2) Deut. 32, 7.

pro sanctificatione submittimus, his corda nostra humiliare nolimus. Pastor est: quo vocaverit, sequar: quod dixerit, ruminabo; quia ipse scit sibi pro custodia mea reddendam esse rationem (1). Hæc sunt quæ, de quibus interim vobis ad præsens occurrere potui: si quæ aut studio præteriisse, aut te adhuc titillare videantur, sine verecundia interrogare dignare, ut sine cunctatione respondeam, et aut emender de errore, aut confirmer in Fide. Testor omni legenti verba professionis hujus, quoniam si quis dempserit de his, demet Deus de libro vitæ partem ejusdem (2). Etenim ille qui nos crediderit aliud labiis loqui, aliud corde tenere; sicut superius dixi, cor nostrum Deus potest inspicere. Ipsi obtulimus labia ad confessionem: de quibus possunt homines judicare, satisfacimus; ac sic duobus testibus stabit omne verbum nostrum (3), id est, Deo, cujus judicium in nos, si fallimus, invocamus; et hominibus, quorum suspensiones nostra confessione corrigimus, ne amplius in nobis velint male sentiendo peccare. Si quis his auditis in incredulitate perstiterit, ut non nobis fidei assensum tradat, non dubito quin in die judicii partem aut inter incredulum populum, aut inter falsos testes habiturus sit, et secundum judicium legis Moysi iniquitatem quam in fratre suo meditatur, sit recepturus

8 Nos enim, etsi peccatores sumus, tamen propter illa trecenta aurea scuta quæ Salomon fabricavit (4), ærea facere non debemus. Scutum enim Fidei forma est secundum Apostolum, qui dicit: *et Accipientes scutum fidei* (5). Et ille pro aureis

(1) Heb. 13, 17.

(2) Apoc. 22, 19.

(3) Deut. 17, 6.

(4) III Reg. 14, 27.

(5) Ephes. 6, 16.

ærea facit, qui subtracta fidei veritate, solum degenerere reddit et confessione tinnitum; et cum devotus videatur in numero, tamen reus invenitur ex voto, id quod non credit confitendo. De quibus quidem dixisse beatus Apostolus suspicandus est: *Habentes speciem pietatis, et virtutem ejus abnegantes* (1). Nonne videtur tibi virtus in auro, et species in ære posse sentiri? Sed optamus assertionem propheticam custodire, ut ante pedes equorum regis, qui nisi episcopi aut doctores sunt, quorum pedes veloces sunt super montes (2), evangelizantes pacem. fidei nostræ scuta ponamus. Trecenta enim aurea scuta, sive beatæ Trinitatis fides, sive omnium creaturarum satio, cœli, terræ et maris: cursures enim qui ante pedes equorum ponunt ea, illi credendi sunt qui potuerunt dicere: *Cursum consummavi* (3): quia instituti lege hæc usque ad finem servare possimus, ne illa Suracim rex Ægypti (4), hoc est, diabolus, a templo nostri cordis abripiat. Excubent suffragia orationum tuarum ad Jesum Christum Dominum nostrum cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

(1) II Tim. 3, 5.

(2) I Esai. 52, 7.

(3) II Tim. 4, 7.

(4) III Reg. 14, 25.

BACHIARII AD JANUARIUM

LIBER

DE RECIPIENDIS LAP SIS.

*Benedicto in Christo fratri, omni mihi fide et dilectione
venerabili, Januario Bachiarius peccator salutem.*

1. Nisi vererer, beatissime frater, ne inter simulatos amicos Job mihi portio poneretur, qui videntes plagam ejus, veluti qui non haberent solatium, jugi silentio quieverunt; prope fuerat, ut et ego superposita manu ori, et obturato linguæ sibilo januas labiorum meorum taciturnitate concluderem. Sed absit hoc a fide mea, ut aliquam dicam plagam esse, quæ non habeat consolationem; cum mihi Propheta proclamet: *Numquid medicus non est in Galaad aut resina non est illic* (1). Galaad enim interpretatur *acervus testis*: et hunc acervum testem, totum canonem divinatorum librorum esse sentimus; ubi indissolubilium cumulus testimoniorum, ut quidam congestus est lapidum: in

(1) Jerem. 8, 22.

quo cumulo medicus verus, Deus meus Jesus Christus, si quæsitus fuerit, invenitur. Resina autem quid est, nisi continentiae virtus, quæ dissoluta conjungit et scissa conglutinat? Quod nos scientes, non dubitamus ad consolationem ipsius plagæ quæ contingit, oris nostri lamenta miscere. Audivimus enim horrendæ cladis excidium: audivimus objurgationis exultante de ruina Christi militis Satan; et jubilatio vocis quam in triumpho suo diabolicus dedit exercitus, ad aures nostras usque pervenit: *et testem Deum invoco super animam meam* (1) quia ita commota sunt viscera mea; et contramuerunt ossa mea, ut omnem partem corporis mei sentirem eadem plaga torqueri. Neque enim absque damno meo hoc accidisse dixerim malum, ubi membrum corporis mei diabolica sagitta percussit, cum Apostolus dicat: *Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra* (2).

2. Sed non admittitur in totum animus meus lamentationi vacare vel fletui, quia adversus vos mihi locus est irascendi. Ecce enim contra in communes inimicos processit frater nobiscum in prælio, et subito prostatus est casu: hunc vos nec sepulturæ dignum honore judicastis, sed reliquistis eum feris et alitibus devorandum. Ubi est misericordia christianæ religionis, quam Magister noster (3) sacrificio docuit esse meliorem? Ecce jacet frater ab hoste percussus: adhuc forsitan palpitat; et vos, quia sine vulnere convertimini, ne consolationem quidem plagæ ipsius deferri tentatis. Nolite esse sine formidine, beatissimi fratres: fortiolem percussit inimicus, ut celerior postmodum ei

(1) II Cor. 1, 23,

(2) I Cor. 12, 26.

(3) Matth. 9, 13.

fieret aditus ad reliquos. Ut quid, rogo spernitis vulneratum aut sicut putatis et mortuum? Melior fuit illa Respha concubina Saulis (1), quæ corpora defunctorum quos David pro Gabaonitarum ultione percusserat, eo usque accincta sacco, hoc est, cilicio custodivit, donec eis roraret aqua de cælo, id est, donec provenia eorum misericordiæ cœlestis stilla deflueret. Melior ille Judas Machabeus (2), qui etiam pro mortuis fratribus orationem credidit esse faciendam, quos furata de Jamnia civitate idolorum dona prostraverant.

3. Ut quid, rogo, Medicus noster inter librorum suorum loculos tot constituit genera pigmentorum, si nihil est ex omnibus emplastris ejus, quo sanari possit vulnus quod inflixit inimicus? Itane fuit quod lateret Archiatrum, cui nequaquam artis suæ peritia provideret? at si placet, aperiamus scholam Medici nostri; et ea principio canonis vulnerum et medicaminum species perquiramus. Ecce in ipsius introitu scholæ occurrunt illi duo actores seminis carnalis, qui venenato serpentis dente percussi, non statim perpetuæ pœnæ mortis addicti sunt; sed dejecti de paradisi deliciis, id est, de Ecclesiæ libertate et de sacri communionis mysterii, ideo temporarie sub typo mœroris tribulationisque damnati sunt, ut malagmate pœnitentiæ sanarentur; et eo usque de ligno vitæ, id est, Christi participio exsules fierent, donec ad eum per romphæam flammam (3) id est ignitam martyrii passionem, aut per Cherubim Domini qui interpretatur *multitudo scientiæ*, remearent: de quibus nunc per

(1) II. Reg. 21, 10.

(2) Machab. 21, 40.

(3) Gen. 3, 24.

singula non est temporis loqui. Quid vero ille fratricida, cui ob hoc signum Dominus mandat imponi (1), ne ab aliquo possit occidi? *Non vult enim mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat* (2). Nec longe ab his distat ille princeps patrum. qui primus *credidit, et reputatum est ei ad justitiam* (3); qui captum ab hostili regione filium fratris, assumpta vernaculorum turba surripuit: quem postmodum de Sodomæ plaga, id est, de judicio gehennæ, habito cum divina majestate colloquio, hoc est, orationis suæ meritis liberavit. Et tu ergo assume vernaculorum turbam propriam, id est, opere tuo non alieno, fratri auxilium præsta captivo. Loquere cum Domino, hoc est, ora ad Christum, ne eum futuri judicii ignis exurat.

4. Imitare patriarcharum opus (4), qui stuprum sororis suæ in alienigenarum manus incidentis, non solum eruerunt, sed etiam vindicaverunt. Require tamen, qui ultores fuere peccati. Nonne Simeon atque Levi? Et tu ex tribu Levi es, qui ecclesiastico servis officio. Simeon autem *obauditio* interpretatur. Et tu ergo, qui obediens fuisti Deo, inobedientem animam liberare aut vindicare cur cessas? Anima autem fratris tui, soror tua est; quam si passus fueris inter alienigenas servire, peccabis. Sed dicis fortasse. Levita est iste qui cecidit: non ei remedii potest medicina conferri. Erras, frater: recurre ad scholam Medici. Ecce in secundo loco, id est, Exodi libro, ubi totius plaga populi vulnusque describitur, etiam Levitæ peccasse referuntur; qui priores ad correptionem legislatoris emendati esse

(1) Gen. 4, 15.

(2) Ezech. 18, 32.

(3) Gen. 15, 6.

(4) Gen. 44, 25, seqq.

perhibentur; et non tam in eis peccati crimen arguitur, quam velox conversio in pœnitentiæ celeritate laudatur (1). Cujus rei etiam in Ezechiele meminit Dominus noster, cum dicit de Levitis: *Qui primi exierunt a me, cum errasset Israel* (2). Ipse quoque pontifex ad suggestionem populi idolum fabricavit: pro quo orationem fecit Moyses, hoc est, fraterno liberatus est auxilio. Sed dicis fortasse, beatissime: Adhuc nec Levitæ sanctificati erant, nec pontifex consecratus, cum istius mali crimen admissum est. Non contradico perspicaciæ tuæ, quam ex Scripturarum voluminibus concepisti. Tamen respondiſsem tibi, ei possem respondere secundum apostolicam sententiam, qua loquitur ad Hebræos (3); quia in Abrahæ lumbis latens Levi decimas a Melchisedech accepit et dedit (4). Aut ipsi Aaron quid tibi minus videtur fuisse de pontificali honore vel gradu, cum Ægyptum signis percussit horrendis, et egrediens nocte cum populo sanctum celebravit pascha? Scimus autem quia sine sacerdote pascha non poterat celebrari.

5. Sed intermissis his, interrogare te volo: Quid erat Aaron, cum adversus Moysen invidiæ livore percussus, juncta sibi Maria, murmurabit (5)? At dicas fortasse, minus est invi-

(1) Exod. 32, I seqq.

(2) Ezech. 44, 10.

(3) Hebr. 7, 9, 10.

(4) Ex libro Geneseos XIV, 20, non satis aperte colligimus, quinam decimas acceperit, Abrahamne ex Melchisedech, vel e contrario. Sed Apostoli auctoritas cogit ut sentiamus Abraham dedisse: *Per Abraham, et Levi, qui decimas accepit decimas est. Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech*. Locum igitur Bachiarîi in hunc modum restituerem: *In Abrahæ lumbis latens Levi decimas Melchisedech, quas accepit et dedit.*

(5) Num. 12, 1, 2.

dia quam fornicatio. Lege ergo beatum Apostolum, qui dicit : *Neque fornicarii, neque invidi, neque maledici, neque avari, neque detractores regnum Dei consequentur* (1). Vides ubi velut æqualia sibi similiaque junguntur, quæ ad cœlorum regna non subeunt? Adverte cujus pœnæ sententiam mereatur invidia, per quam prophetissa Maria lepra percutitur (2) : cujus etiam avaritia, pro qua Giezi Elisæi minister simili sorte damnatur (3). Tu vero, qui avarum non detestaris, qui invidum non refugis, qui detractorem raptoremque non devitas, fornicatorem ad tempus fratrem revertentem æternæ mortis pœna condemnas? Nec ideo hoc dicimus, ut peccandi frena laxemus. Advertat quisquis hoc legerit, quia non viventibus loquimur, sed mortuum consolamur. Denique resurgat; et videbis, quod statim ei trademus Psalmistæ versum dicentis : *Virga tua et baculus tuus, ipse me consolata sunt* (4). Accipiet virgam correptionis, et baculum qui sustentare possit infirmum. Ita autem intelligamus Apostoli dictum, quod neque invidi, neque fornicatores, neque aliena appetentes regnum Dei possidebunt; id est si quem in hoc vitio tempus accersionis invenerit; quia alibi Dominus dicit : *Unumquemque in viis suis judicabo* (5). Et ipse Apostolus ait : *Quales aliquando fuerint, nihil mea interest* (6). In epistola sua beatus Joannes hortari mandat pro fratre, qui non habet peccatum usque ad mortem (7) id est, non usque ad extremum vitæ suæ

(1) Cor. 6, 4.

(2) Num. 12, 10.

(3) IV Reg. 5, 27.

(4) Psal. 22, 4.

(5) Ezech. 23, 20.

(6) Sal. 2, 6.

(7) I Joan. 5, 16.

finem peccatorum suorum mala fuerit secutus. Nam de Levitis quod superius dixeras, non eos fuisse sanctificados, cum peccatis fuere polluti: quid tibi videtur illud quod scriptum est in beati Esdræ libris (1), ubi (2) reversi de captivitate Babylo-niæ, et restructis nuper templi Dominici fundamentis, non solum plebs vulgi, verum etiam familia sacerdotalis, et illius Jesu magni, invenitur in mulieribus alienigenis, hoc est, Syris et Idumæis et Moabitis et Ammonitis esse permixta? Qui tamen omnes peccato eodem, accipientes consilium Esdræ, et recedentes a mulierum alienigenarum consortio, caruerunt. Unde vides quod sicut peccati contagione maculamur, ita expulsionem ejus abluimur.

6. Ne, quæso, beatissime, fratrem nostrum in profundo putei sub iniqui principis potestate demersum, lapidibus desperationis obruamus. Imitemur illum Æthiopem (3), qui sanctum Jeremiam in lacum ab iniquo rege demersum, assumptis triginta hominum auxiliis, et demissis ad eum pannis ac funibus liberavit. Ecce frater in lacu est: assumamus triginta homines, id est, sive beatæ auxilium Trinitatis, sive cum labore (4) ani-

(1) I. Esdro 10, 18.

(2) Expunctis glossematis, locum sanitati reddit cod. Ambr. Historia hæc legitur cum in canonico Esdræ libro tom. III cap. ix, quem in apocryphorum classem rejecit Ecclesia. Hunc laudari a Bachiario censent Cignæus et Tillemontius quod minime miraremur, cum solemne fuerit PP. Græcis Latinisque ex eodem testimonia afferre, uti peculiari de hoc libro Dissert. docuit Calmetus tom III, Ven. edit. pag. 162.

(3) Jerem. 38, 7, 11.

(4) Passim veteres distinguunt animam a spiritu. Sanctus Pacianus, Hispaniæ lumen, ait Corinthium a Paulo apostolo traditum fuisse Satanæ in interitum carnis, *non tamen animæ, non*

mi, carnisque et spiritus, demersum in profundo putei libere-
mus. Mittamus ei pannos veteres: reducamus in memoriam ejus
exempla antiquorum, qui per peccatum collapsi, postmodum de
profundis malorum per pœnitentiam ad superna relati sunt; quæ
cum ei ante oculos posita fuerint, desperare non poterit. Solet
percussus miles in primo certamine, in secundo fortius dimicare,
et contra percussorem suum magis iratus insurgere. Ecce in sæ-
culi fine consistimus: instant pro Christi nomine prælia passio-
num. Quid mirum, si ille quem fornicationis hasta percussit, in
passionis congressione superaverit? Quid si victor fuerit in mar-
tyrio, quem vicerat incontinentia et libido? Nonne sic fecit ille
Nazaræus (1) ex repromissione natus, quem cum in perniciem
sui mulieris blandimenta vicissent; postmodum in fine obitus
sui sub (2) martyrii passione, majorem inimicorum exercitum
prostravisse, quam ante quando Nazaræus, hoc est immaculatus
fuerat, reperitur? Sicut enim illa sacerdotalis familia de Heli cog-
natione descendens (3), cui juraverat Dominus, ut nullus de ipsis
ante faciem ejus assisteret, eo quod gravibus peccatis Dominum
provocasset: nonne omnis illa cognatio pro Davide a Saule refer-
tur occisa (4). Et quid est hoc, nisi forma martyrii, ut quos grave

etiam spiritus, sed ad solius carnis interitum. Epist. 3, ad Sym-
pronian., pag. 207 edit. Rom. 1564.

(1) Jud. 16.

(2) Id fecisse Samsonem, non humaniter deceptum, sed di-
vinitus jussum, sententia est magni Augustini aliorumque. Mar-
tyrii laudem illi tribuit Bachiarus, innixus fortasse Paulinæ epis-
tolæ ad Hebræos, ubi inter eos laudatur, qui *testimonio Fidei*
probatum sunt. Cap. XI, 22, 39.

(3) I Reg. 23, 14.

(4) I Reg. 23, 18.

peccati crimen involverat, mors pro Christo illata liberaret? Ilæc sunt beatorum voluminum sacra mysteria. Sic vasa sua nequaquam figulus patitur interire (1), qui etiam ea confracta et in lapidibus illisa redintegrare posse se dicit.

7. Ne spernas, quæso, fratrem defunctum : filius est Sunamitis sterilis (2), id est, Ecclesiæ: ex repromissione natus est iste qui mortuus est. Quondam enim nativitatem ejus secundo Abrahæ Dominus in Isaac semine spopondit atque pollicitus est (3); cujus caput in messe calore percussus est, id est, principale mentis ejus inter ipsam spei libidinis flammam concaluit. Currat ad Elisæum mater ejus; id est, sollicite plangat Ecclesia: resurget enim, si fideliter hoc speraverimus a Christo. Et tu, beatissime, in defuncto fratre opus imitare Elisæi: manus manibus, pedes pedibus, os ori compone. Primum, ut compatiaris ei qui mortuus jacet; neque elatus integritatis tuæ triumpho superexcreas eum, aut superextendas te ei, quem repentina mors rapuit; sed imitare Apostolum, qui dicit: *Timeo ne humiliet me Dominus Deus meus apud vos, et lugeam multos ex eis qui ante peccaverunt* (4). Appone præterea oculos tuos oculis ipsius, ne in perditionem sui ulterius evagentur: os tuum oris illius, ne confabuletur iniqua: manus illius, ne operentur adversa: pedes illius, ne vagentur in turpibus. Et sic, cum pro custodia sui membris illius membra tua fuerint copulata, non solum peccandi ulterius spatium non habebit, verum

(1) Jerem. 18, 6.

(2) IV Reg. 4, 20.

(3) Gen. 22, 15; Hebr. 11, 18.

(4) II Cor. 12, 21.

etiam spem capiet resurgendi; ut qui peccati frigore mortuus est, consolationis tempore revocetur ad vitam. Memento autem, ut omnes a conspectu ejus ejicias: nullus videat, nullus in medio sit, nec quisquam sibi visionem ejus de propinquitate præsumat. Quid dico propinquum? si (1) mater illa carnalis sit, nec ei aditus detur intrandi. Sic enim Elisæum in Sunamitis filio (2), sic Dominum nostrum in principis filia (3), sic beatum

(1) Vulgat. Edit., *sit mater illa carnalis nec*: etc. Aureis apicibus describenda forent quæ de hoc argumento nuperrime protulit sanctissimus pontifex BENEDICTUS XIV, lib VII de *Synodo diœcesana* cap. 57. Inviti plura omittimus; sed præclaram regulam quam ibidem præscribit episcopis, præterire nefas esset: *Quamobrem* (ita recte ille sapienterque num. 4) *licet in diœcesi contingat turpe incestus flagitium, semel aut iterum, ab uno aut altero clericorum perpetrari; non idcirco fas erit episcopico a communi regula recedere, et non sine populi admiratione ac scandalo, quasi omnes haberentur ejusdem enormis criminis aut rei aut suspecti, statim edicere, ne ullus in posterum clericorum cum nepte, amita, sorore aut matre cohabitaret: sed si quemquam reperiatur dubiæ famæ, cujus cum consanguinea contubernium, etiam apud probos et prudentes viros, male oleat, illi cui certe congruit regulæ limitatio separationem injungat, ea tamen adhibita circumspectione et cautela, quam rerum circumstantiæ exposcunt, ne delictum quod latet, patefiat.* Chromatius Aquileiensis ecclesiæ presbyter, et Eusebius illius frater diaconi munere insignitus, domi versabantur una cum matre vidua, et sororibus quæ virginitatem professæ fuerant. Uterque Hieronymi ac Rufini libris consecratus, ac pietatis et doctrinæ merito episcopalem dignitatem adeptus est: prior nimirum Valeriano nostro successit, alter vero incerti nominis ecclesiam (nisi Bononiensis fuerit) sanctissime rexit. Sed quod inculpatis concesserunt canones spiritu Dei conditi, usurpare non licebat lapsis aut pœnitentibus, quorum flagitia publica fuerant. Porro Hispanus asceta, non civitatem modo in qua degerat, sed universum pene orbem sacrilegii sui fama compleverat ut ait noster n. 10.

(2) IV Reg 4, 31.

(3) Matth. 9, 25.

Petrum in Dorca vidua fecisse cognoscis (1). Valde enim debet secretus et solitarius locus mortuo in peccatis homini præparari, ubi nihil capiatur amplius, quam medicus et cadaver.

8. Ne, quæso, beatissime, percutsum fratrem, et aliquando nobis placitum relinquamus, inermem quem invenit inimicus. Defuit ei lorica justitiæ (2), galea spei ac salutis, et gladius spiritus, quibus armantur, milites Christi. Curetur, rogo, quia adhuc palpitat; et revertatur ad pugnam. Nonne ille egregius et fortis David, qui in adolescentia sua gigantem miræ magnitudinis superavit, postea mulieris inepta nuditate superatur? Qui mox ut prophetæ vocibus (3) quod peccasset, agnovit, statim ad pœnitentiæ malagma confugiens, cicatrices criminum confessionis satisfactione sanavit. Sed nec sic quoque eum impugnare destitit inimicus. Nam et postea eum, populum numerando (4), peccare persuasit; et pene telo gigantis occidit (5), nisi eum Abisai frater Joab principis militiæ interposita auxilii sui tuitione liberasset. Unde etiam, credo ipse in psalmo LXX dicit: *Mei autem pene moti sunt pedes* (6). Et alibi: *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea* (7). Sed quid dicis? Non fiat ejus memoria, quia, turpi peccato se ipsum jugulavit; require primum, frater, utrum iste qui cecidit, in pugna inventus, an in domo fuerit vulneratus: quia plus quidem misericordiam mere-

(1) Act. 9, 40.

(2) Ephes. 6, 14; Thess. 5, 8.

(3) II Reg. 12.

(4) II Reg. 24, 1.

(5) II Reg. 21, 16, 17.

(6) Psal. 82, 2.

(7) Psal. 128, 1.

tur quem in certamine hostis percussit, quam ille quem dormientem latro confoderit. Ego illum certe in prælio vidi constitutum: pugnabat cum scuto jejunii adversus illecebras gulæ: pugnabat cum taciturnitatis lorica contra detractionis jacula et reliqua tela maledicta; sed in illo loco in quo securiorem se arbitrabatur esse, percussus est. Sicut enim Asael, frater ille Joab principis militiæ David, qui (1) *velox sicut cervus* a Scriptura esse perhibetur (2), ob hoc credo, quod incoinquinati corporis puritas donum ei velocitatis indulserat (*Corpus enim* (3) *quod corrumpitur, aggravat animam*). Iste dum persequitur, Abner, de cuspide lanceæ in renibus refertur esse percussus. In quo loco membri, vitium fornicationis poni, nullum puto esse qui dubitet. Sicut etiam ipse Aber a Joab fratre ejus postmodum in inguine percussus esse prohibetur (4); quia fornicationis forma non alibi quam in inguine merebatur interfici. Numquid autem Asael consolationem fratrum non meminit, quem ita totus Davidis planxit exercitus? aut de libro vitæ deletus est, id est, de memoria Dominicæ lectionis? Sic scriptura non obliviscitur, ut tetiam velocitatis ejus quam ante mortem habebat, faciat mentionem, cum dicit: *Velox erat sicut cervus*; id est, qui non solum perspicacia mentis, inimici laqueos evitabat, verum etiam serpentium, hoc est, adversariarum virtutum interfector existit.

9. Memento, frater, quod caro sumus: mare illud (hoc est

(1) In Vulgata nostra dicitur, *quasi unus de capreis, quæ morantur in silvis*.

(2) II Reg. 2, 18, 23.

(3) Sap 9, 15.

(4) II Reg. 3, 27.

forma baptismi) quod beatus Joannes in Apocalypsi vidisse se dicit, vitreum fuisse descripsit (1); et ideo in novis cito periclitatur aut frangitur. Lubrica est via sæculi hujus, glaciale iniquitate constricta: quam cum modice concupiscentiæ calor solverit, facilis est ad lapsum ruinamque miserorum: *Porrigere manum tuam jacenti fratri* (2), qui confusus pudore peccati, nec erigere se nec oculos audet attollere. Comple legem Moysi: *Si ceciderit asinus fratris tui sub pondere* (3), hoc est, caro victa peccato, acclina te, et humilia te, et subleva de ruina. Quid erubescis conjungi homini peccatori? Respice illum qui dicit: *Noli nimium esse justus* (4). Magister noster a latronibus vulneratum (5), non solum cura dignum judicat, verum etiam ad stabulum suum et ovile restituit; ac datis stabulario duobus denariis, hoc est, utrisque divini canonis Testamentis, majus ei præmium pollicetur, si diligentia sua percussum hominem ad statum pristinum reducerit. Et tu ergo collige fratrem, quem diabolus latro cum satellitum suorum turba percussit: assigna stabulario, hoc est, B. episcopo, qui si quid in eo impenderit, amplius a Domino consequetur. Sed dicis forte: Ille vulneratus erat; hic mortuus est. Et tu ergo si mortuum dicis, vel juxta Elisæi illum ossa constitue (6). Nolo ut eum longe segreges a Christi membris, quia ipse consortio meliorum erubescet, et resurget ad vi-

(1) Apoc. 4, 6; 15, 2.

(2) Eccl. 15, 18.

(3) Exod. 23, 5.

(4) Eccle. 7, 17.

(5) Luc. 10, 30.

(6) IV Reg. 13, 21.

tam. Non emendationis parvum putes esse (1) tormentum, si peccator adsciscitur in consortium beatorum; quia illorum præmia, sua sentit esse tormenta. Si quis laudatur, erubescit: si quis vituperatur, agnoscit. Inter hæc verborum flagella constitutus, satisfactioni emendationique semper aproximat.

10. Jam vero illud quale est, quod a quibusdam audivimus dici: ut illa vel ille, qui criminis peccatique consortes sunt, veluti in matrimonio conjugioque jungantur. Absit hoc a christiani oris eloquio. Serpentis est ista suggestio, ut illius quem occidit, etiam cadaver assumat. Nonne simile est; si quis percussus graviter, extremo anhelet in fine; et hunc terrenus medicus, si forte visitaverit, quia non posse vivere suspicetur, hortetur occidi? Simile est sine dubio quod dicitur: Inventus est frater, aut soror, concupiscentiæ telo graviter vulneratus: huic cum ipsius nuptiæ suadentur; quid aliud dicitur nisi occidatur, quia vivere aut evadere non poterit de hac plaga? Nescis fortasse, quæ pœna maneat desperantem? Ille nuntius Saulis mortis (2) cum ad David venisset, et referret ei inimicum suum esse prostratum; David causam mortis inquirens, audivit ab eo, quod ipse nuntius illum suo gladio peremit, addens et dicens: *Quia videbam quod ictu illati in se vulneris non erat victurus* (3); quem David statim morte damnavit; cum percussum ab hostibus desperasset esse victurum, et cum sublata spei fiducia jugulasset. Quin immo more Davidico scindantur vestimenta cordis

(1) Ita recte Amb.; sensus tamen postulat ut pro *tortum* legamus, *momentum*.

(2) II Reg. 1, 2 seqq.

(3) Ibid. 10.

et pectoris: flebilis vox tollatur in planctum: doceatur lamentum Israeliticus populus, id est plebs ecclesiastica, et dicat: *Subleva lapides tuos super altitudines tuas, et cogita de interfectis tuis, quomodo ceciderunt potentes in prælio. Non nuntietur hoc in Get, neque prædicetur in viis Ascalonis, ne forte lætentur filiae alienigenarum et exhilarantur filii incircumcisorum* (1); et reliqua, quæ continet lamenti ipsius editio; et dicat, aut locuatur: ecce prohibetur ne in terminis Geth, neque in finibus Ascalonis, hoc est, in notitiam secularium sive hominum mundanorum, casus fratris vel ruina seminetur; et nos passi sumus, non solum ipsam quam incolit civitatem, sed etiam totum orbem famæ ipsius desperatione compleri? Nonne huic præcepto cohæret etiam ille evangelicus sermo qui dicit: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum solus; quod si te audierit, lucratus es eum: si autem non te audierit, adhibe tecum duos vel tres testes* (2), et reliqua quæ continent sermo præcepti. Vides ergo quis dicit: *Ne exhilarantur filii enim incircumcisorum*. Me miserum, qui ista cognosco. Filii enim incircumcisorum qui sunt nisi homines hujus sæculi, in peccati sui errore et gentilitate viventes? Hi ergo exhilarantur, cum audiant ruinam militis Christi, vel ex illius se consolantur opere dicentes: Ecce qui nobis exprobrabatur a cæteris: ad cujus exemplum cogebamur vivere; qui cum nostro emercisset e corpore, tamen ad confusionem nostram vita ejus dicebatur esse dissimilis. Numquid non melius erat nec inchoare quod bonum est, quam tam turpiter cadere, aut non posse se complere quod cœperis? Nescientes, quod judicio Dei majorem

(1) Ibid. 19, 20.

(2) Matth. 18, 15, 16.

forsitan excusationem habitura sit anima, quæ bonum voluisse et ab insidiatore supplantata esse noscitur, quam ea quæ rebellis Deo, ex servilis desperatione formidinis magis elegerit iugo captivitatis addici, quam periculum certaminis experiri. Nonne apud regem suum miles excusatur propriis vulneribus, et plerumque strenuum bellatorem cicatricum suarum plaga commendat.

11. Sed prætermisissis his, plangatur defunctus, sepeliatur mortuus; id est, partim nostro labore, partim verecundiæ suæ confusione peccatum ejus celetur, et auferatur e medio. Nos autem consolationis linteamina et cœlestis spei pigmenta tribuamus: ipse autem intra sepulcrum secreti sui, confusus peccati pudore contineat se; ibi conscientiæ suæ verme laceretur, qui totas in eo putredines peccatorum consumat, donec nullum ex se fetorem famæ turpis emittat. Nonne sic beatus Tobias veniam misericordiæ cœlestis emeruit, mortuis in captivitate fratribus tribuens sepulturam? credo, lapsis sub mundialis principis dominatione suadens insinuansque penitentiam (1). Et nos ergo, secundum quod meretur, corpus illius contegamus. Ecce exiit propheta de Hierusalem (2), hoc est, de domo Domini adversus Bethel quæ fornicabatur a Domino, id est, mundi istius civitatem; cui præceperat Dominus, ne de cibo ejus gustaret aut potu. Sed qui per pseudoprophetam, id est, per spiritum fornicationis, deceptus est ab iniquo, cecidit in potestatem leonis ac fortem, qui *rugiens circuit, quærens quem devoret* (3). Qui

(1) Tob. 1, 18; 2, 9.

(2) III Reg. 13, 1 *seqq.*

(3) I Pet. 5, 8.

tamen juxta cadaver ejus assistit, ut nisi fuerit ad Ecclesiæ sinum et sepulcrum portatum, in cibum ei escamque proficeret. Sed nos vel pseudoprophetæ imitemur officium; et eum quem percussit diabolus, omni debito tumulemus. Solet Christus de tali sepulcro mortuos suscitare: tantum ne cadaver ejus devorandum feris aut alitibus, id est, vitiis sive hominibus sæculi relinquamus. Qualiter, rogo de misericordia Domini possumus desperare, qui etiam Pharaonem arguit, quare nequaquam pœnitere dignatus sit, dicens in prophetia Pharaonis: *Brachia regis Ægypti contrivi; et non est deprecatus ut daret in eo sanitas, et redderetur ei virtus ad comprehendendum gladium* (1).

12. Salomon ille mirabilis, qui meruit *adsistrici Dei* (2), hoc est, Sapientiæ copulari, in alienigenarum mulierum incurrit amplexus; vinculo libidinis illaqueatus, etiam sacrilegii errore se polluit, quando simulacrum Chamos Moabitico idolo fabricabit (3). Sed qui per prophetam culpam erroris agnovit, numquid cœlestis extorris est? At forsitan dicas: Nusquam eum in canone lege pœnituisse, neque misericordiam consecutum (4). Audi ergo, frater. Pœnitentiam ejus quæ non scribitur

(1) Ezech. 30, 25.

(2) Sap. 9, 4.

(3) III Reg. 11, 17.

(4) Fulbertus locum refert in hunc modum: *Non ambigas, frater, de pœnitentia ejus, quæ non inscribitur publicis legibus. Et fortasse ideo acceptabilior judicatur, non ad faciem, etc.* Mirum videtur, qui Bacharius ultro concedat adversariis pœnitentiam Salomonis in libris canonicis non referri; cum veteres qui Salomonis saluti favent, maxime innitantur verbis illis *Proverb. xxiv, 21*, ubi ex versione LXX. Interpretum Sapiens de se testatur: *Novissime ego egi pœnitentiam*. Cæterum publica pœnitentia Salomoni subeunda erat, ut populi offensioni moderetur.

publicis legibus, fortasse ideo acceptabilem aliqui dicant, quia non ad faciem populi, sed in secreto conscientiae, Deo teste, pœnituit. Veniam autem ex hoc consecutum esse cognoscimus; quia cum solutus fuisset a corpore, sepultum illum inter regum Israelitarum corpora Scriptura commemorat: quod tamen alibi peccatoribus regibus abnegatum esse cognoscimus, qui usque in finem vitae suae in proposito perversitate manserunt; et ideo quia inter reges justos meruit sepeliri, non fuit alienus a venia: veniam autem ipsam sine pœnitentia non potuit promereri. Synagoga illa Core, cum pro ausus sui temeritate terræ hiatu viva fuisset absorpta; arcolæ tamen eorum in quibus ignem succendebant alienum, a Domino circumdari jubentur altario (1), ob hoc quia sanctificatae fuisse dicuntur: quas nos animas eorum esse sentimus, in quibus adulterinae flammæ calorem præsumpta libertate susceperant; et ideo vivi deglutuntur; arulæ vero eorum perire prohibentur; sicut etiam Apostolus dicit: *Dedi hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi* (2). Considera ergo, frater, quam paucis tribuitur, ut de amphitheatro mundi istius, ubi cum feris, hoc est, cum vitiis depugnatur, immaculati a peccati morsu membra liberent sua. Quod expertus ille dicebat: *Ne tradas bestiis animas confitentes tibi* (3). Sed quia jam dudum est, quod tecum sermocinantur, cavendum est nobis, ne offendat te nostra verbositas. Unde etiam ad te cujus causa hæc diximus, stylum vertimus.

(1) Num. 16, 37.

(2) I Cor. 5, 5.

(3) Psal. 73, 19.

13. Quid me refugis, frater? Quid te magis consortio mundialium hominum credis? Illi fortasse rideant culpam tuam; ego plango, et si commori necesse erit, optabo. Quid erubescis præsentiam nostram? Similis nobis causa est, quia et ego in tuo negotio pudore confundor (1). Rasi, ut video, Ammonitius rex (2) militibus David, hoc est, ministris Christi, dimidium barbæ et tunicas eorum usque ad inguina præcidit: id est, sustulit ab eis in dimietate barbæ virilem speciem, et effeminari eos per delectabilem vitiorum novaculam fecisse monstratur. Dimidia autem barba tibi rasa est, quia uno vitio, si quid boni in Dei virtutibus gesseras, perderis: dimidia et tu rasi es barba, quia si volueris reliquo vitæ tempore quod tibi superest laborare, concrecet. Præcidit vero tunicas usque ad inguina, cum turpia facta quæ ipse persuaserat, in oculis hominum revelavit. Sed et super hoc spes. Sedeamus in Hiericho, donec crescant barbæ nostræ: id est, simus opprobrium et ignominia meliorum et efficiamur anathema omnium, sicut in Hiericho Israelitico popu-

(1) Sanctus Eucherius in libros Regum, lib. II, pag. 197, eadem allegoria utitur: *Sicut Annon, inquit, rex Ammon serros David ad se misos deturpavit, atque ludibriter sædatos ad eundem David remisit; ita et diabolus, princeps hujus mundi, plerosque religiosos per subripientia vitia deturpare consuevit. Qui dum eorum latentia mala in aperta et flagitiosa perpetrataque luxuria detegit, quasi eorum indumentis usque ad nates abscissis, nudos a dignitate castitatis relinquit; et dum pristinam eorum fortitudinem eripit, velut barbam radit: quos tamen verus David, Dominus scilicet et Salvator noster, clementi respectu a pænitentiae indulgentia non exclusit; quos et in Hiericho, hoc est, sub anathemate pænitentiae residere jubet, donec sacramenta spiritalia, et fortitudinem mentis quæ peccando perdiderunt, satisfaciendo recipiant, et sic demum in conspectu ejus stare valeant. Utrique, ut videtur, idem fons patuit.*

(2) II Reg. 10, 4 seqq.

lo fuit, donec barbarum species nobis, hoc est, virtutum incrementa nascantur. Crede mihi, quia regi nostro dolebit injuria, ulciscetur nos milites suos, quibus in dehonestatione sua fecit ista inimicus. Abfuit paulisper a conspectu nostro rex noster David; et ideo victi ab inimicis, partem agri plenam lenticula rubicunda quæ est verecundiæ nostræ et delicatæ castitatis forma, confregimus. Sed jam ubi recordationem peccati rex noster oculis nostri cordis aperuit, stemus ut vel illud quod residuum est, id est, reliquum vitæ nostræ tempus defendatur, ut salvum sit. Ne, quæso, te persuadeat quisquis ille dicat tibi, ut scelus hoc in conjugium vertas, ac de crimine matrimonium voces. Nolo offensam Dei provoces, atque multiplices. Si enim ut vocatur in culpam, quod furtive ac cum timore persuasit tibi inimicus, quomodo merebitur veniam, quod veluti insultans Deo et ejus judicio, publice tibi cœperis vindicare? Imitare illum Amnon Davidis filium (1) qui cum in sororis suæ stuprum illicita flamma caluisset, postmodum eam magis exosus est, quam antea amaverat; et pro hoc facto occisus est a fratre, quia agnita culpa erroris non mansit in crimene, sed materiam ipsius peccati vehementer exosus est. Unde etiam suspicamur Davidem ei non fuisse commotum, quia cito vidit eum pœnitentiam recepisse; et id, per quod unius horæ spatio deceptus est, statim eum impatentia odisse, et virtute pœnitentiæ dirupisse ejus laqueos. Qui vero captus est in rete vitiorum, et patienter inimicis suis, hoc est, venatoribus acquiescit, donec etiam recludatur in cavea, et ibi longo temporis spatio saginetur ad pompam: tum maxime principalibus sæculi, cum occisus fuerit, placiturus est. Donec

(1) II Reg. 13, 15 *seqq.*

muscipulam fornicationis evaseris, non te ebrietatis laqueis credas, per quos animos irati Absalonis incurras (1); quia luxuria atque ebrietas, quædam sibi in vitiorum nativitate germanitas est.

14. Attolle ergo animos, frater, erige oculos quos conscientie pudor inclinavit; nec te inimica desperatio confringat. Ecce Absalon qui fratrem occiderat, per amicorum suffragia regis veniam promeretur (2): ita ut etiam osculum pacis et præsentiam vultus Christi non desperet exposcere. Et tu ergo quos amicos Davidis esse nosti, qui quondam pater tuus, quando non peccaveras, fuit, humilis esto et acclinis, ut quod a te non potes, per illorum suffragia (3) merearis. Ac si forte duri fuerint in audiendo, opportune, importune non desinas supplicare; quia Absalon per injuriam meruit, quod per amicitiam impetrare non potuit; et quod pro meritis non meruit, per injuriam obtinuit. Vis scire quod plerumque per occasionem injuriæ sancti pro peccatoribus deprecantur? Beatus ille unus ex quatuor, confessorum caput et martyrum, cum ab insano populo lapidibus urgeretur, *in ipso exitu Israel de Ægypto* (4), id est animæ de corpore discedentis, genu flexo, patri pro peccatoribus supplicavit (5): Magistri nostri secutus exemplum, qui persequenti semetipsum populo veniam postulabat (6). Ecce vides, ubi occasio precum nascitur ex

(1) Ibid; 28.

(2) II Reg. 14, 23.

(3) Inter officia pœnitentis Tertullianus cap. 9. de Pœnit, commemorat, *omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere*. Et libro ejusdem tituli Pacianus, *multorum precibus adjuvare*.

(4) Psal. 105, 1.

(5) Act. 7, 59.

(6) Luc. 23, 34.

injuria et pœna sanctorum. Nec hoc ideo dicimus, ut tu per contumeliam beatorum suffragia merearis; sed consilium damus, ut si pro magnitudine sceleris tui supplicare non ausi sunt, importunitatis tuæ injuriam patientes, facilius pro eo a quo læsi sunt, audiantur. Incende hordeum finitimum tibi, quod est in agro (1); *quia lingua ignis est* (2), et manus iniquitate sæpe per linguam insistit in membris, ager autem est hic mundus. Sic quandocumque cœperis vitæ bonæ fructibus derogare, et dicere: ecce quales sunt sancti, qui pro peccatoribus non audent rogare: ubi est quotidiana merces operis? tunc incensa per linguam tuam sanctorum spes incitabitur ad fiduciam deprecandi; quia cognoscent te ad hanc necessitatem, utilitatis tuæ causa, non vitio detractionis impactum: sicut Absalon, non ob hoc segetem Joab incendit, quod nocere vellet ei tamquam inimico; sed ut vel sic ad detrahentem sibi respiceret, quem non audierat blandientem; et ita ejus præsentiam mereretur, qui Christi erat proximus vel amicus. Fructus enim sanctorum qui secundum homines est in hordeo, non incongruenter accipitur: qui vero secundum Deum, in tritico poterit æstimari; quia non dubium est, sanctos utrumque seminare secundum Apostolum, *providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus* (3). Et ideo Absalon hordeum finitimum sibi, id est, conversationem quæ inter homines agebatur, incendit: ad illud vero quod coram Deo est, pervenire non potuit, quia illud solus Pater agnovit.

15. Sed forsitan dicas: Persuasio tua quietum requirit ho-

(1) II Reg. 14, 30.

(2) Jac. 3, 6.

(3) Rom. 12, 17.

minem vel securum; me autem necesse est quotidie persecutorem sæculi formidare, in me dedecus proximæ suæ optat ulcisci. Si ergo tale aliquid pertimescis, ecce sex refugii civitates (1), quas, si placet, ingredere. Ac si forte pro conscientia peccatorum, illas quæ sunt in terra repromissionis, hoc est, in Ecclesia intrare non audeas; est *Bosor* contra Jordanem in solitudine, quæ interpretatur *angustia*; id est, cellula monasterii parva vel modica; et optime tibi conveniet, quia de sorte Ruben est, et ipse thorum patris maculavit illicite (2). Est et Ramoth de sorte Gad, quæ interpretatur *excelsa mors*, vel *visio mortis*. Vere enim excelsa (3) mors pœnitentia dicenda est, cum mortificatis membris deducatur homo ad excelsa cœlorum unde fuerat ante dilapsus: sive justa istam humilem mortem quæ generaliter omni carni imminet, illa ad comparisonem ejus rationabiliter excelsa nominatur; quia multo nobilius est per pœnitentiam mori, quam communi hac morte dissolvi. Si autem visionem mortis sentire velimus, ita potest intelligi; quia cum sumus in pœnitentia constituti, et ante oculos nobis ponimus gehennæ infernique tormenta, videmus ipsam speciem mortis, de qua pœnitentiæ beneficio liberamur. Tantum memineris te in ancillæ filii civitate agere pœnitentiam; quia *Omnis qui peccat, servus est peccati* (4), et formam servi accipiens, necesse est humiliter teipsum usque ad mortem (5). Est Gaulon in

(1) Jos. 20, 2 *seqq.*

(2) Gen. 49, 4.

(3) Hoc sensu Veteres accipiunt verba Apostoli de Corinthio, quem se dedisse ait Satanae *in interitum carnis*. Inter hos eminet sanctus Zephyrinus, in quem frustra debachatur Tertullianus de Pudicitia cap. 13.

(4) Joan. 8, 34.

(5) Philipp., 2, 78.

finibus Manasse, quæ interpretatur volutatio, ut tu memineris tibi in cilicio et cinere esse volutandum : et hoc in finibus Manasse, qui interpretatur *oblivio*, ut obliviscens ea quæ ante gessisti, in priora te extendas (1). Hic ergo inhabita, ut per angustias, mortem et volutationem, iram persecutoris evadas et spem salutis invenias. Tum deinde in his si quid utiliter gesseris, etiam ad Cades in terra repromissionis, quæ est in Galilæa, poteris pervenire : quæ interpretatur *sancta*; ut cum in tribulatione opus corruptionis abjeceris, etiam ad sanctam tibi Ecclesiam tribuatur accessus; et in sortem Nephthalim, quæ dicitur *vitis remissa* (2), ut de sacramento dominici sanguinis participare merearis. Sed nec Hebron aditus tibi claudatur, quæ interpretatur *conjunctio*, sive *conjugium*. Revertatur enim anima tua ad virum suum, id est, ad spiritum Dei, a quo pro tempore peccaminum fuerat viduata. Sicque etiam sextam civitatem Sichem quam Joseph noster in hæreditatem consequitur, propter quod tibi sepultus est, valebis intrare; quæ interpretatur *humerus*, sive *labor*: ut ostendas te per laborem pœnitentiæ, ab errore tuo Christi humeris reportatum (3), et adjunctum nonaginta novem ovibus, effectumque centessimum, quia ipsa Sichem ab alienigenis centum agnis scribitur comparata (4).

16. Sed cur, frater, adhuc jacentem te torpor delectat? Surge, quia medicus advenit, qui dicit secandas esse putredines peccatorum, et post hæc curandam plagam ipsius cicatricis. Quid expavescis? Quid refugis curam? Qui hastam zaboliticam

(1) Philipp. 3, 17.

(2) Gen. 49, 21.

(3) Luc. 15, 4.

(4) Gen. 33, 19

quæ sexcentorum siclorum pondere prægravator (1), nequaquam veritus es; cur subterfugis cultellos evangelici ferramenti? Qui ignem inimici flammæque perpessus es, cur ignem Domini, hunc quem venit mittere in terram (2), qui consumet fenum, et stipulam, et lingua (3), formidas? Abscinde a te putem consuetudinis voluntatem: ure renes tuos et cor tuum; damna inimicam tuam corporis speciem, per quam aut ipse deceptus es, aut alios decepisti. Horreant (4) exinanita membra jejunio, et cilicium quod sordida ratione pollueras, pro tegmine habere consuescas; ut cum attactus ejus atque asperitate compunge-
ris, semper peccatorum tuorum stimulos recorderis. Timet in te vitulum tuum Moyses (5), per quem luxuriatus es in cremo; id est, carnem tuam legis ac jejunii disciplina conficiat, ut ad nihilum redacta tenuetur. Legisti, credo: *Irascimini, et nolite peccare* (6). Ita et tu irascere peccatis tuis, ut ultra non pecces. Præveni ultricis gehennæ sæva tormenta, et ipse tibi tortor exsiste; ut cum venerit, nihil inveniatur, quod in te prævenire valeat inimicus. Si venerit passionis occasio, memento qualiter tibi sub Regis tui præsentia dimicandum sit, ut culpam emendare possis dessertoris et refugi. Si vero forsitam defuerit hujus

(1) I Reg. 22, 7.

(2) Luc. 12, 49.

(3) I Cor 3, 12.

(4) Sanctus Ambrosius de Lapsu virginis consecratæ. cap. 9, num. 40: *Petas ultro carcerem, obstringas catenis viscera, animam tuam gemitibus jejuniisque crucis; sanctorum petas auxilium; jaceas sub pedibus electorum.* Hæc pœnitentis officia fusius explicat Bachiarus.

(5) Exod. 22, 20.

(6) Bal. 4, 5.

felicitatis occasio, ipse tibimetipsi tuus poteris esse persecutor; ut, sicut Apostolus dixit (1), per omnem mortem constituas te Deo. Ingredere monasterii tui carcerem; et tenebras solitudinis quibus ad lucem perditam revoceris, exquire. Sit tibi fames pro gula, sitisque pro flamma; ut manu carnificis voluntatis, per abstinentiæ pœnam costarum compago nudata visceribus sit; et pro supplicio ignis internas ossium medullas duræ sitis depascat incendium. Sit tibi vigilia velut officiorum custodia publicorum; ac sicut catena rigentis ferri, sic duriori consuetudine et lege constrictus, sub imagine martyrii veniam misericordiæ cœlestis expecta. Eia, eia quid dubitas? Scalam illam Jacob (2) unde lapsus es, dum velis ascendere adhuc posita nondumque subtracta est: et licet in ruina tua omnia membra colliseris, tamen iterum conare ascendere: et donec venias ad illum gradum unde cecidisti, fortiter te serva atque custodi; quia licet lubricus sit omnis ascensus, tamen ille cito vergit ac dejicit in profundum.

17. Sed fortasse dicas, quia more Pharisæorum imponam gravia onera super humeros hominum, et ipse digito meo nolim contingere ea (3). Ecce, frater quia nobis jurandi licentia prohibetur (4), si quid infelicitati meæ credis, spondeo secundum

(1) Sententiam hanc verbis expressis apud Apostolum non reperi. Sed in altera ad Corinthios vi, 4, hæc leguntur: *Exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, etc.* En omne genus mortis, laboriosa scilicet pœnitentia, qua lapsus sui criminis maculas eluere debebat.

(2) Gen. 28, 12.

(3) Matth. 23, 4.

(4) Matth. 5, 37.

nomen Domini, hujus me laboris quem suadeo, velle esse participem : consortium vero tuum, cupidus salutis tuæ non solum ingero, sed etiam offero : ac si tu ad nos fortasse venire confunderis, manda ; et ego ad ducendum te sine dilatione properabo. Horreat consortium tuum, velut Ruth de agro Moabitico, hoc est animæ de ebrietate et fornicatione venientis : qui sua tantum quærit, et misericordiæ nescius, de Israelitica sibi solum stirpe gloriatur. Ego vero licet Booz similis non sim (1), tamen animam tuam mihi cupio sociari ; nec (2) arguat me quispiam esse præsumptionis, quia licitum est mihi semen de fratris defuncti vidua suscitare (3), ne perdam calceamenta paschalia, et exhæres Christi passionis efficiar ; ac pro verbo sponsi velut cæcus effectus, salivam junioris quæ in terram projicitur et conculcatur, ne accipiam, donec effuso semine ad viduam animam defuncti fratris, id est mortui per desperationem, introeam ; sed quæsita multitudine seminis, aggregata de scripturis copiositate verborum, huic viduæ conjungar proxime ut auditis his, possit sine difficultate concipere, et salutis spiritum parturire. Memini enim apostolici verba præcepiti, ubi dicit : *Quosdam quidem eripite de igne, dubios vero consolamini* (4) ; et alibi : *Qui revoverit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam suam de mor-*

(1) Ruth. 4, 1 seqq.

(2) Legis verba, ad quæ alludit Bacharius, lucem afferent huic loco, qui obscurior est, ac præterea corruptus. *Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quæ ei lege debetur..... accedet mulier ad eum coram senioribus, et tollet calceamentum de pede ejus, spuetque in faciem illius, et dicet : Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui.*

(3) Deut. 20, 7, 9.

(4) I Thess. 5, 14.

te (1). Non est minimum, si extremam aut summam auriculam de leonis faucibus extrahamus (2): tametsi beatissimum pontificem qui in iisdem locis cum sacerdotibus suis divino assistit altario, non aliud reor quam Davidicum opus imitari; ut quando de grege leo aut ursus ovem rapuerit, insurgat adversus eum, et præstrangulatis faucibus prædam ex gutture eripiat; aut velut pastor bonus vagantem revocet, alligetque attritam, errantemque convertat.

18. Tu tamen frater, nequaquam scelerato acquiescas impudicoque conjugio: non insultes ei, cujus iram sustentare non poteris. Quin immo et illa quam tibi fecit sceleris culpa consortem, reveratur ad virum suum. Numquid patriarcharum soror (3), postquam peccavit, nubisse perhibetur? Legislator præcepit (4), ut qui uxorem alterius macularet, cum ipsa lapidaretur pariter; et ideo non permittit conjugium, sed sub nomine lapidum dura sententia emendat corrigitque peccatum. Aspice prophetam, qui dicit: *Et dixi, postquam meretricata es, ad me revertere* (5). Licet dominici templi vasa rex captaverit Assyrius (6), tamen revertantur ad templum (7), ne ea in perpetuum Babylon immunda possideat. Licet per flammam turpis concupiscentiæ incenderit templum Domini princeps cocorum, qui domino suo, id est, principi mundiali escas nostrorum parat peccato-

(1) Jac. 5, 20.

(2) Amos. 3, 12.

(3) Gen 34.

(4) Levit. 20, 10.

(5) Jerem. 3, 1.

(6) Jerem. 27, 16.

(7) I Esdr. 1, 7, 11.

rum; tamen veniat Zorobabel, hoc est, spiritus sapientiæ, qui jam intellexit mulierum potentiam malis hominibus principari, et totus in veritate confidit: veniat Esdras, bibliotheca Legis, et memoria lectionis: veniat Naaman Syrus, virtus confidentiæ contemptorque formidinis; qui pro restructione patriæ principis potentiam non veretur; ac dispositis per singula Hierusalem loca (1), id est, membra corporis angelicis patriarcharumque virtutibus, ut collapsa restituantur, et restructa custodiat, una manu serviat fabricæ, alia vero custodiæ; quia Adam positus est in paradiso operari (2), et custodire. Reædificentur ergo per tropologias nominum claustra portarum. Restruatur in principiis *porta Probatica* (3), quam nos esse suspicamur auditum, per quem, utrum bona sint aut mala quæ extrinsecus ad nos introeunt, comprobamus; quia *fides ex auditu* est (4). Faciamus, quod Apostolus dicit: *Si estis in fide, ipsi vos probate* (5). Restruatur *porta Piscatoria* (6), id est, visuum nostrorum vaga semper natura, ac per semitas maris, hoc est, vias mundi istius oculorum velox ac fugitivus aspectus; quia ipse visus pro sagena poterit æstimari: quidquid aspexerit, statim capit; et captum, ad cordis cellaria interiora transmittit. Restruatur *porta in Anathoth*, quæ interpretatur *respondens signum* (7): quod suspicamur esse frontis patibulum, ubi signum salutis nostræ et Do-

(1) II Esdr. 3, 1.

(2) Gen. 25, 15.

(3) II Esdr. 3, 1, *juxta* 70.

(4) Rom. 10, 17.

(5) II Cor 13, 5.

(6) II Esdr, 3, 3.

(7) Ibid. 6.

minicæ sanctitatis accipimus: quod est aurea lamina, ubi pontifex nomen Domini scriptum mandatur accipere tetragrammaton. Vis scire, quia non incongrue portam in Anathoth, quæ interpretatur *respondens signum*, pro patibulo frontis accipimus? Jungit propheta huic portæ *unguentariorum* loca (1), quæ per tropologias nominum ab aliis virtutibus dicuntur esse restructa. Unguentariorum autem loca quæ sunt, nisi illa quæ chrismatis sanctificatione tanguntur? Sequitur post hæc *porta Frugis* (2), quam nos suspicamur esse oris ac saporis officium, per quam omnium seminum, hoc est, verborum Dei fructus egreditur. Restruatur et *porta Stercorea* (3), quam nos suspicamur esse narium sive odoratus introitum, per quem nos turpis decepit illecebra, et æstimavimus lucra esse, quæ erant stercorea (4). Restruatur et *Fortis porta* (5), quam credo manuum nostrarum sive tactus officium esse; quia non fortiter tenuimus quod tenebamus, et alter tulit coronam nostram (6). Restruantur et *muri Natatoricæ* (7), id est, forma baptismi nostri, et mystici fontis disrupta munimenta, quæ sunt castitatis insignia; quia soluto per luxuriam continentiae pariete, velut abruptis obicibus sacri laticis, fontis undam effudimus atque perdidimus. Cujus muri propterea dicuntur restrui ut cognoscamus tantam esse misericordiam Domini, ut etiam interruptæ castitatis tem-

(1) II Esdras. 3, 8.

(2) Ibid. 13.

(3) Ibid. 14.

(4) Philipp. 3, 8.

(5) II Esdras. 3, 15.

(6) Apoc. 3, 11.

(7) II Esdr. 3, 15.

pora possint restructa ad priorem similitudinem continentiae virtute revocari. Sic et tu per vocabula nominum ac tropologias locorum, hæc quæ dicuntur restrui, officia intelligas esse membrorum.

19. Donec ne opus Babylonis regis imiteris (1), ut in phialis templi dominici vinum perditionis potare debere te credas, et hoc coram diis tuis, Venere, Marte atque Mercurio, id est, fornicatione, vel avaritia, vel furore; quia scriptum est: *Furor hominis incontinens est* (2), et alibi: *Avaritia, quod est idololatria* (3). Non enim potestis solam in pecunia avaritiam computare; quia vel maxime avaritia in libidine esse sentitur, cui numquam finis imponitur. Quia vero phialæ in templo Domini virgines nuncupentur, Propheta non docet dicendo: *Triticum juvenibus, et vinum suave olens virginibus* (4), ac si cui vini liquor infunditur, quid nisi phiala nuncupetur? Velim siquidem a peritioribus edoceri, ex qua Scripturarum auctoritate nubere corrupta suadetur; cum beatus David nec concubinas suas quas filius turpi coitu maculavit, postea nubere aut viros habere permiserit (5). Nonne viduas eas, præstans illis substantiam, usque in finem servavit? Non vult David, hoc est, Dominus Christus, ut in conspectu ejus ab alio viro habeatur uxor ejus. Denique illam filiam Saul quam (6) ad tempus in persecutione perdiderat, postmodum sibi poposcit reddi atque restitui; et licet fuisset etiam alteri copulata, tamen ei aufertur, et illi cujus prius

(1) Dan. 5, 2 seq.

(2) Job. 31, 11 juxta 70.

(3) Ephes. 5, 5.

(4) Zach. 11, 17, sec. 70.

(5) II Reg 20, 3.

(6) II Reg. 3, 13 seqq.

erat, destinatur. Polluisti uxorem David : ne ulterius hoc præsumas; sed sicut ille fecit qui eam acceperat, flens ac lugens redde atque restitue.

20. Ac forsitan suggererat tibi ille sapientior omnibus bestiis et consiliator antiquus (1), quia possis istam pœnitentiam quam suademus tibi, in senectute tua agere, et nunc famem desiderii tui sub conjugii nomine satiare. Sed tu ne exstinguas evangelicam scintillam humore vitiorum, quæ de illo totius libri igne procedit, ubi ait : *Stulte, hac nocte exposcetur anima tua a te* (2). Si enim apud quos honesta conjugia sunt, diuturna esse non possunt; apud te, ubi cum crimine copulantur, qualiter permanebunt? Veniat ille qui dicit, crimine hoc emendandum nuptiis, et de sceleris tanti nomine conjugium esse vocandum. Conjugium enim religiosi nominis vocabulum est (3) quoniam Deo auctore consessum est. Ecce honestis conjugiiis clamat Apostolus : *Habentes, tamquam non habentes* (4). Et quis dicit, adulteram habeat, utatur, exerceat? Sed video ad quid se pro sui defensione convertat; scriptum est enim, inquit, (5) *Melius est nubere, quam uri* (6). Hoc de virgine dictum

(1) Gen. 3, 1.

(2) Luc. 12, 20.

(3) Hebr. 13, 4.

(4) I Cor. 7, 29.

(5) Ambrosius de Lapsu Virginis consecr., c. 5, n. 21 : *Dicit aliquis: Melius est nubere, quam uri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Cæterum quæ se sponndit Christo et sanctum velamen accepit, jam nupsit, jam immortalis juncta est viro. Et jam si volueris nubere communi lege conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Videsis Dissert. 2, cap. 5, et auctorem libri de Virginitate, olim Basilio M. ascripti num. 39, ad calcem tom. 2 Ben. edit.*

(6) I Cor. 7, 9.

est, vel vidua. Ista jam virgo non est, quia vir ejus vivit in æternum. Ut quid ergo ei nuptias suadetis? Vis scire quæ sit Apostolica sententia de hoc errore? Ait in Epistola sua: *Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes quidem; ita ut uxorem patris sui quis habuerit* (1). Ecce quidam factum simile. Uxor patris erat hæc juvencula quæ deliquit, illius Patris qui nos genuit in verbo veritatis (2). Tunc, credo, ei in conjugium copulata est, quando secundum exemplum Rebeccæ ad Isaac de Mesopotamia venientis, pallium quo velaretur caput, accepit (3). De hoc facto Apostolus dicit: *Dedi hujusmodi hominem Satane in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat* (4). Numquid dixit, Jussi, ut ei quam corruperat, nubat? Sed, *dedi eum Satane in interitum carnis*. Satanus enim interpretatur *contrarius*; per quod, credo, significat, ut quidquid contrarium deliciis, quidquid contrarium voluntati est, totum caro sentiat quæ deliquit, *ut spiritus salvus fiat in diem Domini nostri Jesu Christi*.

21. Sed et tu frater, quisquis tibi hoc suaserit, exsecrare. Aspice enim, quia numquam in sacrificiis pecora senio confecta jugulantur, sed ubique, aut agnus aut vitulus, aut hircus, aut hædus immolatur (5), id est, tenera adhuc parva, vel modica peccata. In uno tamen loco Eliam legimus bovem obtulisse, sed hoc semel tantum (6). Hoc uni licuit Salvatori, qui inveterata totius

(1) I Cor. 5, 1.

(2) Jac. 1, 18.

(3) Gen. 24, 65.

(4) I Cor. 5, 3.

(5) Exod. 29, et alibi.

(6) III Reg. 18, 33.

populi peccata jugulavit. Sed nec tu putes adhuc hædum tene-
rum tuum esse peccatum. Mihi crede, hircus est. Ecce per quot
terrarum tractus fetoris tui, hoc est, famæ turpis opinio per-
agravit. Qualiter ergo quod ita fetet, non hircus esse dicitur?
Propheta beatum dicit esse eum, qui tenet parvulos Babylonis,
alliditque ad petram (1). Et tu exspectas, donec gigas tuusinimi-
cus efficiatur? Sed si vis scire, jam gigas est. Mox enim ut cupie-
runt filii Dei filias hominum, nati sunt inter gigantes petram (2):
quod enormis nimium et ultra staturam peccaminum reliquorum
gigantis forma est. Ac si quis est fortasse, qui dicat, quia David
eam quam adulteravit, etiam in conjugium suæ societatis ads-
civerit (3); non est causa consimilis: hæc enim conjux regis,
illa autem uxor militis fuit. Ille utpote homo terrenus, potuit
factione subdolæ artis interfici: Rex autem iste cœlestis est, cui
jus uxor, corrupta est atque violata. Nequaquam ei passio mor-
tis approximatur, qui non est temporalis, sed æternus. Et tamen
David, non præsentem Uria Hethæo, quamvis milite suo, quam-
quam homine terreno, præsumpsit sibi concubitum Bethsabæe.
Nonne, non solum ingerere ei, sed etiam extorquere conatus
est (4), ut post cibum potumque quem subdola arte largius jus-
serat ministrari, domi suæ toroque cubitaret? Tu qualiter vi-
vente viro ac præsentem, simul et Rege, quod his majus est,
immortali atque perpetuo, concubitum tibi adulteræ vindicabis.
Sed fortasse dicas: Agnita stupri causa, vir ejus eam dejecit ac

(1) Psal. 136, 9.

(2) Gen. 6, 4.

(3) II Reg. 9, 27.

(4) Ibid. 13.

repulit. Fallis te, frater, quia per Prophetam ipse proclamat? *Quin liber repudii matris vestrae, quo eam dimisi?* (1) Et alibi: *Numquid qui cadit, non resurget? aut avertens non convertatur? Quare non pœnitet populus meus a malitiis suis, et detenti in propositione sua maligna, noluerunt reverti ad me?* (2) Ecce propheta ex præcepto Domini meretricem duxit uxorem (3), et tu dicis animam ad perditionem a Deo esse projectam? Sed nec ego contradico huic conjugio, si potes talem fructum ex hoc matrimonio procreare, qualis processit de Bethsabée atque David, quem Dominus per prophetam *Dirigam*, hoc est, *in verbo Domini*, nuncupavit (4), qui inter homines dictus est Salomon, hoc est, *Pacificus*, et universi orbis, id est, totius hominis tenuit principatum. Talis filius nascitur ex pœnitentia: talem parturiunt gemitus et lamenta plangentium. Denique ipse beatus David, cum in adolescentia sua cum adultera deprehensus sit, in senectute cum virgine invenitur (5); ut intelligamus, quia post peccatum longa castitas imitatrix est virginitatis. Sed et tu imitare Davidem, ut quam habuisti in corruptelæ vitio collegam, habeas in pœnitentiæ labore consortem: non ut conjuncti pœniteatis, sed ut separati ad alterutrum, unum opus agendo jungamini; quia fumantem adhuc de incendio titionem, cito vorax flamma comprehendit.

22. Ante omnia igitur, frater, nequaquam in te desperatio inimica crescat, eo quod asserat ille infidelis, lapsum non posse

(1) Isai: 50, 1.

(2) Jerem. 8, 4, 5.

(3) Ose. 1, 2.

(4) II Reg 12, 25.

(5) II Reg. 1, 1 seqq.

reparari; cum Dominus dicat: *Quia omnia peccata et blasphemiae remittentur hominibus: qui autem peccaverit in Spiritum, non remittetur ei* (1). Ego autem dico, hoc ipsum desperare de Domino, in Spiritum esse peccare, quia *Dominus Spiritus est* (2), et ideo non remittitur ei, quia non crediderit Dominum reddere sibi posse quæ perdidit. Quid est enim, quod nobis obsistet de venia? Dominus noster omnipotens est. Numquid omnipotenti impossibile est delere peccatum? Dominus noster bonus est; quia *nemo bonus, nisi unus Deus* (3). Numquid in illam præcipuam bonitatem et perfectam potest hoc vitium cadere, ut non audiat deprecantem? Age ergo, amice, consurge: et perdita inter fluctus sæculi mercede atque substantia, velut naufragus ad unam tabulam (4), hoc est, ad scientiam te divini canonis tene, quæ te adducat ad littus, ubi ait: *Si dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint; si justificationes meas profanaverint, et mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum, et verberibus peccata eorum; misericordiam autem meam non dispergam ab eis, neque nocebo in veritate mea* (5). De cujus hoc filiis dicitur? Nonne Domini nostri Jesu Christi, quos ecclesiastici fontis uterus et secreti ac perplexi vulva mysterii parturivit; quos natos Crucis cuna suscepit, Evangelii mamilla lactavit? Vis et scire quia baptizati, non cathecumeni, filii appellantur? Aspice quod ipse Apostolis suis dixit: *Jam non*

(1) Matth. 12, 31.

(2) Joan. 4, 24.

(3) Luc. 18, 19.

(4) Luc. 15, 13.

(5) Psal. 88, 31, 34.

dicam servos, sed filios [Gr. *phlous*] (1). Et tu ergo, si filium fuisset te nosti, hoc est, si apostolicum in te aliquid habuisti, nec sic desperare permitteris. Si vero servi, hoc est, peccatoris usus es semper officio; major tibi detur ad consurgendum audacia: quia ejus qui de humili labitur, levior est ruina; et minoris iracundiæ pondere prægravatus is, qui semper in errore versatus, ad rectam aliquando se convertat vitam [An viam], quam his, qui post sanctos actus turpiter vixerit, et veterem pannum rudi assuerit vestimento (2). Quid vero illud, quod dicit ad Ecclesias suas in Apocalypsi, quæ inter fidelium numerum septiformibus candelabris sub custodia angelica ornabatur; *Memento, unde cecideris, et age pœnitentiam, et priora opera tua fac: alioquin venio tibi cito, et amovebo candelabrum tuum* (3). Et in priore parte libri innumerum populum vidisse se dicit (4), qui in tribulatione laverunt stolas suas, et candidas eas fecerunt in sanguine Agni; quos dicit quia Agnus Dei deducat ad vitæ fontes (5). Quem tamen nos numerum pœnitentium esse sentimus, quia non nisi per tribulationem planctumque salvati sunt.

23. Et tu ergo lava stolam tuam in fonte lacrymarum: fortasse poteris byssum castitatis imitari. Quid si donaverit tibi purpuram, et tu pro nomine ejus succum tui cruoris effundas? Coccum autem abundare tibi poterit, si erubueris in iis quæ antea gessisti. Nec deerit tibi hyacinthus, si livore obvol-

(1) Joan. 15, 15.

(2) Marc. 2, 21.

(3) Apoc. 2, 5.

(4) Apoc. 7, 15.

(5) Ibid., 17.

veris corpus tuum, et in servitutem redegeris (1). Ac sic cum his coloribus fortasse poteris in tabernaculum Domini misceri quandoque. Hoc, dilectissime frater, tui amore et dolore compulsus, etiam supra vires meas possibilitatemque tentavi. Tu habebis in die iudicii duplicem pœnam, si velut aspides surdæ, incantationis nostræ verba respueris (2), aut spernendum credideris, aut rogantis verbum, aut monentis consilium, aut dolentis affectum. Jesus Christus Filius Dei sublata tibi per invidiam diaboli, in duplum tua bona restituat; sicque reconcilieris Domino, ut etiam pro nobis qui amici tui sumus, intervenire merearis in Domino nostro Jesu Christo. Amen.

(1) I. Cor. IX, 27.

(2) Psal. 57, 5.

IN BACHIARIUM MONACHUM

NOTITIA.

Bacharius vir Chistianæ philosophiæ, nudus et expeditus vacare Deo disponens, etiam peregrinationem propter conservandam vitæ integritatem elegit. Hispania fuisset unde clauit, teste Paulo Orosio.

Sacris litteris excolendis operam in primis dedisse Bachiarium, manifesto liquet ex duobus opusculis quæ temporum vicissitudo vobis non invidit. El horum quidem alterum, *Fides* inscriptum, desinente superiore sæculo a tenebris eruit vir eruditione ac doctrina præstans, Lodovicus Antonius Muratorius (1): alterum vero *de reparatione lapsi* jamdiu cum inter Orthodoxographa, cum in variis Patrum Bibliothecis in vulgus prodierat. Posterius autem opusculum memorat anonymus Melli censi (2), cui Bacharius *vir optimi ingenii* dicitur.

(1) Anecd. II, p. 9 seqq. Mediol 1698.

(2) De Scrip. eccl. cap. 53.

SANCTUS PHILASTRIUS

EPISCOP. BRIXIÆ.

SANCTI PHILASTRII

EPISCOPI BRIXIANI.

LIBER DE HÆRESIBUS.

PRÆFATIO.

De hæreseon diversa pestilentia, variisque erroribus, qui ab origine mundi emerserint, et sub Judæis defluerint, et ex quo venit Dominus noster Jesus Salvator in carne, pullulaverint, dicere oportet, numerumque earum paulatim exponere, inimicumque humani generis perdici fuisse a Jeremia propheta (1)

(1) Jeremiæ xvii, 11. S. Ambrosius vi, 3, in Hexaem: *Perdicem astutam novimus, quæ aliena ova diripiat, hoc est perdicis alterius, et corpore foreat suo, sed fraudis suæ fructum habere non posse, quia cum eduxerit pullos suos, amittit eos, quia ubi vocem ejus audierint, quæ ova generavit, relicta ea ad illam se naturali quodam munere et amore conferunt... Hujus imitator est diabolus, qui generationes Creatoris æterni rapere contendit, et si quos insipientes, et sensus proprii carentes vigore potuerit congregare, fo-*

non immerito comparatum agnoscere, qui cum infecunditatem patiatur, sæpius aliorum furtim fetus incubans, quasi suos jam favet ac vindicat filios usque ad tempus aliquod; cumque is jam tempus ætatis discernens adcreverit, tunc omissis falsis parentibus, jura parentum sensu proprio recordantes, palamque oculis intuentes, sequi eos amplius non demorantur. Quorum causa nobis similitudo hæc nuntiata est, quod diabolo relicto impietatis causa, ejus qui orbem terrarum sua sub ditione cum tenere putaret, postquam vero Christo parente a nobis viso et recognito, omissa falsitate parentis mendacissimi, jam veri parentis Christi vestigia sequi omnis homo non moratur agnoscens: quotidie per ænigma compleri enim cognoscimus prophetiam Jeremiæ beatissimi ita dicentem: *Clamavit perdix collegit quæ non parturit, faciens sibi divitias non cum sapientia, in medio dierum derelinquent eum, et in postremo erit insipiens* (1). Quod nunc deserentes quotidie omnes gentes idololatriam mortiferam inimici, Christum etiam verum Dominum de Lege et Prophetis audientes, eumque cum Patre semper esse credentes ac recordantes, æque ad eum modis omnibus supplices prope-rant pervolare, ut compleatur prophetia: *Recordabuntur et convertentur ad Dominum Chistum omnes fines orbis terrarum* (2).

vens eos illecebris corporalibus, ubi primum vox Christi parvulis fuerit infusa, discedunt atque ad eam se conterunt matrem, quæ pullos suos, sicut avis, materno amore complectitur.

(1) Jerem. 17, 11.

(2) Psal. 22, 37.

CATALOGUS

EORUM QUI ANTE ADVENTUM (1) CHRISTI HÆRESEOS ARGUUNTUR.

I. OPHITÆ.

Primi sunt Ophitæ, qui dicuntur Serpentine; isti colubrum venerantur dicentes, quod hic prior initium nobis scientiæ boni et mali attulerit. Unde ei Dominum (2) invidisse asserunt, quia scientiam primus detulerit mulieri bonæ rei atque malæ, perque illam ita ad genus omne hominum permanerit, propter quod et de cœlo primo dejectus est, inquit, in alterum, unde eum et de cœlo aiunt adventurum, et velut aliquam Dei virtutem esse eundem æstimant, atque eum annuntiant adorandum.

(1) Quædam hæreses ex his quæ usque ad caput duodecimum a Philastro referuntur, non fuerunt ante adventum C., neque sub Judæis, ut in præfat. Philaster loquitur, defluerunt, licet e veteri Testamento ansam erroris sui arripere, *apo nomou ex Joudaion phusasai*. Epiphan. Ancorato cap. 12, t. II, p. 18), ut statim Ophitæ, et Cajani, Sethianique. Rectius itaque Tertullianus, qui illos c. 45, vocat *Judaismi hæreticos*, alios qui *ex Evangelio hæretici esse voluerunt* sive, ut Hieron. verbis utar, *qui Evangelia laniaverunt*. FABRICII.

(2) Jaldobaoth, Deum Judæorum invidisse docebant homini quod superiorem Deum ac Patrem agnovisset: itaque virtutem quamdam serpentis specie genuisse, quæ Evam fefellerit. Vide Epiphan. xxxvii, 3, 4, 5. FABRIC.

II. CAIANI.

(1) Caiani, qui Cain laudant fratricidiam, primogenitum Patris nostri ac beati Adæ protoplasti, dicentes ex altera virtute, id est diaboli, Cain factum, ex altera autem Abel beatissimum natum, et virtutem majorem quæ erat in ipso Cain, invaluisse ut suum interficeret fratrem.

(1) *Cainæi* auctori appendicis ad Tertull. c. 47. *Cainiani* Augustino de Hæres et auctori Prædestinati c. 18. Sed Irenæo quoque lib. I, c. 35 atque Epiphanio et Damasceno heresi 38, *Kaianoi*; nam et Cainus Flavio Josepho *Kais* Theodorito lib. I. Hæret fab. cap. 15. *Kainoi* et *Kainiostai*, at Clementi Alex. VII Strom. p. 549, *Kaianistai*. *Caiana hæresis* Tertulliano c. 33 de præscript, et Hieron. epist. 83, qui lib. adversus Vigilantium notat Tertulianum in Scorpiaco suo Caianos perstrinxisse. Non *Caiana* hæresis; sed *Caina* est Hieronymo utrobique: nempe tam ep. 82, al. 83, ad Oceanum, *En consurgit mihi Caina hæresis*. quam lib. adversus Vigilantium, *quæ olim appellabatur Caiana hæresis*; Tertulliano autem indicato loco *Caiana*. Lambertus Danæus ad. August de hæres. cap. 18 putat errore Amanuensium in exscribendo Epiphanio ex *Cainianis* factos esse *Caianos*: eoque lapsu deceptum fuisse Augustinum quoque ubi Caianos nominat. At Bælius Diction. crit. in *Cainites* observat *Caionorum* nomen a Patribus usupatum multo antea quam Epiphanius et Augustinus hac voce uterentur. GALEARD *Kainoi* etiam Sophronio indiculo hæres. actione XI concilii VI general. et Nicetæ IV Thesauri 11 et 12, ubi etiam *Kainoi*, et ante hos Origeni in contra Cels p. 119, quo loco eos a Jesu doctrina plane alienos esse scribit, perinde ut Ophitas. Ab hac Gnostica hæresi diversi Caianitæ Aphthartodocetæ, a Caiano quodam Alexandrino nomen consecuti, de quibus Damascenus hæresi 84. FABRICII.

III. SETHIANI.

Sethianorum hæresis (1) quæ Seth filium Adæ postea genitum, hocque appellatum nomine veneratur, quod post interfectionem Abel beatissimi natus est, ex quo et Sethiani apellantur, colentes eum et dicentes, quod duobus creatis hominibus in initio, et Angelis in dissensione constitutis, tenuit virtus in cælo feminea; apud eos enim masculi et feminæ, dii deæque esse putantur. Quod pervidens, inquiunt, mater, quia occisus est Abel justus, cogitavit ut pareret justum Seth, in quem et collocavit magnæ virtutis spiritum, ut possent destrui virtutes inimicæ. De Seth autem ipso Christum Dominum genus deducere aiunt. Quidam autem ex eis non solum genus de eo deducere, sed etiam ipsum Christum esse assserunt atque opinantur.

(1) Sethoitæ appellantur auctori appendicis ad Tertull. de Præscript. c. 47. Alii hoc genus Gnosticorum vocant Sethitas, ut indiculus Pseudo Hieronymi c. 9, qui tamen c. 17 et ipse vocat Sethianos, ut Epiphanius quoque et Damascenus hæresi 3, Augustinus et Prædestinati auctor c. 19, Nicetas iv Thesauri c. 12, Rabanus Maurus lib. II de Clericor. institutione c. 58 et Honorius Augustodunensis hæresis 31. Apud Gennadium autem de dogmatibus c. 52, ubi Sethianus et Theodosius tria et barbara principia induxisse leguntur, pro Sethiano videtur scribendum Scythianus. FABRIC.

IV. DOSITHEUS.

(1) Dositheus quidam postea, Judæus genere, ausus est di-

(1) Hic est qui in Judæorum libris dicitur *Sabia* (a quo secta *Sebuæorum* apud Nicætam lib. 1, Thesauri c. 35) traditur in captivitate Assyriaca tempore Sennacheribi docuisse Samaritanos. Vide Drusium III, 4, de sectis Hebræor, et ad minerval Serarii c. 10 et Lightfooti disquisit. Chorographicam ad Joannem, p. 934 edit. Lipsiensis. Eulogio apud Photium codice 230, p. 466, vocatur *Dosthes*, et sectatores ejus *Dosthenoi*, aliis ille *Dositheus*, hi *Dositheanoi* et *Dositheoi*. Judæum gente, et postea ad Samaritanos accessisse scribit Epiphanius hæresi 13 et Nicætas loco laudato. Hinc alii Samaritanum appellant, et Samaritanis errorum suorum auctorem, etiam Samaritani corruptore Pentateuchi: fuisse scribunt. Cum hoc antiquo Dositheo confundunt passim etiam prisca scriptores res junioris Dosithei itidem Samaritani, quem Simonis Magi æqualem faciunt, et pro Messia tradunt se venditasse. Confer si placet Cotelierum ad Constitutiones Apostolicas vi 8, et D. Tho. Ittigium in limine eruditi libri de Hæresiarchis ætatis Apostolicæ. Ita auctor Recognitionum quæ leguntur sub nomine Clementis lib. 1, c. 54, de Dositheo tamquam Sadducaici dogmatis principe loquitur, et mox idem lib, ii, c. 8, Dositheum triginta Discipulorum et in his Simonis Magi magistrum memorat. Ab hoc videtur hausisse Origenes quæ habet lib. vi contra Celsum pag, 282, qui et pluribus aliis locis hujus Dosithei meminit ut lib. 1, p. 44, et tractat. 27 in Matth. et 14 in Joann. p. 219 seq. edit. Huetii, ut Hegesippus quoque apud Eusebium IV, 22, Hist. Eccles., Hippolytus apud Photium cod 121, Theodoritus lib. 1, de Hæreticis fab. c. 2, qui ex Simonis hæresi tamquam ex amarissima radice Dositheanos ait propullulasse. At Philastrum nostrum non de aliquo Simonis Magi æquali, sed de longe antiquiore illo loqui perspicuum est, quia mox c. 5. Saddocum Sadducæorum auctorem vocat illius discipulum, perinde ut auctor appendicis ad Tertull. et Hieronymus adversus lucifer. Sadducæos ex Dositheani erroris radice surgentes: et Epiphanius hæresi 14,

cere (1), secundum carnem solum esse vivendum in Lege Domini, deque ea non sperans resurrectionem futuram (2), nec Dei Spiritum, nec Angelum esse credens (3), nec futurum iudicium de Lege atque Prophetis expectans.

V. SADDUCÆI.

Sadducæi post ipsum (4), a Saddoc homine Judæo, qui hoc

apospasma apo Dositheou appellat. Ita Nicætas quoque lib. 1, Thesauri c. 38. FABRICII.

(1) Hoc est, ut explicatur capite sequente, ritus externos Legis observandos, quod diligentius ab Dositheanis factum scribunt Damascenus, Nicætas, et alii. Hoc *carnaliter vivere* dicit Philastrius c. 8. Quoniam vero resurrectionem eos inficiatos esse mox affirmat, possint etiam verba illa accipi sic, ut *solum in corpore vivendum esse*, docuerit Dositheus, quemadmodum de Samaritanis est infra c. 7. Vel, Legis promissiones non extendi ultra præsentem vitam. FABRICII.

(2) Vid. Eulogius apud Photium p. 468. A Samaritanis tamen angelos repudiari negat Epiphanius hæresi 14, hæresin, illam Sadducæorum propriam testatus. Observa porro quod Actor. XXIII, 8, legitur, *oute Angelon, oute Pneuma* id a Philastrio de Spiritu S. explicari. Ita et Epiphanius de Sadducæis: *Pneuma de agion ouk isasi*; et Theophylactus. Sed per *pneuma* animum hominis intellige, quem esse immortalem spiritum, et post dicessum a corpore permanere negabant Sadducæi, teste Josepho XII, 12. FABRICII.

(3) Animos enim mortales, mundum incorruptibilem esse docuit Dositheus teste eodem Eulogio. FABRICII.

(4) Epiphanio, et Damasceno *Sadouk*, Arabibus *Zendik*, Judæis *Tsadoq* Antigoni Sochæi discipulus. Vide Maimonidem ad Pirke Aboth tom. IV, Mischnæ p. 411 edit. præclaræ Surenhusianæ, ubi et de Baitoso altero Antigoni discipulo, auctore Baitosæorum, de quibus perinde ut de Sadducæis abunde multa viri docti, Fullerus, Pocockius, Drusius, Serarius, Scaliger, etc.

nomine vocabatur, qui discipulus fuit illius, qui et confirmavit hanc hæresin, ut ex eo Sadducæi dicerentur: secundum carnem æque solum prædicant vivendum, circumcidendum, corpusque baptizandum. De Lege autem divina non aliud exspectantes, Epicuream dementiam potius, quam divinæ Legis jura sectantes. De quibus et in Evangelio scriptum est, docente Domino, contraque hanc hæresin pestiferam prædicante.

VI. PHARISÆI.

Pharisæorum alia est, quæ (1) resurrectionem futuram confitetur (2), Legem accipit et Prophetas, Christum autem exspectat (3) ut justum hominem. Hi Judaizant et Evangelia non accipiunt, et quædam tempora Christo Domino nostro esse contraria asserunt.

(1) Distincti in hoc a Sadducæis, Actor. xxiii, 8, S. Epiphanius xvi, 2, *omologoun de outoi anastasin nekron*. Dubium tamen, an impios etiam resurrecturos crediderint. Vide Flavium Josephum xviii Antiqu. cap. 2 et lib. ii de bello Judaico cap. 12.

(2) Quod etiam Sadducæos fecisse, jam probarunt viri docti, et ex Talmude certum esse affirmat Menasse ben Israel, p. 43, de resurrect. At Pharisæi præter *ta gegrammena* utebantur etiam multis *patroparadotois*, et additamenta quædam Legi, ut loquitur Tertullianus, astruebant, quæ Sadducæi amplecti noluere.

(3) Messiam venturum non Deum fore, sed merum hominem sibi persuadebant Pharisæi, perinde ut infra cap. IX, etiam de Essenis legitur. Philastrii autem ætate vix nomen adhuc Pharisæorum restabat, quod de suis jam temporibus testatur Eusebius Philastrio antiquior p. 268 et 396, in Psalmos.

VII. SAMARITANI.

Samaritani (1) a Samario Rege ita nuncupati sunt. Alii autem aiunt a filio Chanaan, qui hoc nomine Samarius vocabatur, a quo Samaritani sunt appellati. Isti legem accipiunt Moysi, id est (2) quatuor solum libros, iudicium futurum non expectan-

(1) A Epiphan. t. i. p. 24, *apo archaiou tinos Somoron uiou Somer, outo tou andros kaloumenou*. Vide 3 Regum xvi, 24. FABRIC. — A Samario rege. Ita Basileensis et Bamburgensis editio; at Lugdun., a *Samaro rege*, quod fortasse melius. Vulg. III, Reg. xvi, 24, *Somer*: ut et Epiphanius, *Somer*; LXX et Pagninus, *Semer*, *Semer*; Arabo, *Samer*. Vide Josephum viii, 7, ubi Gelenius vertit, *Samaræum* vocavit a *Samaro*, quod Lugdun. editionis lectionem confirmat. GALLEARD.

(2) Cum alii scriptores antiqui Origenes, Epiphanius, Leontius, alique plurimi referant Pentateuchum solum a Samaritanis admissum (ut hodie etiam facere reliquias illorum constat) rejecta autem fuisse ab iisdem scripta prophetica post Moysen edita: mirum videre possit a Philastrio tradi, quatuor tantummodo libros Moysi accepisse. Neque error librarii est, cum infra c. 115 peculiaris de Deuteronomio repudiato hæresis recurrat. Vereor autem ne Philastrio fraudi fuerit duplex vocabulorum *deutero*seos et *deuteronomi*ou significatio. Nam uti per *deutero*seis, ita per Deuteronomium etiam *agrapha patroparadota* Hebræorum significari quandoque, notum est vel ex Maximo ad Epistolam 9 Dionysii Areopag. quæ a Samaritanis utique respuebantur. Quintum vero Moysi librum ab illis rejectum, solus quod sciam Philastrius, atque ut opinor præter rem scripsit. Porro antiquum genitivum *Moysi* pro *Moysis* retinui, præeuntibus prioribus editionibus, et quod ita dixerunt Tertullianus et alii veteres, similiter ut traslatitia sunt *Achilli*, *Ulyssi*, pro *Achillis*, *Ulyssis*, et similia, de quibus vide si placet Vossium libro iv de Arte grammatica cap. 9 et Claudium Dausqueium in Orthographia p. 95. Accusativus *Mosea* pro *Mosen* occurrit apud

tes, resurrectionem negantes, Christum Dominum, Dei Filium in Lege et Prophetis nuntiaturum ante, non credentes: animam etiam immortalem habere hominem juxta Legem, non sentientes: solum autem hoc in corpore vivendum esse putantes, resurrectionemque futuram in procreationem filiorum, quæ in hoc sæculo fit quotidie, hanc æstimantes, eamque prædicantes vanitatem; insensatis quippe pecudibus comparati, ut scriptum est in Propheta: *Homo in honore constitutus non intellexit, comparatus pecudibus insensatis, et similis eis factus est* (1).

Juvenum IV, 15., aliosque. FABRIC.—*Quatuor solum libros.* Recte notavit Fabricius singulare hoc a Philastrio haberi. quod Samaritani (In Indice edit. Hamburg. vers., *Quatuor libros pro Samaritanis* legitur *Sadducæis*. EDIT.) quatuor tantum Moysi libros acciperent id enim cæteris antiquis, qui de Pentateucho a Samaritanis recepto loquuntur, indictum, ac prorsus *agoston*. Num fortasse, ubi certum sit Philastrii effatum, idcirco Deuteronomium (de libro hoc intelligit Fabricius) respuebant Samaritani, quod in eo quædam habeantur, quæ a manu Moysi minime præfecta esse jam constat inter eruditos? Videsis Simonium Hist. Crit. Vet. Test. lib. 1, cap. 6, Huetium Demonstr. Evang. pag. 179 edit. Paris., a quibus Philastrii locus minime est observatus. At vero Deuteronomium antiquitus a Samaritanis non fuisse rejectum aperte ostendit insignis locus ejus libri xxvii, 4, a Samaritanis corruptus, ubi pro *Ebal* monte substitus est *Garizim*, reclamantibus omnibus codicibus Hebræis omnibusque antiquis versionibus de quo videndus Waltonus Proleg. xi; in Biblia Londinensia num. 16; itemque Stephanus Morinus in Exercit. de Linguis part. II, cap. 7, pag. 201. Vid. infra annot. ad hæc. 116. GALEARD.

(1) Psalm. 49, 12.

VIII. NAZARÆI.

(1) Nazaræorum hæresis est, quæ Legem et Prophetas accipit, carnaliter tamen vivendum affirmat, omnemque justificationem in carnali observantia consistere suspicatur. Crines etiam nutrientes capitis, omnemque virtutem justitiæ in eo putantes consistere, quasi a Samsone illo sibi hoc præsumentes judicii, quia Nazaræi vocabantur, a quo postea pagani fortes viros ex illius figura usurpantes, Hercules nuncuparunt.

IX. ESSENI.

Esseni autem sunt, qui (2) Monachorum vitam exercent, es-

(1) Hoc vocabulum in Actis Apostolorum simpliciter ponitur pro Christianis xv, 5, ubi S. Paulus dicitur *protostates tes ton Nazaraionaireseos*, a Jesu Nazareno petita appellatione. Deinde videtur speciatim positum pro iis, qui ex Judæis nomen Christo dedissent. Inde de iis, qui e Judæis *zhelotais tou nomou* (Act. xxi, 20) facti Christiani, firmiter adhuc insistebant ritibus Judæicis, et Christum Deum sub Legis observatione credebant, ut loquitur Sulpicius Severus lib. ii., quales ipsis Apostolorum temporibus fuere non pauci. Atque ita Philastrius etiam Epiphanium suum, ut solet, secutus, hoc nomen accipit.

(2) Neque uxores habuisse, nec servos, at communionem illis fuisse bonorum testatur Josephus xviii, 2, qui de vita Essenorum copiosius disserit lib. ii de bello Judaico c. 12, quemadmodum etiam Philo Apologia pro Judæis, et libro Quod omnis probus liber. Josephi verba leguntur, et apud Porphyrium iv de abstin. et Eusebium ix, 3, de præparat. Philonis apud Eusebium viii, 11 et 12. FABRIC.—*Esseni sunt qui Monachorum vitam*

cas deliciosas non sumentes, nec studium in vestimentis gerentes, nec possidentes aliquid: lectioni autem et bonis operibus insistentes in locis etiam separatis habitantes, Christum autem Dominum, (1) Dei Filium non exspectantes, nec in Lege atque Prophetis eum Dominum agnoscentes annuntiatum, sed ut Prophetam, aut justum hominem solum credentes, exspectant.

exercent. Esse nos Christianos agnoscit magnus Annalium parens A. C. 64, n. 4 et 5, post alios tam veteres, quam recentiores qui de iis scripserunt, *Novatoribus exceptis, eo quod*, ait, *Monachorum instituta summo odio prosequantur.* Nota est quaestio, utrum ab Essenis Monachi ortum ducant; qua de re exstant velitationes summa contentione habitæ inter Serarium, et Scaligerum, quorum uterque pro sua quisque sententia locum huic Philastrii profert, Serarius quidem in Trihæres. 10, Scaliger vero Elencho Trihæres. 31, ubi Serarium castigat, quasi Philastrii testimonium minime integrum produxerit, sed profecto immerito; ultima enim verba quæ ibi præterit, laudaverat supra cap. 4 extremo, ubi agit de Essenorum dogmatibus, vel institutis. Eos porro aliquid e Christiana doctrina hausisse, sed in totum Christianos non fuisse, notavit Salmasius ad Solinum p. 431: habebant enim præter cætera quæ Christianis moribus convenirent, mutuum inter se amorem, castitatis propositum, despectum opum, antelucanas preces, atque hujusmodi alia. Sed Philastrius cum addat, Essenos Christum Dominum *Dei filium* non exspectasse, *sed ut prophetam, aut justum hominem solum credentes*, vel hinc liquet eos Christianis non posse accenseri, quod ex hoc Philastrii loco video placuisse etiam Samueli Basnagio tom. I Annal. p. 172, GALEARD.

(1) Essenî, ut Judæi, expectabant venturum Messiam, non vero exspectabant quod iste Dei Filius, sed Propheta tantum aliquis promissus in Lege et Prophetis, venturus esset. Similiter ut c. 6 de Pharisæis et c. 7. de Samaritanis Philaster annotavit. FAFRICI.

X. HELIOGNOSTI.

(1) Heliognosti, qui et Devictiaci dicuntur, solem adorantes, atque dicentes, solem scire omnia quæ Dei sunt: homines etiam non alium nisi solem illuminare, solemque eis præbere omnia nutrimenta: non cognoscentes, quod in servitute positus cursum suum peragrat a Deo Patre per Christum Dominum in sancto Spiritu statutum quotidie, de quo scriptum est: *Qui dicit soli oriri, et oritur, et non oriri, et non oritur*. Quem (2) Hermes ille vanus paganus Trismegistus docuit, post Dominum omnipotentem, non alium nisi solem debere ipsummet homines adorare: qui cum ad Celtarum provinciam perrexisset, ipse eos

(1) Gabriel Præteolus in catalogo hæresium legit *Heliognostici* (quod non adeo displicet,) et *Devictiaci*, quæ lectio non minus quam vulgaris, est obscura. Vir doctissimus Joan. Baptista Cotelerius notis ad Damascenum de hæresibus p. 762. suspicabatur *Heliactiaci* ab *helios* et *aktis*. Ut Heliognostorum nomen referatur ad id quod ex illorum mente subjungit Philaster, *solem scire omnia quæ Dei sunt*: Heliactiacorum vero ad illuminationem hominum per solis radios. D. Christoph. Aug. Heumannus, tom. III, lib. iv, Pœciles, p. 533, legi vult: *Ægyptiaci*. Justinus in Dial: cum Tryph. p. 274 b, 349 d, ubi ex loco Deut. iv, 19, colligit astra gentibus adoranda relictæ a Deo. Vid. Clem. Alex vi Strom. pag. 669, Origen. tom II, Huet. pag. 48, sed et Athanas. i contra Gentes pag. 49 d, Isidor. Pelus. in epist. 391. FABRICII.

(2) Nescio respexerit ne Philaster hæc verba quæ leguntur in Hermetis Asclepio sub extremum: *De adyto vero egressi, cum Deum orare cœpissent, in austrum respicientes erant. Solem etenim occidente, cum quis Deum orare voluerit, illuc debet respicere sicut et sole oriente in eum qui subsolanus dicitur*. Id.

dignoscitur docuisse, atque huic errori ut succumberent, eisdem suasisse. Quem solem Judæi captivati adorabant, ut Ezechiel propheta eosdem Judæos incusando condemnat et acrius crimen majestatis declarat et arguit contestando, sicut scriptum est (1).

XI. RANARUM CULTORES.

Alii sunt (2) qui ranas colunt, quas sub Pharaone per iram Dei tunc temporis Ægyptiorum terra emanavit, ut putore Ægyptios defatigarent, inque eo scelere adhuc perseverant, putantes Dei iram ex hac observantia posse placari.

XII. MUSORITÆ.

(3) Musoritæ sunt quidam nomine, qui sorices colunt, qui sub Heli quoque sacerdote cum fuisset capta Arca testamenti, ab Allophylis (4), atque ex ira Dei produxisset terra sorices, ut

(1) Ezech. 8, 16.

(2) *Ranatitas* Præteolus vocat, Philastrum auctorem appellans, nescio ex antiquiore hujus scriptoris codice, an ex suo ingenio. *Suspicio hos esse*, inquit Cotelerius, qui lege 3 Cod. de hæreticis *Batrachitæ*, *Balsamoni*, *Batrajitai* (sic lego, pro *Bathrajitai*) nuncupantur, et enim *Batrajos* rana. Philaster scripserit *Ranoritæ*. *Id.*

(3) Nomen petatum a muribus, addita tantummodo terminatione qualis infra c. 20, *Puteoritæ*, et cap. 36, *Hermioritæ*. *Id.*

(4) Notissimum est hoc nomine in sacris litteris venire

eorum fruges deperirent, admoniti a suis fecerunt aureos mures, atque eos cum arca et sedibus aureis quinque remiserunt statimque ab eis desiit pestilentia. Legem itaque, et Prophetas isti accipientes, non cognoscunt hoc esse vanum et abominabile, quod ab universis contemnitur, et modis omnibus deridetur.

XIII. (1) MUSCACCARONITÆ.

Alii sunt qui (2) Muscam Accaron colunt in civitate dicta, ut

Philistæos : cæterum univærsæ huic de pœna Philistæorum narrationi illustrandæ conferendus est magnus Bochartus, l. iii, Hierozoici c. 34, quem tamen miror, p. 1033, hos Philastrii Muscoritas habere pro hæreticis Christianis, cum dicantur recipere Legem et Prophetas, non Evangelium. Quamquam fortasse nec Christiani nec Judæi usquam fuere hujusmodi hæretici, et ex Philistæorum facto hæreticos Philastrum *satis incogitanter petere*, ait Seldenus syntagm. i de Diis Syris c. 6. lb.

(1) Ita scripsi pro eo quod in editis, *Musca-Accaronitæ*. Prætælus perperam *Moscaaitæ*.

(2) Idolum Ecron, sive Accaronis civitatis Philistæorum, haud procul Geth, quod sub imagine muscæ ab Accaronitis colebatur, *Muia*, *Theos Akkaron*. Georg. Pisides vers. 978 Cosmurgiae *Kai mechri muias eutheuntos ten phusin*. Pseudo Hieron., de Viro perfecto, tom. V, p. 52; *Ut quavis potius compensatio sequeretur, quam ad Muscam religionis Accaron evenirem*. Confer Bochartum, tom. II; Hierozoici, lib. iv, c. q, et Joan. Seldenum de Diis Syris syntagm. ii, c. 6, ubi inter alia hæc legas: *A Baalzebub hæresim format Philastrius Muscæ-Accaronitarum qui, ut verba ejus sunt, Muscam colunt in civitate Accaron dicta*. Vide etiam Salmasium ad Solin., pag 12, de Myagro Deo; et G. Outhovium de Judiciis Jehovæ, p. 102 seqq. Drusium ad voces Hebraicas Novi Testam. voce *Beelzebub*. Cæterum apud Syn-cellum p. 190, pro *en eidolia muias Akkaron* lege *en eidoleio*.

FABRIC.

in Regnorum libro scriptum est : sicuti rex Ochozias Judæorum languens, miserat ad Muscam in Accaron civitatem, si sanus fieri posset de languore corporis, cujus causa beatus Elias, iratus zelo divino propheta, quia non a Deo salutem Judæorum rex sperare maluit, sed a Musca potius et Accaron civitate : iratus in hoc beatus propheta non eum evasurum, sed moriturum in lecto suo illico divino Spiritu pronuntiavit.

XIV. TROGLODYTÆ.

(1) Troglodythæ qui ita dicuntur, in Judæis, qui in speluncis habitantes abditis, idola colere non desinebant, ut ait Eze-

(1) Græcum nomen a *troge* sive *troggle* quod latebram notat, et *duo* subeo. Vide Hadr. Turnebi *Adversaria* xxiv, 42, et Joan. Rhodium ad Scribonium Largum, p. 154. Itaque eadem appellatione Eunomianos etiam et Ætianos nuncupatos scribit Theodoritus iv de Hæreticis fab., c. 4, quod *en oikeiais lanthanousais* convenirent. De Troglodytis Nomadibus veteri gente vaga Africæ, cujus apud Herodotum iv, 185 ; Strabonem, l. xvii, p. 775 ; Diodorum Sic., l. iii, p. 165 ; Melam, l. i, c. 8 ; Plinium, v. 5 ; Hist. Porphyrium de abstinendo ab animatis. l. i, p. q. et iv, p. 427, et alios priscos auctores mentio, exstat singularis dissertatio v. c. Joannis Esbergii edita Upsaliæ an. 1699, in 8. Horum Troglodytarum reliquias esse Hottentotos recentibus relationibus peregrinatorum notissimos, non dubitant Jobus Ludolphus in commentario ad Historiam Æthiopicam, p. 199, et Petrus Kolbe in descriptione lectu dignissima Capitis bonæ spei, edita germanice Norimbergæ an 1719, in fol. Vide eam p. 352, 555, 570, 405, 425, 448, 453, 455. In iisdem Judaicorum rituum vestigia sibi videtur observasse p. 352, 413, 414, 416, 425, 429, 431, 433, 449, 457 seq. Troglodytarum lingua topazium habere significationem quærendi scribit Plinius xxxvii, 8. Id.

chiel propheta, monstrante Domino, quomodo in speluncis absconditis Seniores populi tenentes thuribula idolis sacrificabant, atque ea cæcis mentibus adorabant.

XV. (1) HÆRESIS DE FORTUNA COELI.

Alia est hæresis in Judæis, quæ (2) Reginam quam et fortunam Cœli nuncupant, quam et Cœlestem vocant in Africa, eique sacrificia offerre non dubitabant, ut etiam prophetæ Jeremiæ Judæi tunc dicerent ex aperto, cum moneret eos recedere ab idolis, et servire Domino, solumque eum adorare eos debere, irati exclamant dicentes (3), ex quo illi Fortunæ Cœli sive Reginæ non sacrificant, ex eo cuncta illis mala et pericula contigisse. Propter quod beatus Jeremias exiens de populo deque civitate eorum Lamentatione illius causa impietatis in libro conscripserat, casumque illis atque Civitati adventurum non multo post, nuntiabat.

(1) Titulus hujus capitis in prioribus editionibus erat *Fortuna cœli*. Sed debet esse *Hæresis de Fortuna Cœli*, ut infra cap 18. *Hæresis de idolo Moloch et Remphan*, atque ita passim in hoc libro. FABRIC.

(2) Lunam sub hoc nomine cultam fuisse, jam observatum est a viris doctissimis, Hugone Grotio ad Jerem. vii, 18. Petro Fabro iii, Semestrium 2, pag. 27; Joan. Seldeno de Diis Syriis syntagm. i, cap. 1, et syntagm. ii, cap. 2; et Gerh. Vossio lib. ii de Orig. idololatriæ cap. 21 et 24. Fallitur Kircherus qui Pleiades intelligit tom. I OEdipi Ægyptiaci pag. 361 seq.

(3) Jerem. 44, 27.

XVI. BAALITÆ.

Sunt et Baalitæ in eis qui (1) Baal nomen Regis Tyriorum detinentes memoria, atque ipsius idolum adorantes eidem sacrificabant, ut in Regnorum libro continetur, cum rex Israelitarum Achab, et Jezabel uxor ejus illi idolo sacrificare non desinerent. In quo, zelo ductus divino beatus Elias propheta (2) missus a Domino, ait eis nomine Judaismi. Legem confitentibus, impietati autem perniciose paganæ servientibus, et omni populo ita dixit: *Ut quid vos claudicatis in utrisque poplitibus vestris? aut Deo, Deo: aut Baal, Baal.* Et nihilominus favens lucorum sacerdotibus rex atque regina, diversis pœnis et cruciatibus perierunt. Populus etiam non recedens ab idolis, crebris captivitatibus interiit.

(1) Pater Jezabelis *Jethebaal*, Achabi socer, rex Sidoniorum. Longe antiquior autem Baalis cultus (a Belo ut videtur Assyriorum rege per Orientem vulgatus), cujus jam mentio Judic. ii, 13, ubi etiam vers. 11, ut sæpe, deinde alibi *Baalim*, numero multitudinis. Verum de his copiose atque erudite Seldenus syntagm. ii de Diis Syris cap. 1, ut omittam Kircherum tom. I OEdipi Ægypt. p. 262 seq. Joan. Owenum in Theologumenis p. 342, Antonium Van Dalen de Origine et Progressu idololatriæ apud Judæos cap. 2, etc. Pro rege *Tyriorum* autem Philaster fortasse scripserat *Syriorum* ut infra c. 27, hoc est Assyriorum. FABRIC.

(2) III. Reg. 18, 21.

XVII. ASTARITÆ.

Alii sunt qui (1) Astar hominem et (2) Chamos abominationem Chananæorum et Sidoniorum, id est (3) idola hominum ac mulierum venerabantur, atque eisdem diversa offerebant sacrificia, quorum causa et captivitatis illis regibus et populo tunc temporis, permittente Domino, sæpius adventabat, sicuti in regnorum libris continetur. Præter David beatum regem, et Ezechiam sanctum, et Josiam (4), et Jesum filium Nave, alii omnes permittebant populos sacrificare idolis, ac sæpius cum illorum interitu et ipsi venerabantur non ea destruentes, sed

(1) Fallitur Philastrus qui hoc loco et infra cap. 27 *Astar* sibi finxit hominem, hoc est virum, cum nusquam in sacris litteris singulari numero *Astar* occurrat, *Astoreth* Vero III Reg. xi, 5, 33, sit *Astarte* dea, et per plurale *Astaroth*, *Astartai*, et per *Ascheroth* luci in quibus idola illa colebant, denotentur. Confer Seldenum syntagm. II de Diis Syris c. 1, Spencerum II, 16, de legibus Hebr. et Allatium ad Eustathium in Hexaemeron p. 314 seq. FABRIC.

(2) Idolum Moabitarum, alio nomine Beelphegor. Vide interpretes ad Num. XXI, 29; Judic. xi, 24; III Reg. xi, 33, et IV Reg. xxxiii, 13; Jerem. XLVIII, 7, 13; et Seldenum syntagm. I, cap. 5. FABRIC.

(3) Id est virorum et mulierum imagines. Sic infra c. 24, *multorum quasi hominum multarumque mulierum*; et c. 27, *Astar et Astaroth: homines et feminas*.

(4) Mirum videri possit hoc loco Josuam commemorari post Reges, itaque prima facie suspicetur quis aliquem regem sub isto nomine latere: sed non est adeo exquisita accuratio morose a Philastro exigenda, quam fortasse alibi etiam in hoc libello desideres. FABRIC.

magis impietatis eorum fautores fieri properantes, ut reges cæteri, sicuti libri Regnorum contestantur.

XVIII. HÆRESIS DE IDOLO MOLOCH ET (1) REMPHAN.

Alia est hæresis in Judæis, de qua Dominus prophetans in-
cusabat eos, deque ea beatus Stephanus martyr increpabat di-
cens: *Numquid immolationes et sacrificia mihi in deserto quadra-
ginta annis obtulistis, domus Israel*, dicit Dominus omnipotens,
et nunc suscepistis tabernaculum *Moloch vestro et sidus Dei vestri
Remphan* formas fictorum idolorum sculptilium (*Act. vii, 42, seq.,
ex Amos. v, 27*)? Propter quod dicit Dominus, *transmigratione
vos faciam captivari in Babylonis*, atque persarum et interiora
loca alia et arida, et in postrema terrarum omnium.

(1) Ita et in codicibus Irenæi, et in vulgata Latina versione, et passim hoc nomen scribitur. Versio Græca LXX senum, uti et quidam Græci Actorum codices habent *Raiphan*. In nominibus Ægyptiorum planetarum apud Kircherum in Prodro-mo Copto OEdipi Ægyptiaci, tom. I, p. 385, tom. II, p. 415, 431 est *Rephan*, quem Saturno respondere notat. *Refan* quoque in versione Coptica a Dav. Wilkensio edita. Variis etiam aliis modis hoc nomen vel scriptum vel corruptum videre est in *Rompha*, *Raimphan*, *Ramphan*, *Raphan*, *Rephan*, *Rephau*, *Repha*, *Repha*, ut Ludovici de Dieu et Joan. Millii industria ad Actorum locum annotavit. Grotio *Remphan* idem cum *Rimmon* IV Reg. v, 18. Fuit et Remphis rex Ægypti de quo Diodorus Sic. lib. I, p. 56. FABRICII.

XIX. HÆRESIS DE ARA TOPHET.

Sunt et qui erant collocantes ita dictam, Tophet, nomine alicujus (1), in valle filii Ennon; ibidem suos filios et filias Judæi (2) dæmoniis immolabant. De quibus dicit Dominus per prophetam Ezechielem: *Ecce, fili hominis, vide quid facit populus Israel, iste filios et filias suas in valle Tophet immolat dæmoniis, quibus ego non mandavi hanc facere iniquitatem in Israel populo.*

(1) *Qui aram collocantes ita dictam, Thophet, nomine alicujus.* Non videtur Tophet esse nomen idoli, sed loci. Licet in Catena Patrum Græcorum ad Jeremiam pag. 624, *ara Tophet* exponitur *Bomos tou Ploutnos*, et Andreas Mullerus vir doctissimus in Glosario sacro putat Tophet esse *Tautum* Ægyptiorum. Aliis convenire videtur cum Vesta quæ Scythis dicta *tabiti* teste Herodoto iv, 152. Certe Targum Esaïæ xxx, 33, pro Tophet, reddit Gebennam, et Kimchius ad IV Regum xxiii, 10, aliique Hebræi notant Tophet dictum a quæ vox tympanum sonat, quod nempe timpanis strepitum facere soliti sunt quando homines Molocho immolarunt, ne ejulatus exustulandorum exaudiretur. Procopius ad eundem locum scribit Tophet Hebræis esse *plosin* sive lapsum. Quæ vero Jeremias vii, 31, vocat excelsa Tophet, eadem apud eundem prophetam sunt *bomoi te Baal*, xxxii, 35, semel a loci, semel a generali idoli nomine petito vocabulo. FABRIC.

(2) Recte hoc loco Philastrius qui filios et filias non tantum traductas ac lustratas per ignem, ut persuasum Maimondi iii, 38, more Nebochim, sed etiam immolatas, hoc est igne crematas scribit. Vide Seldenum lib. i, de Diis Syris. 6, Grotium ad Deut. xviii, 10, et Greg. Michælis ad Gaffarelli Curiositates inauditas, p. 95 seq. et Spencerum ii, 10, de legibus Hebræorum; Episcopium Inst. Theolog. p. 134; Jac. Geusii Victimæ humanas lib. i, c. 11. FABRIC.

XX. PUTEORITÆ (1).

Puteoritæ sunt qui puteos colunt, in altum fodientes, deque eis haurientes, quasi aquam salutis in ea sperantes aliquam, cum dicat Dominus per Prophetam monendo: *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi lacus delritos, qui non possunt capere aquam salutarem.* Quod ergo ante dicebat per Prophetam, in sua divina complebat (2) præsentia, dicens: *Omnis qui ex hac aqua terrestri biberit, rursum sitiet; de aqua autem quam ego ei dederò, si biberit, non sitiet in æternum, sed erit ei saliens in vitam æternam.* Quippe erat gratia christiani baptismi salutaris humano generi concessa a Domino Salvatore.

XXI. HÆRESIS OB ÆNEUM SERPENTEM.

Hæresis est quoque in Judæis, quæ serpenti sacrificabat, et usque ad Ezechiam regem Judæorum, eandem impietatem celebrabat. Serpenti enim, in libris Regnorum, usque ad Ezechiam sacrificabat æreo populus Judæorum quem Moyses (3),

(1) *Puteoritæ.* Vocabulum a puteo effictum, ut supra c. 12, Musoritæ a muribus. Mirum vero si proprie accepit Philaster, quæ per allegoriam a propheta dicta sunt, propriamque hæresin exinde conlinxit. FABR.

(2) Ita scripsi pro eo, quod Helmstadiensis editio habebat, *præscientia*. Verba autem quæ mox affert sunt Christi Joan. iv, 13. FABRIC.

(3) Num. 21, 9.

facere jussus fuerat in exitu Israel de Ægypto: cum a serpentibus morderentur Judæi murmurantes, atque deperirent inique, jussit Dominus ut faceret Moyses serpentem æreum, ac suspenderet eum in medio populi supra lignum, et qui intuebantur in eum salvabantur a plagis atque diversis vulneribus. Illi ergo serpenti æreo usque ad regem Ezechiam sacrificabat Judæorum populus (1), formationes etiam in lapide magno velut obelisco, qui erat in templo positus pro columna, et in eo incisiones et impressiones manu hominum, ut et litterarum quarumdam sculptentes Judæi, et formulas diversas tollentes et ponentes in lamina, bajulabant in collo: incantationes etiam docentes et velut philacteria habentes, immo potius exercentes maleficia, eadem percolebant atque inde alligaturaset tutamina sua portabant, et portant in pectore, quæ Dominus ubique in Lege vetuerat fieri, quia paganæ cæcitatis hæc erat impietas. Has igitur beatissimus Ezechias rex impressiones sive sculptiones deleri jussit, atque ferro radi penitus, atque excindi: æreum etiam serpentem deponi, atque frangi præcepit, pro quò merito est liberatus a Domino de obsidione tanta Persarum et Assyriorum, tunc temporis qui venerant captivare Judæorum populum atque civitatem, ut illa nocte qua timebat Barbaros rex Ezechias,

(1) Per formationes quas Philaster vocat, et incisiones, impressionesque intelligit characteres et figuras telesmaticas columnæ illi insculptas, quibus vim averruncatoriam tribuerunt homines superstitiosi, uti serpenti æreo Parisiis reperto, de quo Gregorius Turonensis viii, 33. Non defuerunt etiam qui serpentem ipsum a Moyse erectum habuerunt pro telesmate ejusmodi, quam sententiam confutat Natalis Alex. in selectis capitibus Hist. Eccles. veteris Testamenti, ætate iv, diss. 6, et in Curiositatibus inauditis Gaffarellus cap. 6, § 7. FABRIC.

Angelus Domini de cœlo descenderet, centumque et octoginta quinque millia alienigenarum obsidentia civivitatem nocte silenti percuteret, atque omnes homines exanimis atque mortuos mane regi, omnique Judæorum populo demonstraret.

XXII. HÆRESIS SUBTERRANEIS IN LOCIS AD OMNEM TURPITUDINEM APTA.

Alia est hæresis, ut Ezechiel propheta Dei jussu pervidit sub terra in spelunca stantes septuaginta viros seniores Judæorum, tenentes thuribula (1), diversisque formarum sculptilibus sacrificantes eosdem, atque eadem adorantes.

(1) Equidem vir maximus Hugo Grotius pictas tantummodo has Panthei subterranei imagines fuisse contendit. (Favet Grotio Hieronymus ad hunc locum Ezechielis viii, 10: *Non solum idolum zeli, sed et omnes Templi parietis diversis idolorum imaginibus pingebantur, ut nulla esset bestia quam non parietis pictura monstraret*; et certe picturam memorat non solum Vulgata, sed etiam Paraphrasis Chaldaea. Quod Grotius addit ad eundem Ezechielis locum, pingere tales formas in parietibus morem fuisse Trogloditarum *narrante Philastrio*, falsus est vir summus; nam cap. 14, ubi Philastrius loquitur de Trogloditis, de pictura ne verbum quidem. GALEAD.) Sed vocabulum quod LXX reddiderunt *diagegrammenon*, potest etiam non absurde accipi de sculptili. Cæterum Ezechieli, qui in Babylonia tum temporis versabatur, hoc omne in visione tantummodo a Deo monstratum, non in templo ipso Hierosolymis præsentem rem præsentis oculis subjectam esse, lubens mihi persuadeo. FABRICII.

XXIII. HÆRESIS MULIERUM CUM THAMUS SIMULACRO.

Est et alia hæresis Judæorum, quam sub spelunca jussu Dei cogitur pervidere propheta (1), mulieres sedentes et plangentes quemdam (2) Thamus nomine, qui filius fuit regis gentilium, cujus Judææ mulieres simulacrum cum fletibus adorabant, im-

(1) Ezech. 8, 14.

(2) Male priores editiones *Thamur*, *Thammouz*. Ægypti rex *Thamou*s apud Platonem in Phædro et Philostratum vi, 5, aliis *Amosis* de quo dixi lib. 1, Bibl. Græcæ cap. 2. Manethoni apud Josephum i contra Apion. p. 1040 seq. *Thoummosis*, et *Tethmosis* Syncello p. 63, *Amosis* idemque *Tethmosis*: Asethi F. cui Amosi fuit filius ductus itidem *Amosis*, et alio nomine *Misphragmuthosis* ut ibidem apud Syncellum et p. 112 legitur, pro quo in Josephi codicibus minus bene est *Aluphragmouthosis* cujus filium *Tethmosin* eum fuisse Manetho scribit, qui Israelitas Ægypto expulit. Apud Herodotum ii, 42, *Ammous* est Ægyptiorum Jupiter: idem docet Plutarchus lib. de Iside et Osiride pag 354. Notamus idem nomen a Manethone exponi *Kekrummenon* et hunc esse Jovem Ammonem Græcorum. Etiam Osiridem *Ammona* quibusdam dictum testis est Diodorus Siculus libro 1, p. 15. et Theodorito auctore: *Oh Thamou*s *oh Adonis esti Kata ten Ellada phonen*. (Adde Procopium Gazæum p. 258 seq. ad Isaiam. De cultu Thamusi apud Ægyptios videsis scriptores laudatos a Joan. Jarkio ad Eliam schedium p. 103. GALEARD.) Hinc de planctu Osiridis et Adomidis sat multa ad hunc locum observarunt viri eruditi. Thamum vero Ægypti regem ab Hippopotamo discerptum periisse Sincello teste laudato, scribit præclarus Philostrati illustrator p. 234. Sed de Mene, non de Thamo hoc tradit Syncellus p. 54, licet Menem cum Thamo confundit Marshamus p. 31 Chronici. FABRIC.

pietatemque gentilium colentes, ei offerre sacrificia non desinebant. Thamus enim (1) Pharaon ille dicebatur rex Ægyptiorum, qui sub beato Moyse Ægyptiis præsidebat illo tempore.

XXIV. BELITÆ.

Alia est hæresis in Judæis, qui multorum quasi hominum, multarumque mulierum percolens idola, Baalitarum spelunciis absconditis, eisdem offerre sacrificia non desinebant, Scriptura dicente, quasi multorum atque multarum fuisse numerum. Hoc autem (2) a Belo rege, qui Orientem potenti regimine multo tempore detinuit, ac de ipsius uxore et filiis, filiabusve, ita ex parentibus editis omnem eorum progeniem processisse monstrabat, ut ex eis Baalitæ (3) appellarentur. Nam ut est genus

(1) Ita et sentit Africanus apud Syncellum p. 62 seq., qui regem illum *Amosin* vocat, ut Manetho apud Josephum p. 1041 *Tethmosin*, *oh ekbalon autous ex Aiguptou Basileus Tethmosis*. Illic si fuerit, quem mulieres Judææ luxerunt, tum planctus illius causa erat, quod rex iste mari Rubro haustus cum exercitu periit. Aliis rex ille Ægypti videtur fuisse Chenchrees, vel Acherres, aliis Petisonius. Sed Manethoni libenter in hoc fidem habeo. FABRIC.

(2) A *Belo rege*. Conditore Babylonis, de quo uti et de aliis hujus nominis consulendus Marshamus in Chronico Canone. Hunc a sacro scriptore Moyse Nimrodum dictum volunt Genes. x, 10. FABRIC.

(3) Uti *Baalitæ* sive *Belitæ*, non incongruenter supra cap. 16 dicti sunt Baalis sive Belis cultores, ita toto hoc capite aptior sensus fuerit si pro *Baalitarum* et *Baalitæ* atque *Belitæ*, ubique legas *Baalim*. Sententia autem Philastrii est, illo nomine communi venire omnes Beli posteros. FABRIC.

aut (1) Graccorum, aut Anitiorum et aliorum, ita ex parentibus suis omnis illorum emergerit progenies, ut ex uno nomine impia generatio Belitæ dicerentur. Itaque mortui cum in monumentis ponerentur, et progenies illorum itidem sepulta in eo loco, hoc nomine a suo populo meruit a posteris nuncupari, ut Belitæ appellarentur a sua generatione pristina. Belus autem sive a proprio nomine, sive a fortitudine belli, quia multos superabat tunc temporis, hoc nomen aut cognomen habere sortitus est, deque hac re Judæorum populus impietatem gentilium sequendo a divina Scriptura accusatur, quod sacrificantes illis, id est Regibus et eorum filiis, omnique cognationi illorum, sequentes diversis captivitatibus tradebantur.

XXV. HÆRESIS CUM BAAL IDOLO.

Alia est hæresis in Judæis, quæ Baal idolum (2) a Balaam pseudopropheta, qui de Mesopotamia advenerat contra Moysen beatissimum asserunt nomen accepisse, quia Balac tunc temporis Rex Moabitarum illum rogaverat, ut ad eum iret, et maledi-

(1) Ita scribendum mihi visum fuit pro *Græcorum*, quod erat in prioribus editionibus. Nota autem apud Romanos Graccorum perinde ut Anitiorum familia; ac de Anitiis quidem præter Glandorpium et alios qui de familiis Romanorum scripsere, videndus Vinetus ad Ausonii epist. 16, et Reinesius in epistolis ad Hofmannum p. 633 seq. Graccorum vero nomen antiquitus sine aspirationis nota scriptum *Graccorum*, notavit in orthographia Terentius Scaurus ex Varrone. Confer. Joan. Rodii notas ad Scribonium Largum p. 218 seq. FABRIC.

(2) Ita scripsi, cum priores editiones perperam haberent: *Aut Baalam pseudo prophetam*. FABRIC.

ceret populo Judæorum: et quia ut propheta (1) in Scripturis ante dicebatur, contempto autem præcepto Domini ad pseudo-prophetæ postea descendit interitum (2), contra Dei populum cogitando, Judæi ut pagani sub hoc vocabulo idolum facientes ipsius, colere illud non desinebant.

XXVI. DE PYTHONISSA MULIERE, HÆRESIS SUPERSTITIOSA.

Alia est hæresis de Pythonissa, qua cooperientes vestimentis mulierem, ab ea, quædam responsa sperabant posse consequi: unde et aiunt Pythonissam illam beati Samuelis animam ab inferis excitasse; atque inde maxime credi posse, homines usque hodie plurimi suspicantur, quæque dixerat Regi Sauli superstiti Propheta beatissimus, ea etiam in executione, quasi Dei iterum responsa, dixisse cognosci vera: cumque plurimi huic acquiescere mendacio malint, in perpetuum descendunt interitum (3) cum Propheta dicat: *Iustorum animæ in manu Domini*,

(1) S. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis ad Genes. xxii, cum Balaamum dixisset ab Hebræis haberi pro eo qui in libro Job dicitur Elihu, et genus duxerit a Nachore Abrahami fratre: *Primum*, inquit, *vir sanctus et Prophetes Dei* (Num. xxiv, 3 seq) *postea per inobedientiam et desiderium munerum, dum Israel maledicere cupit, divini vocabulo* (Jos. xiii, 22) *nuncupatur*. Male apud Eucherium, ubi Hieronymi verba describit, *divini vocabulo privatur*. FABRIC.

(2) Num. 21, 8; Jos. 13, 22.

(3) Verba sunt in sapientiæ libro, cap. iii, 1, cujus libri auctorem prophetam vocant etiam alii veteres bene multi, ut Lucifer Calaritanus ex illo hunc ipsum locum proferens pag. 194:

et non tangit eas mors. Quomodo itaque anima impia piam sanctamque animam, et Prophetam maxime, poterat ab inferis excitare? Sed quia ignorant, quod recedentes animæ a fide Christi Domini, deditas jam se impietati faciunt, atque ei omni se studio subjiciunt: quia arbitrii sui est omnis homo quod velit ut eligat facere, permittente Deo. Sed quia recessit a Domino, ut immundus spiritus jam ei dominaretur. Dubiis et claudicantibus in lege divina, quod dixit beatus Elias: *aut Deo, Deo: aut Baal, Baal* (1). *Qui enim adhæret Christo, unum corpus est* (2), et qui immundo spiritui, unus consensus est. Et Achab rex Judæorum cum crederet Sedeciæ et aliis falsis prophetis, verumque prophetam Domini Michæam contemneret, interrogat Dominus immundum spiritum, adhuc bonitatis loco regi concessa a Christo Domino usque ad tempus aliquod, ut si vellet credere Prophetæ vero, procellam periculi devitaret: si nollet, magisque crederet pseudoprophetis, sine dubio deperiret. Ita enim interrogat Dominus immundum spiritum, dicens: *Quis seducet Regem Achab Israelitarum, ut vadat in pugnam et interficiatur? Et ecce immundus spiritus advenit dicens: Ego vadam et faciam. Et ait Dominus ad immundum spiritum, quomodo id facies? Et ait immundus spi-*

ore Salomonis Spiritus Sanctus dicit; mox, dicit Scriptura sacra; atque iterum p. 195, loquitur, inquit, ore Prophetæ Spiritus Sanctus. Doctissimi quique tamen cum S. Hieronymo, Augustino, Eusebio et Basilio M. (ne de Judæis dicam) et a Salomone et a Propheta, scriptum negarunt. Pro verbis, *In manu Domini, et non tangit eas mors;* in Græco est, *en cheiri Theou, Kai ou me apshetai auton Basanos;* apud Luciferum, *tormentum malitiæ.* FABRIC.

(1) III Reg. 18, 21.

(2) I Cor. 6, 17.

ritus ad Dominum, faciam me quasi angelum lucis et verba similia eloquar, et ducam eum in prælium, atque ibi eum deseram, et sic morietur et ait Dominus ad eum: Vade, sic facies (1). Ideoque et Apostolus ait: non magnum est, si et Satanas transfiguret se velut in angelum lucis, cum ipsius satellites transfigurantur (2). Et ita decipiunt multos visu, verbo aut persuasione non alterius rei, quippe visu quasi verisimili, ut cum verbis veluti similibus, et visibus quasi bonis et non malis in tempore volunt credere atque eis inhærere homines, inevitabilem mortis æternæ incurrant sententiam, diversisque, post exitum corporis, pœnis et cruciatibus pessumdentur. Quod et Regi Judæorum illo tempore periculum supervenit, quod falsis magis quam veris Dei prophetis credere maluisset.

XXVII. DE ASTAR ET ASTAROTH SIMULACRIS, HÆRESIS.

Est hæresis in Judæis, quæ Astar et Astaroth post Moysi defunctionem, successionemque Jesu filii Nave colentes, ad captivitatem gentilium tradebantur: nam et Astar et Astaroth homines et feminas, figurasque eorum colebant, quæ nomina regum Syriorum fuerunt et Ægyptiorum, quorum filii filiæque cum a populis suis colerentur, post etiam templa illis facientes, post mortem illorum progeniem ibidem sepelientes, deorum

(1) II Paral. 18, 19.

(2) II Cor. 11, 14.

dearumque eis nomine offerebant cum sacrificiis itidem. Nam (1) Astartium est in Syria alibique diversa et plurima, quæ de gente Chananæorum omnis hæc illo tempore exarsit impietas, quam Moyses gentem cum omni suo populo eradicare jubebatur a Domino.

XXVIII. HERODIANI (2).

Alii Herodiani sunt ab Herode rege Judæorum ita appellati:

1

(1) *Astarteion* sive *Astartion* templum Astartes, I Sam. xxxi, 10, et Joseph. vi Antiqu. 15 et i contra Apion. In prioribus editionibus corruptissime scriptus hic locus: *Nam Asturtium est in Syriæ aliqua diversa et plurima*. Innuit autem Philaster alibi etiam diversa et plurima. Astartes templa fuisse, quod ex veterum monumentis confirmatur. Vide Petrum Fabrum lib. iii Semestrium cap. 2. Astarte navi insistens in nummis. Beger. iii, p. 52. FABRIC.

(2) Herodem Magnum tribuisse nomen sectæ Herodianorum contendunt viri doctissimi, præeunte Epiphiano Hæresi 20 et Niceta lib. i Thesauri c. 34. Verum Herodiani Matth. xxii, 16; Marc. iii, 6, xii. 13, fuere ministri vel milites Herodis Antipæ, qui Joannem Baptistam interfecit, et Herodi Magni filius fuit: nec magis hæresin vel sectam significat ibi hoc nomen, quam Cæsareanorum, Pompianorum et similia. Et apud Tertullianum Attinianorum. Nigrinianorum et Cassianorum. Nam ita et Herodiani. qui Herodis et cum illo Romanis partibus favebant Judæi. S. Hieronymus ad Matth. vii: *Mittunt igitur Pharisei discipulos suos cum Herodianis, id est militibus Herodis, seu quos illudentes Pharisei, quia Romanis tributa solvebant, Herodianos vocabant, ut non divino cultui deditos. Quidam Latinorum ridicule Herodianos putant, qui Herodem Christum esse credebant, quod nusquam omnino legimus*. Herodes autem ab angelo percussus Act. xii, 23, fuit Herodes Agrippa, Aristobuli et Berenices F. cujus mortem narrat etiam Josephus xix Antiquit. 8. FABRIC. —

isti Resurrectionem confitentur, Legem et Prophetis accipiunt, Herodem autem Regem Judæorum percussum ab Angelo (1) ipsum ut Christum sperantes expectant.

Hieronymo adde Damascenum, cui Herodiani sunt, qui ut Herodi placerent, Romanis tributa solvebant; quibus ut illuderent Pharisei, Herodianos vocabant. Macrius Hierolex. ver. *Herodiani* quo in loco Philastrium castigat. Confer, si lubet, Scaligerum Elenchio Tribæresii cap. 1 et 2. GALEARD.

(1) Philaster igitur sibi persuasit Herodem Agrippam, quem *Deum* ab assentatoribus vocatum refert S. Lucas Actor. xii, 22, et Josephus xix, 8, p. 679, ab Herodianis pro Messia habitum, et quidem venturo, nam in *ipsum*, inquit, *ut Christum sperantes expectant*. At ex Epiphanii sententia et Nicetæ, jam notavi Herodem Magnum ab Herodianis habitum pro Christo fuisse; memoria enim lapsus vir summus Hugo Grotius est qui ad Matth. xvi, 6. Epiphanium ad Herodem Baptistæ interfectorem traxisse id quod ad Magnum pertinebat, Auctor quoque appendicis ad Tertull. de præscript., S. Hieronymus contra Luciferianos, Damascenus de hæres, et pseudo-Hieronymi indiculus cum Herodem simpliciter nominant, Magnum intellexisse videntur. De Magno etiam Scholiastes Persii accipit illud Sal. v, 80, *at cum Herodis venere dies*, neque mirum est diem traditi per Augustum Herodi Magno regni etiam apud successores et posteros quotannis festum fuisse. Obiter notare liceat Herodianos a Theophylacto Epistola 13 pro iis, qui Herodis crudelitatem imitantur. FABRIC.

CATALOGUS

EORUM QUI POST CHRISTI PASSIONEM HERESEOS ARGUUNTUR.

XXIX. SIMON MAGUS.

Post passionem autem Christi Domini nostri, et ascensionem in cælum, *Simon* quidam fuit *Magus* genere Samaritanus de villa quæ est (1) *Githeus* vocitata, qui magicis vacans artibus multos fallebat, dicens se esse (2) virtutem quamdam Dei quæ

(1) Ita legendum a *Gitthis* Samariæ pro *Citheus* apo *Litthon* vel *Letthon*. Confer, si placet, *Cotelerii* notas ad *Constitut. Apostol.* VI. 7, p. 334, et lib. 1 *Recognitionum Clementis* cap. 12, p. 489. Fallitur enim *Vir doctus Stephanus le Moyne*. qui *Kिताion* sive *Cittiensem* a noto *Cypri* oppido *Simonem* fuisse sibi persuasit. *FABRIC.*

(2) *Actor. VIII, 10: E dunamis ton Theon e megale.* *Justinus Martyr* apologia longiore p. 69: *Simona* men *tina Samarea*, *ton apo komes legomenes Litton osepi Klaudiou Kaisaros dia tes ton energounton daimonon technes dunameis poiesas magikas en te polei umon Basilidi Rome Theos enomisthe:* Et dialogo cum *Trhyphone* p. 349. *Eipon klonasthai tous Samareas peithomenous to en to genei auton mago Simoni on Theon uperano pases arches kai exousias kai dunameos einai legousi.* *Recognitiones Clementis* II, 7: *Simon hic patre Antonio matre Rachele natus est, gente Samaræus ex vico Gethonum, arte magus, Græcis tamen litteris liberalibus apprime eruditus, gloriæ ac jactantiæ supra omne genus hominum cupidus, ita ut excelsam virtutem, quæ supra Creatorem Deum sit,*

supra omnes virtutes esset (1) Quem Samaritani quasi Patrem venerantur, et suæ hæreseos institutorem pernitiōse extollunt, multisque eum laudibus præferre nituntur. Qui baptizatus a beatis Apostolis, recessit a fide eorum, sceleratamque et pernitiōsam hæresin seminavit, dicens se transformatum putative, id est quasi umbram, et *ita se passum fuisse, cum non, inquit patere-
retur*. Qui et audebat dicere mundum ab angelis factum: angelos autem factos a quibusdam sensibus de cœlo præditis, eosque fefellisse genus hominum. Intellectum autem quemdam alium asserit esse qui descendit in mundum, salutis causa hominum, Helenam illam, inquit, quæ in Trojano bello a poetis vanissimis edita nuntiatur. Et virtutes, inquit, quæ mundum fecerant, concupiscentia ductæ illius Helenæ, seditionem movebant: ista enim dans, inquit, concupiscentiam illis virtutibus, et in figura feminæ apparens, ascendere in cœlum non poterat; quia virtutes in cœlo quæ erant, non eam permittebant ascendere: expectabat autem virtutem aliam, id est Magi ipsius Simonis præsentiam, quæ eam salvaret adveniens (2). Ligneum

credi se velit, et Christum putari, et stantem nominari. Irenæus lib. 1, c. 20: Sublimissimam virtutem, hoc est eum qui sit super omnia Pater, et quodcumque eum vocant homines. Tertullianus cap. 46: Hic ausus est summam se dicere virtutem, id est summum Deum. Apud Hieron.: Ego sum sermo Dei, ego speciosus, ego paracletus, ego omnipotens, ego omnia Dei. FABRIC.

(1) Act. 8, 11.

(2) Durium sive durateum illum Epei equum ex Homero et Virgilio decantatissimum de quo Laur. Begerum ad Tabulam Fabretti Iliacam cap. 58 licet videre, Simon Magus aiebat fuisse imaginem ignorantiae gentium salutem suam in Simonem oblatam agnoscere nolentium. *Ton par' Omerou dourion ippon memechanemenon, on nemisousin ellenes epitedes gegenesthai, elege palin o gons oti agnoia estin ton ethnon. Epiphani XXI, 3. FABRIC.*

etiam equum, quem poetæ vanissimi dicunt in bello Trojano fuisse, per allegoriam asserit, quod illa machina ignorantia erat universarum gentium impiarum, cum constet illam Helenam quæ cum Mago erat, de Tyro meretricem fuisse, hancque eundem Simonem magum fuisse secutam, et cum eadem diversas magias diversaque scelera perpetrasset. Qui cum fugeret beatum Petrum apostolum de Hierosolymitana civitate, Romamque veniret, ibique pugnaret cum beato Apostolo apud Neronem regem, devictus undique oratione beati apostoli (1) atque percussus ab angelo, sic meruit interire, ut ejus magiæ evidens mendacium cunctis hominibus patefieret.

XXX. MENANDRUS.

Post hunc Menandrus quidam nomine, qui discipulus factus ipsius, impietatem ejus est secutus in omnibus.

(1) Arnobius lib. II. p. 50, ait Simonis Magi currum et quadrigas igneas Petri ore difflatas, et nominato Christo evanisset Theodorit, *ap' upsous auton pollou katerraxe proseuchamenos*. Precatio Petri apud pseudo-Abdiam lib. I, c. 18, hæc affertur: *Domine JESU, ostende virtutem tuam, et ne permittas his vanis artibus decipi populum qui ibi est crediturus. Sic decidat, Domine, ut vivens se contra tuam potentiam nihil potuisse cognoscat.*

FABRIC.

XXXI. (1) SATURNINUS.

Saturninus quidam paulo post et ipse sumens inde fomenta doctrinae mortiferae, asserebat dicens mundum ab angelis factum, et (2) distare angelos a virtute illa, et mundum esse divisum per ordinem angelis, et cogitasse eos ut facerent hominem. Fecerunt itaque hominem, et opus ipsorum, inquit, erat homo; de virtute enim superna lumen dicunt fuisse dimissum quod illuminavit mundum istum, et ad concupiscentiam adduxit angelos, statimque ascendit in caelum. At illi cupidi ipsius luminis facti, virtutem ejus videre cupiebat: non praevalentes autem, ad invicem dixerunt: *Faciamus hominem secundum imaginem et similitudinem nostram*. (3) Et facto homine, quia impotens erat,

(1) Ita et Tertulliani codices cap. 46, nec non Eusebii iv, 7, Hist. Eccles.; Constitut. Apost. vi. 8; Augustini item c. 3, et auctoris Praedestinati cap. 5, et Irenaei lib. i cap. 22, at Theodorito *Saturnilos*, et Epiphania ac Damasceno cap. 23. Abulpharao, *Soterinus*. Antiochia ad Daphnen in Syria vixisse ex Irenaeo cognoscimus, Menandri discipulum tradit idem Theodoretus. FABRIC.

(2) Epiphan. xxiii, 1: *diistanai tes ano dunameos*. Hanc virtutem supernam mox Philaster appellat. Tertullianus cap. 46: *Innascibilem virtutem, id est Deum in summis et illis infinitis partibus et in superioribus manere; longe autem distantes* (id est, inferiores) *ab hoc angelos, inferiorem mundum fecisse*. Petavius apud Epiphanium *diistanai* vertit *defecisse*, ut xxvii, 2, *apostantes*. FABRIC.

(3) Nisi vocabulum *nostram* additum est ut in quibusdam Irenaei codicibus et Theodoreti ab aliena manu, Philaster erravit qui hoc adjunxit. Nam Saturninus verba Dei Genes. i, 26, ita tribuit angelis, ut statueret eos hominem non ad suam sed

salvari non potuit (1). Videns itaque virtus superna quod illi hoc fecerunt, misit scintillam, quæ correxit hominem et suscitavit et fecit enim vivere (2). Scintillam itaque volunt salvari, alia autem virtutibus illis quæ fecerunt dimitti ac derelinqui suspicantur, Christum autem (3) umbratilitate apparuisse affirmant, non carnem hominis veram et animam accepisse, atque omnem œconomiam mysterii Salvatoris ita complexse.

ad lucis illius et supremæ virtutis imaginem condidisse, itaque tantum scripsit: *Poiesomen anthropon kat' eikona kai kath omiosin et emeteran omisit*, ut diserte testatur Epiphanius.

(1) Epiphanius: *dia to auton (angelon) adranes me dunasthai auton telesphoresai, keisthai de kai eskarisein chamai keimennon*, etc. Irenæus: *Qui cum factus esset, et non potuisset erigi plasma propter imbecillitatem angelorum, miserantem ejus desuper virtutem, quoniam in similitudinem ejus esset factus, emisisse scintillam vitæ quæ erexit hominem et articulavit et vivere fecit.* Epiph. *esoogonese*. Theodorit.: *tou de plasmatos anorthousthai me dunamenou, alla skolekos diken espusontos, oikteirasa, phesin, he theia dunamis soes spinthera katepempsen, kai ton atele anthropon etelesiourgese.*

Et fecit enim vivere. Sic legitur in editione Hamburgensi Fabricii, vitio operarum; Sichardos vero recte *fecit eum vivere*. Quod hic ait Philastrius *scintillam*, idem fortasse illud est quod ait Horatius n. Sat. 2, *divinæ particulam auræ*. *Scintillam* vocat Prudentius quoque Hamartigen. vers. 852. Vide infra c. 126, ibique Fabricium. Gatakerum item ad M. Antonini II, 2, pag. 48, edit. Londin., cui addas licet Annot. Dacerianas p. viii. Seleuciani porro, et Hermianitæ, *animas hominum de igne, et spiritu esse æstimabant*, ut tradit Philastrius infra cap. 55. GALEARD.

(2) Tertull.: *Cujus lumen illud et virtutem misertam (ita lege pro misericordiam) scintillam salvam esse, cætera hominis perire. Resurrectionem carnis nullo modo futuram esse.*

(3) Tertull.: *Christum in substantia corporis non fuisse, et phantasmate tantum quasi passum fuisse.*

XXXII. BASILIDES.

Basilides, qui et (1) Hæresiarches dicitur a multis, quia de Lege et Prophetis, et Apostolis proponendo et loquendo, sentiendo autem aliter, jura violabat Christianæ veritatis. Qui cum venisset Ægyptum, docebat ita definiens: de innato et solo Deo natum fuisse intellectum, de intellectu verbum, de verbo sensum de sensu autem et virtute sapientiam, de virtute autem et sapientia principatus et potestates, et angelos factos diversos. Ipsi enim angeli fecerunt, inquit, cælum, post illos alii angeli fecerunt cælum, ita ex aliis alii prolati fecerunt tertium cælum, qui secundum ordinem et alii, inquit, fecerunt trecentos sexaginta quinque cælos, et imponit virtutibus illis nomina angelica, (2) et ipse magis vacans (3) itidem multos imperitos dece-

(1) Princeps hæreseos Gnosticorum Eusebius Chron. ad an. 17 Hadriani: *Basilides hæresiarcha in Alexandria commoratur, unde Gnostici.* FABRIC.

(2) Epiphanius xxiv. 2, ait angelos a Basilide *kata mimologian onomatopoïoumenous*. Irenæus: *Nomina quoque quædam affingentes quasi angelorum annuntiant hos quidem esse in primo cælo, hos in secundo, et deinceps nituntur cccclxv ementitorum cælorum et nomina et principia et angelos et virtutes, exponere.* Theodoretus: *kai angelon de onamata diaptasantes.* Damascenus: *legei gar tous ouranous einai, kai toutois onomata angelika ephitithesi.* FABRIC.

(3) Irenæus de Basilidis schola lib. I, c. 23: *Utuntur et hi magis et incantationibus (epodais Theodoret) et invocationibus et reliqua universa periergia.* Epiphanius: *Ou men de alla kai manganikais mechaniais prosanechon ouk epausato kai periergiais o apateon.*

pit. Hominem autem ab angelis factum asserit. Dominum etiam verum omnipotentem et eum audet angelum (1) dicere, et accepisse genus Judæorum in hæreditatem, et eduxisse eos (2) de terra Ægypti. Hic ergo (3) audacior factus, elatus est, inquit, adversus cæteros angelos, et volens in subjectione habere alios, habuit contrarias gentes, quas commoverunt Virtutes inimicæ ejus. Ideo et contra Judæos diversæ gentes, inquit, surrexerunt. Christum autem dicit quasi (4) per umbram putative passum fuisse. Simonem etiam Cyrenæum pro eo ad Passionem venisse

(1) Epiphan. *Blasphemon auton ton pantokratora Kurion ton ontos onta Theon monon kai ouch eteron... ena bouletai paristan ton up' autou legomenon angelon.* Deum Judæorum Basilides habuit pro principe angelorum cæli trecentesimo sexagesimi quinti. Irenæus lib. 1, cap. 23: *Eos autem qui posterius continet cælum angelos, quod etiam a nobis videtur, constituisse ea quæ sunt in mundo omnia, et partes sibi fecisse terræ et earum, quæ super eam sunt, gentium. Esse autem principem ipsorum eum, qui Judæorum putatur esse Deus. Et quoniam hic suis hominibus, id est Judæis, voluit subicere reliquas gentes, reliquos omnes principes contra stetisse ei et contra egisse.*

(2) Epiphanius, xxiv, 2: *Eleluthenai de tous Joudaious es kle-ron autou kai tonauton uper angelon authadesteron, exagagein de tous vious Israel ex Aigupton authadeia Brachionos idiou, dia to einai auton itamoteron ton allon kai authadesteron.*

(3) Epiphanius, pag. 70: *Othen dia ten authadeian autou bebouleustai ton auton authon Theon kathupotaxai to genei tou Israel panta ta alla ethne, kai dia touto pareskeuakenai polemous.*

(4) Basilides apud Epiphanium xxiv, 3: *ouchi Jesoun peponthenai alla Simona ton Kurenaion.* etc. Irenæus: *Quapropter neque passum eum, sed Simonem quemdam Cyrenæum angariatum portasse crucem ejus pro eo, et hunc secundum ignorantiam et errorem crucifixum, transfiguratum ab eo ut putaretur ipse esse Jesus: et ipsum autem Jesum Simonis accepisse formam, et stantem irrississe eos.* Hujus de Simone commenti Basilidiani vestigium in tenebrionis Muhamedici pseudevangelio, quod S. Bernabæ Apostoli nomine proscriptum, exstat. FABRIC.

affirmat: ipse enim, inquit, portavit ejus crucem. Illic etiam male permittit vivere, et dat licentiam vitiis sæcularibus inhærere: prohibet etiam pati martyrium homines pro nomine Christi, dicens ita: *Ignoras quid desideras: non enim passus est*, inquit, *Christus, neque crucifixus est: quomodo itaque potes*, inquit, *confiteri hunc crucifixum, cum non sit crucifixus*, et ignoras qui passus sit.

XXXIII. NICOLAUS ANTIOCHENUS.

Nicolaum Antiochenum advenam qua sit amentia deceptus, videamus, qui sub Apostolis fuit, atque ab eis est electus Diaconus septimus, ut scriptum, est in Actibus Apostolorum (1). Posteaque (2) recedens ab eis, atque a sana doctrina, diversis erroribus et fallaciis pessumdatus est. Qui fuit primum cum Apostolis et Stephano beatissimo martyre: qui dicit et ipse Virtutes

(1) Act. 6, 5.

(2) Multi etiam veteres Nicolaum ipsum ab hæresi et criminibus liberant, discipulos Nicolai arguunt. Vide Gobarum apud Photium cod. ccxxxii et Cassian. xviii. 16, collat. recentioribus; D. Ittigium *ton makariten diss.* i de hæresiarchis Apostolicæ ætatis c. 9, et Cotelierum ad lib. vi Constitutionum Apostol. cap. 8, p. 336 seq. Dubitare videtur Augustinus c. 5 de Hæres. Nicolaum Nicolaitarum auctorem contra Natal. Alexandrum disputat Ambros. Gardebosc tom. I Hist. Eccl. part. iv, diss. 3 *Mem. de Trevoux*, 1713, pag. 1494 seq. Etiam Nicolaitas ex hæreticorum catalogo expungendos singulari dissert, contendit D. Joan. Guil. Janus Witteb. 1723, in-4° recusa. tom. II Thesauri novi philologico-theologici, p. 1016. Sed contra Joan. Laur. Mosheim, dissertt. ad Hist. Eccles., pag. 389, 457; vid. et Grotium ad Act. xx, 30, Budeum in Ecclesia Apostolica. FABRIC.

esse plurimas (1) unde et Gnostici, qui scire se aliquid putant, maxime emerserunt. Isti Barbelo venerantur, et Noriam quamdam mulierem. Alii autem ex eis Jaldabaoth quemdam, alii autem (2) Cavlacav hominem. Dicunt autem et dogmata ponentes ista. Ante erant solum tenebræ et profundum et aqua, atque (3) terræ divisio facta est in medio, et spiritus separavit hæc elementa. Tunc ergo tenebræ irruentes in spiritum genuerunt quatuor Æonas, et isti quatuor genuerunt alios quatuor Æonas. Hoc autem dextra atque (4) sinistra lux, inquiunt, sunt. Et quemdam

(1) Gnosticos a Nicolao incrementa sumpsisse tradunt etiam alii, ut Nicetas. Quin et Irenæus III, 11, Nicolaitas vocat *vulsionem ejus quæ falso cognominatur scientia*. Atque Epiphanius XXVI, 1, de Gnosticis: *οἱ τοι de oi touto to Nikolao suneseugmenoi*. Confer Augustin. c. 6. FABRIC.

(2) Ita scripsi pro vitioso *Calacaum*. Theodorit., *Kaulakouan* Petiti nomen est ex Isaïæ XXVIII, 10, ut præter Epiphanium XXV, 4, notarunt Hieronymus ad Isaïam et Nicetas (tom. XXV Bibl. Patrum Lugd. p. 109), ubi Danielis visio duodecima perperam allegatur pro Isaïæ. De nomine illo disserunt Petavius ad Epiph. p. 44, Wetstenius ad Origenem p. 102, et Sam. Basnage tom. I Annal. p. 790. Quem porro *hominem* præsentis loco ab hæreticis cultum Philastrius scribit, Epiphanius XXV, 4, vocat *archonta tina*, hoc est hæonem, sive angelum. Theodoretus vero Christum ipsum hoc nomine veneratos innuit lib. I de Hæreticis fab. cap. 4, ita Cavlacav fuisset illis quasi *exspectatus*. FABRIC.

(3) Sic legendum pro *tenebras intuentes* quod habebant editiones. Epiphanius: *to de skotos me chalepainon te kai egkotoun to pneumatī, oper skotos anadramon perieplake to pneumatī*. FABRIC.

(4) Videtur legendum: *dextra atque sinistra, lux inquiunt, et tenebræ sunt*. Epiphanius: *Kai guegone dexia te kai aristera phos kai skotos. Sinistra lux, inquiunt, sunt*. Addit Fabricius: *Videtur legendum: dextra atque sinistra lux, inquiunt, et tenebræ sunt*; quæ certa omnino emendatio est, eique præter Epiphanium a Fabricio allatum, suffragatur etiam Corb. cod., in quo legitur: *dextra atque sinistra lux, inquit sunt et tenebræ*. Deinde

etiam concubuisse cum illa muliere et virtute dicunt, de qua nati sunt dii, et homines, et angeli septem spiritus dæmoniorum. Addunt etiam prophetas quosdam natos de ea, specioso nomine, et Barcaban. Alii autem Evangelium consummationis, et visiones inanes, et plenas fallaciæ, et somnia videre diversa asserunt, delirantes.

XXXIV. HÆRESIS AB JUDA TRADITORE.

Alii autem (1) ab Juda traditore instituerunt hæresim dicentes: bonum opus fecisse Judam, quod tradiderit Salvatorem. Hic enim, inquiunt, nobis omnis scientiæ bonæ auctor exstitit, per quem cœlestia nobis mysteria manifestata sunt (2). Virtuti-

omissa copula, *quemdam*. Sic eodem loco recte restituit Fabricius *Barcaban* pro *Barabbas*; ubi Corb. quoque emendate, *de ea speciosum nomen Bareaban*; editiones vero pessime, *Barrabam*; et cap. 36. ubi in editis occurrebat, et *ipsum Dominum Judæos esse*, reposuit ex Cotelerio *Dominum Judæorum esse*. Sic cap. 51, cum in editionibus inepte legeretur *metannismôn*, aut *metannikoin*, uti habet Lugdunensis cæteris deterior, mendum jam pridem in not. ad Clem. Alex. Potteri p. 516 observatum et emendatum, Fabricius quoque advertit ac reddidit *metangismon* (in Corb. cod., *metangesmon*), ex quo Augustino et aliis Metangismonitæ; quare summi viri sedulitas et solertia in restituendo Philastrii textu meritis laudibus prosequenda est. GALEARD.

(1) Judaitas appellat pseudohieronymus cap. 8 indiculi hæresium. Consimilem opinionem infra cap. 36. Philastrius noster tribuit Cerintho. Alii Caianis de quibus cap. 2. De recentioribus idem delirium recoquentibus vide, si lubet. B. D. Ittigium de hæresiarchis Apostolicæ ætatis diss. 2. p. 115, et Joan. Henricum Ottium Hist. Anabaptisticæ, p. 267. FABRIC.

(2) Angelorum lapsum sive peccatum aliqui veterum olim putarunt fuisse invidiam in homines, non modo quod ad imagi-

bus etenim in Cœlo nolentibus pati Christum, et scientibus quod si fuerit passus, vitam hominibus donaturus sit: hoc sciens, inquit, Judas, quod si fuerit passus Christus, salutem hominibus allaturus esset, hinc tradidit Salvatorem. Hoc autem malum assertionis impiæ quibusdam vanis et vecordibus quasi verisimile videtur esse interdum, cum sit in omnibus contrarium et execrabile, cum propheta David ante (1), et Dominus Salvator (2) damnaverit, et beati Apostoli sententiam Domini adversus eum confirmaverint edocentes (3).

XXXV. CARPOCRAS (4).

Post istum Carpocras nomine surrexit, et ipse dicens Unum Principium, de quo Principio, id est, de Deo, prolationes factæ sint Angelorum atque Virtutum: quæ autem Virtutes deorsum

nem Dei essent conditi, sed etiam quod Salvatorem Deus missurus peccantibus fuisset, ut docuit B. D. Spenerus in vindiciis germanice editis adversus Danielelem Hartnaccium pag. 19 seq. Eadem sententia placuit recenti ætate paulo Sherlogo in dioptra antiquitatum Hebraicarum; ait enim Luciferum rabide tulisse, cum inter magna alia arcana Sacramentum Incarnationis futurum rescivisset. FABRIC.

(1) Psal. 69, 25; 109, 8.

(2) Matth. 26, 24; Joan. 17, 12.

(3) Act. 1, 18, 25.

(4) *Karpocras* etiam Epiphanio xxvii, sed aliis ut Irenæo, Eusebio, Timotheo presb., Theodoreto *Karpocrates*. Sectatores Epiphanio *Karpocrasion*, aliis ut Augustino c. 7, et eidem Epiphanio xxx, 1, *Carpocratiani*; Nicetæ, *Carpocrateni*. Joan. Frid. Hebenstreitii dissert., de hæresi Carpocratianorum Witteb. 1712. Epist. posteriorem Petri et Epistolam Judæ Carpocratianis oppositam esse suspicatur Ilugo Grot., ad vers 4, 7. 8. FABRIC.

sint, fecerint creaturam istam visibilem ubi nos consistamus. Christum autem dicit non de Virgine Maria, et divino spiritu natum (1). sed de semine Joseph hominem natum arbitratur, deque eo natum carnaliter, sicut omnes homines, suspicatur. Qui post passionem, inquit (2) melior inter Judæos vita integra, et conversatione inventus est, cujus animam in cœlum susceptam prædicat (3): carnem vero in terra dimissam æstimat, animique salutem solum, carnis autem non fieri salutem opinatur.

XXXVI. CERINTHUS (4).

Cerinthus successit hujus errori, et similitudini vanitatis,

(1) Luc. 1, 35.

(2) Tertullianus c. 48 ex Carpocratis sententia ait, Christum hominem tantummodo genitum, sane præ cæteris justitiæ cultu, vitæ integritate meliorem; hunc apud Judæos passum, solam animam ipsius cælo receptum, eo quod et firmior et robustior cæteris fuerit.

(3) Salutem ponit pro immortalitate; itaque ait carnis salutem a Carpocrate negari, quoniam resurrectionem ille inficiabatur ex quo colligeret, inquit Tertullianus, tentata animarum sola salute, nullas corporis resurrectiones. Ita sæpe idem Tertullianus. libro de resurrectione carnis. Philastrius infra cap. 38, de Valentino, Animam solam salvari, corpus autem hominis non salvari, arbitratur. FABRIC.

(4) Carpocrate posteriorem Cerinthum facit etiam Tertullianus, sive quisquis librum de præscriptionibus appendice locupletavit. Sed Irenæus et Epiphanius et Hieronymus contra Luciferianos Carpocratem licet ante commemorant, tamen tempore priorem non testantur, neque fuisse credibile est, cum Cerinthus Joannis apostoli tempore jam suos errores sparserit, ut præter eundem Irenæum multi tradunt alii, ne dicam Petro, Jacobo et Paulo apostolis jam quæstionem seditionis movisse, de quo infra. FABRIC.

docens de generatione itidem Salvatoris (1) deque creatura angelorum, in nullo discordans ab eo, nisi quia ex parte solum. Legi consentit quod a Deo data sit, et ipsum Dominum Judæorum esse æstimat, qui Legem dedit filiis Israel. Docet autem circumcidi, et sabbatizare, et Christum (2) nondum resurrexisse a mortuis, sed surrecturum annuntiat. Apostolum Paulum non accipit, Judam traditorem honorat, Evangelium secundum Matthæum solum accipit, tria Evangelia spernit, Actus Apostolorum abjicit, beatos Martyres blasphematur. Hic sub Apostolis quæstionem seditionis commovit, dicens debere circumcidi homines, cujus causa contra illum, et hæresim ejus decreverunt in suis Actibus Apostoli (3) sententiam, non debere jam homi-

(1) Josephi et Mariæ filium fuisse Jesum Cerinthus docuit cum Carpocrate, sed in hoc ab illo diversus fuit, quod post baptismum descendisse in eum traderet Christum, adeoque Christum a Jesu divelleret. Vide Irenæum lib. 1 c. 25, Epiphanium xxviii, 1, FABRIC.

(2) Fallitur S. Augustinus et auctor Prædestinati, qui c. 8, de hæres, ex Cerinthis sententia scribunt *Jesum non surrexisse, sed surrecturum*. Nam Jesum a Christo (ut jam supra monui) divellens Cerinthus, Jesum surrexisse non diffitebatur, sed de Christo illud negabat. Ita perspicue Irenæus lib. 1, cap. 25, *post baptismum descendisse in eum figura columbæ.... in fine autem revolasse iterum Christum de Jesu, et Jesum passum esse et resurrexisse: Christum autem impassibilem perseverasse, existentem spiritalem*.

(3) Petro et Jacobo præeuntibus judicantes *me parenochlein tois apoton ethnon epistrephousin epi ton Theon*. Actor. xv, 19. Hieronymus Epist. 89, ad Augustin.: *In Cerinthis et Ebionis hæresin dilabimur, qui credentes in Christum propter hoc solum a Patribus anathematizati sunt, quod Legis ceremonias Christi Evangelio miscuerunt, et sic nova confessi sunt, ut vetera non amitterent*. Omnia fuisse Judaica quæ astruebat Cerinthus, probe notatum

nes Judaismo, id est, circumcisioni, aliisque talibus superstitionis vanæ parere carnalibus, qui de gentibus venientes credebant in Christum Dominum nostrum Salvatorem.

XXXVII. EBION (1).

Ebion discipulus Cerinthis, in multis ei similiter errans, Sal-

Agobardo lib. de Judaicis superstitionibus tom. XIV Biblioth. Patrum pag. 257. FABRIC.

(1) Tertullianus, sive quisquis auctor appendicis ad librum de Præscript. c. 48, Ebionem Cerinthis successorem vocat, cui suffragatur Hieronymus contra Luciferianos pag. 304. Novi esse viros eruditos, qui nullum umquam fuisse Ebionem putant: sed nemo est ex veteribus qui neget, multi qui affirmant exstitisse; ut præter Hieronymum pluribus locis, ac Philastrium nostrum, et Tertullianum ipsum cap. 33 de Præscript., Pacianus epist. 1, Hilarius libris de Trin., Rufinus in Symbolum, Theodorus lib. II de Hæret. fabul. cap. 1, Cassianus lib. I de Incarnat. cap. 2, et lib. III cap. 5, lib. V cap. 10. Conf. Mosheim. Obs. sacr. cap. 5, p. 233 seq., dissert. ad Hist. Eccles. p. 552. seq. Buddei Eccles. Apostol. Guil. Wishton, *Authentic. Recordis* p. 949 seq. de Ebionitarum commentis disputat, et Ebionitis ascribit Papiam p. 680, 951; Hegesippum p. 950, 952; Clementinas homilias p. 953 seq., nec non Josephum p. 954 seq. Ebionitarum Apologiam scripsit Jac. Rhenferdus diss. de fictis Judaizantium hæresibus. Denique diserte Epiphanius xxx, 2, in pago Cocabe in regione Basaniti-de habitasse Ebionem testatus, et cap. 17, p. 141, cum monuisset nomen Ebionis Hebraica lingua *pauperem* significare subjungit: *Alla phusei to onti Ebion ekaleito, kata propheteian oima o ptochos kai talas, to onoma ek patros autou kai metros kekleromenos*. Interpolata Iguatii ad Philadelphenos Epistola c. 6: *Kai estin o toioutos penos ten dianoian os epikaleitai Ebion*. Hinc frequens annominatio in veterum scriptis ad paupertatis nomen, ubi de Ebionæis loquuntur: sed hinc neutiquam licet colligere nullum fuisse Ebionem, ex cujus ipso nomine ansam annomina-

vatorem nostrum hominem de Joseph natum carnaliter aestimabat, nihilque in eo divinitatis fuisse docebat, sed sicut omnes prophetas, sic et eum gratiam Dei habuisse asserebat, non tamen Dominum majestatis, et Dei Patris Filium, cum Patre sempiternum esse credebat: cum divinæ Scripturæ Dominum sempiternum, cum patre vero æque sempiterno ubique testentur ac prædicent.

XXXVIII. VALENTINUS.

¶ Post istum Valentinus quidam surrexit, (1) Pythagoricus magis quam Christianus, vanam quamdam ac perniciosam doctrinam eructans, et velut arithmeticam, id est, numerositatis novam fallaciam, prædicans, multorumque animas ignorantium

tionis illius potius sumpsisse credibile est Origenem, cum ii contra Celsum p. 56, ait Ebionæos esse *eponumons tes kata ten ekdochen ptocheias ton nomou*, quod scilicet adhuc hærent in: *ptochois stoi dieiois* rituum Judaicorum. Sic *ptochoi te dianoia* Ebionæi dicuntur eidem Origeni iv *peri Archon*, et homil. 3 in Genesin, et Eusebio lib. iii Hist. Eccles. c. 27, et lib. i de Eccles. Theol. c. 14. Et Ebionæus *ptodieuon peri ten eis Jesoun pistin* Origeni in Matth. xx, pag. 428, sive *ptodios kai tapeinos* de Christo sentiens, ut Eusebii verbis utar lib. iii Hist. cap. 27. Ebionis alicujus in Talmude fieri mentionem notavit Joan. Lighfootus tom. II Opp. p. 148. FABRIC.

(1) Idem S. Irenæus de Valentinianis ii, 19: *Quod autem velint in numeros transferre universum hoc, a Pythagoricis acceperunt, primum enim hi initium omnium numeros substituerunt, et initium ipsorum parem et imparem, ex quibus et ea quæ sensibilia et insensata sunt subjecerunt.*

captivavit. Et in primis quidem fuit in Ecclesia: elatior (1) autem factus postmodum, errore non parvo deceptus est; degensque in Cypri provincia, cœpit hoc definire. Nihil erat aliud ante, inquit, in mundo, nisi Profundum maris et Silentium (2), quod poetæ chaos asserunt, deque hoc Profundo et Silentio edocens processisse Intellectum et Veritatem, de Intellectu autem et Veritate, Verbum et Vitam: de Verbo autem et Vita, Hominem et Ecclesiam: de Homine autem et Ecclesia processisse duodecim Æonas, id est Sæcula: et de Verbo et Vita decem Æonas processisse: de Intellectu autem et Veritate, octo Æonas, et esse hanc *triakoutadæ* Sæculorum, id est, triginta Æonas, De ogdoade ergo et decade, et duodecade consistere triginta Æonas delirat. Dicit autem Christum a Patre, quem Profundum nomine appellat, ad totius mundi salutem fuisse dimissum, deque cœlo eum carnem detulisse, nihil autem accepisse de sancta Virgine, sed ut aquam per rivum (3), ita transisse per eam

(1) Tertullianus contra Valentinianos c. 4: *Speraverat episcopatum Valentinus, quia et ingenio poterat et eloquio. Sed alium ex martyrii prærogativa loci positum indignatus, de Ecclesia authenticæ regulæ abrupit (ut solent animi pro prioratu exciti, præsumptione ultionis accendi) ad expugnandam conversus veritatem.*

(2) *Sige*, auctori Prædestinati *altum*, *eine tiefe Stille*. Deus in se latens, et nulla re creata manifestatus. Non necesse est ad hanc Valentini *sigen* respexisse S. Ignatium, cum Filium Dei *logon aidion ouk apo siges proelthonta* scripsit, nihil enim aliud illa verba innuunt, quam æternum fuisse *Logon*, neque ullum in Deo ante ipsum præexistitisse silentium antiquius. Manichæis etiam hæc de *butho* et *sige* Valentinianorum placita tribuit Photius lib. III contra Manichæos pag. 34, tom II Anecdotorum Wolfii. FABRIC.

(3) Epiphanius xxxi, 7: *Phasi de anothēn katenenochiena*

affirmat. Animam ergo solam salvari, corpus autem hominis non salvari arbitratur.

XXXIX. PTOLEMÆUS.

Alii sunt sucessores ipsius, Ptolemæus, qui doctrinam æque vanam intulit, dicens quatuor: (1) novum quid voles commenti falsi decernere, quam Valentinus doctor ejus est ementitus.

to soma, kai os dia solenos udos, dia Marias tes Parthenon dieleuthenai meden de apo tes Parthenikes suetras eilephenai. Irenæus lib 1, cap. 7: *einai de touton ton dia Marias diodeusanta kathaper udor dia solenos odeuei, esse autem hunc qui per Mariam transierit quemadmodum aqua per tubum transit.* Ita vetus Irenæi interpret. Est qui similiter apud Philastrium suspicatur scribendum esse *per tubum*, quod quia scripserit librarius *per tuvum*, alius non capiens correxit *per rivum*. Sed nihil mutandum, nam rivus est canalis structilis, Vitruvius viii, 7: *Ductus aquæ sunt generibus tribus, rivis per canales structiles, aut fistulis plumbeis, seu tubulis fictilibus.* Et fortasse apud Augustinum de Hæresibus c. 11, non per *rimam* legendum, sed *per rivum, aut per fistulam*: certe in auctore Prædestinati, qui Agustini solet legere vestigia c. 11 de Valentinianis: *Filium nihil asumpsisse de Maria Virgine, sed illum tamquam aquam per rivum aut fistulam sine ulla carnis assumptione transisse.* Auctor appendicis ad Tertullianum de Præscrip. c. 49: *Spiritale nescio quod corpus de cælo deferentem quasi aquam per fistulam, sic per Mariam Virginem transmeasse, nihil inde vel accipientem vel mutuantem.* FABRIC.

(1) Intellige præter et ante illos æonas triginta, quos posuerat Valentinus. Ita auctor appendicis ad Tertull. c. 49 de Ptolemæo et Secundo: *Cum Valentino per omnia consentiunt: in illo solo differunt, nam cum Valentinus æonus tantum triginta finisset, isti addiderunt alios complures: quatuor enim primum, deinde alios quatuor aggregaverunt.* Irenæus lib. 1, cap. 5 (11 edit. Massueti): *Alii autem rursus ipsorum primam et archegonou oc-*

XL. SECUNDUS.

Post hunc quidam Secundus nomine, Æonas similiter docens factos, asserit tamen infinitos, Christum autem quasi per phantasiam apparuisse, id est veluti umbram humano generi, et non veram carnem hominis habuisse suspicatur.

XLI. HERACLEON.

Post huuc Heracleon discipulus ipsius surrexit, dicens:

tonationem his nominibus nominaverunt, primam proarchen, deinde anennæton, tertiam autem arrheton, et quartam aoraton. Et de prima quidem proarche emissum esse primo et quinto loco archen, ex anennæto secundo et sexto loco acatalepton, et de arrheton tertio et septimo loco anonomaston; de aorato autem quarto et octavo loco agenneton. Pleroma hoc primæ ogdoadis. Has volunt Virtutes fuisse ante Bython et Sigen, ut perfectorum perfectiones appareant. Hæc Irenæi verba Ptolemæi sententiam exponunt. Deinde cap. 6 (Massuet 12) idem Irenæus notat quosdam Ptolemæi discipulos alia insuper commenta placitis magistri sui adjunxisse. Hi vero qui sunt circa Ptolemæum scientiores, duas conjuges habere eum Bython dicunt, quas et dispositiones vocant. Ennoean et Thelesin, etc Tertullianus cap 33 contra Valentinianos: Exstiterunt enim de schola ipsius discipuli super magistrum, emendatores Ptolemæi, qui duplex conjugium Bytho suo affingerent, cogitationem et voluntatem. Minus accurate Epiphanius xxxiii, 1, ipsi hoc tribuit Ptolemæo, ut Massuetus pag 49, diss. præviat. in Irenæum pulchre observavit. Cum Epiphanio S. Athanasius iii contra Arianos, p. 608 editionis Montfauconianæ. FABRIC.

principium esse Unum, quem Dominum appellat, deinde (1) de hoc natum aliud, deque his duobus generationem multorum asserit Principiorum, cum suis itidem delirans doctoribus.

XLII. MARCUS.

Marcus autem quidam post istum succesor ejus, numerum et mensuram, et calculum, rationem etiam computationes faciens litterarum, quasi verisimilis et cujusdam rei novæ inventor, cum æstimaret a quibusdam se posse laudari, non in parvam itidem erroris incurrit amentiam; dicit enim ita: viginti quatuor litteræ sunt, quæ perfectionem habent omnium rerum. Propter quod et Christus, inquit, dicebat: *Ego sum alfa et omega* (2). Dicebat etiam quod in postremo tempore Christus descendit ad Jesum in figura et similitudine columbæ; et Christum ipsum columbam esse docebat, quæ descendit, inquit ad duodecim Æonas, id est, ad duodecim Apostolos, et unum ex eis cecidisse, id est, Judam æstimabat. Christum autem putative dicit apparuisse, et passum fuisse quasi per umbram, non tamen vere passum corpore arbitratur.

(1) Auctor appendicis ad Tertull. c. 49: *Introducitur imprimis illud fuisse quod pronuntiat, et deinde ex illa monade duo ac deinde reliquos æonas. Deinde introducitur totum Valentinum.*

(2) Apoc. 1, 8.

XLIII. COLORBASUS.

Post hunc Colorbasus (1) similiter in litteris et numero elementorum astrorumque septem, vitam omnium hominum, (2) et generationem consistere asserebat, non in Christi majestate et potentia, neque in ipsius carnali præsentia veram hominum sperari salutem advertebat.

XLIV. CERDON.

Cerdon autem quidam surrexit post hos, pejus suis doctoribus prædicans, qui cum venisset Romam de Syria, ausus est dicere duo esse Principia, (3) id est, unum Deum bonum, et unum malum: et Deum quidem bonum, bona facere et malum mala. Jesum autem Salvatorem non natum asserit de Virgine, nec apparuisse in carne, nec de cœlo descendisse, sed putative vi-

(1) Ita apud Philastrium esse legendum pro *C. Bassus*, jam pridem Latinus Latinius recte annotavit. Apud Nicetam iv, 7, male *Colobarsus*. Cæterum non post Marcum fuisse, sed eidem prævisse Colorbasum contendit Henr. Dodwellus diss. Irenæum p. 326 seq.

(2) Auctor prædestinati c. 15 de Colorbaso: *Vitam omnem hominum in septem stellis esse positam affirmabat, et has esse septem Ecclesias et septem Candelabra aurea conabatur astruere.*

(3) Gennarius de Ecclesiast. dogmatibus c. 52: *Vel cæteræ islorum originis sive ordinis pestes quæ duo Principia sibi ignota introducunt, ut Cerdon et Marcion: vel contraria, ut Manichæus, etc.*

sum fuisse hominibus; qui non videbatur, inquit vere, sed erat umbra : unde et putabatur quibusdam pati, non tamen vere patiebatur.

XLV. MARCION.

Marcion autem discipulus ejus, genere Ponticus, de civitate Sinope, (1) urbem Romam devenit, ibique degens sceleratam hæresin seminabat, atque interrogans presbyteros sanctos Ecclesiæ catholicæ, sensus sui eis errorem mortiferum propinabat, dicens ita : Quid est quod in Evangelio, dicente Domino scriptum est : (2) *Nemo pannum rudem mittit in vestimentum vetus, neque vinum novum in utres veteres, alioquin rumpentur utres, et effundetur vinum* (3). Et iterum : *Non est arbor bona, quæ faciat*

(1) Ante sæculi secundi medium. Confer Blondellum de Episcopis p. 19 seq. FABBIC.— *Urbem Romam devenit ante sæculi secundi medium.* De Marcione sermo est, de quo Lambertus quoque Danæus ad August. de Hæres. cap. 22 : *Venit Romam, quemadmodum lib. I adversus eum scribit Tertullianus, sub Antonino Pio, circa annum a Christo passo 115, sub Higinio, ut ait Platina; Tertullianus, sub Eleuthero. Cæpit autem post Cerdonem innotescere illius hæresis sub M. Antonino Philosopho imperatore, et Aniceto pontifice Romano circa annum a passo Christo 153, quamquam Clemens lib. VII Strom vult adhuc eo ipso tempore vixisse Romæ Valentinum hæreticum, quem jam senem Marcion juvenis viderit.* Plura hoc in loco Danæi errata animadvertit Bælius Diction. Crit. in *Marcionites*. GALEARD.

(2) In S. Archelai disp. cum Manete p. 33 : *Sicut si assummentum panni rudis assuat quis vestimento veteri, major scissura fit : ita etiam corpus si præclarissimo operi associatum fuerit, interiret.*

(3) Matth. 9, 16.

malum fructum, neque arbor mala quæ faciat *bonum fructum* (1). Deque hoc accipiens interpretationem a sanctis presbyteris, non acquiescebat veritati, sed magis Cerdonis sui doctoris firmabat mendacium, et isti similiter (2) unum Deum bonum, et unum malum annuntians; Christum autem putative apparuisse, id est, quasi per umbram, et passum eum fuisse umbratiliter, non tamen in vera carne credebat. Secundum Lucam (3) autem Evangelium solum accipit, non Evangelia, nec Epistolas Pauli apostoli, nisi ad Timotheum, et Titum: quæ enim de Christo dicunt, ut de Deo vero, præterit; quæ autem quasi de homine sicut Scripturæ, ea accipit capitula, et neque Christum judicem esse omnium confitetur. Qui devictus atque fugatus a beato Joanne Evangelista, et a presbyteris de civitate Ephesi, Romæ hanc hæresim seminabat.

XLVI. LUCANUS.

Lucanus (4) post istum quidam, similia Marcioni statuens

(1) Ibid. 7, 8.

(2) Ad hunc Marcionis et Manichæorum errorem facit locus eximius Gaudentii serm. 7 in Exod., pag. 74 edit. Patav.

(3) Sed variis modis mutilatum, atque, ut videtur, sine Lucæ nomine præfixo, ab præmissis Marcionis antithesibus. Vide Tertullianum contra Marcion. iv, 4; Irenæum i, 29, iii, 11; Origenem ii contra Celsum, p. 77, et in Philocalia c. 5; Epiphani. xlii, 10 seq., et Nicetam iv, Thesauri orthodoxæ fidei c. 10.

(4) Hic Lucianus dicitur Epiphanio, et Damasceno hæresi 43, et Nicetæ iv Thesauri orthodoxæ fidei c. 15. Diversus a Luciano Arianorum martyre a quo *Lucianistæ*. Cæterum a Rhodone apud Eusebium v Hist., c. 13, sub *Lukou Pontikou* nomine non Lucanum, ut volebat Baronius ad A. C. 146, sed Lucani

ac decernens, ut ille doctor ipsius Marcion, est in omnibus ementitus.

XLVII. APELLES.

Fuit Apelles discipulus ejus, (1) similia in quibusdam Marcioni prædicans, qui interrogatus a quibusdam, quonam modo de fide sentiret, respondit: Non mihi opus est dicere a Marcione, ut duo Principia asseram coæterna: ego enim Unum Principium esse prædico, quem Deum cognosco, qui Deus fecit angelos, fecit etiam alteram Virtutem, quem Deum scio esse secundum, qui et Virtus Dei est, quæ fecit illum. Hic autem Deus qui fecit mundum, non est, inquit, bonus, ut ille qui fecit illum; subjectus aut est Deo illi, a quo et factus est iste, qui et nutui et jussioni et præceptis paret illius in omnibus: (2) cujus

magistrum Marcionem intelligi, bene notavit B. Ittigius p. 136, diss. de hæresiarchis. Meminit Lucani præter Tertull. c. 2 de Resurrect. et c. 51 de Præscript. Origenes II contra Celsum pag. 77.

(1) Non Lucani, sed Marcionis intellige, quem institutorem et præformatorem Apellis vocat Tertullianus c. 30 de Præscript. Origenes contra Celsum p. 267, homil. 2 in Genesin: *Apelles discipulus quidem Marcionis, sed alterius hæreseos magis quam ejus quam a magistro suscepit, inventor extitit. Is dum assignare cupit scripta Mosis nihil in se divinæ sapientiæ, nihilque sancti Spiritus continere, exaggerat hujusmodi dicta, etc.*

Non mihi opus est discere. Ita recte pro dicere, quod erat in editis, emendavit Cotelierius tom. I Monument. p. 772. FABRIC.

(2) Auctor Prædestinati c. 22: *Apelles unum fatetur Principium; hoc est bonum, et ab ipso factum alterum, id est ab ipso Uno Principio alterum factum est. Quod cum malignum esset inventum a bono abjectum est: abjectum vero a bono Principio hoc Princi-*

Ariani nunc consortes sunt atque fautores, sic prædicantes atque sentientes. Dicit autem Christum in carne apparuisse, non tamen sicut Valentinus de cœlo carnem desumpsisse. Ait etiam post Passionem non carnem surrexisse, sed (1) de quatuor elementis, quæ de mundo acceperat, eaque in terram dimisisse, ipsum in cœlum sine carne ascendisse asserit. Sub Apostolis itaque hæ fuerunt hæreses per ordinem.

XLVIII. TATIANUS (2).

Post Decii autem persecutionem fuit Tatianus quidam disci-

pium quod malignabatur contra boni Principii voluntatem, in sua malignitate mundum fecit.

(1) Sic legit Hamburgensis editio, cui cæteræ quoque editiones concinunt, sed profecto nullo sensu, quamvis de mendo tam aperto nihil omnino monuerit celeberrimus Fabricius; ad Corb. cod. opportune locum supplet: *de quatuor elementis, id est de sicco* (addendum fortasse *humido*, quod in ms. deest), *calido et frigido accepisse Christum, et in resurrectione iterum reddidisse elementis quæ de mundo acceperat.* Eodem modo cap. 120 loquitur noster: *Diversa temperamenta statuta sint, ut calidum, frigidum, siccum et humidum quatuor angulis sæculi*, quod male habent editiones. Sic paulo supra hoc eodem cap. 47, *virtus Dei est quæ fecit illum* perperam legunt præter Hamburgensem, Basilensiam et Lugdun. editio; sed recte Corb. cod., *virtus Dei est quæ fecit mundum*; deinde in Basileensi et Lugdun. editione, *subjectus autem est Deo illi*, quod in Hamburgensi minus bene, *subjectus aut est Deo illi.*

(2) In edit. Basileensi Sicardi, *Tacianus*, cui consonat Corb. codex. Tatianos ab Encratitis minime discernit Isidorus viii Orig. 5, dum ait: *Tatiani a Tatiano quodam vocati, qui et Encratitæ dicti sunt, quia abominantur carnes.* Epiphanius autem Tatianos et Encratitas ita distinguit, ut Encratitas Tatiani schismaticos dicat, narrante Augustino de Hæres. cap. 25. De Encratitis Philastrius cap. 72. GALEARD.

pulus sancti Justini martyris, qui recessit a veritate post passionem ipsius: doctrinamque tanti ac tam beati martyris, et magistri contempsit in omnibus, dicens Æonas quosdam de cœlo fuisse prolatos. Addens etiam hoc: Adam patrem nostrum protoplastum non salvari; Æonas autem nuntians sicut Marcion deliravit. Qui etiam generationem hominum exsecratur, et jus nuptiarum legitimum abjicit, idque juris a Deo statutum non confitetur.

XLIX. CATAPHRYGES.

Alii autem post istos surrexerunt Cataphryges (1), in Phrygia provincia habitantes, isti Prophetas et Legem accipiunt, Patrem, et Filium, et Spiritum confitentur, carnis resurrectionem expectant, quæ et catholica Ecclesia prædicat. Quosdam autem suos prophetas, id est (2) Montanum nomine, et Priscillam, et

(1) Montanistæ a Phrygia velut patria origine *oi kata Psugas* dicti, etiam *Psuges*, et Epiphanio, *Psugastai*. Nazianzenus Orat. 14, p. 221, *e Psugon eis eli kai nun mania*. FABRIC.

(2) Tertullianus contra Praxeam c. 1: *Nam idem tunc (Praxeas) episcopum Romanum (Victorem circa A. C. 198) agnoscentem jam prophetias Montani. Priscæ, Maximillæ, et ex ea agnitione pacem Ecclesiis Asiæ et Phrygiæ inferentem, falsa de ipsis prophetis et Ecclesiis eorum asseverando, et prædecessorum ejus auctoritates defendendo, coegit et litteras pacis revocare jam emissas et a proposito recipiendorum charismatum cessare. Idem c. 9. libri de anima: Est hodie soror apud nos revelationum charismata sortita, etc. Diligenter ut solet et erudite de jactatis hisce prophetiis Tillemontius tom. II. Memor. Eccles. p. 419 seq. Vid. Didymum in Catena ad Actor. x, 10, tom. IV anecdotorum Wolffii p. 49 seq. FABRIC.*

Maximillam annuntiant, quos neque Prophetæ, neque Christus nuntiavit. Addunt etiam plenitudinem sancti Spiritus non per Apostolos Christo dante fuisse concessam, sed per illos suos pseudopphetas æstimant importitam, et separant se a catholica Ecclesia per illos suos pseudopphetas, et falsos doctores. Hi mortuos baptizant, publice mysteria celebrant, Pepuzam villam suam, quæ sic dicitur in Phrygia, Jerusalem appellant, ubi Maximilla, et Priscilla, et ipse Montanus, vitæ tempus vanum, et infructuosum habuisse dignoscuntur. Ubi et mysterium Cynicorum, et infantis exsecranda celebratur impietas. Dicunt enim eos de infantis sanguine in Pascha miscere in suum sacrificium, suisque ita ubique emittere perniciosis et falsis satellitibus.

L. THEODOTUS.

Post istos Theodotus quidam Byzantinus genere, denegator Christi Dei nostri in persecutione exstitit Salvatoris, qui cœpit dicere, docens ita: Communis homo erat, ut omnes homines Christus. Hoc autem dicebat, ut denegationis opprobrium ab hominibus non amplius pateretur; cogitans, quod si qui ei diceret, quare negasti Christum, Deum ac Dominum? diceret, quod hominem negavi, non Deum. Isti utuntur capitulis Scripturarum, quæ de Christo veluti de homine edocent: quæ autem de Deo dicunt, ea vero non accipiunt. Legentes et nullo modo intelligentes, impietatisque paganæ, et cæcitatis Judaicæ consortes se potius, quam Christianæ salutis participes demonstrantes.

LI. HÆRESIS DE PATRIS ET FILII SUBSTANTIA.

Sunt alii dicentes *metangismon*, id est, Filium intrare in Patrem, et ut vas in vase inesse; ignorantes quod asserunt, cum Salvator non dixerit Filium in Patrem intrare, sed æqualitatis causam in divinitate et potentia docuerit, non introitum aut continentiam (1), ut illi æstimant, impartitam. Et separant se a catholica Ecclesia, propter illos suos pseudoprophetas insaniunt, id sentientes, et non intelligentes, quod qualis immensus est Pater, talis est et Filius, talis est et Spiritus sanctus, æqualis in omnibus, ita ut sit immobilis Trinitas, immensa et omnipotens, atque sempiterna ubique, quæ nobis nuntiatur ex sanctis Scripturis apertissime, ut et sint tres Personæ viventes in perpetuum, et æquales in omni majestate, et potentia: Filius tamen et Spiritus sanctus de Patre sint proprie.

LII. DE MELCHISEDECH.

Post istos (2) alii recedentes ab his dixerunt similia; addunt

(1) Recte Corb. cod., *Ut illi insaniunt..... id sentientes*; cætera nescio quomodo huc irrepserint ex hæresi Cataphrygum, ubi totidem verbis omnino leguntur supra cap. 49. Certe nullus hic locus pseudo-prophetis ibi recte memoratis propter Montanum et Priscillam; reliqua autem superflua et *atopa*, quod minime Fabricio observatum. GALEARD.

(2) Præsenti capite Theodotum Trapezitam videtur tangere Philaster, auctorem Melchisedecianorum, ut recte Latinus an-

etiam Melchisedech sacerdotem Virtutem Dei magnam esse, et nomina quædam diversa hominum asserunt a fide catholica dissonantes.

LIII. NOETIANI.

Alii autem Noetiani insensata cujusdam nomine Noeti (1), qui dicebat Patrem omnipotentem ipsum esse Christum, et ipsum natum, et ipsum passum, et ipsum, mortuum fuisse in corpore: hic etiam dicebat se Mosen esse, et fratrem suum Eliam prophetam.

notavit. Hic Melchisedechum Virtutem Dei Christo superiorem esse docuit, quod de Christo sit dictum eum esse sacerdotem in æternum secundum ordinem Melchisedech; et Christus agat pro hominibus, deprecator et advocatus ipsorum factus. Melchisedech faciat pro cœlestibus Angelis atque Virtutibus. Vide appendicem ad Tertullianum de Præscript. cap. ult., Epiphanium et Damascenum hæresi 55, Augustinum et auctorem Prædestinati c. 34, Theodoretum lib. II, de Hæreticis fab, c. 6. Etiam nostrum infra c. 143. FABRIC.

(1) Ita legendus et interpungendus iste locus, nam in editis male erat: *Alii autem Noetiani insensati, cujusdam nomine Noetiani*. Manifestum porro est alludi ad *noetou*, nomen, nam *insensatus* est *anoetos*. Sic pro Cerdone dictus *akerdon*, pro Eunomio Anomius, pro Sibylla *abulla*, pro Macario *amakarios*, pro Eudoxio Adoxius, pro Eusebio Asebius, pro Eutyche Atyches, pro Eutacto Atacius, et similia. Noeti hæresin, quæ circa A. C. 243, prodi ab eo cœpit, bene confutavit S. Hippolytus, cujus scriptum Græce et latine habes tomo posteriore operum sancti Matyris nuper a me vulgatorum. FABRIC.

LIV. SABELLIUS.

Sabellius post istum de Libya discipulus ejus, similitudinem sui doctoris itidem secutus est et errorem, unde et Sabelliani postea sunt appellati, qui et Patripassiani, et Praxiani a Praxea, et Hermogeniani ab Hermogene, qui fuerunt in Africa, qui et ita sentientes abjecti sunt ab Ecclesia catholica.

LV. SELEUCI ET HERMIÆ HÆRESIS DE DEO CORPOREO.

Quæ est hæc vanitas (1) Galatarum, Seleuci et Hermiæ hæreticorum? qui cum volunt Deum esse corporeum, hylen etiam, id est, materiam mundi coæternam esse cum Deo asserunt, et materiam quidem elementorum, quæ est sine anima, irrationalis scilicet, quæ facta est a Deo Patre per Filium ex nihilo, ut possit esse quæ ante non erat, non ita accipiunt (2). Spiritum autem hominis, id est, animam non factam a Deo per Filium,

(1) Infra c. 56, in locis Galatiæ commorari affirmat Herimioritas et Proclinitas.

(2) Non ita accipiunt ut Ecclesia accipit catholica, quod a Deo Patre per Filium condita sit materia ex nihilo, et animæ ab eodem Deo factæ sint per Filium; sed illam quidem materiam, animæ rationalis expertem, matrem elementorum, Deam faciunt Deo coæternam. Animas vero rationabiles non a Deo condidi, sed de materia per angelos creatores prodire. Hæc Philaster suo more, paulo obscurius. FABRIC.

sed de terra esse aiunt : malum autem aliquando a Deo, aliquando esse a materia asserunt. Salvatorem autem in carne negant sedere ad dexteram Patris, sed exspoliassse carnem, et possuisse in solem æstimant, quia dixit Propheta, cum nesciant quid dixerit : *In sole posuit tabernaculum suum*. Paradisum visibilem affirmant ex Platone, et isti vanitatibus servientes et animas hominum (1) de igne et spiritu esse æstimantes, isto baptismo non utuntur, propter verbum hoc, quod dixit Joannes Baptista : *Ipse vos baptizabit in Spiritu et igne* (2). Isti angelos dicunt creatores esse animarum nostrarum (3), non Christum Salvatorem. Mundum autem istum infernum esse asserunt, et Resurrectionem in filiorum procreatione hanc esse prædicant, quæ fit in humano genere quotidie, non illam immortalitatis futuram atque gloriosam annuntiant expectantes.

LVI. PROCLIANITÆ.

Alii sunt discipuli horum, qui Proclianitæ appellantur, et Hermioritæ. Addunt etiam diversos errores, docentes quod in Ezechiele scriptum est de quatuor animalibus, quod leonem regem esse Parthorum, vitulum Ægyptiorum, aquilam Romanorum, hominem vero piissimorum tenere similitudinem arbitran-

(1) Auctor Prædestinati c. 59 : *nec animam Deo tribuit creatori, sed creatores esse animarum angelos volunt de igni et de spiritu.*

(2) March 1, 8.

(3) Seleuci et Hermiæ hæresis, quod angeli creatores sint animarum nostrarum.

tur. Hi Sapientiæ libro utuntur Sirach illius, qui scripsit post Salomonem, id est post multa tempora librum unum Sapientiæ. Christum autem (1) in carne venisse negantes, Resurrectionem, et Judicium non credentes, qui in locis Galatiæ commorantur, et (2) ut vulpes latitantes, plurimos deprædantur, sicut Salomon testatus est, dicens: *Prendite nobis vulpes minimas, exterminantes vineam Domini Salvatoris.*

LVII. FLORIANI, SIVE CARPOCRATIANI.

Floriani etiam, sive (3) Carpocratiani dicuntur, qui et Milites vocantur, quia de militaribus fuerunt, negantes Judicium atque Resurrectionem, Christum natum de Virgine non credentes; omnemque Resurrectionem in filiorum procreatione, nefandi cœtus æstimantes consistere, ut in Ecclesia sua post occasum solis lucernis extinctis misceri cum mulierculis non dubitaverint, Legis præceptum implere putantes: *Nascimini et multiplicamini* (4). Judaismo potius et paganitati parere nefandæ, quam Christianæ veritati acquiscere properantes; pecu-

(1) At auctor Prædestinati: *Dicunt isti, Dei Filium sic paruisse (hoc est apparuisse) in terris, sicut Raphaelem angelum, aut Gabrielem, non carne assumpta, sed visa.*

(2) Auctor Prædestinati: *Sic se miscent populo Dei, ut non intelligantur Denique quia nullum alium errorem patiuntur, communicant nobiscum, et hoc est quod pejus est, quia quoscumque simplices invenerint, ita eos faciunt sentire et credere.*

(3) Mirum est Carpocratianos hoc loco ingeri a Philastrio, qui de Carpocrate jam dixerat supra c. 35.

(4) Gen. 1, 28.

dumque potius vitam et amentiam detinentes, quos et Scriptura vitæ pecudum comparavit (1).

LVIII. DE PASCHATIS FESTO HÆRESIS.

Sunt et qui de die Paschæ saluberrima ambigunt, asserentes (2) quarta decima luna celebrandum esse Pascha, non sicut Ecclesia catholica celebrat, et mense Martio semper celebrandum asserunt; et cum hoc faciunt, diem non Dominicam semper custodiunt Paschæ, non computantes horas et dies, sed secunda, aut tertia, aut quarta, aut quinta, aut sexta die celebrant, et ex hoc errore non cognoscunt diem Paschæ Domini nostri veram, et salubrem unam, orbi terrarum statutam, et confirmatam a Domino cursu numerali lunæ, mensibus, et embolimsis, et cum hæc non computant, ignorant quid celebrant.

LIX. CHILIONETITÆ.

Alia est hæresis Chilionetitarum (3), id est mille annorum,

(1) II Pet. 2, 12.

(2) Die mensis decimo quarto, in quamcumque feriam hebdomadæ ille incideret. Dicti inde *Quartadecimani*, sive *Tessares-cædecatitæ*, de quibus infra c. 87. De Blasto auctor appendicis ad Tertullianum de Præscript. c. 53.

(3) De Cerinthianis S. Augustinus c. 8 de Hæres. *Mille quoque annos post resurrectionem in terreno regno Christi secundum carnales ventris et libidinis voluptates futuros fabulantur, unde etiam Chiliastæ sunt appellati. Expressior est appellatio Chilionetitarum quam illa Chiliastarum vel Milliastarum aut Millenariorum, nam in his tantum vestigium apparet.*

quæ docet ita: cum venerit Christus de cœlo, mille anni illi erunt iterum nobis carnaliter ad vivendum, generandum, et manducandum, sicut fit nunc in hoc sæculo quotidie; ingnorantes escam cœlestem, id est immortalitatis illud præmium asuturum, non hoc caducum et transiens; cum Dominus in Evangelio Judæis quibusdam hoc suspicantibus: *Nescitis, inquit Scripturas, et virtutem earum ignoratis: nam in die judicii non nubent, neque nubentur, sed erunt angeli. Et iterum Apostolus dicit: Non est Regnum Dei esca et potus, sed justitia, pax, et gaudium in spiritu Domini sempiternum.*

LX. HÆRESIS EVANGELIUM JOANIS ET APOCALYPSIN IPSIUS REJICIENS.

Post hos sunt hæretici, qui Evangelium secundum Joannem, et Apocalypsin ipsius non accipiunt, et cum non intelligunt virtutem Scripturæ, nec desiderant discere, in hæresi permanent pereuntes, ut etiam Cerinthis (1) illius hæretici esse, audeant di-

(1) Evangelium Joannis qui ad Cerinthum auctorem retulerit, nullus omnino fuit itaque ad solam Apocalypsin hæc restringenda Philastrii verba, quam Cerintho tribuerunt Alogi teste Epiphanio **LI**, 3, et alii nonnulli de quibus Dionysius Alex. apud Eusebium **VII**, 25 Hist. Quam vero procul a verisimilitudine remota sit hæc sententia idem Dionysius atque Epiphanius docent. FABRIC.—*Ut etiam.... Apocalypsin itidem.* Sic Hamburg. editio, cui Basileensis consentit, et Lugdun.; ex quo loco conjecit Fabricius dubitari posse, non solum Apocalypsin, sed Evangelium quoque Joannis fuisse ab his hæreticis Cerintho auctori attributum: quare monuit Philastrii verba ad solam Apocalyp-

cere et Apocalypsin itidem, non beati Joannis evangelistæ et apostoli, sed Cerinthi hæretici, qui tunc ab apostolis beatis hæreticus manifestatus, abjectus est ab Ecclesia.

LXI. MANICHÆI.

Manichæi post hoc de Perside a Mane homine, sive Tubone (1) ita dicto surrexerunt, fomenta de illis pernicioso sumentes prioribus, qui duos Deos, unum bonum, et unum malum esse asserentes, et pugnam inter Deum, et Dominum esse prædicantes; et hominis quidem animam de Deo esse proprie putantes, corpus autem a diabolo factum arbitratur. Resurrectionem negantes, judicium non sperantes, dæmonia colentes, elementa adorantes, deorum dearumque nomina, ut pagani, invocantes, et masculo-feminas quasdam esse dicentes, et utriusque naturæ participes, et nefandæ turpitudini servientes; qui ab Archelao sancto Episcopo in disputatione superati, abjecti, atque notati, manifestati sunt universis in illo tempore, et ut latrones jam sub

sin restingenda esse. Verum commodius omnino in ms. Corb., ut etiam Cerinthi illius, hæretici esse audeant dicere Apocalypsin ipsius itidem; hinc sublata, nulla de Evangelio remanet suspicio. GALEARD.

(1) Vocabulum *Manis* Persica lingua notare hominem lingua contentiosum notant Cyrillus Hierosol. Catechesi vi, 13, et Photius lib. i contra Manichæos, licet significationis illius vestigium hodie in lingua Persica exstare neget Tho. Hyde in Historia religionis veterum Persarum p. 284. Ex Augustini c. 46, de Hæres, suspicetur aliquis pro *Turbone* legendum *Urbico*, quod nomen apud alios est *Cubricus*, vel *Curbilius*. Sed bene se habet lectio vulgata, nam fuit sane *Turbo* quidam Manetis discipulus cujus meminit Epiphanius tom. I, p. 625. 642.

figura confessionis Christianæ multorum animas mendacio, ac pecudiali turpitudine non desinunt captivare; qui et in Hispania (1), et quinque Provinciis latere dicuntur, multosque hac quotidie facillacia captivare.

LXII. PATRICIANI.

Patriciani a Patricio (2) quodam, qui fuit Romæ, dicti sunt. Hi carnem hominis non a Deo factam asserunt, sed a diabolo arbitrantur. Hanc etiam contemnendam, et modis omnibus adjiciendam decernunt, ut etiam ultro quidam de eis (3) sibi mortem inferre non dubitaverint.

(1) In quinque Provincias tunc Hispaniam divisam constat ex breviario Sexti Rufi c. 5, ubi illarum nomina sunt Tarracensis, Chartaginensis, Lusitania, Gallæcia, Bætica. Sexta Hispaniarum Provincia non in Hispania sed in solo terræ Africæ, Tingitana Mauritania. FABRIC.

(2) Hunc cum Marcionitis et Manichæis memorat auctor Commentarii, qui legitur inter S. Ambrosii opera ad I Timoth. iv, 1. Et S. Augustinus contra adversarium Legis et Prophetarum lib. II, c. ult., cum memorasset Basilidem, Carpo-
cratem, Cerdonem, Marcionem, et Apellem Manichæorum, præ-
cursores, adjungit: *Fuerant etiam a quodam Patricio nonnulli Patriciani* (in mss. quibusdam *Patricini*) *vel sunt similiter ad-
versantes divinis veteribus libris.*

(3) De Patricianis auctor Prædestinati, c. 61: *Hi substantiam coenæ humanæ non a Deo, sed a diabolo conditam dicunt, eamque sic detestantur ut hunc dicant esse perfectum, qui se potuerit constanter occidere. Ex his sunt aliquanti, qui etiam rogant eos, quos invenerint ignotos, ubi ab eis occidantur. Hæc insania in partibus Numidiæ superioris et Mauritanicæ cæpit olim. Hos miseri Donatistæ postea seculi, etc.*

LXIII. SYMMACHIANI.

(1) Symmachiani discipuli istius, eadem sentientes in omnibus non sperantes Judicium, vitiis sæcularibus et carnalibus concupiscentiis prædicant serviendum.

LXIV. PAULUS SAMOSATENUS.

Paulus quidam fuit Samosatenus post hos in Syria, qui Verbum Dei, id est Christum Deum Filium substantivum, ac personalem, et sempiternum esse cum Patre denegabat: prolativum autem, id est quasi aera quemdam dicebat, non tamen personam vivam Filii sempiternam cum sempiterno Patre credendam docebat. Hic Christum hominem justum, non Deum verum prædicabat, Judaizans potius, qui et circumcisionem do-

(1) Istius, puta Patricii. De his Symmachianis nihil Augustinus neque Prædestinati auctor, neque alii qui de hæresibus scripsere. Atque assentior Petavio, qui Symmachianos Philastrii ab alio quam Symmacho Ebionita, Græco librorum V. T. interprete dictos putat in notis ad Epiphani. p. 400. Sed vicissim Symmacho Ebionitæ nomen debere recte Valesius p. 119, ad Eusebii vi, 17, notavit Symmachianos alios de quibus auctor Commentarii, qui legitur inter S. Ambrosii opera, prologo in epistolam ad Galatas: Faustus Manichæus apud Augustin xix operis adversus eum scripti cap. 4: Augustinus ipse xix, 17, cum dixisset de credentibus ex circumcisione, qui in ea perversitate manserunt ut et gentes cogerent judaizare. Idem contra Cresconium Donatistam lib. 1, c. 31.

cebat, unde et Zenobiam quamdam reginam in Oriente tunc temporis ipse docuit Judaizare.

LXV. PHOTINUS.

Photinus doctrinam ejus secutus (1) in omnibus similiter prædicabat, inque hoc mendacio perseverans, projectus est de Ecclesia Sirmiensi civitatis, a sanctis episcopis superatus.

LXVI. ARIANI.

Ariani ab Ario (2) presbytero Alexandriae civitatis, qui sub Alexandro Episcopo bonæ memoriæ fuit, et Constantino sancto

(1) Photinus patria Ancyranus, præceptoris sui Marcelli Ancyrani (quem Eusebius confutavit) vestigiis insistens, Pauli Samosateni hæresin defensitare cœpit circa A. C. 341. Vide Socratem lib. I, c. 36, et lib. II, c. 18, et scriptores laudatos a me volum. VIII Bibl. Græcæ p. 314, nec non Tillemontium tom. VI Memor. Eccles. pag. 760, 763 seq. Matthæi Larroquani *Considerations servant de reponse a ce que M. David a écrit contre la dissertation sur Photin*. Rothomag., 1671, in-4.º FABRIC.

(2) Hic Diaconus primum Alexandrinus, sed ejectus a Meletio: post hujus vero mortem per Achillam, episcopum Alex. cooptatus presbyter et scholæ Alexandrinæ præfectus, ut notatur in Synodico Pappi c. 32. Inde post Achillam non diu post A. 312 defunctum inhians episcopatu, et Alexandrum sibi prælatum indignatus circa A. 316 hæresis spargere cœpit, damnata in concilio Nicæno, quod A. C. 325 Constantinus imp. convocavit. Consule, si placet, scriptores de rebus Arii et Ariarum laudatos a me lib. V. Bibl. Græcæ cap. 23, volum. VIII. p. 308 seq. FABRIC.

imperatore, dicens Filium Dei Deo similem: nomine tenus similem autem dicens, et non Dei ipsius Patris divinam credendo substantiam, hæresim periculosam incurrit; nam et creatura similis Deo dicitur, cum dicat Scriptura: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* (1). Non tamen est homo, aut angelus, de Deo propriæ ac naturaliter, id est de divina illa substantia Patris inenarranda, et sempiterna genitus, ut unicus Filius, qui genitus est de Patre proprie sempiternus; sed homo et angelus facti sunt ex nihilo. Filius autem cum sit verus, oportet de divina illa substantia Patris genitus cognoscatur: verus enim Deus alio modo esse non potest Filius unicus, nisi sit de Patris illa divina substantia proprie genitus (2). Sempiterna similitudo itaque Filii et secundum opera, quia *sicut facit Pater; ei Filius similiter facit omnia* (3), et Dei ipsius est qualitatis divina substantia genitus, quia de ipso natus est proprie sempiternus, non factus ex nihilo ut homo, et angelus, aut creatura aliqua est.

(1) Gen. 1, 26.

(2) Locus omnino depravatus in editis cui opem. tulit. Corbein. cod., qui sic habet: *Sempiterna similitudo itaque Filii est secundum opera*; deinde quod sequebatur deterius *et Dei ipsius est qualitates divina substantia genitus*, recte in ms. omissa copula *de ipsius qualitatis divina substantia genitus*; quare locum integrum restitutum Corbeiense cod. debemus. Sic etiam cap. 68 editiones: *Filium qui sit creatura, fecisse Spiritum: et asserunt Filium non Patri esse similem*; at Corbeien lectio aliquanto melius: *Filium qui est creatura, fecisse Spiritum sanctum asserunt. Filium non Patri esse similem.* GALEARD.

(3) Joan. 5, 19.

LXVII. SEMIARIANI.

Semiariani (1) sunt quoque; hi de Patre et Filio bene sentiunt, unam qualitatis substantiam, unam divinitatem esse credentes: Spiritum autem non de divina substantia, nec Deum verum, sed factum atque creatum Spiritum prædicantes, ut eum conjungant et comparent creaturæ; cum Christus Dominus Patri et sibi in fide baptismi salutis æternæ conjunxerit, eumque cum Patre et Filio cunctis credentibus adorandum jussit, omniq; sæculo (2) Deum verum prædicandum statuerit. Non intelligentes, quod Evangelista cum dicit: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil* (3), non de Spiritu sancto dicit, quasi factum Spiritum per Filium; nam Propheta Trinitatem omnia fecisse visibilia et invisibilia definit, dicens: *Verbo Domini cæli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (4). In omni itaque creatura, quæ facta est per Spiritum,

(1) Hoc nomine Philastrio venire perspicuum est, qui aliis deinde Macedoniani, sive Pneumatomachi, damnati in concilio Cholitano A. C. 381. Macedonius ipse ob hæresin dejectus Cypolitano episcopatu A. 361. FABRIC.

(2) Addit Fabricius *ita non dubito Philastrum scripsisse pro eum verum*; atqui ubinam pro *Deum verum* legatur *eum verum* non monet. Sichardus profecto in editione Basileensi 1528 recte habet *Deum verum*, quamvis editionem hanc non laudet hoc loco Fabricius; at *eum verum* legit editio Lugdunensis Bibliothecæ PP. tom. V, p. 708. Sichardinæ editioni consonat Cod. Corbelensis legens *Deum verum*. GALEARD.

(3) Joan. 1, 3.

(4) Psal 33, 6.

non aliquid prætermisit quod non per eum factum sit; alioqui in fide servus cum Domino non jungeretur, si esset creatura divinus et sanctus Spiritus. Cujus causa omnis Scriptura, et Dominus (1), concedi omnia peccata hominibus, præter blasphemiam divini et adorandi Spiritus cœlesti sententia pronuntiavit.

LXVIII. EUNOMIANI.

Eunomiani post hos ab Eunomio discipulo Arii, in omnibus inimici veræ fidei, aiunt tres esse diversas qualitatis substantias ut auri, argenti, et æris et Patrem quidem fecisse Filium, et iterum Filium, qui sit creatura, fecisse Spiritum: et asserunt Filium non Patri esse similem, quia creatura est, neque Spiritum Filio similem, quia a Filio factus est: magis impietati paganæ, et iniquitati Judaicæ consentientes apertissime, quam Christianæ doctrinæ, ac fidei catholicæ parere volentes.

(1) Hoc est ignoscii Ovid. II, Trist. I:

Sed nisi peccassem, quid tu concedere posses?

Suet. Ner. 20: *professis apud se obscenitatem, cætera quoque concessisse delicta*. Ennodius lib. IV, ep. 8; *Fiducia concessa exstitit mater audaciæ*; et ep. 12; *simplici munere placatus errata concessi*; et in Vit. S. Epiphanii episcopi Ticinensis: *Nam supplicante sancto viro illatum matri a ditionis suæ hominibus concessit injuriam*. GALEARD.

LXIX. HÆRESIS ANIMAM VERAM CHRISTUM NON HABUISSE.

Alii sunt, qui (1) circa incorporationem aberrant, dicentes non animam veram hominis rationalem accepisse Salvatorem, sed corpus solum hominis; et cum subtrahunt animam a corpore, veram denegant hominum salubritatem. Quomodo itaque potest dici anima, quæ non sumpta est a Salvatore? cum Salvator dicat: *Tristis est anima mea usque ad mortem* (2). Alioquin anima dici non potuit, nisi esset in eo cujus causa advenerat. Itaque hæc utraque in comparatione Salvatoris, id est, corpus erat et anima, quæ pro nostra salute dignatus est sumere. Scire nos convenit, quod et animam veram hominis habuit, intellectum habentem (3), et corpus hominis sensum carnalem itidem,

(1) *Concorporationem* Verbi Dei, p. 637; et *corporationem*, pluribus locis, vocat S. Hilarius. *Alii sunt qui circa incorporationem aberrant.* Locum hunc protuli in notis ad Gaudentium, qui vocabulo *incorporationis* usus fuerat pag. 39 edit. Patav.; verum et alia nonnulla sunt loca, in quibus Philastrius vocem eandem usurpat, annotanturque in Indice ad Philastrium edit. Hamburg. ver. *Incorporatio*.

(2) Matth. 24, 36.

(3) Contra Apollinaris hæresin, qui docuit animatum corpus assumptum a Christo, sed mentis loco et intellectus ipsi fuisse. Facundus ix, 3: *Apollinaristæ quidem carnis et animæ naturam sine mente asumpsisse Dominum credunt, Ariani vero carnis tantummodo.* Vide Joan. Pearsonium ad Symbolum pagin. 285, 422, edit. Latinæ, et Suicerum tom. II, Thesauri pagin. 264 seq. FABRIC.

ut et dolere posset corpore, et emori. Tamen (1) de sancto spiritu facta hæc cognoscitur caro, et creata anima scilicet, sicut scriptum est in Evangelio: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit te*. Et quod animam veram habuit, dicens: *Animam meam pro vobis pono*. Et de carne passibili ad Thomam: *Quod spiritus non habet ossa et carnem, sicut me videtis* (2). Et Apostolus Petrus de Salvatore testatus est, dicens: *Hujus anima non derelicta est in inferno, nec caro ejus vidit corruptionem* (3). Ex quo autem incarnatus est, et homo nostræ causa salutis, et Deus verus creditur, cognoscitur, colitur, et in Ecclesia catholica prædicatur.

LXX. TROPITÆ.

Tropitæ sunt, qui dicunt conversum Verbum in carnem, non intelligentes quod ait apostolus Joannes: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (4). Non attendentes, quod Verbum est immutabile, et inconvertibile, id est, Deus Dei Filius. Caro autem quam accepit pro nostra salute, ipse eam formando assumpsit, et induit nostræ causa incapacitatis. Ad eum visendum itaque res istæ in unum conjunctæ pro nostra salute, non mutationem Verbi in carnem, sed assumptionem magis rei visibi-

-
- (1) Prudentius apotheosi v. 45:
 Ex quo mortalem præstrinxit Spiritus alvum,
 Spiritus ille Dei Deus, et se corpore matris
 Induit atque hominem de virginitate creavit.
- (2) Luc. 24, 39.
- (3) Act. 2, 27 ex Psal. 26, 10.
- (4) Joan. 1, 14.

lis declarabant, ut invisibilis per visibilem carnem videri possit, credi atque cognosci, et ab humano genere capaciter adorari.

LXXI. HÆRESIS DE PASSIONE CHRISTI.

Sunt etiam hæretici, qui Passionem aberrant, dicentes, quod in Passione dimiserit Deus noster Christus carnem, et (1) sic ascenderit in cælum, ut non sit jam in carne divinitas : neque enim post Passionem resurrexit in carne, neque cum carne ascendit, inquiunt, in cælum, cum salus omnis omnium in Passione carnis ipsius, et Resurrectione, et Ascensione in cælum consistat, sine cunctatione nobis et credentibus universis: cum et apostolis angeli dixerint pro nostra fide ac lætitia, in Actibus apostolorum : *Quod sicut vidistis eum ascendentem in cælum, sic eum iterum sperate venturum de cælo.*

LXXII. AERII.

Aerii, ab Aerio quodam sic appellati sunt, qui abstinentiis vacant, et in provincia Pamphylia quam plurimi commorantur, qui et Encratitæ dicuntur, id est abstinentes. Hi non possident aliquid, escas abominantur, quas Deus cum benedictione huma-

(1) Tertull. de carne Christi c. 24 : *Ut et illi erubescant qui affirmant carnem in cælis vacuum sensu, ut vaginam exemplam Christo sedere, aut qui carnem et animam tantum, aut tantumdem animam, carnem vero non jam.*

no generi tribuit , damnant etiam de Lege nuptias , non a Deo institutas asserentes.

LXXIII. BORBORIANI (1).

Alia est hæresis Borborianorum , qui vitiis implicati sæculi , et malis concupiscentiis servientes , non sperant iudicium futurum , sed potius carnalem sæculi concupiscentiam laudant. Hi itaque in cœnum euntes , et inde obliti de cœno facies et membra sua deformantes , eadem re cunctis velut culpandam Dei creaturam demonstrantes : cum illa vorago culparum , et vitiorum pernicioſa damnatio ex hominum voluntate , non Legis divinæ permissione descenderit.

LXXIV. ARTOTYRITÆ.

Artotyritæ (2) sunt nomine ex re ipsa imposito , in Galatia , qui panem et caseum offerunt , non illud quo Ecclesia catholica et apostolica celebrat offerendo.

(1) Augustino *Borbaritæ* , quasi cœnosi , propter nimiam turpitudinem quam in suis mysteriis exercere dicuntur , uti Fabricius quoque ex Epiphanio , et Theodorito annotavit. Sed quod allegorice isti , ad litteram Philastrius , subdens : *Hi itaque in cœnum euntes , et inde obliti , de cœno facies et membra sua deformantes , eadem re cunctis velut culpandam Dei creaturam demonstrantes* In ms. Corb. pro *eadem re* , emendatius *eademque* ; quare lectio hæc reponenda etiam apud Gangium in *Borboriani* , ubi locum hunc Philastrii profert. GALEARD.

(2) Conferendus Epiphanius et Damascenus hæresi 49.

LXXV. ASCODROGITÆ (1).

Alii sunt Ascodrogitæ in Galatia, qui utrem inflatum ponunt et coöperiunt in sua ecclesia, et circumeunt eum insanientes potibus, et bæchantes, sicut pagani Libero patri, insanis mentibus more gentilium furentes, et non intelligentes quod ait Salvator: utres novos sumendos, inque eos novum vinum mittendum, non in veteres (2). Et quum suis cæcitatibus properant inservire, alieni modis omnibus Christianæ salutis reperiuntur, cum Apostolus dejiciat justificationem illam Judaicam carnalemque vanitatem, Christi autem veram et plenam confirmet scientiam dicens: *Vetera transierunt, et ecce nova omnia per Christum facta sunt* (3). De Lege enim et umbra dicebat Dominus, et de suæ gratiæ plenitudine: duorumque hominum, quod ait Apostolus: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis* (4). Quod enim erat per umbram, et quod erat futurum in Domini præsentia majus et melius, hoc nuntiabat docendo, ac rebus testantibus confirmando.

(1) Augustino qui Philastrium sequitur hæresi 62 rectius *Ascitæ*.

(2) Matth. 9, 17.

(3) II Cor. 5, 17.

(4) I Cor. 15, 47.

LXXVI. PASSALORINCHITARUM HÆRESIS.

Alii sunt Passalorinchitæ, (1) qui digitum imponentes in nares, et ora sua, et in labia, quasi silentium semper exercent, non rei aliæ nisi taciturnitati, quasi studium commodantes. Hoc autem facientes quasi prophetas cupiunt imitari, quia ait David propheta: *Pone, Domine custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis* (2). Et quia jejuniis beati prophetæ vacantes (3), silentium sæpius commodabant, inde usurpantes isti æstimant observandum, Pythagoricam vanitatem potius quam prophetarum cœlestem vitam, et sapientiam sequi properantes.

LXXVII. AQUARII.

Aquarii sic dicti sunt, qui in Sacramentis cœlestibus offerunt tantum aquam, non illud quod Ecclesia catholica et apostolica facere consuevit.

(1) *Perticonasatos* vocat Nic. Comnenus Papadopoli in prænotionibus mystagogicis p. 152. — FABRIC. *Alii sunt Passalorinchitæ*. Male igitur Dupinius Hist. Eccl. sect. iv asserit neminem veterum de hisce hæreticis excepto Philastrio verbum fecisse, quos memorat etiam August. hæres. 63, uti et Excalceatos hæres. 68 et Rhetorios hæres. 72, quamvis et hos quoque omnibus præter Philastrium indictos affirmet Dupinius.

(2) Ps. 141, 3.

(3) Ps. 35, 13; 69, 10.

LXXVIII. HÆRESIS DE PROPHETIS.

Sunt nonnulli qui prophetas quotidie asserunt, et prophetias fieri prædicant, ignorantes *Legem et Prophetas usque ad Joannem fuisse Baptistam* (1), finemque Legis et Prophetarum in Christi præsentia completum, atque consummatum.

LXXIX. COLLUTHIANI.

Colluthiani, a Collutho (2) quodam ita dicti sunt in Ægypto, qui dicunt Dominum malorum non esse factorem. Contra autem alter quidam opponebat dicens: Dominum malorum esse factorem, qui et ipse est hæreticus pariter, et cum utrique contentione ferrentur inani, nescierunt potentiam rationis: Scriptura enim Deum facere bona, et nihilominus et mala prædicavit, cum dicat propheta: *Ego sum Dominus, qui facio pacem, et creo mala* (3). Et alter propheta: *Si est, inquit, malitia in civitate, quam*

(1) Matth. 11, 13.

(2) Hic est Colluthus presbyter Alex. quem eodem quo Arius tempore Ecclesiam turbasse, falsaque dogmata sparsisse narrat Epiphanius LXIX, 2, p. 728, memorans etiam sectatores ejus, qui se non dubitaverint appellare *Colluthianos*. Ambitionem Colluthi perstringit Alexander Alexandrinus apud Theodoretum lib. 1 Hist. c. 4, p. 9, in gradu presbyterii mortuum testatur Athanasius in apologia ad imp. Constantinum. tom. 1, p. 732. FABRIC.

(3) Isai. 45, 7.

Deus non fecit (1). Sed mala ista non natura esse, dixit Scriptura, a Deo facta, sed causis existentibus hominum, scilicet in Lege peccantium Domino, quæ sunt tentationes persecutionis, diversæque angustiae, quæ Deo permittente insurgunt peccantibus, sicut scriptum est: *Quis dedit Israel in direptionem, nonne Dominus cui peccaverunt, et noluerunt in viis ejus ambulare* (2)? Non autem fecisse malam Deum naturam, dicit Scriptura alicubi: *Ecce enim omnia valde erant bona, quæ fecit Deus*, in libro Geneseos, id est, creaturæ mundi (3). Et alibi propheta dicit: *Quoniam Deus malum non fecit neque delectatur in perditione vivorum* (4). Quia ergo non causa Dei creantis est mala naturaliter, sed hominum voluntatis, quæ obnoxia legi Dei urgetur, et coertione constringit, conversionis causa a Domino hæc dicunt, quomodo dicta sunt ignorant (5) quæ enim putant hominibus in coertione mala, hæc eruditionis et utilitatis sunt plena, quæ hominum voluntas perversa pati meretur, cum dicat Apostolus (6): *Numquid injustus Deus, qui infert iram suam hominibus?* Non tamen sine utilitate et emolumento futuro hæc cuncta humano generi fieri permittuntur: justus enim in tribulatione sus-

(1) Amos. 3, 6.

(2) Isai. 42, 24.

(3) Gen. 1, 31.

(4) Sap. 1. 13.

(5) Basil. et Lugdun. editio, *quæ enim putantur*, ubi Corb. cod., *imputantur*; et supra eodem cap. 79 in editionibus. *quæ sunt tentationes persecutionis*; in ms., *tentationes, persecutiones*, fortasse melius; at infra cap. 80, ubi in editis habetur *erant*: et in *Resurrectione*, Corb. lectio, ablata copula *erant*: in *Resurrectione*; quæ, licet parva emendatio, totam sententiam magis facilem et perspicuam reddit. GALEARD.

(6) Rom. 3, 3.

tinendo fidelior et justior comprobatur; peccator autem aut peccare desinet emendatus, aut perseverans de mundo tollitus, ne in corpore constitutus amplius delinquere videatur. Ergo aut emendatus, cum superest adhuc in corpore, bonum jam opus facere non retardabit, aut mens coercetur ut desinat a peccato, quod ait Apostolus: *Qui mortuus est, justificatus est a peccato* (1).

LXXX. DE MUNDO HÆRESIS.

Alia autem est hæresis. quæ dicit mundum non mutari, sed in eodem statu semper manere, etiam post Domini nostri Christi de cœlis præsentiam, cum ipse dicat: *Omnia transibunt et mutabuntur* (2). Hoc autem non intelligunt mutationis causa elementorum dictum fuisse a Domino, ut his mutatis nova creatura reformetur (3), quod et David docet: *Ipsi peribunt, tu autem ipse es in æternum* (4). Et Dominus: *Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt*. Et: *Ego facio novum cælum et novam terram, dicit Dominus* (5). Restauranda potius ergo, non pereunda annuntiat elementa; et quamvis impossibile Deo non est, ut qui fecit ex nihilo omnia, iterum delere possit omnia, quod ait beatissimus Job: *Si autem destruxerit universa, quis ei dicet, quid fecisti* (6)? Ergo si ita senseris, omnipotentiam Domi-

(1) Rom. 6, 7.

(2) Matth. 24, 35; Mac. 13, 31; Luc. 21, 33.

(3) Apoc. 21, 1.

(4) Ps. 102, 26.

(5) Isai. 45, 17.

(6) Job. 9, 12.

ni Christi cognosces ; sin ea restauranda quis æstimat sequenter intelliget : nam etsi pereunda semina Scriptura demonstrat, id est ipsum mundum ad nihilum devenire posse, tamen quia quod fecit non deperit ; *fecit enim, ut ait Salomon, ex nihilo omnia ut possent esse quæ non erant* (1) : et in Resurrectione hominum non pereunda semina, sed ad gloriam majorem venientia demonstrat, ut ait Apostolus : *Seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale* (2), *seminatur in corruptione, surgit in incorruptione* (3). Et ipse iterum Apostolus : *Expectatio enim creaturæ revelationem filiorum Dei expectat : vanitati enim creatura subdita est non volens, sed propter eum qui subjecit in spe futuræ gloriæ dignitatis. Propter quod et ipsa creatura, inquit, liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei* (4). Ostendens itaque a gloria ad gloriam processura elementa, id est homines cum hac ipsa visibili creatura, cum dicit Dominus : *Sol tunc septemplex lucebit* (5). Transeuntia ergo erunt elementa ad majorem jam gloriam, inque ea permanenda cum hominibus ; quamvis et ad nihilum possit adducere, qui fecit omnia Dominus. Sed in hoc est eminens Christi majestas et potentia, quod ad gloriam eadem majorem elementa transire permittit ; nam et Apostolus elementa hæc liquescere, et ad nihilum venire nuntiat pariter et prophetat.

(1) Sap. 1, 14.

(2) I Cor. 15, 44.

(3) Ibid. 42.

(4) Rom. 19 seqq.

(5) Isai. 30, 26.

LXXXI. EXCALCEATI.

Excalceatorum (1) est hæresis, quæ excalceatos ambulare debere homines asserit, quod sub Mose, inquit, dictum est: *Solve calceamenta tua* (2). Et quod Isaïas ita ambulaverit tribus annis, quæ magis humana, ac vanæ superstitionis sunt, non traditionis sanctorum ac Domini nostri Jesu Christi jussionis et imperii, ejusque potestatis.

LXXXII. NOVATIANI.

Novatiani surrexerunt post persecutionem postremam (3) a Novato (4) quodam, qui sicut ecclesia catholica credebant antea, vetus testamentum et novum accipientes, in persecutione autem, quia lapsi sunt multi fideles, et in pœnitentiam suscepti sunt a catholica Ecclesia, irati, immo potius præsumptione

(1) *Excalceatorum Cymnopodas* vocat auctor Prædestinati et Augustinus cap. 68, Philastrii insistentes vestigiis, nudis pedibus semper ambulantes. Prateolus *Nudipedes*, FABRIC.

(2) Exod. 3, 5.

(3) Postrema persecutio, sive decima sub Diocletiano et Maximiniano Herculio cœpit circa A. C. 285. Sed Novatiani Ecclesiam jam turbarunt post persecutionem octavam Decianam circa A. 251. Vide Tillemontium tom. III, Memor. Eccles. FABRIC.

(4) Duo hæreseos istius antesignani veteribus memorantur, Novatus et Novatianus; hic Romanæ, ille Africanæ Ecclesiæ presbyter. Vide Guil. Beveregii notas ad can. 8 Nicæn. FABRIC.

ducti ac superbia, vanam doctrinam conati sunt seminare, separantes se ab Ecclesia catholica, atque a Christi bonitate ac misericordia dissonantes, atque dicentes: non esse fidei post baptismum locum aliquem pœnitentiæ, ignorantes quod per prophetam clamat: *Vivo ego, dicit Dominus: nolo mortem peccatoris, sed magis ut revertatur et vivat* (1). Si ergo dixerint de his qui baptizandi sunt, dixisse Scripturam, non tamen fidelibus; audiant Salvatorem post baptismum aquæ dicentem de baptismo alio, pœnitentiæ scilicet passionis ita: *Baptisma habeo, inquit, baptizari, et quam festino si finiretur* (2). Ostendens utique nobis post baptismum quem per aquam ante dederat, aliud etiam passionis pœnitentiæ humano generi ab ipsius bonitate, et clementia labentibus concedendum, atque ab eodem Domino tribuendum. Quod Apostoli intelligentes de passione ejus saluberrima, post illam primam gratiam humano generi etiam hoc eum contulisse prædicabant. Ut provisor enim et omnipotens, peccantibus concedit per pœnitentiam, ut qui lapsus est, surgens ac pugnans iterum, inque ea perseverans, speret se posse a Domino desiderandam victoriam adipisci. In Christo enim et ejus clementia, et justitia, bonitas, et propter peccantes et pœnitentes abundat quotidie; ut Paulus testatus de illis est, qui peccati causa non egerant pœnitentiam, ut dixit in sua Epistola: *Quis infirmatur, et ego non infirmor* (3)? Et rursum: *Ne veniam ad vos, et iterum me humiliet Dominus* propter quosdam, qui non egerunt pœnitentiam (4). Et Petrus Apostolus Mago Simoni

(1) Ezech. 33, 11.

(2) Luc. 12, 50.

(3) II Cor, 11, 29.

(4) Id. 12, 21.

dixerat: *Age pœnitentiam, si quo modo dimittatur tibi quod fecisti.* Et Paulus quem abjecerat, eum suscipi post tempus iterum jubet. Amissionem itaque dignitatis possunt perpeti tales, non detrimentum salutis, ut ait Dominus: *Multæ mansiones sunt apud Patrem meum* (1).

LXXXIII. MONTANISTÆ (2).

Montanistæ sunt, quia rebaptizant si quos seduxerint homines, et supra baptismum Ecclesiæ catholicæ aliud suum baptismum insanientes promittunt, qui et Donatiani dicuntur, a quodam Donato (3) in Africa constituto, qui hanc hæresin seminavit, qui et Parmeniani nunc appellantur a Parmenione (4) quodam, qui eorum nuper successit erroribus atque falsitati.

(1) Joan. 14, 2.

(2) *Montenses* appellati sunt Donatistæ, quod Ecclesiam Romæ primum in monte habere cœperunt, ut testatur Hieronymus in Chronico ad A. C. 356. Isidorus VIII Origg. c. 5: *Montenses* dicuntur etiam apud Optatum lib. II, cap. 4, et alios. Augustino de unitate Ecclesiæ c. 3, *Rupitani*, quomodo etiam pro *Guzupitanis* videtur legendum epist. 53 (vet. edit. 165). De Montanistis aliis Montani sectatoribus supra cap. 49. FABRIC.

(3) Duo Donati, unus Casensis, sive a Casis nigris, et alter Carthaginensis Episc. Donatus magnus: ambo schismatis ergodictæ, sed Casensis ille prior, unde Augustinus hæresis 69.

(4) Hic est Parmenianus qui Donato in episcopatu Carthaginensi successit A. C. 368, adversus quem Optati et Augustini scripta etiamnum supersunt. Obiit Parmenianus A. C. 391, quo superstite adhuc scripsisse Philastrium ex hoc loco recte colligas. FABRIC.

LXXXIV. ABSTINENTES.

Sunt in Galliis, et Hispaniis, et Aquitania veluti abstinentes, qui et (1) Gnosticorum, et Manichæorum particulam perniciosissimam æque sequuntur eandemque non dubitant prædicare (2), separantes persuasionibus conjugia hominum, et (3) escarum abstinentiam promittentes, quæ non ex Legis præcepto, sed promotionis cœlestis (4), et dignitatis causa voluntati hominum talis a Christo concessa est gratia. Dicit enim Dominus Petro: *Non omnes capiunt hoc verbum* (5), et iterum idem Dominus ait: *Qui dimiserit uxorem suam sine causa criminis, facit eam mæchari*. Aliud est itaque consensu communi (6) hoc fieri laudis causa majoris consequendæ a Domino, et aliud con-

(1) Augustinus hæresi 70: *Priscillianistæ quos in Hispania Priscillianus instituit, maxime Gnosticorum et Manichæorum dogmata permixta sectantur*.

(2) Leo M. Epistola ad Turibium 15 (edit. vet. 93), cap. 7, de Priscillianistis: *Nuptias damnant et procreationem nascentium perhorrescunt, in quo sicut pene in omnibus, cum Manichæorum profanitate concordant*, Concil. Braccarense I, A. C. 561, can. 11: *Si quis conjugia humana damnat, et procreationem nascentium perhorrescit, sicut Manichæus et Priscillianus dixerunt, anathema sit*.

(3) Idem concilium Braccarense can. 14: *Si quis immundos putat cibos carniū, quos Deus in usus hominum dedit et non propter afflictionem corporis, sed quasi immunditiam putans, ita abstineat ab eis, ut nec olera cocta cum carnibus prægustet, sicut Manichæus et Priscillianus dixerunt, anathema sit*.

(4) Matth 19, 12.

(5) Ibid. 11.

(6) I Cor 7, 5.

tra Legem suadere, contraque amborum facere voluntatem. Et iterum (1): *Qui non manducat, manducantem non spernat, et qui manducat, non manducantem non judicet* (2). Quod ex voluntate est itaque, laudis est amplioris, immo potius mercedis cœlestis est desiderium: quod autem extra Legem est, non a Deo Christo est traditum, sed inani hominum præsumptione, et errore inventum: scriptum est enim: *Do vobis omnia edere sicut fenum*. Hoc autem ideo faciunt, ut escas paulatim spernentes, dicant eas non esse bonas; et ita non a Deo hominibus escæ causa fuisse concessas, sed a diabolo factas ut asserant, ita sentiunt. Inque hoc jam creaturam non a Deo creatam, sed a Diabolo eam factam prædicare nituntur, perque hoc mendacium multorum animas captivarunt.

LXXXV. CIRCUITORES.

In Africa sunt qui Circuitores dicuntur; hi circumeunt terras et quos inveniunt in via, cogunt eos ut interficiantur ab illis: dicentes se desiderare pati martyrium, et sub causa hæc multi latrocinantur interdum. Quidam autem ex his velut biothanati moriuntur, sese dantes ad præcipium, diversumque subeunt calamitatis interitum; qui cum sine causa perire ita properant, honestæ mortis sustinent detrimenta, et iudicio Dei futuro se potius implicant, quam solvunt.

(1) Text. Græc., inverso ordine: *Qui manducat, non manducantem ne spernat: et qui non manducat, manducantem ne judicet*. FABRIC.

(2) Rom. 14, 3.

LXXXVI. HÆRESIS DE CIBO ET SPIRITU SANCTO.

Nec desunt, qui (1) cum hominibus non sumunt escas, præsumptionem ducti inani, putantes se melius quid facere: quia et Prophetæ hoc, inquiunt, faciebant (2) ignorantes diversam œconomiam. Christi Domini esse statutam hominibus. Hi de Patre, et Filio bene sentiunt (3) de Spiritu autem non recte accipiunt, creatum credentes esse et factum sanctum Spiritum, non Deum, sicut Scripturæ nuntiant, et Ecclesia catholica prædicat.

LXXXVII. HÆRESIS ALIA DE PASCHATE.

Alia est hæresis, quæ asserit cum Judæis debere fieri Pascha. Isti in Galatia, et Syria, et Phrygia commorantur, et Hierosolymis, et cum Judæos sequantur simili cum eis errore depereunt. Inque hoc et suum Judæi confirmant mendacium, cum pervident quosdam Christianos indoctos, legis eorum magis se-

(1) Augustinus hæresi 71: *Dicit Philaster esse alios hæreticos, qui cum hominibus non sumunt escas, sed utrum cum aliis, qui ejusdem sectæ non sunt an etiam inter seipsos faciant, non exprimit. Adelophagos Prædestinati auctor, cap 71: dicentes non debere ita cibum sumere Christianum, ut ab alio videatur dum comedit.*

(2) III. Reg. 8, 9.

(3) Hoc ex Philastrio etiam Augustinus repetit; igitur mirum est quod Prædestinati auctor ait Adelophagos suos Trinitatem ejusdem substantiæ confiteri. Interim incertum quos nos-ter denotet, nam de aliis Pneumatomachis jam dixerat supra c. 67. FABRIC.

qui vanitatem, quam regulam catholicæ veritatis, et nihilominus illi (1) cum istos concelebrant, ut consortes Judæorum criminis et sceleris manifestantur, atque ab omnibus dignoscuntur.

LXXXVIII. APOCRYPHI.

Hæresis est etiam quæ Apocrypha, id est secreta dicitur; quæ (2) solum Prophetas, et Apostolos accipit, non Scripturas Canonicas, id est Legem et Prophetas, vetus scilicet et novum Testamentum. Et cum volunt solum illa apocrypha legere, studiose contraria Scripturis Canonicis sentiunt, atque paulatim dogmatizant, contra eas dantes sententias: contra Legem et Prophetas, contraque dispositiones beatissimorum Apostolorum consulta ponentes, e quibus sunt maxime Manichæi, Gnostici, Nicolaitæ, Valentiniani, et alii quam plurimi, qui apocrypha Prophetarum et Apostolorum, id est Actus separatos habentes,

(1) Male Hamburg. editio; ad Corbeien. cod. rectius *cum istis concelebrant*. Basileen. editio consentit cum *Hamburgen.*, at *Lugdun.*, *cum istis celebrabant*; deinde *manifestarentur atque ab omnibus dignoscerentur*, quod in *Hamburgen.* et *Basileen.*, legitur *manifestantur, atque ab omnibus dignoscuntur*. GALEARD.

(2) Hæretici varia jactabant et legebant scripta apocrypha; quæ ut commendarent omnibus, non consulebant canonem librorum sacrorum receptum ab Ecclesia, sed satis esse existimabant si modo Prophetæ alicujus vel Apostoli nomine inscriberent. Verum ab Ecclesia Christi numquam illa recipi, vel Canonicis Scripturis accenseri potuerunt. Apocrypha illa pleraque pridem recensui in duplici libro quorum alter est A. C. 1713 editus Codex Pseudepigraphus veteris Testamenti; alter, Codex novi Testamenti apocryphus excusus A. 1709, et cum auctario A. 1719, in 8.º FABRIC.

Canonicas legere Scripturas contemnunt. Propter quod (1) statutum est ab Apostolis, et eorum successoribus, non aliud legi in Ecclesia debere catholica, nisi Legem, et Prophetas, et Evangelia, et Actus Apostolorum, et Pauli tredecim Epistolas, et septem alias, Petris duas, Joannis tres, Judæ unam, et unam Jacobi, quæ septem Actibus Apostolorum conjunctæ sunt. Scripturæ autem absconditæ, id est apocrypha, etsi legi debent morum causa a perfectis, non ab omnibus legi debent (2) qui non intelligentes multa addiderunt, et tulerunt, quæ voluerunt hæretici. Nam Manichæi apocrypha beati Andreæ apostoli, id est Actus quos fecit veniens de Ponto in Græciam, quos conscripserunt tunc discipuli sequentes Apostolum: unde et habent Manichæi, et alii tales Andreæ beati, et Joannis Actus Evangelistæ, beati et Petri similiter apostoli, in quibus. quia signa fecerunt magna, et prodigia, ut pecudes, et canes, et bestiæ loquerentur, etiam et animas hominum tales, velut canum et pecudum similes imputaverunt esse hæretici perdit.

(1) In canone 85, sive ultimum eorum quos Apostolicos vocamus, de libris sacris in Ecclesia tenendis statutum legitur, in quo similiter, ut apud Philastrium, omittitur. Apocalypsis et Epistola ad Hebræos, quæ utraque scripta tamen noster amplecti se alibi testatur ut c. 60 et 89. Potuit etiam Philastrius in mente habuisse canonem Laodicenum 60 (A. 367), nisi quod ibi Epistolæ Pauli quatuordecim commemorantur. De ordine librorum sacrorum, et quod Actus Apostolorum Epistolis Catholicis adjunguntur, vide quæ notavi in codice apocrypho novi Test. p. 750, et Humfredum Hody de Bibliis Original, iv, 4, p. 644 seqq.

(2) In superioribus editionibus male *qui fuit pro quia*. Porro *tulerunt* dixit pro *sustulerunt*. FABRIC.

LXXXIX. HÆRESIS QUORUMDAM DE EPISTOLA PAULI AD HÆBREOS.

(1) Sunt alii quoque, qui Epistolam Pauli ad Hebræos non asserunt esse ipsius. sed dicunt aut (2) Barnabæ esse Apostoli (3) aut Clementis de urbe Roma episcopi. Alii autem Luca evangelistæ aiunt: Epistolam etiam ad Laodicenses scriptam. Et quia addiderunt in ea quædam non bene sentientes, inde non legitur in Ecclesia; et si legitur a quibusdam, non tamen in Ecclesia legitur populo, nisi tredecim Epistolæ ipsius et ad Hebræos interdum. Et in ea quia rethorice scripsit sermone plausibili, inde non putant esse ejusdem Apostoli. Et quia et factum Christum dicit in ea, inde non legitur. De pœnitentia autem (4) propter Novatianos æque. Cum ergo factum dicit Christum (5), corpore non divinitate dicit factum, cum doceat ibidem quod divinæ sit et paternæ substantiæ Filius, *qui est*

(1) In Occidente præsertim, qui tamen hæreticis ideo ascribi noluerint.

(2) Ita Tertulianus c. 20 de Pudicitia, ad quem locum respiciunt Hieron. c. 5 de Script. Eccles. et Primasius præf. in Epist. ad Romanos. Vide, si placet, quæ notavi lib. iv Bibl. Græcæ c. 5, p. 161. FABRIC.

(3) Ob dictionis similitudinem, saltim Græcam versionem Epistolæ ad Hebræos ex Hebraico factam a Clemente, putarunt olim non pauci, ut constat ex Eusebio III. Hist. c. 38 Gobaro apud Photium Cod. 222, et Theophilacto. FABRIC.

(4) Hebr. 6, 4; 10, 26.

(5) Hebr. 3, 2.

splendor gloriæ, inquit, et imago substantiæ ejus (1). Pœnitudinem etiam non excludit docendo, sed diversum gradum dignitatis ostendit inter hunc qui integrum custodivit, et illum qui peccavit. Dignitatis est igitur detrimentum in eo qui peccavit non damnum salutis. Nam si fortiter quis pugnaverit per martyrium, recipiet pristinam dignitatem; aut si condigne in hoc sæculo vixerit, impetrat quod desiderat adipisci. Nam in ipsa Epistola (2) rebaptizatores excludit, non baptismum pœnitentiæ abnegat. Conferendum quod interdum in multis fructuosum inveniatur pœnitentibus, quod postea fide, vita bono opère, et in hoc sæculo a Domino collaudati sunt, perseverantes jam in rebus bonis et operibus fructuosis, quod Dominus dixerat per prophetam: *Non ero memor malorum ejus, sed bonorum potius, si jam in bonis permanserint operibus* (3).

(1) Hebr. 1, 3.

(2) Nam Hebr. vi, 4. est *semel baptizatos*. Itaque Jonas Aurelianensis lib 1 contra Claudium Taurinensem (in Orthodoxographis p. 1221): *Impossibile est peccata quæ post baptismum admittuntur, baptismatis iteratione purgari. Quia sicut Christus semel mortuus est carne in cruce, sic et non semel morimur in baptismo non carne, sed peccato. Ac per hoc sicut ille rursus crucifigi non potest, ita et nos baptizari nequimus. Peccata porro quæ post baptismum committuntur, pœnitentiæ lacrymis, et eleemosynarum largitionibus diluuntur.*

(3) Ezech. 23, 16.

XC. MELITIANI.

Melitiani sunt a (1) Melitio quodam in Ægypto, qui (2) de parte fuerat Ariana, et abjectus est ab Ecclesia catholica; qui postea quasi verum sequendo susceptus est, et discipuli ejus cum eo pariter. Atque iterum indifferenter post hæc agere cupientes, communicabant et hæreticis, et Ecclesiæ catholicæ. Quorum cum cognovisset indifferentiam, exsortes eos suæ communionis effecit Ecclesia catholica.

(1) Meletius, sive Melitius Ægyptius Lycopoleos in Thebaide Episcopus, a Petro Alex. exautoratus, quod idolis in persecutione sacrificasset, schisma fecit circa A. C. 301, de quo vide Athanasium apologia 2, p. 777; Synodicum Pappi c. 32; Socratem lib I Hist., pag. 14 et 28 seq.: Theodoritum lib. I Hist. Eccles. c. 8, et iv de Hæreticis fab., c. 7; Augustinum et auctorem Prædestinati hær. 48. Alii *Meletiani* a Meletio Antiocheno, de quibus Tillemont. Tom. VII Memor. p. 9. FABRIC.

(2) Arium initio schismati Melitii Ægyptii suffragatum testatur Sozomenus lib. i, c. 15 sed mox relicto Melitio ordinatum a Petro Alexandrino Diaconum, deinde iterum Petri Melitianis infesti acta improbasse. At Meletianos ipsos cacodoxos fuisse negat Theodorus Studita epist. 40. Tom. V opp. Sirmondi pag. 326, et Meletium nihil ab Ecclesiæ catholicæ fide alienum docuisse testatur Epiphanius LXVIII, 1 et 3 quin immo Arii hæresin ab eo deprehensam et ad Alexandrum Alexandrinum delatam narrat LXVIII, 4. Cum Arianis tamen Melitianos postea communicasse idem refert LXVIII, 6 *nun de Areianois sunaphthentes*. Damascen. hæres. 68. FABRIC.

XCI. RHETORII.

Alii sunt in Ægypto et Alexandria (1) a Rhetorio quodam, qui omnes laudabat hæreses, dicens omnes bene sentire, et neminem errare ex eis, sed ambulare bene omnes illos, et male eos non credere sentiebat. Si itaque omnes laudabat, quem vituperabat? Ergo non tenet quod verum est. Et Photinus ergo laudandus est hæreticus, qui Christum Dominum negat esse ante sæcula cum Patre. Et omnis hæresis, quæ blasphemat aut in Filium, aut in Spiritum. Cur itaque blasphemos hæreticos laudat, cum eos Christus Dominus ex hoc jam sæculo damnaverit, dicens: non dimitti hominibus blasphemiam in Spiritum sanctum blasphemantibus et perseverantibus, neque hic, neque in futuro. Propter quod constat et istum esse hæreticum, imo potius nihil scire; qui eos laudandos non vituperandos et abjiciendos judicaverit.

XCII. DE DIVINITATE CHRISTI HÆRESIS.

Alia est hæresis, quæ dicit (2) Divinitatem doluisse, cum

(1) Suspicio sub Rhetorio hoc rhetorem latere Themistium, qui oratione duodecima ad Valentem p. 159, et quinta ad Jovinianum p. 69, docet varietate illa opinionum de rebus divinis adeo non offendi Numen ut etiam delectetur.

(2) *Theoponitas* vocat auctor *Praedestinati* cap. 73; *Theopassianos* Donæus ad Augustin. cap. 73; Nicephoro, xv, aliisque *Theopaschitæ*. FABRIC.

caro pateretur in cruce conjuncta Divinitati : errans in eo, quod non solum Divinitas pati non potest naturaliter, nec tene-ri, neque videri; verum etiam nec anima hominis, quæ a Deo facta est, dicente Domino: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed timete hunc potius, qui po- test animam et corpus perdere in gehenam* (1). Errant itaque modis omnibus, qui dicunt Divinitatem Christi esse natura passibi-lem, et impie sentiunt aut doluisse, aut flevisse, aut ingemu-isse: passio enim Christi est carnalis (2), naturaliter carne non Di- vinitate dolente. Ideoque non cognoscebatur a Judæis qui erat in carne passibili loquendo, qui de Lege et Prophetis Deus ve- rus nuntiabatur, palamque in carne venturus prædicabatur, dicente Propheta: *Deus palam veniet* (3). Et iterum eodem pro- pheta David: *Dominus pars hæreditatis meae, et calicis mei* (4). Qui est enim calix, nisi ejus passio? qui tantæ bonitatis munus el clementiæ humano generi conferens, ab Judæorum iniquissi- mo ignorabatur populo. Passus itaque est carne passibili, non divinitate naturaliter impassibili; qui et agnoscitur, et creditur non absente tamen Divinitate, sed conjuncta cum corpore pa- riter propter mysterium consummationis statutum ac definitum antea. Quod sciens Apostolus non separavit in cruce Divinita-

(1) Matth. x, 28.

(2) Vocabulum carne adjunxi, sensu illud requirente. FA- BRIC.—*Naturaliter carne, non divinitate dolente.* Subdit Fabricius: *Vocabulum CARNE adjunxi, sensu illud requirente.* Recte, nam ip- se Philastrius paulo post: *Passus itaque est carne passibili, non divinitate naturalitir impassibili;* et pag. seq., *cum caro patere- tur humana naturaliter.* GALEARD.

(3) Psal. 50, 3.

(4) Psal. 16, 5.

tem a carne, dicens: *Si enim cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent* (1). Paulus itaque conjunxit utrumque, ut Christi bonitatem et misericordiam nobis manifestaret plenissimam. Petrus autem apostolus quod natura est passibile, et quod impassibile, docuit ex aperto, dicens: *Mortuus quidem est corpore, vivificatus autem Spiritu*. Neque ergo caro a Divinitate, nec Divinitas a carne aberat, cum caro pateretur humana naturaliter, et in hoc ipsa permittente Christi Divinitate, mysterium nostræ causa salutis consummabatur a Domino, ut plena devictio fieret inimici, ut in quo videbatur ut homo pati, qui Deus erat in carne, non sibi sed nobis jam vinceret inimicum; nobisque ante devictis, in sui passione in eum credentibus vincendi potentiam aperiret, eumque sequentibus cœlestem gloriam ministraret. Non ergo Dei naturalis passio et dolor talis in Divinitate ejus gignebatur, sicut quidam æstimant, alioquin homo solum erat, non Deus et homo, ut scriptum est (2); sed mysterium nostræ causa salutis æternæ consummabatur, quod ante fuerat nuntiatum a Lege pariter et Prophetis.

XCIII. HÆRESIS TRIFORMEM DEUM FACIENS.

Est hæresis quæ dicit veluti triformem Deum (3) esse et

(1) I Cor. 2, 8.

(2) Joan. 1, 14 et ad.

(3) Donæo ad Augustinum hæresi 74, *Triformii*, sive *Triformiani*. Auctori Prædestinati c. 74, *Triscilidæ*, an *Triselidæ*, vel *Triscelidæ* diversi a Tritheitis, sed propiores Sabellianis de quibus Philastrius supra c. 54. Adde Chiffletium ad Vigilium, p. 145. FABRIC.

compositum, ut quædam pars Patris, quædam Filii, quædam Spiritus sancti sit: atque ita credi debere asserit, et hoc dicens nescit, nec intelligit divinæ Scripturæ sententiam. Triformem enim quamdam dicens substantiam, multo blasphematur maxime, ignorans quod alter est qui misit, alter qui missus est. Ergo est (1) vera persona Patris, quæ misit Filium, et est vera persona Filii, quæ advenit de Patre, et est vera persona Spiritus, quæ a Filio et Patre missa est. Trium itaque harum Personarum una est veritas, majestas, et substantiæ æqualitas, et divinitas sempiterna (2). Qualis est enim immensa et inenarranda Patris persona, talis est et Filii, talis est sancti Spiritus: ut in distinctione nominum ac trium Personarum non sit aliqua naturæ diversitas. Immensibilis est igitur hæc Trinitas; invisibilis et inenarrabilis, quæ fide solum cognoscitur: non tamen expositione humanæ vocis ac sensu mortali condigne expromitur. Cum enim dicit mittere Patrem Filium, et Filium mittere Spiritum sanctum, Personarum causa dicit, non loci separatione disjunctos ostendit, propter Sabellium scilicet et Photinum hæreticos, qui condigne, de Deo intelligere noluerunt, dicente Domino: *Cui me similem fecistis, dicit Dominus, et cui similis ero* (3). *Sicut enim cælum distat a terra, ita distant sensus vestri, et cogitationes, et consilia vestra a sensibus et cogitationibus meis, dicit Dominus* (4).

(1) Symbolum Athanasii: *Alia est persona Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti. Sed Patris et Filii et Spiritus sancti una est divinitas, æqualis gloria et coæterna majestas.*

(2) In eodem Symbolo: *Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus.*

(3) Isai. 60, 18.

(4) Ibid. 55, 9.

Cum ergo dicit misisse Patrem (1) emissum fuisse Filium Personarum causa dicit, ne quis aut ipsum Patrem, aut ipsum Filium esse æstimet, quod ita sentiens delirat Sabellius: et ne iterum missus Filius de cœlo, æstimetur non esse ubique in Patre, dixit quidem se missum a Patre, ubique tamen esse cum Patre ostendit, dicens: *Pater qui me misit, mecum est* (2). Non ergo separationem loci dixit, cum omnia et ipse Filius compleat, contineatque cum Patre et sancto Spiritu; sed ut Patris veram Personam, et Filii talem qualis Patris, et sancti Spiritus sicut Filii veram credamus Personam, harumque trium Personarum (3) unam qualitatis substantiam, majestatem et potentiam cognoscamus, hæc ita docere dignatus est, et in carne maxime constitutus; in qua et ejus humilitas enituit sæculo, et inenarranda resplenduit bonitas, et condescensio fragilitatis humanæ in tam copiosa clementia ac liberalitate, ut generi manifestaretur humano; hæc ita dignatus est operari, atque loqui pro nostra salute, ut nos scire de Deo, et capere et intelligere aliquo ex parte valeamus.

(1) Sic Hambugen., Basileen. et Lugdun, editio utique male in Corbeien. ms. recte, *et missum fuisse Filium*; dein paulo post *et in carne maxime constitutus*, Corbeien. *in carne maxime*, copula hinc sublata quæ fortasse reponi debet post illud *generi manifestaretur humano*. GALEARD.

(2) Joan. 8, 16.

(3) Contra Eunomium qui tres diversas qualitatis substantias docebat, c. 68. Infra cap. 109: *Trinitatem quidem Personarum, unius tamen majestatis et substantiæ ac divinitatis æqualiter potentiam* (David) nuntiabat. FABRIC.

XCIV. DE COELORUM DIVERSITATE.

De cœlorum diversitate est hæresis quæ ambigat. Scriptura enim in primo die cœlum et terram facta declarat duo hæc elementa: secundo Firmamentum aquæ factum, et nihilominus ipsum Firmamentum cœlum appellatum fuisse testatur. David autem dicit de cœlis ita: *Laudata Dominum cœli cœlorum, et aquæ quæ super cœlos sunt* (1). Sive ergo sex cœlos, secundum David, et septimum hoc firmamentum accipere quis voluerit, non errat; nam Salomon tres cœlos dicit, ita: *Cœlum, et cœlum cœli* (2). Paulus æque Apostolus usque ad tertium cœlum se raptum fatetur (3). Sive ergo septem quis acceperit ut David, sive tres, sive duos, non errat, quia et Dominus ait: *Pater qui in cœlis est* (4). Nam et Pagani unum cœlum, et cœlos profitentur interdum. David ergo quod plenum est docuit. Salomon autem quod ex parte est, et beatus Paulus æque. Liber autem Geneseos duos cœlos nobis nuntiavit.

XCV. HÆRESIS TERRAM BEATITUDINIS IGNORANS
AC REPROBANS.

Alia est hæresis quæ de terra ambigit, dicens (5) hanc esse

(1) Psal. 148, 4.

(2) III Reg. 8, 27.

(3) II Cor. 12, 3.

(4) Matth. 6, 9.

(5) Philastrius velut duas terras invicem distinguendas

solam et aliam non esse: ignorans quod alia est, quæ veluti (1) matrix est omnium rerum, universaque continet; quæ quasi *ule* id est materia, reperitur in Scripturis; quæ est invisibilis, et incomposita; quæ a Deo facta est in primo die. Hæc autem in qua habitamus, super aquam fundata ostenditur, ut dixit David: *Qui fundasti terram super aquam* (2). Nam matrix omnium rerum terra immensa est illa prior quæ in primo die facta est; quæ continet aquam, et hanc terram quæ habitatur a nobis; quæ et humano generi et volatilibus, serpentibus, pecudibus, cæterisque illis fruges et fructus exhibet opulenter; jussa a Christo Domino Salvatore, sicut scriptum est in libro Geneseos, creaturæ servire (3).

XCVI. HÆRESIS AQUAM A DEO FACTAM ESSE NEGANS.

Alia est hæresis quæ ambigit, quod non facta sit a Deo, sed semper esse eam ex semetipsa asserit: ignorans quod (4) si ma-

putat; unam materiæ communis instar datam rebus omnibus, de qua Moses in primis Geneseos verbis, *in principio creavit Deus cælum et terram*; et alteram quæ super aquis deinde emer- sit arida, Genes. 1, 10, infra c. 96: *Alia est terra quæ continet universa, et alia est quæ super aquam fundata est.* FABRIC.

(1) Cum Philastrio ita senserunt alli veteres, ut Augustinus libro de Genesi contra Manichæos, aliisque in locis. Cæsarius quæstione 51, tom. 1, auctarii Ducæani pag. 582. Vide Petavii dogmata Theol. de opificio sex dierum lib. 1, cap. 2. FABRIC.

(2) Psal. 136, 6.

(3) Gen. 1, 11 et 30 seq.

(4) Non video qua ratione Philastrius dicat aquam a terra contineri, cum potius contrarium evincat illud Gen. 1, 9: *Con-*

jus elementum factum est, id est terra, quanto magis et minus, id est aqua, quæ continetur a terra! dicente propheta Jona: *Ego servus sum Dei qui fecit mare et aridam* (1). Et David (2) idem dicit factam aquam a Domino. Et tres pueri itidem. Alia itaque est terra, quæ continet universa, et alia est quæ super aquam fundata est, quippe ista quæ habitatur a nobis, de qua ait Propheta: *qui fundasti terram super aquam* (3). Non illam utique primam. Hanc itaque renovari et purgari necesse est, quam et moveri sæpe cognoscimus terræ motu, de qua ait Dominus: *Ego faciam novum cælum, et novam terram* (4). Et iterum Dominus ait: *Cælum et terram transire*, in Evangelio (5). Hæc terra itaque veluti de radicibus illius prioris cognoscitur habere substantiam, quæ supra aquam subsistere jussa est, quæ copiose humano generi exhibet alimenta.

gregentur aquæ in unum, et appareat arida. Porro si arida aquis occultabatur, manifestum est, terram aquis minorem fuisse, quod quidem miror minime a Fabricio annotatum; immo neque a Scaligero in Elencho Trihæresii, ubi multo minores Philastrii hallucinationes notat.

(1) Jon. 1, 9.

(2) Psal. 104, 3, et 6, Confer Severianum Gabalensem homilia 1. de Creatione mundi pag. 215, tom. auctarii noviss. Combesisiani. FABRIC.

(3) Psal. 131, 6.

(4) Isai. 65, 17.

(5) Luc. 21, 33.

XCVII. HÆRESIS DE IMAGINE DEI IN CORPORE HUMANO.

Hæresis est quoque (1), quæ dicit ante corpus fuisse hominis factum, non animam; et quod imago Dei corpus sit, non anima hominis; et quod secundum prædestinationem dixerit ita arbitratur, cum dicat Scriptura: *Et fecit Deus hominem, ad imaginem suam fecit eum, masculum et feminam fecit eos* (2). Ignorans, Propheta quid dixerit; cum dicit enim *faciamus*, promittit facturum se, cumque dicit: *fecit Deus*, jam opus factum demonstrat, et factam non carnem, sed animam, quæ rationalis est declaravit. Nam quod caro sine anima non possit eloqui,

(1) Auctori prædestinati c. 76 vocantur *Humoncionitæ*, parum apto vocabulo, et quo ab aliis constat esse dictos, qui Christum pro mero homine habuerunt, uti in conflictu Arnobii et Serapionis statim sub initium iidem dicuntur *Homuncionates*. Danæus quidem notat in indice qui præfixus est libro Augustini de Hæresibus hos Philastrii hæreticos *Melitonios* appellari. Sed in indice qualem tom. VI operum Augustini librum de Hæresibus ediderunt Benedictini, nulla Melitoniorum mentio. Habuit Philastrius in hac sententia, qua animam humanam ante corpus fuisse conditam, existimavit, plures ex Patribus sibi consentientes, inter quos Augustinus vii de Genesi, ad litt. 24. His similia tradit Hilarius in ps. cxxix, Gregorius Nyssæ episcopus ii Philosoph. 6, alique, quibus refragatur auctoritas Leonis papæ I apud Sixt. Sen. Bibl. Sanctæ annot. 208 extrema, ubi sententiam Gregorii Nysseni ceu Platonicum figmentum suggillat; ast eam extra Platonicorum errores collocandam esse monuit Cotelierius ad Recognit. Clem. p. 493. GALEARD.

(2) Gen. 1, 27.

non est dubium : ergo caro organum animæ est rationalis. *Masculum et feminam* cum dicit Scriptura, non hic corporum sexum, sed animæ dominantia, et subjacentis declarat indicium. Et quod non corporis sint ante facta jacentia, sicut quidam æstimant imprudentes, non est ambiguum, cum caro Adæ, ac mulieris postea facta sit ; nam septimo die dicit Scriptura de Adam ita : *Et accepit Dominus terram de limo, et plasmavit hominem quem fecit*. Vides ergo quomodo factum hominem, id est animam ante ostendit rationabilem et immortalem esse creatam a Domino, quæ utique imago Dei est appellata : terram autem de limo acceptam adjunctam animæ, id est exteriorem hominem, corpus fragile die sequenti manifestavit plasmatum, ac immisso sopore in Adam, posteaque de costa ejus accepisse Dominum, et fecisse mulierem Scriptura testatur ac prædicat : et ut primum sit (1) anima facta, id est sexto die : die autem septimo, corpus de terra plasmatum Adæ : sic de viri corpore, id est de latere ejus factam feminam demonstraverit, non est ambiguum : et quod anima ante facta sit, caro autem postea plasmata, et sic postea inspiratione infusa Dei, et spiritalis in fine collata sit gratia, ut sic jam capax homo Legis divinæ non impotens a Domino monstraretur. Evidens est ratio veritatis, Quod et beatus dicebat David, factam animam primum, sic corpus plasmatum : *Manus tuæ, inquit, Domine, fecerunt et plasmaverunt*

(1) Iterum iterumque hoc capite Philastrius ingerit opinionem suam incredibilem et contrariam communi sententiæ, nec minus adversam sacri Scriptoris verbis disertis, qui Deum die septimo nihil creasse, sed omnia opera sua absolvisse die sexta, septima autem ab omnibus operibus suis quievisse scribit Genes. II, 2.

me (1). Ac sic postea fuisse infusum Spiritum declaravit dicens:
Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me (2).

XCVIII. HÆRESIS DE ANIMA HOMINIS INSPIRATA.

(3) Alia est hæresis, quæ dicit inspirationem animam esse (4), non inspirationem in animam datam fuisse: ignorans quod si inspiratio anima est (5) quomodo judicare potest, quod a Deo est infusum proprie, cum non attendat, quod inspiratio divini Spiritus est quædam gratia, et (6) profectio dignitatis, ut possit homo capax Legis cœlestis existere. Et quod

(1) Psal. 69, 73.

(2) Psal. 51, 11.

(3) Hanc et proximas usque ad caput 113 Augustinus prætermittendas existimavit. Et Sixtus Senensis libro quinto Bibliothecæ sanctæ annot. 27, non dubitat præsentem esse unam ex illis de quibus idem Augustinus ait Philastrum multas assertiones inter hæreses numerasse, quæ hæreses non sunt. Neque tamen desunt multi veterum qui spiraculum vitæ, quod Deus primo homini insufflavit, Spiritum sanctum cum anima ei infusum interpretantur. Ita Hieronymus, Cyrillus, Basilius, Severianus. Vide Bullum defensione fidei Nicænæ, sect. 2, cap. 9, § 21, p. 211; Potavii dogm. Theol. de Trinitate, p. 824 seq. et de Opificio sex dierum, pag. 314. FABRIC.

(4) Gen. 2, 7.

(5) *Quomodo judicare potest.* Fabricius addit: Al., *indicare* Editis Sichardi, *quomodo judicari*, sed hæc quoque lectio fugit Fabricii diligentiam. Cod. Corb. habet *quomodo dijudicari*; ut etiam pag. seq. 190, ubi male editiones *itaque quæ non*. Corb. *itaque non*.

(6) Per quam homo longe præstat aliis hominibus. Sic infra: *inspiratio itaque quæ non est anima sed gratia dignitatis*. Atque iterum: *ac contemnentes amittunt tantum meritum dignitatis* (Conf. August. lib. XIII de Civit. Dei, c. 24). FABRIC.

habenti animam Adæ patri nostro data est inspiratio, non anima inspirata in eum sit, ostendit Dominus in Evangelio: sicut ante enim in Adam inspiraverat ipse, ita postea Apostolis habentibus animam, post Resurrectionem, divini Spiritus majorem gratiam inspiravit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum*. Et non dixit, animam accipite, sed Spiritum sanctum. Qui ergo inspiravit facto homini habenti animam Adæ, ipse et postea inspiravit beatis Apostolis habentibus animam; ut cognoscatur, quod per ipsum cuncta sint, et sine ipso factum nihil sit (1). Nullius rationis est itaque, ut velit quis æstimare inspirationem esse animam, cum facta cognoscatur anima; quæ sub Legis conditione posita judicio obnoxia reperitur, de qua ait: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed hunc timeate, qui potest corpus et animam perdere in gehennam* (2). Inspiratio itaque quæ non est anima, sed gratia dignitatis, de divino Spiritu a Deo Christo perveniens omnibus; quam habentes et custodientes adjectionem accipiunt gratiarum, ut Apostoli, et Prophetæ, omnes justî: injusti autem negligentes, ac contemnentes amittunt tantum meritum dignitatis, ut Saul ille, de quo dictum est: *Recessit ab eo Spiritus Domini, et immundus Spiritus fatigabat eum* (3). Et quod *in malignam animam non intrabit Spiritus sapientiæ* Scriptura testatur (4).

(1) Joan. 1, 3.

(2) Matth. 10, 28.

(3) I. Reg. 16, 14.

(4) Sap. 1, 4.

XCIX. HÆRESIS (1) DE ANIMA ET INTELLECTU HOMINIS.

Alia est hæresis, quæ dicit hominis Animam non factam a Deo ita appellari Animam, sed (2) ante, inquit, Intellectus vocabatur, et erat in Cœlo; postea autem, quia terrena desideravit, discessisse eam de Cœlo, et ex eo eam Animam nuncupatam arbitrantur: ignorantes quod in principio facta a Deo, et creata post Angelos Anima est appellata a Domino, hocque nomen proprietatis accepit a Deo, ut Anima, non Intellectus vocaretur, dicente Scriptura: *Anima ejus in bonis demorabitur* (3). Et iterum: *Quod non derelinques animam meam in inferno* (4). Et iterum: *Convertere, anima mea, in requiem tuam* (5). Et iterum: *Anima mea conturbata est valde* (6). Et iterum: *Ita desiderat anima mea ad te, Deus* (7). Et iterum: *Benedictus Dominus, qui fe-*

(1) *Peri tou thurathen nou*, ut verbis utar Origenis in contra Celsum, p. 159. FABRIC.

(2) Spiritus intelligentes, sive Intelligentias in Cœlo vitam duxisse primum, deinde prolapsas in peccatum, ut pœnas darent detrusas in corpora, opinio fuit Platoniorum de qua multis Augustinus Steuchus Eugubinus, lib. ix de Perenni Philosophia, Livius Galantes in comparatione Theologiæ christianæ cum Platonica libro xiii, et Joan. Baptista Crispus de Philosophis caute legendis, distributione 1 et 2. FABRIC.

(3) Psal. 25, 13.

(4) Psal. 16. 10.

(5) Psal. 66, 7.

(6) Psal. 6, 3.

(7) Psal. 42, 2.

cit animam meam. Illud itaque philosophorum inani sententia asserunt, quod divina Scriptura non ita prædicat.

C. GNOSTICORUM ET MANICHÆORUM HÆRESIS DE SERPENTIBUS ET AVIBUS.

Est hæresis quæ (1) pecudes, et serpentes, et aves, rationabiles arbitratur esse ut homines; sicut Manichæi (2), et Gnostici perditæ et quidquid poetæ, et philosophi Stoici suspicantur: ignorantes quod homo rationalis intellectum habeat animi de Deo, id est scire posse de Deo et credere; sensu autem habet corporis cum pecudibus quippe et cæteris aliis similibus, quæ sensum quidem corporis habere possunt, intellectum, autem animi de Deo habere nullo modo possunt, aut animam immortalem ac rationabilem ut homo, qui imago est Dei appellatus, dicente Scriptura: *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus* (3). Et *Homo in honore cum esset, non intellexit, comparatus est pecudibus insensatis, et similis factus est illis* (4).

(1) Piscium ommissa mentio, ut cap. 95, de quorum solertia tamen non minus miranda comperiuntur: sicut etiam de apibus, formicis, araneis. Vide Plutarchum libro animalia terrestria an aquatilia sagaciora pag. 732 seq., et Vossium libro iv de Idololatria c. 14. FABRIC.

(2) Notat Glycas pag. 145 Annalium, Manichæos bruta rationis minime expertia esse docuisse; idque confirmasse ex eo, quod serpentem poena Deus affecisset. Etiam animalibus vesci religioni sibi duxisse Manichæos testatur Alexander Lycopolita p. 19. De aliis hæreticis vid. Cotelerium ad Constitut, apostolicas VI, 10, p. 339. FABRIC.

(3) Psal. 32, 9.

(4) Psal. 49, 23.

Sensus itaque pecudum, avium et serpentium nobiscum communis est corpore; intellectus autem solummodo est hominum, id est immortalis animæ potentia de sancto in eam infusa Spiritu; quæ imago Dei est appellata; quæ his omnibus imperat, regit ac possidet universa copiose, ut scriptum est: *Dedi vobis omnia sub potestate* (1).

CI. DE FALSIS PROPHETIS HÆRESIS DEO OMNIA MALA ASCIBENS.

Alia est hæresis, quæ dicit malos reges et pseudoprophetas, non a sua venire et fieri voluntate, sed a Dei eos jussione emitti: ignorans quod non a Deo illos fieri pseudoprophetas, aut malos reges Scripturæ annuntiant, sed contra Dei voluntatem, sua voluntate et inimici suggestionem sic eos advenire declarant, ut (2) Jamnes et Mambres contro Mosen et Aaron sacerdotes Dei sub Pharaone sua venerant voluntate; cum dicat Scriptura: *Regnaverunt non per me, neque per Spiritum meum, dicit Dominus* (3). Et de pseudoprophetis ita: *Hæc dicit Dominus: non illos mittebam, et illi ibant in nomine meo prophetare* (4). Propter quod

(1) Gen. 1, 29.

(2) II Timoth. III, 8. Vide, si placet, quæ de his notavi in Codice pseudepigrapho veteris Test. pah. 813 seq. Cave enim assentiaris viro erudito, qui in observationibus sacris lib. II, p. 32 et 156, Jamnen et Mambrem putat esse nomina ficta hominum ignotorum, ut Ploni Almoni Ruth IV, 1, I Samuel XXI, 3, II Reg. VI, 8. (*Ut Ploni Almoni.*)

(3) Ose. 8, 4.

(4) Jerem. 23, 16, 21.

etiam contra illos sæpe mortis in hoc mundo condignam Dominus decernit sententiam enuntiando. Non sunt itaque a Deo pseudoprophetæ missi, neque reges impii recedentes á Domino; sed etsi excitantur mali contra malos interdum dimittente Domino, hoc gignitur, ut malis mali consumantur. Boni etenim sustinentes persecutionem, et justitiam habentes apud Dominum, repræsentationem magnam futuri expectant præmii. Mali autem ideo a malis, non solum bonis interdum perimuntur, ut illorum iniquitas etiam in hoc sæculo ex parte puniatur.

CII. DE TERRÆ MOTU HÆRESIS.

Terræ motum hæresis quædam non Dei jussione et indignatione fieri, sed natura ipsa elementorum opinatur, cum ignoret quid dicat Scriptura: *Qui conspicis, inquit, terram et eam commoves terræ motu.* Et iterum: *Adhuc ego movebo cælum et terram.* Non attendentes Dei potentiam, elementorum naturæ ascribere audent potentiæ motionem, ut quidam philosophi vani, qui rerum naturæ hoc ascribentes, Dei potentiam non cognoverunt. Quod etiam in hujusmodi rebus indignatio Dei, et potentia operatur, et suam commovet creaturam, conversionis causa et utilitatis: quippe multorum peccantium ac reddentium ad Dominum Salvatorem atque Creatorem.

CIII. HÆRESIS HERMIS TRISMEGISTI DE PECORIBUS ET SIDERIBUS.

Alia est hæresis, quæ secundum paganorum vanitatem siderum diversa nomina profitetur, ut Hermes ille Trismegistus, qui vanus potius, quam magnus judicandus est; et poetæ quidam ei consimiles, qui Cometas, et Pogonias, et Hyadas (1) Hædos, et talia hujusmodi asserunt nomina delirantes, cum Scriptura pauca nomina siderum nobis dixerit, dicente Job propheta, antequam pagani e sanctis Scripturis siderum nomina transtulissent; dicit enim ipse Job : *Qui fecit Pleiades et Arcturum*, inquit, *et Hesperum, et Austrum, et Oriona, et Luciferum* (2). Hæc itaque nomina (3) e sanctis Scripturis accipimus nuntiata; nam omnium siderum nomina non dixit Scriptura, sed potestati Dei reservavit per prophetam declarans, et dicens ita: *Qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina vocans* (4). Hæc itaque pauca nomina legentes e sanctis Scripturis, poetæ pos-

(1) Virgil. 1 Georg. 204:

Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis
Hædorumque dies servandi et lucidus anguis.

(2) Job. 9, 9.

(3) Eucherius: *Quid sibi vult quod libro Job auctorum sæcularium consuetudine legimus Pleiades, Orionas, et Arcturum? Non quod his apud Hebræos nominibus censeantur, sed ut apud nos horum siderum significantia possit esse manifestior, ita hac translator (Græcæ auctor versionis) appellare voluit, ut usus gentilitatis invenerat.*

(4) Psal. 167, 4.

tea, falsique philosophi, ausi sunt usurpantes suis mendaciis et alia plurima copulare, atque impietatis semina sæculo prædicare, ut ex his sperare putarent etiam omnium siderum, aut plurimorum nomina posse comprehendere. Cum omnium siderum nomina non aliter nisi Deus Christus, per quem fecit Pater universa, posuerit et scierit, atque eis singula nomina vocaverit, ut scriptum est.

CIV. DE VARIIS LINGUIS HÆRESIS.

Est hæresis alia, quæ de lingua et linguis ambigit, quum Scriptura dicat et unam linguam et linguas. Si ergo erat una ante, quia pauci erant, sive postea multæ, quia multi creverant jam nati homines in sæculo, non est adeo inutile hoc ita sentire. Post quintam decimam enim generationem ab Adam usque ad Heber bis mille et septingenti anni sunt, sub quo confusio missa est linguarum, propter peccatum quod fecerant ædificantes turrim et civitatem; et ut rebellantes a Deo hoc passi sunt: habentes enim angelicam gratiam, id est multarum linguarum scientiam, non agnoscebant datorem tantæ sapientiæ Dominum; contraque eum conantes progredi, perdiderant gratiam, quam sine ullo labore divinitus habebant concessam. Et quod sine studio ante donatum fuerat a Domino naturaliter omnibus, ut Dei imagini: postea per studium atque doctrinam, oblivione immissa a Domino, vix discere prævalebant non omnes, nec multas, sed vix paucas linguas, ita ut tres quis, aut quatuor valeret ediscere, atque iisdem vix eloqui. Tamen omnem scientiam linguarum, quæ ante duo millia annorum et

septingentos annos, offendentes amiserant homines, sub Apostolis rursum post ascensionem suam Dominus per Spiritum sanctum sine quodam labore credentibus conferebat, sicut scriptum est in Actibus Apostolorum. Angelicæ enim virtutis est linguas scire omnium hominum; per fidem autem Christi, sine labore linguarum omnium credentibus subministratur scientia; sicut legimus docente divino Spiritu, Apostolos, atque gentes itidem credentes tunc temporis in Christum Dominum Salvatorem; sine labore linguarum omnium donatam scientiam prædicasse; ut sub Petro et Paulo, et aliis factum est, cum docerent gentes, venisse Spiritum Dei a Deo, et linguis multis eos potuisse eloqui, ut audientes homines mirarentur de gentibus, quod tantarum linguarum et ipsi per fidem Christi, scientiam haberent sine doctrina concessam.

CV. HÆRESIS DE NOMINE LINGUÆ.

Alia est hæresis, quæ dicit nomen linguæ de Judæis primum processisse, alii de Paganis, cum utrique ita hoc sentientes errore non parvo decepti sint. Homo enim factus rationis particeps fuit; qui ergo loquebatur ratione, quomodo rationis erat alienus? Plus ergo prius est rationis esse participem, et rationabilem dici, quam nomen speciale et locale habere alicujus linguæ, atque ex nomine hominis possidere aliquid; ab Adam enim usque Heber duo millia et septingenti anni transierunt. Erat ergo (1) nomen Linguæ omnium hominum unum, et una

(1) Quocumque idiomate loquerentur homines, vocabatur

lingua. Ex quo autem contra Dominum cogitaverunt, subtracta est illis scientia ista cœlestis, id est linguarum omnium prudentia et sapientia. Et Heber quidem sanctus, qui non discessit a Deo secundum nomen ipsius, Deus voluit genus ejus pullulare amplius, hoc quoque nomine primum in sæculo nuncupari, ut ab Heber, qui non consenserat ædificationi turris rebellantium, Hebræi nomine apellarentur. Prior itaque non solum Paganis, verum etiam et Judæis, id est ante septingentos annos Heber fuisse cognoscitur justissimus, qui in Dominum credens, et a conjuratione sceleratorum hominum separatus, sui nominis primam hanc a Domino nuncupationem meruit impetrare. Unde et poetæ vani ædificationem illam ad sua mendacia transferentes, gigantes docuerunt, Aloidas illos rebellantes ascendere voluisse, in cœlum per impositionem montium, atque inde eos fuisse damnatos. Quorum deliramenta non latuerunt amplius scientiam ac peritiam Christianam.

CVI. HÆRESIS DE ANNIS CHRISTI ET TEMPORE DUBITANS.

Alia est hæresis de anno annuntiato ambigens, quod ait propheta Isaias: *Annuntiare annum Dei acceptabilem, et diem re-*

Lingua humana. In hunc sensum August. xvi de Civ. 11: *Tunc opus erat eam (linguam Hebræam scilicet) distinguere ab aliis linguis nomine proprio. sicut aliæ quoque vocatæ sunt nominibus propriis. Quando autem erat una, nihil aliud quam humana lingua, aut humana locutio vocabatur, qua sola universum genus humanum loquebatur.* GALEARD.

tributionis (1). Putant ergo quidam, quod ex quo venit Dominus, usque ad consummationem sæculi, non plus nec minus fieri annorum numerum nisi (2) trecentorum sexaginta quinque, usque ad Christi Domini iterum de cœlo divinam præsentiam. Quod contrarium invenitur, si ita qui senserint; nam (3) quadringentos jam plus annos transisse cognoscimus, ex quo venit Domini, atque completos. Quomodo itaque hoc erit rationis de anno, sicut sentire voluerunt hoc ita quam plurimi. Dominus enim (4) quæ in uno anno gessit et docuit, hæc sola præcepit

(1) Isai. LXI, 2.

(2) Quia tot diebus constat annus. Augustinus xviii de Civit. Dei c. 53, mentionem facit oraculi, sive responsi dæmonum quo numerus ille 365 annorum fuerit definitus *Excogitaverunt nescio quos versus Græcos tamquam consulenti cuidam divino oraculo effusos: ubi Christum quidem ab hujus tamquam sacrilegii crimine faciunt innocentem: Petrum autem maleficia fecisse subjungunt, ut coleretur Christi nomen per 365 annos, deinde completo memorato numero annorum sine mora sumeret finem. Maleficium illud commentitium postea describit, puerum anicutum occisum et dilaniatum et ritu nefario sepultum.* FABRIC.

(3) Puto legendum, *quadringentos jam plus minus annos.* Nam quadringenti anni nec dum integri effluxerant, cum hæc Philastrius exararet. Et ante Parmeniani mortem scripsisse Philastrium, hoc est ante annum 391, supra ad caput 83, notare me memini. Et cap. 112, *inde a Domino usque nunc anni cccclxxx plus.* Cap. 27, *et in psalmo centesimo plus.* Cic. cap. 14 pro S. Roscio: *annos natus magis quadraginta.* FABRIC.

(4) Fuit hæc non modo Valentinianorum sententia, ab Irenæo lib. ii, c. 36 seqq. oppugnata, sed multorum etiam Catholicorum Doctorum; ut Philastrii, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Origenis, Lactantii, Orosii, nec non Evagrii in altercatione Simonis Judæi cum Theophilo Christiano tom. V Thesauri Anecdotorum Edm. Martene p. 13, aliorumque qui Isaiaæ verbis nisi existimarunt uno anno Christum a baptismo prædicasse, unoque anno gesta esse illa omnia quæcumque Christi ab Evan-

conscribi. Nam quæ ante facta sunt ab eo ac dicta primis triginta annis secundum beatum Joannem, quæ dicit, *Mundum non capere posse, si universa scriberentur*, quæ fecerat. Propheta itaque Isaias de anno illo dixit Salvatoris Domini, in quo docuit usque ad passionem, et resurrectionem, et ascensionem in cælum, sicuti et beatissimi tradiderunt, non de trecentis sexaginta quinque annis, ut quidam arbitrantur, sed de anno illo post baptismum scilicet, in quo prædicans credentibus salutis mysteria reserabat de Lege pariter et Prophetis, quæ olim dicta sunt testando, atque consumando.

CVII.

Alia est hæresis, quæ consummationem sæculi secundum temporum definitionem a Deo Christo Salvatore fuisse statutam asserunt. Hincque certum esse numerum consummationis suspicatur, et non plus non minus opinantur, cum prophetæ undique nuntiaverint circa 500 annum fieri consummationem sæculi, et sic Dominum de cælis iterum advenire. Daniel enim LXX septimanas numerat, audiens a Christo Domino: *Audi, inquit, vir desideriorum, quia septuaginta septimanæ statutæ sunt in populum tuum usque ad Christum ducem, ut fiant omnia quæ dicta sunt*

gelistis describuntur. Vide Scaligerum lib. VI de Emendatione temporum p. 551 seq.; Grotium ad Lucæ VI, 19: Blondelli præf. ad librum de Episcopis et Presbyteris p. 27 seq.; Montacutii Origines Eccles. tom. I, p. 330 seq., 341, 343; Joan. Portteri notas ad Clementem Alex. i Strom. p. 407 (vet. edit, 340). FABRIC.

de civitate Jerusalem et populo adventura (1). Hoc autem sicuti antequam veniret Christus in carnem Danielo dictum est et pene completum est; sic etiam idem numerus usque ad legem quam accepit Moses, et usque ad terræ promissæ introitum non satis longe a quingentesimo annorum distare numerum. Dominus itaque cum signa diceret et diversa, fames, persecutiones, inundationem, terræ motus, pestilentias circa finem adventura (2). Petro et dixit beato per ænigma de annorum numerositate, cum diceret Petrus: *Domine, quæties peccanti fratri concedam?* ait Dominus, *non septies, sed septuagies septies* (3). Ostendens quidem et quotidianum humani generis delictorum infinitum numerum debere homini dimitti ab homine, et Judæ redeunti, sive pagano et aliis carnalibus, et ad Christi fidem de impietate redeuntibus, atque ejus Ecclesiam, cunctis omne debitum ab eis oportere concedi credentibus. Nam et Historiographi Judæi docuerunt, dicentes ad nihilo quadringentos et octoginta plus annos transisse, et sic Dominum advenisse in carnem. Habes etiam in Genesi evidentissime mysterium nuntiatum de Cain septies, de Lamech autem septuagies septies vindictam (4) quod duorum populorum in duabus personis unius impietatem, alterius iniquitatem sine cunctatione Scripturarum prænuntiasse non dubium est. *Lex enim spiritalis est*, secundum Apostolum (5); *et hæc, inquit, duo testamenta sunt* (6). Neque enim historiam

(1) Dan. XI, 23, 25.

(2) Matth. XXIV, 7; Luc. XXI, 25. 27.

(3) Matth. XVIII 21, 22.

(4) Gen. IV, 24.

(5) Rom. 4, 14.

(6) Psal. 4, 14.

amittimus quod LXX annos fecerit populus in Persida, neque spiritalem scientiam spernimus. Ergo et septuaginta septimanæ a Danielo dictæ quadringenti nonaginta anni tunc pene completi sunt, et sic Christus advenit in carnem, et a Christi præsentia usque ad consummationem sæculi pene unde completum annorum reperies numerum. Septuaginta enim septimanas a Daniel quas vidit interpretes docuerunt. Illi primi sapientes septies et septuagies quadringentos nonaginta annos quem jubilæum in lege Judæi, non isti sed veteres, et periti illi annum remissionis Christi, et indulgentiæ, carnalem præsentiam per figuram ante celebrantes summo gaudio exspectabant, sicut in Levitico continetur. Jubileus autem minor quinquaginta annos habet; non minus, plus autem habere non potest: nam major jubileus quingentos annos habet, minor jubileus quinquaginta. Major itaque minus decima quingentos annos habet, ut ex hoc jubileus unus Christi præsentiam consumationemque sæculi declararet. Septuaginta anni captivitate populi in Persida, etsi historialiter accipiuntur, et postquam redierunt in Jerusalem, et usque ad Christi Domini incarnationem quingenti pene inveniuntur completi: tamen hoc etiam spiritualiter intelligendum est, quod post septuagies septies, id est post quadringentos et circa nonaginta annos oportet Judæos sub Antichristo cum fallax inventus fuerit a Judæis ipsis qui primum esse Christum æstimaverint. Non multo post autem cognita ejus perfidia atque fallacia, tunc gerentes poenitudinem qui fuerint reliqui omnes ad Christi fidem Domini pervolabunt, ac poenitentes delicta veniam ab ipso Christo Domino sicut cæteri impetrabunt, ut impleatur quod dictum est: *Amen dico vobis, jam me non videbitis, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domi-*

ni (1). Et ut illud compleatur: *Donec plenitudo gentium intret, et sic omnis Israel salvabitur*, sicut scriptum est (2); *et si fuerit populus Israel sicut arena maris, reliqui salvabuntur* (3). Et quod Isaias beatus aperte de Christo docuerit (4), quod omnibus redeuntibus indulturus est, ipse Dominus dixit ita: *Spiritus Domini super me, propterea unxit me, evangelizare pauperibus misit me, prædicare captivis remissionem, cæcis visum annuntiare annum Domini acceptabilem et diem retributionis* (5), de quod Dominus in templo cum accepisset librum Scripturam quæ hanc pervidisset ait Apostolis et in omnibus hoc in sui præsentia nunc fuisse completum, quod et Daniel beatissimus attendit quod ei dixerat Dominus dicens: *Audi vir desideriorum, et adverte ab exitu verbi Dei*, id est a Christi incarnatione, *atque ejus iterum de cælo divina sententia atque consummatione sæculi, quæ cum angeli adfutura sit* (6).

CVIII. DE GIGANTIBUS TEMPORE NOE.

Alia est hæresis, quæ (7) de gigantibus asserit, quod angeli

(1) Matth. 23, 39.

(2) Rom. 11, 25.

(3) Id. 9, 27.

(4) Isai. 61, 1.

(5) Luc. 4, 18.

(6) Dan. 9, 23.

(7) Ex Græca versione Genes. vi, 2, multi veterum Ecclesiæ doctorum hoc sibi persuaserunt, ut ad fragmentum Pseudo-Henochi notare me memini in Codici pseudepigrapho veteris Testamenti p. 172, seq. Licebit etiam consulere Suicerum in

miscuerint se cum feminis ante diluvium, et inde esse natos gigantes suspicatur: cum Nembroth non a spiritu, id est non ab angelò, sed (1) ab homine Chus qui filius fuit Cham, inde natus sit postea, qui et in Scriptura primus Gigas est appellatus, quod iste cœpit esse venator, et fortis homo ut et Gigas appellaretur in terra: *Inde dicturi sunt*, inquit, *sicut Nembroth Gigas ita fortis est* (2), si qui ei similis in fortitudine postea videretur. Homines itaque fuerunt fortes, et a juventute rapaces, vastatores, jaculantes, cursitantes, prædationi vacantes, inde veluti alieni non solum morum, verum etiam visus hominum: enormes etiam ut contra naturam aliorum hominum tanta scelera perpetrantes nuncuparentur et gigantes. Gigas enim per etymologiam, terræ monstrum dicitur, ex duobus nominibus compositum sive forma, sive vita, sive visu, sive fortitudine, sive mole membrorum. Nam ut scias gigantes non alia natura, sed de hominum fuisse progenie editos, et *exadaktulous* in Regnorum libris habes, quos forma grandi, et mole membrorum diffusos, et ingenti foetitudine, de genere gigantum Regnorum li-

Thesauro p. 37 seq., et Christiani Schotani ad Sulpicium Severum notas, et Cotelierum ad Patres Apost. tom. I, p. 493. FABRIC.

(1) In ms. Corb., *non de alia natura*, quod magis congruit. Negat porro Philastrius gigantes ex angelis et feminis genitos, quamvis hujus sententiæ fuerint, præter Ambrosium de Noe et Arca 4, Lactantius, Eusebius aliique apud Sixt. Sen. tom. V Bibl. Sanctæ Annot. 77, qui tamen Ambrosium excusat, eumque allegorice locutum, ac pro angelis viros fideles, ac justos intellexisse affirmat. Vide, si vacat, notas Servatii Gallæi ad Lactantium II, 14, Potterum ad Clem. Alex. pag. 260, 366, Cotelierum ad Recognit. Clem. pag. 493, et in Clementinis Hom VII, 15.

(2) Gen. 10, 9.

bri annuntiarunt (1) post duo millia et trecentos annos diluvii ; sicut et (2) illum Goliath quem dejecit in pugna solus David beatissimus rex et propheta ; cujus et aliorum talium (3) *carra*, inquit, *instructionem portabat armorum*. Quia ergo bestiali more a pueritia ad rapinam erant dediti hujusmodi homines, et veluti a natura hominum morumque alienos Scriptura nuntiavit. Nam quod illi angeli, qui de cœlo dejecti sunt, non sint humanæ naturæ similes, non est dubium, nisi solum, quia nefanda et contraria, contraque Legem suggerere, sicuti et nunc homi-

(1) Sic apud Livium III, 5 : *Romanos quinque millia ac trecentos* ; et XXXIII, 27 : *Denarios triginta quatuor millia et quingentos quinquaginta*.

(2) De quo interpretes ad I Sam. XVII, et Rever. Paulus Christianus Hillischerus Pastor Ecclesiæ Dresdensis in vita Goliathi, quam eruditis et jucundis ornatam observationibus cum commentario in psalmum apocriphum CLI, et epistola de Oge gigante in lucem edidit Budissæ 1716, in 4.º FABRIC.

(3) *Carrus*, sive *carra* proprie plaustrum Gallici genus, quo impedimenta imponebant, unde *skeuphoros* dicitur interpreti Græco Cæsaris. Vide Joan. Scheferum de Re vehiculari lib. II, c. 28, p. 329. Cæterum unde hoc habuerit Philastrius, nescio, quod de *carra* intellexit, quod alii de armigero I Sam. XVII, 7 : Pondus armorum Goliathi, Augustinus Calmetus notat excessisse libras 272. FABRIC.— *Carra instructionem portabat armorum*. *Carra* et *carræ*, vox feminino genere non admodum frequens, occurrit bis in Præcepto Theodorici regis de *carris* S. Dionysii per omnem Galliam a teloneo exemptis, apud Mabillonium de Re Diplom. pag. 471 : *Nullus quislibet de iudicibus nostris, vel de teloneariis de ipsa carra exigere, nec requirere non præsumatur* ; et paulo post : *De omnia carra ipsius monasterie Domini Dionensi* (sic). Capitulare II, Caroli Magni an. 813, cap. 10, ed. Baluz. p. 519 : *Ut Regis spensa in carra ducatur*. Plura habes apud Cangium in *carræ* ; sed *carrus* et *carrum* masculino et neutro genere usitatus apud scriptores melioris ævi Cæsarem et Hirtium. *Carrum* etiam ab inferioris ævi scriptoribus passim usurpatum docet idem Cangius in Glossario. GALEARD.

nibus faciunt, prævalebant intrantes in homines, id est suadentes, sicut Judæis inimicus humani generis persuasit contra Deum, contraque sanctos prophetas talia scelera perpetrare, sicut scriptum est: *Intravit, inquit, Satanas in Judam*. Ita igitur et ante intrantes immundi spiritus in animas hominum ac feminarum, malæ persuasionis scelera in orbem terrarum diffuderant. Si qui autem putaverit esse justum, angelos ita peccasse transformatos in carne, ut in ea remansisse, aut ita factos carnales crediderit, violenta ratione decernit historiam; sicuti et paganorum, et poetarum mendacia asserunt deos deasque transformatos, nefanda conjugia commisisse. Quod si factum est aliquando, et nunc fieri non erit ambiguum: quod autem non factum est aliquando, nec modo fieri manifestum est. Gigas autem et in bono accipitur virtutis causa: *Exultabit enim ut Gigas ad currendam viam*. Quod in Christi divina præsentia, probatum ostenditur atque consummatum.

CIX. HÆRESIS DEO TRIBUENS PAGANITATEM ET OMNIA FACINORA.

Alia est hæresis, quæ dicit (1) Paganitatem a Deo institutam,

(1) *Paganitas*, ut Paganismus, et Pagania, ponitur pro religione et sacris Ethnicorum, quos paganos dictos notissimum est a pagis, in quibus Deos colebant, cum e fanis urbium et civitatum proscriptus idolorum cultus esset. Hanc Paganitatem non minus quam Christianitatem, vel Judaismum hactenus probari Deo, ut qui in illa sceleris purus vivat, possit salutem æternam consequi, Pelagianis, et aliis quibusdam persuasum. FABRIC.

non ab hominum malignitate, et suggestione inimici, vitiorum causa, et facinorum gignendorum fuisse excogitatam. Quæ ergo a Deo instituta est, quomodo damnatur ab eodem Deo? Nam quod ab origine mundi, Dei Patris omnipotentis, et Filii ejus, et sancti Spiritus scientia nuntiata sit, non est dubium; cum enim in libro creaturæ mundi, id est in Genesi scriptum habeas: *Et dixit Deus, et fecit Deus* (1). Et iterum: *Dixit Deus fiant luminaria* (2). Et sexto die dixit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* (3). Et *fecit Deus*; non angelo utique persuasore in creatione hominis, sed Filii sui Christi Domini nostri, et sancti Spiritus manifestum est. Habes enim in Genesi, id est in primo libro, sanctam adorandamque Trinitatem ante hominibus nuntiata; dicit enim ita: *Et pluit Dominus a Domino sulphur et ignem* (4). Et iterum de Spiritu in primo die: *Et Spiritus Dei superferebatur super aquam* (5). Et Pharaon rex Ægypti dicit; *Quis hæc interpretabitur, inquit, nobis nisi qui Dei habuerit Spiritum* (6)? Et David: *Verbo Domini cæli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (7). Postea vero voluntas hominum prava, recedens a tanta scientia pietatis, idolorum mendaciis ac vanitatibus studiose cum properat inservire, turpissimæque vitæ se dare maluisset (8), judicio

(1) Gen. 1, 3, 7.

(2) Ibid. 14.

(3) Gen. 1, 26.

(4) Id. 19, 24.

(5) Id. 1, 2.

(6) Id. 41, 38.

(7) Psal. 32, 6.

(8) Ita editiones; at Corbeien. cod. aliquanto melius, *judicio damnationis obnoxia*. Sic. cap. 98, *Sub Legis conditione po-*

damnationi obnoxio tenebatur, ita ut ante prophetæ dicerente *Sacrificans Diis eradicabitur* (1). Et iterum: *Dii qui cælum non fecerunt, eradicabuntur* (2). Et ideo Dominus non suam novam præsentiam ostendebat, dicens: *Qui loquebatur in prophetis, ecce adsum* (3). Neque ergo angelos adorari præcepit alicubi Dominus, neque mundi elementa, nec creaturam aliquam, neque idola, quæ hominum voluntas pessima sui sceleris et turpitudinis perpetrandæ causa maluit invenire, ut colentes ea effusam operandi mali possint habere licentiam: nam et ipsum nomen idoli species doli, et formæ prævaricatio, de interpretatione Græca est nuncupatum. Trinitas itaque Christianitatis ab origine Mundi prædicabatur, et veritas pietatis sine intermissione ubique docebatur: nam et David docet: *Dixit Dominus Domino meo* (4). Et: *Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam* (5). Et iterum: *Spiritus Domini implevit orbem terrarum* (6). Et: *Quo fugiam a Spiritu tuo, et a facie tua quo vadam* (7)? Nam Salomon docet (8), quod idololatria ab homine instituta sit; quia *amissum filium suum cum diu fleret quidam pater, fecit imaginem eidem, et videndo delectabatur in ea*, atque ex eo traditam fuisse poste-

sita iudicio obnoxia reperitur; cap. 79, *obnoxia Legi Dei*; et cap. 134, *cum peccans invenitur anima, et iudicio obnoxia*. Vide sis Jacobi Spiegelii Interpret. ad Prudent. Weitzii p. 208. GAL-LEARD.

(1) Exod. 22, 20.

(2) Psal. 95, 5.

(3) Isai. 52, 6.

(4) Psal. 109, 1.

(5) Psal. 192.

(6) Sap. 1, 7.

(7) Psal. 138, 7.

(8) Sap. 14, 15.

ris, diversamque impietatis materiam inde humano in genere pullulasse.

CX. HÆRESIS DE CHRISTIANIS TEMPORE ULTIMO VERBO DEI CREDENTIBUS.

Alia est hæresis, quæ dicit (1) Christianos nuperimos et posteriores Judæis, et Paganis fuisse creatos: ignorans quod Judæis, et Paganis natura priores creati sunt, et fide, vita, et tempore, sacrificio, et conversatione.

Fide quidem, quia ab Adam usque ad Moysen tribus annorum millibus et septingentis, omnes justi (2) Deum, et Deum, Dominum et Dominum colentes, etiam Spiritum sanctum, veram nuntiabant trinitatem, ita ut ipsam Trinitatem integram sine labore (3) possis cognoscere ab illis beatis prioribus et antiquis, no-

(1) Hæc objectio novitatis adversus Christianos frequens olim fuit in ore Ethnicorum, Judæorumque. Vide Elmenhorstii notas ad Arnobium lib. 1, p. 19, et D. Kortholti *tou Makaritou* obtreclatorem Paganum capite 1 et 5, et ad Justin. Mart. p. 31 et 55. Respondebant Christiani, dogma suum non esse minus antiquum quam Verbum illud quod erat ab initio, *Dia ton logon os en arche, en archai somen*, inquit Clemens Alex. in protreptico p. 5. Confer Agobardum libro contra Fredegisum abbatem tom. XIV Biblioth. Patrum edit. Lugd. p. 277 seq. FABRIC.

(2) Id est Deum Patrem, et Deum Filium. Solent in hanc sententiam Veteres laudare locum Genes. 1, 27: *Et fecit Deus hominem secundum imaginem Dei fecit ipsum*. FABRIC.

(3) Ita ex Basil. et Lugd. scripsi pro eo quod perperam erat in Helmst., *possit*. Deinde sustuli *stigma* post *antiquis*, et retinui hoc quod Lugd. male omisit. Ibidem perperam editur *aliis* pro *illis*, et in Basil. *manifestata*, al. *manifestatam*. Sensus hu-

bis etiam hoc postea fuisse manifestatum a Domino. Cum enim dicit Sapia: *Pluit Dominus a Domino super Sodomam et Gommorram sulphur et ignem* (1), quid tibi videtur nuntiare? nonne Deum Patrem per Filium suum, id est Christum Deum, cuncta signa et mirabilia perfecisse declaravit? quod sciens David, Dominum Patrem, et Dominum Christum, id est Verbum ejus, et sanctum Spiritum nuntiabat: trinitatem quidem personarum, unius tamen majestatis, et substantiae ac divinitatis æqualem potentiam nuntiabat. Tamen Filium de Deo Patre esse priore, et Spiritum sanctum, proprie demonstravit, edocens: *Verbo Domini cæli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (2). Et iterum alibi: *Dixit Dominus Domino meo* (3). Et omnes prophetæ de Verbo et Spiritu nuntiaverunt, ubique ita dicentes: *Et factum est verbum Domini ad me* (4); et: *Spiritus Domini fuit ad me* (5). Ergo (6) non est fidei causa temporalis Christianita-

jus loci est, quod facile intelligere liceat, hoc ipso post et per antiquos illos dogma de SS. Trinitate a Deo nobis fuisse manifestatum. FABRIC.

(1) Gen. 19. 24.

(2) Psal. 32, 6.

(3) Psal. 109, 1.

(4) Isai. 38, 4.

(5) Isai. 71, 1; Ezech. 11, 5.

(6) In editionibus sic legitur; at in Corbeien. ms., *temporalis Christianitas*, quod magis placet. *Temporalis* hic et alibi sumitur a Philastrio pro re ante breve tempus exorta, ut recte notavit Fabricius ad hæ. 110, 112, 129, ubi eadem nota *temporalitatis pagana mendacia*; et ad hæ. 111, *quod est temporalitatis*, pro eo quod recens, minimeque antiquum, explicante eodem Fabricio. Vox *temporalitas* deest in Glossario Cangii; *temporalis* autem occurrit ibi, sed non eo sensu quo utitur Philastrius. GALEARD.

tis, sed ante Judæos, et Paganos in Lege quidem studentibus et quærentibus erat manifestata; (1) non autem cupientibus vox Patris omnipotentisque scientia nuntiabatur a sanctis illis Doctoribus et perfectis.

Vita etiam non alia priores illi sancti nisi hac in qua nos vivimus, utebantur. Usque ad Abraham enim non circumcisiōnem habentes, non sacrificiis gaudentes Deo placebant, et justī in omnibus ab eo nuntiabantur. Dixit enim David: *Sacrificium Deo cor contribulatum* (2), et: *Immola Deo sacrificium laudis* (3).

Et quod necessitate indocilitatis cogente, *sacrificia* temporalia, non perpetua nec vera fuerunt indicta Judæis, nec salutaria, dicit propheta ad Judæos: *Ecce ego facio nova* (4); et: *Priusquam veniant, annuntiata sunt vobis* (5). Ante ergo Judæis Isaias testabatur propheta: *Quis enim exquisivit hæc de manibus vestris* (6)? Et iterum: *Circumcidimini corda vestra, et non corpora vestra* (7). Quale autem est, quod sacrificium Melchisedech sub

(1) Subdit Fabricius: *Ita scribendum mihi visum est pro nunc quod nullum fundebat sensum. Emendatio minime necessaria, si pro Nuntiabatur legas nuntiatur; quam veram esse lectionem cuilibet locum integrum inspicienti facile persuasum erit, cum præsertim vox nunc respondeat ad illud quod prius dixerat ante Judæos et Paganos. Cod. Corbeiensis Fabricii lectionem tuetur; at Sichardi editio habet, nunc autem cupientibus. GALEARD.*

(2) Psal. 59, 19.

(3) Psal. 49, 14.

(4) Isai. 43, 19.

(5) Id. 48, 5, 6.

(6) Id. 1, 12.

(7) Jerem. 4, 4.

Abraham in primis obtulerit, ante quadringentos annos quam Judæi nominarentur, aut (1) Juda nasceretur, et antequam acciperent librum Geneseos, prævidens mysterium Christianitatis? ut omnia quæ in Christianitate sunt, sive fides, sive vita, sive sacramentum, non temporalia, sed ab origine mundi statuta et nuntiata, et potius celebrata cognoscas. In Christo autem et per Christum, per quem cuncta facta sunt, oportuerat nos ab eo videre et cognoscere, et quod erat majus in Lege mysterium de eo ante nuntiatum, ab ipso plenius excipere completum, consummatumque.

Nam quod et castitas (2) similis fuerit in prophetis quam plurimis non est dubium, ut in Elia, Elisæo, Daniele, Jeremia,

(1) Sic emendavi, cum in prioribus editionibus reperissem *Judas nasceretur*, quæ lectio ferri non potest; quis enim diceret ab Abrahamo ad natum usque Judam effluxisse annos 340 quos a primo Abrahami in Cananitidem adventu usque ad exitum Israelitarum ex Ægypto numerat Apostolus. Galat. iii. 17. FABRIC.—*Juda nasceretur*. Et hic quoque minime videtur necessaria doctissimi Fabricii emendatio, cum priores editiones recte habeant *Judas nasceretur*, quibus suffragatur Corbeien. cod. Sensus enim Philastrii est, non quod ab Abrahamo ad Judam effluerint 340 anni, sed quod *Melchisedech sacrificium obtulerit antequam Judæi nominarentur, aut Juda nasceretur, et ante quadringentos annos quam acciperent librum Geneseos*; ubi numerum perfectum ponit pro incompleto, utiturque *metathese* quadam, seu transpositione verborum, quam Fabricius agnovit in illo quoque *prævidens mysterium Christianitatis*, quod recte notat referri ad Melchisedech. Fortasse verba illa *quadringentos annos* irrepserunt in locum non suum; legendumque proinde *antequam Judæi nominarentur, et ante quadringentos annos quam acciperent librum Geneseos*. GALEARD.

(2) S. Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis: *Virgo Elias, Elisæus virgo, virgines multi filii prophetarum. Jeremiæ dicitur xvi, 2: Et tu ne accipias uxorem.*

Esdra, tribus pueris, et aliis multis beatissimis; ut in Christi præsentia, et quod supra Legem erat, ante nuntiatum ab eis cognosceretur, et quod per legem conjunctum erat, ipsius firmaretur divina sententia, voluntatique hominum et studio concessa hæc gratia nosceretur. Ideo et ipse Dominus priores illos sanctos ante Legem nobis, et nos illis prioribus secundum fidem justitiæ copulabat: Judæos autem, et Paganos respiciens, qui medio tempore inter mandatum erant et gratiam positi, qui inimica voluntate ac perniciose pessumdati reperiuntur in vitiis carnalibus, doctrinæ cœlesti inimici et adversarii, æterno pœnarum judicio reservati.

CXI. DE CORPORE ET ANIMA HOMINIS HÆRESIS NOCENTISSIMA.

Est hæresis, quæ dicit nasci (1) Paganos naturaliter, non

(1) Propagationi naturali animorum, non quotidiana creatione. Assentitur nempe Philastrius sententiæ parum credibili, sed Hilario, Hieronymo, multisque aliis Ecclesiæ doctoribus probatæ (vide Elmenhorstium ad Gennadium de Dogmat. Eccles. p. 131); statuique animas a Deo quotidie per Christum creari, quod Augustino etiam placuit initio; sed deinde dubius ille hæsit, cum a Pelagio objiceretur animam, si ex traduce non sit, pœnam originalis peccati non mereri, cujus objectionis solutionem neque orando, neque legendo, neque cogitando et ratiocinando invenire se potuisse ait epistola 28 (novæ edit. 166), ad Hieron. Confer Henrici de Noris Vindicias Augustinianas paginis 101, 110, et Jacobi Thomasii *lou makaritou* diss. de Origine animæ sect. 3, § 34 seq. FABRIC.

Christianos, id est (1) rerum natura corpus et animam hominis non a Deo per Christum creari quotidie, sed per vanitatem paganam ita progredi arbitratur: cum ab Adam usque ad Abraham, et postea usque ad Judam, qui post Abraham quartus est in generatione, non Pagani fuerint, neque Judæi appellati; sed Gentes a provinciarum nomine et diversitate nuncupati. Pagani autem post Judæos, sive a pago, id est loco, sive a provincia una dicti sunt, sive a Pagano Rege, quod verum esse, ut ait Hesiodus Græcus poeta, manifestum est. Si ergo a pago, loci est indicium, sicuti et nunc dicitur de pago illo: si autem de idolis, quod ea colentes sculptilia ita nominabantur Pagani, id est Gentiles; quia, non a Deo idola, sed ab hominum pravissima inventa sunt voluntate, sicut et Scriptura nostra (2). Et Paganorum quam plurimi nuntiarunt, homines hæc invenisse ad seductionem damnationemque animarum, quod illa aspiciens populus delectabatur epulis, in quorum vanitate suis animis interitum afferebant (3). Certa autem est probatio et major, quod a Pagano rege ut ait Hesiodus Græcus poeta, Pagani sint appellati (4), quod postea ex rege Pagano Deucalionis filio et Pyrrhæ,

(1) Tertulliani, qui et ipse animam propagari ex traduce affirmat, libro de anima cap. 9, 19, 22, 27, 36, celebre dictum est c. 18 Apologetici: *Fiunt, non nascuntur Christiani*, quod erudita diss. historico-Theologica pridem illustravit D. Mathias Zimmermannus Lips. 1662, in-4°.

(2) Sap. 14, 15 seq.

(3) Exod. 32, 6.

(4) *Quod postea*. Sic Hamburg. editio vitio librariorum: in ms. Corb. autem, ut et in Basileensi et Lugdun. editione emendate *qui postea*; deinde mox illud *hoc est mendacium nominis*, quod exhibent editiones, rectius in Corb., *hoc mendacium nomi-*

quasi plausibile atque amabile nomen ejus habentes, imo potius colentes memoriam ejus usque in hodiernum diem, hoc est mendacium nominis usque nunc detinent percolentes. Helles itaque, id est Græcus homo, a lingua et a nomine regis dicitur, qui fuit Deucalionis filius, qui ita appellatus est, sicut ab Italo Itali, et Romani a Romulo, et Latini a Latino nomen acceperunt, non ab idolorum impietate. Idola etenim, id est (1) formas sculptilium hominum, postea pessima voluntas invenit. Linguam autem græcam provinciæ unius proprietas declaravit, quam rex Paganos ex suo nomine confirmavit, ut Romanos Romulus nuncupavit, et ut ait Hesiodus, a Græco rege fuisse Græcos appellatos, qui Græcus nomine filius fuit Deucalionis.

nis. Eodem modo cap. 112, ubi in Hamburg. vitiose legitur *sub Heber sancto quæ non consenserat ædificationi turris*, reponendum, *sub Heber sancto qui non consenserat*, ut est in Corb. ms. et in editionibus Basileensi, et Lugdunensi. Mirum videri possit, magno Bocharto non venisse in mentem hujus loci, in quo Philastrius diserte affirmat Heberum non consensisse ædificationi turris, ubi idem et ipse docet i Phaleg. 10 Confer August xvi de Civ. 11, ibique Ludovicum Vives, ac præterea, si placet Stephanum Morinum Exercit. de Linguis par. i, cap. 8, p. 44 seqq., quamvis contra sentiat Huetius Demonstr. Evang. propos. 4, p. 68. Hoc idem Philastrius dixerat supra cap. 105. GALEARD.

(1) Putaverim legendum *formas sculptilium*, deinde interposito commate, *hominum postea pessima voluntas invenit*; sic enim clarior sensus, et syntaxis expeditior, quamvis Fabricio aliter videatur. Sic etiam supra hoc eodem cap 111, *sculptilia* absolute pro idolis habet Philastrius; et mox ibi *idola ab hominum pravissima inventa sunt voluntate*. GALEARD.

CXII. DE ANNORUM MUNDI INCERTITUDINE HÆRESIS.

Alia est hæresis, quæ dicit incertum numerum esse annorum a mundi origine, et ignorare homines curricula temporum: cum (1) ab Adam usque ad diluvium decem sint generationes et annorum MMCCXLII anni. Et a diluvio usque ad confusionem linguarum sub Eber sancto, qui non consenserat ædificationi turris, quinta sit generatio, pene DC anni; quando et nomina provinciarum divisa sunt, veluti LXXII linguarum. Exinde usque ad Abraham patriarcham quinta est generatio, anni DXL. Et ab Abraham usque ad Mosen septem generationes, anni ccccxix, ut ait beatus Apostolus. Et a Mose usque Samuel judicem DCXXIX, anni. Et a Samuel et David usque ad captivitatem Judæorum in Persida, anni pene. Et a captivitate usque ad Domini nostri præsentiam, anni pene. Et (2) inde a Domino usque nunc, an-

(1) Si numeros singulos a Philastrio notatos colligas, prohibent a rerum origine ad natum Christum anni 5341. Satis autem constat ex aliis etiam ipsius locis, eum sequi LXX Interpretum calculum, non codices Hebraicos, nam ita 3700 annos ad Moysen usque computat cap. 110 et cap. 156, et ab Adamo ad Eberum usque annos 2700 cap. 104. Aliorum veterum computum ad hunc Philastrii quam proxime accedentium notavi in Bibliographia antiquaria cap. 7, p. 191. FABRIC.

(2) In prioribus editionibus fuit, ccccxix *plus*. Sed Philastrius ante A. C. 391 scripsisse se significavit c. 83, atque interfuit concilio Aquileiensi A. C. 387, Syagrio et Eucherio coss. (Librariorum *sphalma*, quod minime Fabricio imputandum; quomodo enim Vir summus ignoraverit concilium Aquileiense

ni CCCLXXX plus. Ergo si hæc fides erat in illis prioribus sanctis nostris patribus quæ in nobis est, ab illis autem ante est tradita et prædicata, id est Patris, et Filii, sancti Spiritus : hæc quippe divina scientia, quomodo temporalis est, ut quidam æstimant, et non ab origine mundi hæc ante scientia Christiana cunctis hominibus nuntiata, quæ in mandato et Lege manifestata et prædicata ostenditur? Si autem in medio temporis sub Mose, per umbram minus dictum sit aliquid, non capientis populi cæleste mysterium incapax et debilis hominum, et non valentium incusabitur infirmitas. Denique ipse Christus Dominus, quod ante nuntiaverat per sanctos prophetas, hoc et postea firmando præceperat dicens: *Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* (1); ut non solum fidem pristinam ab origine mundi hanc esse declararet, verum etiam vitam in qua nos degimus hodie, in circumcisione cordis, non carnis jac-

anno 381 consignandum, ut ex ejus Actis constat apud Baronium eodem anno, cum aliunde etiam consularis epocha rectam anni 381 notam prodat? Oblitus certe esse non poterat Fabricius, se *Gesta Concilii Aquileiense contra Palladium et Secundianum hæreticos* (Arianos) A. C. 381, ex Labbeo, et Chiffletio; inter testimonia ad Philastrium initio libri retulisse. Eundem errorem errat Latinus Latinus, ubi et ipse de Philastrio ait: *Interfuit concilio Aquileiensi habito Syagrio, et Eucherio viris consul. id est Anno Dom. 387. Male.* In ms. Corbeiensi apposite plus minus, quamvis ibi quoque occurrat mendum priorum editionum, in quibus erat, cccxxx plus, quod annotavit, et ex Latino emendavit Fabricius; in Lugdunensi porro corruptissime, mccccxxx plus. Supra etiam cap. 106, ubi in editionibus habebatur *quadringentos jam plus minus annos.* Sed et plus, minime addito minus usurpavit Philastrius cap. 130, et in *centesimo plus*, hoc est in psalmo CXLIV, annotante ibidem Fabricio edit. GALEARD.

(1) Matth. 28, 9,

tantia comprobaret (1). Errant ergo nimium qui generationem hominis, aut Paganæ impietati, aut Judaicæ audent ascribere vanitati; cum Judæum nisi dies octava susceperit, Judæum non licet appellari, nec Paganum æque nisi deos vanos hominem fecisse putaverit. Ergo natura rerum Deo ascribenda est, non alicui horum vanitati: doctrina autem quæ fecundat post naturam, si vera fuerit, fidei Dei copulanda est, ac saluberrimæ servituti jungenda; non recedens ab ea quippe, sed suum potius per fidem agnoscens Dominum, recordansque Creatorem naturaliter. Itaque non naturæ animi infirmitas hominum, sed prava voluntas est potius accusanda, dicente Domino: *Et nunc si voveritis et audieritis me, bona terræ manducabitis: si autem nolueritis, nec audieritis me gladius vos comedet. Os enim Domini locutum est* (2). Et hoc: *Venite ad me, omnes qui onerati estis, et ego vos sublevabo* (3).

CXIII. HÆRESIS DE SEPTEM PLANETIS.

(4) Habenda est et hæresis, quæ dicit nomina dierum, Solis, Lunæ, Martis, Mercurii, Jovis, Veneris, Saturni, a Deo hæc ita

(1) Galat. 6, 13.

(2) Isai. 1, 19, 20.

(3) Matth. 11, 28.

(4) Non facile fuerit quisquam qui nomina illa diebus imposita a Deo crediderit; sed nominibus illis uti, perinde est indifferens et alienum ab hæresi, ut nominibus siderum de quibus cap. 103. Certe diem Solis non dubitavit dicere Justinus Martyr Apologia 2, p. 99. Idem tamen pro Veneris die maluit dicere, Irenæus v, 23 *pridie ante Sabbatum*.

posita ab origine Mundi, non hominum vana præsumptione nuncupata; cum a prima origine usque ad Græcos reges, et Hermen fallacissimus illum, qui hæc nomina vanissima, et frivola mentiendo ausus est nuncupare, si quærere volueris, invenies multum fluxisse temporis, et sic Paganos, id est Græcos, hæc nomina posuisse, (1) cum etiam secundum septem Stellas dixerint hominum generationem consistere, ut ille ipse delirans hoc definit. Dierum enim numerus primus, secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, a Deo est appellatus (2), non in hac vanitate nuncupationis turpissimæ initio enuntiatus, aut traditus.

CXIV.

Est hæresis quæ cum legit in Genesi verbum dicente Domino de Adam: *Ecce Adam factus est quasi unius ex nobis sciens bonum et malum. Et nunc ne quando extendat manum suam et tangat et gustet de ligno vitæ et vivat in æternum* (3). Expulit, inquit, eum Dominus de paradisso invidiæ causa: et primum hoc sentiunt, quod alter Deus fecerit animam, alter carnem, ut Ma-

(1) In superioribus editionibus male: *cum hæc nomina etiam secundum septem Stellas*. Hominum generatio ab septem Planetis suspenditur etiam in scriptis quæ sub Hermetis Trismegisti nomine ambulanti etiamnum habemus, ut in Poemandro c. 9, et in Minerva Mundi p. 29, ut omittam quæ ex Panareto Trismegisti Paulus Alexandrinus K, 3, et quæ in Trutina Hermetis Astrologica, libris duobus de revolutionibus nativitatum, et in aphorismis, atque jatromathematicis. FABRIC.

(2) Gen. 1.

(3) Id. 3, 22.

nichæi, Gnostici, Nicolaitæ, et alii perditī arbitrantur dicentes, quod alter quidem bonus Deus est, alter autem malus, in-
 quiunt: in hoc sæculo, et malum Deum hunc æstimant dixisse
 ut pellerentur de paradisso; non attendentes quod unus Deus
 atque idem Pater per filium fecerit Adam patrem nostrum, de-
 deritque ei mandatum, ut custodito eo permaneret immortalis,
 prævaricatoque mandato pelleretur de paradiso, ut scriptum
 est, et quia suasionē inimici hoc perpressus est; cum non at-
 tendunt ad Christi misericordiam, in præcipitium mortis des-
 cendunt perpetuæ. Hic itaque non invidens Deus repulit pa-
 trem nostrum de paradiso, ut non ibi moraretur, aut non gus-
 taret de ligno vitæ; sed magis eidem consulens in parvo
 peccanti non pepercit, ne parcendo ad majora etiam crimen
 alia inveniret eum prodeunte ætate ampliore, posteaque crimi-
 nali iudicio reum factum amplius condemnaret. Nam inter ho-
 minem et diabolum erat Christus auditor pariter et iudex ius-
 tissimus et bonus in omnibus; itidem et homini quidem in
 modico peccanti non pepercit, dans nihilominus et huic condig-
 nam sententiam juxta peccatum quod fecerat; et diabolo æque
 locum pœnitentiæ relinquens. Non autem intelligenti diabolo
 ut mali tanti suggestionis pœnitudinem gereret, majus ei post
 servabat iudicium. Et homo quidem cum pellitur e paradiso
 pronior ad pœnitentiam reperitur; diabolus autem cum durior
 ad pœnitentiam pervidetur, majorem futuri iudicii a Christo
 Domino servitutem exspectat, sicut dictum est: *Noluit intelli-
 gere ut bene ageret* (1). Et iterum: *Malitiam autem non odivit* (2).

(1) Psal. 35, 4.

(2) Ibid. 5.

Quia ergo in parvo peccans recepit Adam persuasus a diabolo ut manducaret, egitque statim pœnitudinem, meruit delicti veniam impetrare, atque in paradisum in Christi præsentiâ, filiorum etiam procreatione remeare. Diabolus autem non gerens pœnitudinem et ejus satellites majori judicio reservantur, ut dixit Dominus: *Ite a me in ignem æternum quem paravit Pater meus diabolo et angelis ejus* (1).

CXV. DE MUNDIS INFINITIS HÆRESIS.

Alia est hæresis, quæ dicit mundos esse infinitos et innumerabiles (2), secundum philosophorum quorundam inanem sententiam: cum Scriptura mundum unum dixerit, et de uno docuerit. Hæc etiam de apocryphis prophetarum, id est secretis, ut ipsi Pagani dixerunt, sumentes; ut et (3) Democritus ille, qui multos mundos esse asseruit, deque sua sapientia cum hoc prædicat, multorum animas, sensusque dubios diversis erroribus concitavit.

(1) Matth. 25, 41.

(2) Itaque *philosophorum* legendum apud Augustinum indice c. 77 de hæres pro *Opheorum*, vel ut nonnulli *Orpheorum*: licet Orphicum etiam dogma fuit lunam, et alia sidera habitari, de quo dixi lib. 1 Bibl. Græcæ cap. 20, § 8 seq. Apud auctorem Prædestinati c. 77 hæc dicitur *hæresis Ametritarum*. Et ab Origene innumerabiles mundos introductos scribit Hieronymus in Rufin. Vid. Christiani Gottlieb Joecheri Programma inaugurale de hæresi *Opheorum* sive *Orpheorum*. Lips. 1750, in-4.º FABRIC.

(3) Mundorum infinitates Democriti memorat etiam Ammianus xv, 1, et Augustinus iii, 10, contra Academicos, ut omitam alia testimonia notata Andreæ Schotto lib. ii, cap. 7. Nodorum Ciceronian., et Menagio ad Laertii ix, 44.

CXVI. HÆRESIS DE ADÆ ET EVÆ CÆCITATE.

Sunt quidam hæretici, qui patrem nostrum, Adam et Evam matrem nostram æstimant cæcos ante fuisse, quam gustarent de arbore; posteaque aperuisse suos oculos, ac tunc quod nudi essent pervidisse: cum ante Scriptura dixerit (1), quod (2) vidit etiam oculis suis arborem, et fructum ejus; et quia bona aspectu, et suavis visu: et extendens manum, gustaverit. Hæreticorum est itaque dementiæ, et Judæorum potius cæcitis, hoc ita sentire, cum modum non intelligant nuditatis; hancque amissionem immortalitatis in prævaricatione mandati nos docuit, non corporis nuditatem. Quod nos Apostolus docuit dicens: *Et, si induti Christum, non nudi inveniamur* (3). Et iterum: *Induite Christum Jesum* (4). Et quod Dominus in Evangelio increpat, dicens illi qui non indumentum nuptiale habuit, qui erat vocatus ad nuptias (5).

(1) Gen. 3, 7.

(2) Sic legunt editt. Hamburg., Basil. et Lugdun.; profecto male: nam quis vidit? at Corb. cob. recte *vidit Eva oculis*, quod traditur expresse Gen III, 6. Hoc eodem cap. extremo post illud, *qui erat vocatus ad nuptias*, exciderunt verba Matth. XXII, 12: *Amice quomodo huc intrasti?* quæ tamen habentur in ms. Corb. et Lugdun. edit. GALEARD.

(3) II. Cor. 5, 3.

(4) Rom. 13, 14.

(5) Matth. 22, 11.

CXVII.

Est hæresis, quæ cum audit in Genesi quod Dominus pellicias tunicas post prævaricationem nostros parentes vestiri, æstimant corpora tunc temporis fecisse, eosque sic induisse, cum septimo die Scriptura dixerit, accepisse Dominum terram de limo et plasmasse eorumdem corpora, atque ita mulieris carnem de costa Adæ postea perfecisse. Non ergo hic corpora eorum pellicias tunicas nuntiabat, sed de potentia divina dedisse eis sapientiam declarabat, ut facerent sibi corporum indumenta, ut scriptum est : *Quis dedit mulieribus sapientiam ad texendas tunicas?* Si autem quis voluerit accipere quod Dominus fecerit eis tunicas, et omnipotens fecit ex nihilo quod scriptum est : *Qui vocat ex nihilo ea quæ non sunt tanquam quæ sunt* (1). Si ergo sua sapientia fecerit tunicas, ut ait Propheta rationis est; sive Deus sua virtute hoc illis præstiterit, non irritum. Nam in Templo mulieres et virgines operabantur purpuram et byssum et linum et alia utensilia ad honorem templi atque quod perimentum pariter etiam ornamenta templi diversa et varia.

CXVIII. HÆRESIS CULPAM FILIORUM IN PARENTES
TRANSFUNDENS.

Est hæresis, quæ in Exodo cum audit quod Mosi occurrerit

(1) Rom. 4, 17.

angelus in diversorio ubi applicaverat, eumque vellet interficere, non ejus filium qui nondum fuerat circumcisis; non parvum hinc sibi assumit scandalum. Si enim et ita quis vult sentire, quod minas eis tendebat angelus, quia transactis diebus statutis, id est octo, in quo oportuerat circumcidi masculum, non fecissent, Deique præceptum ita contempsissent: ideoque in parva ætate constitutorum culpa filiorum non est illorum, quantum parentum eorum, ut scriptum est. Unde cum intelligeret, quod culpa esset parentum non infantis, *statim*, inquit (1), *accepto calculo circumcidit puerum mater ejus, cujus visu sanguinis illico recessit ab eodem angelus* (2), mortisque pœnam quam ei minabatur inferre, omni modo removerat. Non enim Moses in illa hora dignoscitur circumcisis, sicut quidam opinantur, sed filius ipsius est circumcisis; quia quod ante sub Patriarchis et Lege jubebatur, tardo opere, non veloci implebatur a populo, aut parentibus quorundam, ut scriptum est (3).

(1) Sic LXX, *psephon*, calculum, quos in hac voce sequitur Philastrius, cætera aliter exprimens. Hebraica versio Pagnini, *petram*; Vulg., *acutissimam petram*. *Cultellum petrinum* circumcisioni adhibitum memorat Augustinus II de Peccat. orig. contra Pelagium 39, non quod necessarium fuerit petrino cultello uti, sed festinanti matri talis culter primum occurrit, cum hæc circa Arabiam Petræam agerentum, ubi major petrarum quam ferri copia est, et usus, ut recte notatum a Lap. in Exod. IV, 25. De lapideis cultris, tam sacris quam profanis usibus adhibitis, plura apud Stephanum Morinum Exercit. de Linguis part. II, c. 9, p. 288 seqq. Videsis Munsterum quoque ac Drusium in Criticis sacris Jos. V, 2. GALEARD.

(2) Exod. 4, 25, 26.

(3) Jos. 5, 5, 7.

CXIX. HÆRESIS DE LIBRO DEUTERONOMII.

Sunt quidam, qui turbantur (1) hæretici de Deuteronomio, in quo Moses cum exiret de corpore, huncque librum conscriberet de quatuor libris repetendo, in quo veluti prioris Legis firmamenta decernit, Christique carnalem præsentiam plus contestatur, non parvo ducuntur errore aliter sentientes. Nam quæ in Lege, id est in Exodo, scripta sunt, eadem et in ipso libro continentur; solum autem hoc videtur plus ab eo dictum, quia addicit: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus nostris, sicut me, audietis eum* (2); *erit autem si quis eum*

(1) Obscurum est quid hac hæresi sibi velit Philastrius, nisi forte illud quod erraverint qui existimarunt in Deuteronomio non repeti eadem quæ superioribus quatuor libris scripta fuerunt, sed tradi quæ post illa Moysi accidissent. FABRIC.—*Hæretici de Deuteronomio*. Videtur Fabricio obscurum quid sibi hac hæresi voluerit Philastrius, cum satis aperte innuat, ab hæreticis hisce anonymis rejectum fuisse Deuteronomium, eo quod Moses in eo *Christi carnalem præsentiam plus contestatur*; dicit enim mox quod eadem quæ in Exodo scripta sunt, in ipso Deuteronomii libro continentur, *solum autem hoc videtur plus ab eo dictum quia addidit: Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus nostris*; deinde concludit conveniens fuisse, ut quod *Legis et Gratiae erat, manifestaretur de Christo Domino, ipsoque in libro* (Deuteronomii scilicet) *conscriptum omnibus velut testimonio traderetur*. Hoc porro referendum fortasse ad Samaritanos, quos dixerat supra, cap. 7, quatuor tantum Moysi libros recipere; nam et ipsi Christum Dominum uti Dei Filium non expectabant, quod Philastrius ibidem testatur: *Christum Dominum Dei Filium in Lege et Prophetis nuntiatum ante, non credentes*. GALEARD.

(2) Deut. 18, 15, 18.

non audierit, radicitus eradicabitur (1). Quidam enim putant de Deuteronomio dictum ab eo, quod et in ipso (2) acceperit in monte iterum tabulas conscriptas lapideas, cum in Exodo bis (3); cognoscitur accepisse, atque in montem ascendisse. Rationis est itaque, ut quod Legis et gratiæ erat, manifestaretur de Christo Domino (4); ut quod in Lege per umbram celebratur, in Christo carnali præsentia diffusa cœlesti gratia ex credentibus nuntiaretur, ipsumque in libro conscriptum omnibus velut testimonio traderetur.

CXX. DE NUPTIARUM LEGITIMARUM CONTEMP- TORIBUS.

(5) Quidam sunt hæretici, qui cum audiunt David dixisse in quinquagesimo psalmo, quod *in iniquitate conceptus sum, et in peccato peperit me mater mea*; æstimant ita dixisse prophetam, quod jus nuptiarum legitimum iniquitatem esse dixerit atque

(1) Ibid. 19.

(2) Deut. 5, 5.

(3) Exod. 24, 12.

(4) *Ut quod in Lege per umbram celebratur.* Locus hic salebrosus et impeditus vitio librariorum hoc modo videtur restituendus; nam primum pro *celebratur*, ut habet Corb. cod., itemque Basil. et Lugdun. editio; deinde pro *in Christo* et *ipsumque*, quod præferunt tres editiones, ex ms., *in Christo* et *ipsoque*; ita ut sit: *In Christi carnali præsentia diffusa cœlesti gratia credentibus nuntiaretur, ipsoque in libro conscriptum omnibus velut testimonio traderetur.* GALEARD.

(5) Valentiniani, aliique quos perstringit Clemens Alex. III Strom. p. 469, et Chrysostomus in Psalmum LI, 5.

peccatum. Cum ante dicatur in Geneseos libro : *Nascimini, et multiplicamini, et implete terram* (1). Et : *Honorandæ nuptiæ* (2). Nam si ita quis senserit, ergo et justī tot tantique in iniquitate concepti sunt, cum et in ventre sacrificati sint, ut Patriarchæ (3), Prophetæ (4), Judices (5), Jeremias (6), et Joannes Baptista beatissimus (7), ut scriptum est. Sed ignorant quod alio modo dixerit propheta David, non de naturali generatione, sed de transgressionē Adæ patris nostri, et Evæ, qui post transgressionem mandati pulsī de paradiso genuerant filios; atque inde quasi matrem omnium post iniquitatem transgressionis mandati, eam sic concepisse, atque eam ita peperisse docuerit. Quomodo enim de se dicebat David in iniquitate conceptum, et in peccato genitum, quum legitimo jure natus sit, electusque a Deo (8) ad tantam regni gloriam peteretur, ut de eo scriptum est? Non ergo hic in iniquitate, aut in peccato genitum edocebat; sed parentes nostros Adam, et Evam voluit ostendere, quod ante admissio peccato, est transgressionē mandati, postea sic genuerit filios, atque de eis nos omnes itidem parturierit. Ideoque post prævaricationem, *in dolore parturies filios* (9), inquit; quia ergo de parentibus habemus illis prioribus prævaricationis iniquitatem communem carnis, atque generalem ex hæreditate

(1) Gen. 50, 28.

(2) Hebr. 13, 4.

(3) Gen. 25, 23.

(4) Jerem. 1, 5.

(5) Judic. 13, 5, 7; 14, 7.

(6) Jerem. 1, 5.

(7) Luc. 1, 15.

(8) I Reg. 16, 12; I Par. 29, 4.

(9) Gen 3, 16.

prima descendentem in omnes, ut dixit Apostolus: *Sicut per unum hominem mors introivit in omnes homines* (1). Hoc enim jus conjugii a Deo promulgatum laudatur quotidie, ac (2) benedicitur consuecte, nam et quod erat primus ostendit tristitia, et quod Christi gratia cœleste credentibus erat allatura magnum gaudium nuntiavit dicens: *Si quis non regeneratus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum* (3). Ideoque in psalmo eo præscius futuri gaudii, testastus est dicens: *Asperges me hysopo et mundabor, lavabis me et super nivem dealbabor* (4); ut per eum nos etiam credentes in salutari baptismo cum eo pariter gratulemur.

CXXI. DE DIVISIONE ORBIS HÆRESIS.

Sunt quidam Hæretici, qui de divisione orbis terræ, et partitione habitationis, recte non sentiunt: disputantes quod Græci cœperint, aut Ægyptii, aut Persæ, describere orbem terræ

(1) Rom. 5, 12.

(2) Apud Judæos, et Christianos semper obtinuit mos per *ierologian*, sive benedictionem sacerdotalem, nuptias solemniter inaugurandi, de qua videsis Joan. Seldenum in uxore Hebræa lib. II, c. 28 et 29, Jac. Gretserum de benedictionibus lib. II, c. 43, et auctorem dissertationis Gallice editæ, *Diss. historique sur l'usage de la bénédiction nuptiale* (*Journal des Savants* A. 1703, p. 23-72), ut præteream Scriptores alios de hoc argumento quos laudavi in Bibliographia antiquaria c. 20, § 3. Formulas veteres benedicendi conjugibus congestit Edmundus Martene ad calcem partis secundæ libri I de Antiquis Ecclesiæ ritibus. FABRIC.

(3) Joan. 3, 5.

(4) Psal. 50, 8.

universum (1), non beatus Noe suis filiis tribus post diluvium diviserit, dederit, ac definierit, et partierit ordine. Unde postea historiographi accipientes velut quasdam semitas, diversis sunt falsitatibus ementiti. Tribus itaque filiis Noe, Sem, Cham, et Japhet omnem divisit orbem terrarum, et tradidit. Sem quidem orientalia Indiæ (2), Persarum usque ad partem aliquam Meridiani; Occidentis, Septentrionis usque ad montem Libani, finesque ibi suum primogenitum habiturum fixa sententia confirmavit. Cham etiam secundo filio omnes Syrias, et diöceses Ægypti, Africae, Æthiopum ingentem latitudinem prope fines tendentem Oceani, atque Hispaniarum censendo distribuit, possidendamque eam atque habitandam spiritu divino pronuntiavit; in medio autem usque Cappadociam, id est Tauri montem, fines habere concessit. Tertia autem Japhet nomine, Cappadociam ingredientibus, atque a Cilicia exeuntibus loca frigida, quæ Armeniæ (3), Bosphori, Ponti, Thraciæ Pannoniarum,

(1) S. Georgium Syncellum p. 45 audimus, Noe divino oraculo monitus, inter filios suos orbem terrarum divisit anno ætatis 934. mundi 2576, At enim Jac. Perizonius p. 288 Origg. Babylonic. totum hoc confictum esse putat ex male intellectis verbis Genes. xi, 4, *pro tou dias parenai*. Et magnus Bochartus lib. 1 Phaleg. cap. ult.: *Non satis capio, inquit, quomodo potuerit. Non inter filios orbem dividere, cujus multo maxima pars nondum erat cognita. Dices Noam fuisse prophetam, et orbis singulas partes Dei revelatione sibi notas designasse filiis. Sed Scriptura tacente nostrum non est hæc divinare. Tamen huic sententiæ Philastrius hæsit ita mordicus, ut pro hæreticis habeat hac de re dubitantes.* FABRIC.

(2) Sulpicius Severus lib. 1, c. 6: *Sed filiis Noe ita divisus orbis fuit, ut Sem intra Orientem, Japhet Occidentem, Cham mediis contineretur.*

(3) Irepsit mendum in Hamburg. editionem, in qua pro

Illyrici, Italiae, et occidentis universas partes, jussu divino ei statuendo attribuit. Et de primo quidem (1) xxv generationes numerat descendisse. De secundo xxxv (2) id est de Cham. De Japhet autem, cui minor generatio numerabatur tunc temporis, id est (3) quintadecima tantummodo, ei amplior optanda á beato Noe promittebatur in posterum adfutura dicente Scriptura: *Dilatet Dominus Japhet, habitet tabernacula Sem* (4). Cum minori filio minor numerus generationum reperiiebatur concessus tunc temporis major crescendo eidem numerus postea amplificabatur adventurus quam duobus ejus fratribus, ut et media, et extre-

Bosphori occurrit *Bosphorici*, uti etiam in Lugdunensi; at in Corb. ms. et in editione Basileen. recte *Bosphori*. Sic. pag. seq. Hamburgensis, et Lugdun. habet. *Sem, quum minori*, non satis bene, et consentit Basileen. quoque; verum Corb. cod. melius *Sem, cui cum minori*. GALEARD.

(1) Genes. x, 22 seqq., ex Semi posteris memorantur xxvii: 1.º Elam, 2.º Assur, 3.º Arphaxad, 4.º Lud, 5.º Aram, 6.º Cainan, 7.º Uz, 8.º Ul, 9.º Gater, 10.º Mosoch, 11.º Sala, 12.º Eber, 13.º Phaleg, 14.º Jectam, 15.º Elmodad, 16.º Saleth, 17.º Sarmoth, 18.º Iarach, 19.º Odorra 20.º Æbal, 21.º Decla, 22.º Eval, 23.º Abimael, 24.º Saba, 25.º Uphir, 26.º Eveila, 27.º Jubab.

(2) Genes x, 6 seq., ex Chami posteris numerantur xxx. 1.º Chus, 2.º Mesrain, 3.º Phud, 4.º Chanaan, 5.º Saba Chusi F., 6.º Evila, 7.º Sabatha, 8.º Rhegma, 9.º Sabathachea, 10.º Saba Rhegmæ F., 11.º Dadan, 12.º Nebrod, 13.º Ludiim, 14.º Nephthalim, 15.º Enemetiim, 16.º Labiim, 17.º Patroso-niim, 18.º Chasmoniim, 19.º Philistiim, 20.º Caphthoriim, 21.º Sidon, 22.º Chettæus, 23.º Jebusæus, 24.º Amorrhæus, 25.º Gergesæus, 26.º Evæus, 27.º Arrachæus, 27.º Assennæus, 28.º Aradius, 29.º Samaræus, 30.º Amathi.

(3) Genes. x, 2, Japheti posteri 15: 1.º Gamer, 2.º Magog, 3.º Madi, 4.º Jovan, 5.º Elisa Japheti F., 6.º Thobel, 7.º Mosoch, 8.º Thiras, 9.º Aschanaz, 10.º Riphath, 11.º Thogorma, 12.º Elisa Jovanis F., 13.º Tharsis, 14.º Cetti, 15.º Rhodii.

(4) Gen. 9, 27.

ma loca, id est Chananæorum, Ægyptiorum, Afrorum, Persarumque teneret imperia. De quo postea Romani sunt editi, victores orbis terrarum, atque rectores universarum gentium: unde cognoscimus Romanos, Latinos, Italos de Japhet genus deducere atque hos orbem terrarum sua sub ditione tenere quotidie, atque ante sæpius tenuisse. S. quid autem falsitate Græcorum putatur esse antiquum, temporale modis omnibus ipsorum auctoribus testantibus comprobatur (1). Solone testante Atheniensibus, quod (2) ab Ægypto audierit sacerdote dicente ei: *Solon, Solon, Græci vos semper estis novelli, atque pueri. Græcus autem nunquam erit senex, aut antiquus, neque doctrinam aliquam, aut scientiam habetis antiquam*; sed ab aliis raptam atque invasam habetis, eamque diversis mendaciis immutatam exponitis, atque ita homines edocetis. Plato enim in Timæo ita dicit. Nam post confusionem linguarum tunc nomina diversa cœperunt emanare, atque inde sumentes græci historiographi duo aut tres diversa velut monimenta conscribentes, temporalitatem cum suam volunt obumbrare atque abscondere á suis testibus mendacissimi judicati sunt atque comprobati. Cum enim quinquaginta de ipsis consentiunt de antiquitate nostra, id est Græci, Ægyptii, Chaldæi, Syri, duo autem aut tres dissentiunt: justius est multis consonantibus in unum, quam duobus aut tribus dissonantibus historiographis acquiescere, quia multi illi verius quam duo edixerunt.

(1) Apud Platonem, Timæo p. 474.

(2) Proclus in Timæum pag. 31 (ex Manethone ut suspicor) referens nomina sacerdotum Ægyptiorum, cum quibus Solon in variis Ægypti provinciis versatus fuit, conjicit hunc qui verba ista ad eum dixit, fuisse sacerdotem Saiticum, nomine *Pateneit*.

CXXII. DE DILUVIO HÆRESIS.

Est et hæresis, quæ dicit sub Deucalione et Pyrrha diluvium fuisse antiquius, quam quod sub Noe factum est. Quod pagani transferentes mutatis nominibus impio modo, et arcam velut in Græcia fuisse post diluvium asserunt; et quod est temporalitatis in paganitate vanissima, ab eis velut antiquum cum multo mendacio prædicatur. Et quod factum est in Thesalia loco brevi, velut factum ubique, id est in mundo a paganis furacibus edocetur. Quod fuit quidem post annos in Thessalia (1), in loco interdum modico, illud autem diluvium in omni sæculo factum est (2), sicut et eorum Scriptura testatur Gentilium.

CXXIII. HÆRESIS DE SIGNIS ZODIACI ET ORTU HOMINUM.

Alia est hæresis, quæ dicit (3) secundum duodecim Zodiaci

(1) Ponit *interdum* pro *interea*, ut Seneca Epist. 95: *qui humani generis tutelam gerunt, interdum curiosi singulorum*. Si mss. codices suffragarentur, pro *interdum* legerem *inter Oetam et Pindum*. FABRIC.

(2) Gentiles pœtæ ubi diluvium Deucalionæum describunt, illud toto orbe terrarum aiunt prævaluisse:

Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto. FABRIC.

(3) Longævus, vel brevis ævi, felices, vel infelices prout horoscopus thematis natalitii in gradum hunc, vel illum Zodiaci inciderit. Præcipue Philastrii ævo stellarum viribus humana astringi opinabantur Priscillianistæ, ut constat e Leonis Magni epistola 15 (93), ad Turibium. FABRIC.

signa nasci homines, sicut Mathematici illi vanissimi, totiusque erroris et sceleris assertores : hæcque audientes interdum indocti quam plurimi lege Dei dimissa, mathematicorum inservire non dubitant vanitatibus: unde completur Apostolica sententia: *Coluerunt et servierunt creaturæ potius quam Creatori* (1). Et iterum: *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam secundum elementa mundi, et non secundum Christum; quoniam in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (2). Ergo ignorant quod Zodia ista duodecim, quæ ab illis dicuntur, diversa sunt climata, diversæque regiones in orbe terrarum a Deo dispositæ ut inhabitentur, locorumque ac temporum diversa temperamenta statuta sint, ut calidum, frigidum, siccum, et humidum, ut (3) quatuor angulis sæculi, e quibus cum veluti pleni qualitate fontes exuberant flatu, respirantes in invicem virtute nimia insita proprie, mixtioneque existente salubri: rursum cum diffunditur eorum ubique mixtio, amœna temperies salutis inde cunctis habitantibus subministretur, atque ita divina potentia mortalibus vita dulcis, et prospera concessa á Domino, et impertita non ignoratur.

CXXIV. DE ANIMABUS SCCELERATORUM HÆRESIS.

Nec deest hæresis, quæ dicit animas (4) fenerariorum, scele-

(1) Rom. 1, 25.

(2) Coloss 2, 8.

(3) Mundi cardinibus, e quibus ventorum potens quaternio. FABRIC.

(4) Qui iniquo fenore premunt inopes. Fenerarios et subdolos jungit Firmicus III, 8. Mathes. Cato de Re rustica præ-

ratorum, et homicidarum, et aliorum talium (1) transire in dæmones, ac pecudes, et bestias, et serpentes: ignorantes quod anima hominis cum exierit de sæculo, sive bona sive mala, id est pia, atque impia, ab angelo ducitur in locum statutum, ut in futurum percipiat juxta quod gessit in hoc sæculo constituta. Si quis autem hoc ita putaverit fieri (2), paganitatis, et vanitatis philosophorum magis quam christianitatis videtur habere consortium; cum dicat Apostolus: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque ea quæ gessit in hoc corpore* (3). Et iterum: *In inferno autem quis confitebitur tibi* (4)? Animæ itaque natura non vertitur in naturam alteram; sed cum voluntate contemnit ac negligit Dei præceptum, studiisque legitimis ac salutaribus inhærere (5) dissimulat, futuro judicio pœnarum se dedicans, non alia nisi morum causa pecudibus cognoscitur comparanda, non natura, sed moribus, ut

mio: *Majores nostri sic habuerunt, et ita in legibus posuerunt, furem dupli condemnari, feneratorem quadrupli.* FABRIC.

(1) In indice Augustini 78, hæc hæresis *Tertulliorum* dicitur. Apud Isidorum. Honorium, Rabanum, et Gratianum eadem tribuitur *Tertullianistis*. In Tertulliani tamen certe scriptis, quæ exstant, illa neutiquam defenditur.

(2) Maxime eorum qui ex Pythagoræ schola, vel Platonis, dogma de metempsychosi, sive animorum in alia non humana solum, sed aliorum etiam animalium corpora transmigratione defensitarunt. Ab Ægyptiis haustam illam doctrinam notat Zacharias Mytilenæus episcopus libro contra Mundi æternitatem scripto, p. 184. FABRIC.

(3) II. Cor. 5, 10.

(4) Psal. 6, 6.

(5) Id est, renuit, negat, recusat. Sic apud Augustinum Serm. 121 de diversis c. 22: *Si ergo digne perierunt, qui Noe ædificante arcam, dissimulaverunt: quid digni sunt, qui Christo ædificante Ecclesiam, a salute dissimulent?*

scriptum est. Non ergo naturæ pecudum, sed moribus in hoc sæculo similes efficitur hujusmodi homines Pagani, Judæi, et alii quamplurimi. Nam et Salvator Judæis cum diceret: *Vos de diabolo estis patre vestro* (1), non natura, sed sceleritatis moribus et beluinis sensibus similes, arguendo et judicando manifestabat. Et Joannes Judæis dixit: *Progenies viperarum* (2).

CXXV. HÆRESIS DE CHRISTI DESCENSU AD INFEROS.

(3) Alii sunt hæretici, qui dicunt Dominum in infernum descendisse, et omnibus post mortem etiam ibidem renuntiassse, ut confitentes ibidem salvarentur; cum hoc sit contrarium dicenti prophetæ David: *In inferno autem quis confitebitur tibi* (4). Et Apostolo: *Quotquot sine lege peccaverunt, sine lege peribunt* (5). Sed et dicit: *Remissius erit quibusdam quam civitati illi quæ non crediderit*, Apostolorum quippe doctrinæ, et Evangelii (6). In comparatione multarum pœnarum dicit sustinere eos minora tormenta quam illos, non tamen salvari eos hac ratione affirmat. Nam poetas falsos, et vanos philosophos qui æstimant posse salvari, rebelles Deo: erant illis pejus, et a veritate dissentiunt, cum semina impietatis paganæ, non alii nisi illi poe-

(1) Joan. 8, 44,

(2) Matth. 3, 7.

(3) Citatur præsens Philastrii locus a Gregorio Magno lib. VI, epist. 15. Danæus ad Augustin. cap. 79 hanc hæresin vocat *Liberatorum*; auctor Prædestinati c. 79, *Adecerditarum*.

(4) Psal. 6, 6.

(5) Rom. 2. 12.

(6) Matth. 12, 22.

tæ vani, et philosophi, deorum dearumque appellationes hominum sensibus seminaverint, cum Propheta clamat de futuro judicio, ut hic ei dimitteretur in pœnitudine, dicens: *Remitte mihi ut refrigerem, priusquam vadam et jam non ero amplius* (1). Si ergo justi peccantes, et in hac adhuc vita vix acceperunt pœnitentiam pœnitentes, ut ait Salomon, et *si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebit* (2)? Nam si Deum esse credidissent, Deorum, et Dearum turpia nomina non seminassent, et in descensione Christi in infernum (3) veniam impetrassent. Cum ergo impii et hostes Dei sint ubique, quomodo post mortem ibi confitentes salvabuntur? Cum Apostolus doceat (4), quod omnem hominem mori oportet, postque hoc jam judicari, ut scriptum est (5), ante tribunal Christi et recipere secundum quæ gessit in hoc sæculo (6). Salvator autem confirmat dicens de illis quod nec Patri crediderint (7), unde etiam eos judicandos declaravit (8): qui autem credidit in Patrem, antequam Christus veniret in carnem, transiit de judicio impiorum (9). In comparatione autem peccatorum atque impiorum (10), diversitas est

(1) Psal. 38, 14.

(2) Prov. 11, 31.

(3) Gregorius Magnus lib. vi. Epist. 15, ad Georgium presb. et Theodorum diaconum Cpol.

(4) Hebr. 9, 27.

(5) Rom. 14, 10.

(6) II. Cor. 5, 10.

(7) Joan. 8, 19, 55.

(8) Id. 12, 48.

(9) Id. 3, 18.

(10) Uti gradus diversos gloriæ dari in cœlestibus præmiis, docuit noster ex Joan. xiv, 2, supra c. 82, Tertullianus in Scorpice c. 6.

pœnarum atque plagarum; non plena amborum est absolutio, sed dijudicationis justitia, et secundum peccatum condigna re-pensio, illis etiam qui sub Noe ab aqua absorpti fuerant, ut Scriptura docuit (1).

CXXVI. HÆRESIS DE ANIMA HOMINIS.

Est et alia hæresis, quæ de censu animæ ambigens, ex elementis eam consistere opinatur (2), ut multi philosophi vanissimi, nunc de igne, nunc de aqua, nunc de spiritu, nunc de materia, nunc de fonte, nunc de atomis, nunc quasi aera esse animam hominis suspicantur; quum anima facta sit a Domino, ex nihilo scilicet, ut scriptum est: *Qui fecit ex nihilo omnia, ut essent quæ non erant* (3). Anima itaque a Deo facta, imago Dei appellata est, post angelorum creationem scilicet: minor enim est homo quam natura angelorum, ut scriptum est: *Minuisti eum paulo minus ab angelis* (4). Si autem Legis mandata servaverit, tunc erit sicut Angeli. Si ergo Angeli servi Dei sunt sub Lege positi, quanto magis et hominis anima sub Lege quæ est prædicata, si servarit quod ei præceptum est, tunc debet dicere

(1) I. Petr. 3, 20.

(2) Vide Plutarchum de placitis Philos. iv, 2 seq., Galeni Histor. philosoph. c. 16, Stobæi Eclog. phys. p. 93 seq., Joannem Philoponum prolegom., et Aristotelem i de Anima, Nemesium c. 2, Macrobius lib. i in Somn. c. 14, Justinum Martyrem Cohortatione ad Græcos p. 8, Theodoretum v Therapeut. p. 72, et quæ viri docti ad Hermiæ irrisiōem Gentilium c. 2, et Tertullianum de Anima c. 5. FABRIC.

(3) Psalm. 1, 14.

(4) Psal. 8, 5.

quod ait Dominus apostolis: *Quod et si feceritis omnia, dicite quod servi sumus inutiles* (1).

CXXVII. DE CHRISTI NATIVITATE HÆRESIS.

(2) Alia est hæresis, quæ dicit de Salvatore, quod primum fuerit apud Patrem, et sic natus sit; et cum simpliciter ita confitetur, diversa hominibus scandala subministrat: esse enim ante, et postea nasci, contrarium est modis omnibus. Et quamvis generatio ipsius duplex sit, una divinitatis indefinita ac sempiterna, altera incorporationis per Virginem temporalis: at non est dubium tamen, quod secundum divinitatem debemus cognoscere (3), quod neque defuit aliquando esse cum Patre neque qui erat cum Patre semper, ex semetipso erat, et non de Patre genitus noscebatur, ut quidam suspincantur aberrantes. Utrumque ergo si bona interpretatione profertur, rectum et fidei firmamentum ostenditur, ut et genitum eum cognoscamus de Patre proprie hunc unicum Filium, non tamen in tempore: sed ante omnia sæcula omnemque creaturam esse genitum de Patre proprie cognoscamus atque credamus, ut condecet; cumque Patre eum in perpetuum manere, atque semper

(1) Luc. 17, 10.

(2) Apud auctorem Prædestinati et Augustinum c. 80, nullo nomem hæreseos hujus occurrit: quod Danæus ad Augustinum non adeo commode fecit *Nativitariorum*, vel *Initiariorum*.

(3) Ita ut numquam Pater non habuerit Filium, sed idem semper et Deus, et Pater fuerit, ut utar verbis Arnobii in conflictu cum Serapione p. 323. FABRIC.

manssise non ignoremus. Nulla est ergo separatio, aut contrarietas inter esse semper et fuisse, et genitum esse : nam semper esse propter sempiternitatem dicitur ; ne temporalis Filius aestimetur ; genitum autem dicit, quia non ex semetipso, sed Patre natum cognoscit Ecclesia prædicans. Non ergo disjungendum est unum ab altero, sed conjungenda est sempiternitas Filii, et generatio cum sempiternitate copulanda ; deque Patre ita est credenda ac detinenda confessio, ut unus nobis Pater genitor, et unus nobis Filius unicus Patris, proprie quippe genitus de Patre cognoscatur. Ergo semper esse, et genitum esse, pia fide est æquum : ut sempiterna ejus generatio non temporalis sit, et Filii unigeniti de Patre, et cum Patre vera proprietates ac sempiternitas non ignoretur. Si quis autem primum confitetur esse eum ingenum, et sic postea fuisse genitum de Patre, ignorat quid confitetur. Cum enim unam putat evadere hæresin, incurrit in alteram pejorem, ingenum Filium confitendo, immo potius et Patrem, et Filium denegando, duoque ingenua prædicando, et unius Patris ingenui, et unius Filii, unigeniti de Patre, proprie denegando veritatem.

CXXVIII. HÆRESIS DE INDURATIONE DEI.

Sunt quidam hæretici, qui de Pharaone ita arbitrantur dixisse Dominum per Moysen : *Quod ad hoc excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam* (1). Et : *Indurans indurabo cor Pharaonis, ne dimittat vos* (2). Et ait Apostolus : *Ergo neque volentis, neque cur-*

(1) Exod. 60, 6.

(2) Id. 4, 21.

rentis, sed miserentis Dei est. Sed hæc non definiens dicit Apostolus, sed disputans atque edocens quod verum est, ne ita Deum dixisse quis æstimet. Debet enim attendere quod ait Dominus: *Ut ostendam in te quippe omnem virtutem meam*, id est magnanimitatem, bonitatem, sustinentiam, quæ est utique omnibus hoc effusa in sæculo. Cum enim ei dicit, omni homini dicit in corpore constituto, in prosperitate quippe, facultate ac potentia temporali annuntiat, qui cum ad divitias attendunt, segniores ac negligentiores efficiuntur circa Dei Christi timorem et gratiam, suæque ita usque ad finem salutis obliviscuntur, ac timoris Dei efficiuntur immemores. Cum enim tribularetur ipse Pharaò, invitus Dominum cognoscebat, ut scriptum est (1) Cumque iterum dimittebatur a Deo, revertebatur ut canis ad suum vomitum (2). Ideoque omnium Paganorum, Judæorum, divitumque animæ, ac peccantium pariter in prosperitate contemprices Dei reperiuntur interdum: ideo eruditio utilis est humano generi in omnibus atque salutaris, dicente Propheta: *Bonum mihi est, Domine, quod humiliasti me, ut discam justificationes tuas* (3). Et iterum de objurgatione: *Cum occidebat*, inquit, *Dominus Judæos, tunc inquirebant eum, et vigilabant ad eum* (4). Non itaque dicit beatus Apostolus, ut (5) non curramus,

(1) Id. 8, 25; 9, 27; 10, 24.

(2) Prov. 26, 11; 2 Petr. 2, 22.

(3) Psal 118, 71.

(4) Psal. 67, 34.

(5) Quando, dixit non esse currentis, nec volentis Rom. ix, 16: *Est enim Chistiani hominis*, inquit Optatus ii, 20, *quod bonum est velle, et in eo quod bene voluerit, currere; sed homini non est datum perficere, ut post spatia, quæ debet homo implere, restet aliquid Deo, ubi deficiente succurrat.* FABRIC.

aut non velimus servire Deo ; sed primum debemus nostra currere voluntate, deinde non cum præsumptione et jactantia (1), quasi nostra virtute et justitia condigna, ut non Christi mereamur salvari clementia. Qui enim currit cum superbia, et præsumptione, non a Deo sperat præsidium, quantum ex sua conversatione sibi præsumentis justitiam. Et currere itaque, et velle nos docet beatus Apostulus ; inque nostra voluntate esse ab ipso cursu bonorum operum in humilitate perseveremus, ac tunc demum speremus salutem posse ab ipso Domino adipisci, ut ait Dominus : *Et cum feceritis omnia, dicite quod servi sumus nequissimi* (2). Et : *Si justus vix salvatur ; peccator, et impius ubi apparebit ?* (3). Ergo sunt in nobis quædam, in quibus currendum est. Sunt autem majora quæ a Deo speranda, et impetranda sunt, ut ait Apostolus : *Nescitis quid petatis* (4). Ut puta si quis dixerit, possum esse martyr, possum esse Apostolus ; et non dicit, si Deus Christus voluerit, quod ab eo incrementum id muneris, et gratiæ quippe confertur, non vana hominum præsumptione, atque jactantia comparatur : tentatis est enim hominis voluntas hujusmodi, ac præsumentis ; non quærentis, et supplicantis, ut tantam consequi mereatur dignitatem.

(1) ...*salvari clementia*. Seperfluit «to» ut tam in Hamburg, quam in Basileensi editione, deest autem et quidem recte in Lugdunensi. Corb. porro cod. legit *et non Christi*, æque bene. Supra cap. 127, eadem editio Lugdun. habet. *propter sempiternam durationem*, et concinit etiam Corb. liber ; at Basil. et Hamburg. editio legunt, *propter sempiternitatem*. GALEARD.

(2) Luc. 17, 10.

(3) Prov. 11, 31.

(4) Luc. 20, 22.

CXXIX. HÆRESIS NEGANS DAVID CHRISTI PROPHETAM FUISSE.

Sunt quidam hæretici, ut Manichæi, et Gnostici, et Nicolaitæ, et alii, qui de beato David audent dicere, quod non Christi propheta fuerit, neque doctor, et comentator divinarum omnium Scripturarum, sed humanæ cantationis, ac sæcularis rei conscriptor exstiterit: cum cœlestis gratiæ, atque arcani salutaris Christi Domini ipse meruerit præ multis humano generi mysteria prædicare. Sicut enim Sanctis aliis diversam tribuit Christus Dominus gratiam, ita huic majorem concessit scientiam dicente Domino: *Dabo vobis sancta David fidelia* (1). Et: *Inveni David filium Jesse, hominem qui faciat omnia quæ sunt in corde meo, dicit Dominus* (2). Ignorant ergo quod velox, ac præpotens commentator hic divinarum exstitit Scripturarum, rex atque propheta David emissus a Domino; ut (3) quod ante dicebatur, præsensque videbatur, hæc cuncta brevi collecta humano generi prædicarentur ab eodem, tribusque in versibus psalmi primi omnem rerum virtutem exponeret veritatis, præ-

(1) Act. 13, 14; Isai. 55, 3.

(2) Act. 13, 22, ex Psal. 88, 21.

(3) Sic legit Hamburg. editio, cui Basileensis quoque et Lugdun. consentiunt, sed profecto male; nam Corb. cod., post *videbatur*, addit *futurumque nuntiabatur*, quæ plenior est lectio, et melior; unde etiam illud quod sequitur in editis, *præteritorum instantium atque futurorum*, emendari debet ex ms., ibi pro *instantium* legitur *stantium*: stare enim dicitur Livio quod præsens est.

teritorum, instantium, atque futurorum; omnesque errores cuiusque populi, diversaque facinora nuntiando, cum dicit: *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum*, id est Paganorum: *et in via peccatorum non stetit*, quippe Judæorum: *et in cathedra pestilentiae non sedit*, utique hæreticorum (1). Atque hinc jam quasi ex fontibus atque materiis copiosis diversa semina iniquitatis humano generi adfutura doceret, ut his quippe tribus malis Paganitate, Judaismo, et omni hæresi contemptis, atque damnatis, sola fides vera, id est Patris, et Filii, et sancti Spiritus ab omnibus credita coleretur. Zelo enim divino ductus beatus David tunc temporis, cum videret homines (2) dæmoniis immolare, non Deo; in Jerusalem civitate quatuor choros posuit secundum mundi aditus, ana septuaginta duo, quatuor etiam hominibus positis ex psallentibus, atque arcam Dei custodientibus, undique infinitis etiam aliis extrinsecus. In medio autem ea posita psallebat cum populo beatissimus ipse David patriarcha, et incorporationis Christi Domini quippe ut testis tantus, ac prædestinatus a Domino, psalmorum diversa gaudia et laudes referebat; trinaque vice quotidie cum orationibus psalmorum etiam cantore sonante omni delectabatur cum populo, divinam Christi præsentiam nuntiando, deque ea re, futura gaudia sæculo promittendo. De quo et Dominus dignatus est dicere, multos fuisse prophetas, et sapientes, et desiderasse videre, et audire quæ Apostoli audire meruerunt, et videre.

(1) Psal. 1, 1.

(2) Subdit Fabricius: *Vocabulum DEO in superioribus edit, desideratur, quod sensus necessario postulat.*

Nam quod et Græcorum ipsa quæ videtur esse sapientia ex Lege, atque Prophetis, et specialiter de David sit, secundum tempus omnibus manifestum. Ideoque et poetæ, aliique sapientes versibus quod voluere dicere, imitando eundem conati sunt fingere. Quæ argumenta cum de Lege, atque Prophetis sumerent, immutatis nominibus cum jura veritatis violare properant, suæ perfidiæ diversa mendacia sæculo seminarunt. Inde hæc ignorantes quamplurimi sæculares homines, atque imperiti, temporalitatis pagana mendacia potius quam salutaris christianæ legis antiqua, et vera arcana desiderant colere, atque sequi firmamenta. Ex suis itaque vanitatibus, id est ex Græcorum historiographis, potest quis cognoscere, quam sit temporalis vana sapientia Græcorum, quæ cum paulatim cognoscitur a suis, sine dubio spernitur, calcatur, atque quotidie condemnatur.

CXXX. HÆRESIS DE PSALTERII INÆQUALITATE.

Sunt alii hæretici, qui de inæqualitate Psalterii errorem patiuntur non modicum, æstimantes, (1) totum librum Psalterii non esse David, et cum historiam quærun't per ordinem in-

(1) *Totum librum non esse David.* Duo licebit hoc loco annotare; primo, falli virum eruditum, qui in Vitis Scriptorum Biblicorum Germanice editis parte ix, p. 404, D. Brochmandum testem laudans, ait a Philastrio hæreticis annumerari, quisquis affirmet omnium psalmorum Davidem esse auctorem: nam Philastrius hæreticis ascribit eorum sententiam, qui non omnes psalmos a Davide scriptos sibi persuadent.

veniunt inæqualitatem, id est ut quæ novissima prima, et quæ prima novissima esse possita pervident, non modicum scandali patiuntur. Nam in tertio psalmo persecutionem patitur a filio, et in centesimo plus contra Allophylum pugnando disseritur: cum invenimus primum pugnasse eum cum Goliath in sua juventute (1); a filio autem suo in senectute postea bellum sustinuisse (2). Et quamvis hæc spiritualiter de Christo intelligenda sint, tamen et historiam inquirentes studiose de eodem propheta, non parvo offendiculo perturbantur. Quia ergo et post septuaginta duos psalmos defecisse dicit hymnos David Scriptura psalmorum, et postea iterum ejusdem titulatio in multis psalmis nuntiatur; et de hoc quærunt, cur ita sit positum, nescientes quod beato regi, atque prophetæ diversa gaudia psalmorum recte a Domino impertita sunt. Si ergo et aliorumveniuntur titulationis in psalmis, postea tamen summa rerum laudis huic auctori, et institutori a Christo concessa est, ut prophetæ, regi atque patriarchæ. De inæqualitate autem psalmorum secundum historiam, qui interpretati sunt studiosissime, hoc dixerunt; quod sæpe existente captivitate in Judæorum populo, a gentilibus propter idololatriam, quia cum illis celebrant Judæi, et idola, inque his etiam Scripturæ divinæ inquirebantur, et comburebantur a gentibus. Si quis autem abscondisset de psalmis aliquid, existente pace postmodum requirebantur a paucis sanctis eadem divinæ Scripturæ; cumque invenirentur, accipientes postea qui erant in illo tempore sapientes, quia non erant prophetæ jam, sed sacerdotes timore detenti, juxta

(1) I Reg. 17.

(2) II Reg. 18.

quod acciiebant a quibusdam, ita componebant et textum psalmorum, et ita ordine exponi jubebant. Sic ergo secundum historiam, inæqualitatis, ut dixerunt multi, causa hæc esse videtur. Nam quod spiritalis in ipsa inæqualitate psalmorum æqualitas sit, Christi scientia cognoscenda, manifestum est studiosis; ut quod est in primis, hoc sit et in medio de Christo itidem; et quod erat postea futurum, de eodem ante dictum sit ubique. Ideoque Apostolus: *Christus heri et hodie, ipse et in sæcula*, inquit, *sæculorum* (1). Nam quod spiritali virtute dicti sint psalmi, non est dubium, ut quod ante factum est per diabolum de impietate idolorum, hoc et sub Judæis seductione ejus commisum facinus monstraretur; et quod ipsius sit etiam hæreticorum perversitas in fine pullulantium quotidie, non ignorat Ecclesia catholica.

CXXXI. HÆRESIS DE PECCATO CAIN.

Sunt hæretici contraria sentientes libro Geneseos, quo Dominus dixerit ad Cain: *Peccasti, quiesce; ad te conversio tua, et tu ejus dominaberis* (2). Cum enim dicit: *Tu ipsius dominaberis*; putant quod dixerit ei (3) tu eris dominus fratris tui. et quam-

(1) Hebr. 13, 8.

(2) Gen 4, 7.

(3) Hanc expositionem quam Philastrius hæresibus ascribit, tuentur viri doctissimi Bonav. Cornelius Bertramus cap. 1 Lucubratt Franckenthalens., Joan. Lightfootus opp. posthum. p. 91, Guil. van der Muylen dissert. de Die mundi et rerum omnium natali, Ceneus in specimine versionis Bibliorum Gallice edito, aliique.

vis si ita quis senserit, quia major natu erat Cain quam Abel frater ejus, quia et (1) in Lege majores natu, erant et honore, id est primogeniti; non autem hic dicit: *Tu ejus dominaberis*, quasi eris dominus ejus, quod est in omnibus contrarium. Si enim ita esset, quomodo dabat in eum mortis sententiam Dominus, quod suum occiderat fratrem sicut scriptum est? Non ergo ita dicit Scriptura, dominari illum fratri suo ut eum interficeret; sed dominaberis cogitationi tuæ malæ utique, quæ est in arbitrio tuo, ut cujusque hominis arbitrio, atque voluntate, aut projiciat de corde suo malam cogitationem immissam a diabolo, aut non projiciendo crimen incurrat perpetuum. Ut perscrutator enim cordis et animi hominis Christus Dominus occulta ipsium pervidens, arguebat quod cogitaverat, et monebat ne faceret illud sceleris, inque hoc viam parricidii sæculo seminaret. Quod et in Evangelio dictum est: Si habes adversus fratrem tuum iram, *vade reconciliari, et sic postea offeres munus tuum* (2), Et David itidem ait: *Irascimini, et nolite peccare* (3). Et qui modus sit, *irascimini, et nolite peccare*, ipse subsequitur disserens: *Quæ dicitis in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compungimini*. Salomon etiam: *Si ascenderit spiritus inimici dominantis in te, ne des ei locum ut in te habitet*, Et Dominus: *Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit judicii* (4). Ideoque pellendam cogitationem ex suggestionem inimici Dominus edocebat illico, ne cum diu sit in homine, ad perpetrandum facinus eum provocet proniorem.

(1) Matth. 5, 23.

(2) Psalm. 4, 4.

(3) Eccles. 10, 4.

(4) Matth. 5, 22.

CXXXII. DE CAIN PECCATO HÆRESIS QUARE DEUS EI VITAM CONCESSERIT.

Est hæresis quæ non recte intelligit de Cain, quod post fratricidium quod commiserat, rogat Dominum mori potius quam dimitti, dicens ita *Major causa est si dimissus fuero, et erit omnis qui invenerit me, interficiet me* (1). Sed Dominus per eum unum omni humano generi, velut generalem docendo modum, per patientiam tribuebat bonitatis suæ indulgentiam copiosam; ut jam desinente scelere, bonorum operum fructuositatem sequerentur, certamque ab eo cuncti cognoscerent amplectendam dicente Domino: *Nolo mortem peccatoris, quam ut revertatur et vivat* (2); ut tanti sceleris cunctis per eum patesceret pœnitentia, inque ea, indulgentia pariter copiosa; ut pœnitentium jam bona fructuositas hortamento Dei monstraretur hominibus, quo eam pervidentes, salutem potius quam mortem sibi desiderent acquirendam. Unde veluti suus accusator atque iudex, cum ex parte gignitur Cain, dicens quod commiserit fratricidium, audire a Domino meruit, ut si fructus bonorum operum de cætero eum sequeretur, remissionem tanti sceleris esset sine dubio accepturus, nullumque metum mortis inferendæ jam suspicaretur sibi ab aliquo adfuturum. Insuper etiam et signum acceperat ne occideretur ab aliquo; eumque etiam (3) septem

(1) Gen. 4, 4.

(2) Ose 33, 11.

(3) Targum Uzielidis Genes. iv, 15: *Quisquis interfecerit Cain, per septem generationes ultio sumetur ab eo.*

pœnas perpeti, si qui hominum ausus fuisset in eum manus injicere, cœlesti sententia definitum. Ipsa enim veluti pœnitentia ficta non vera inventa est, cum audit a Domino : *omnis qui occiderit Cain, septem vindictas persolveth* (1). Unde et signum accipere meruit propter pœnitudinem, si tamen digna bonorum operum jam eum fructuositas sequeretur. Sed non invenimus fructum bonorum in eo pœnitentiæ usque fuisse, quanto magis de genere illius omnem impietatem potius pullulasse; qui post eum hæredes impietatis paternæ, et immanitatis tanti sceleris existentes, cum non malorum suorum pœnitudinem gerere voluissent, anuntiante eis Noe beato, perseverantes in scelere, diro mortis interitu per diluvium perierunt (2) excepto octo animis tantummodo tunc temporis, quæ de genere sanctorum fuerunt editi, qui meruerunt procellam soli tanti periculi devitare.

CXXXIII. DE STELLIS COELO INFIXIS HÆRESIS.

Est hæresis, quæ (3) Stellas infixas putat esse in cœlum, non de thesauris locisque absconditis, atque a Deo dispositis in vesperum jussu divino repente procedere, statutisque horis suo lumine cursum ministeriumque indictum agnoscere : quod contrarium alienumque Fidei catholicæ invenitur si ita quis sense-

(1) Gen. 4, 15.

(2) Dictum hoc videtur juxta italicæ linguæ proprietatem *accetto otto anime*.

(3) Ut immobiles sint; quod refellit etiam Chrysostomus in Genes 1, 17.

rit, magisque paganæ vanitatis, et philosophorum inanis sententiæ, quam Christianæ scientiæ habere consortium demonstrabitur. Scriptura enim omnipotentiam Dei ita edocet, ut in brevi e diversis thesauris concurrere, atque discurrere sidera nuntiaverit; ornaméntoque cœli, noctique, ut locis causa ex parte sint a Deo præstita atque commodata, diversisque horarum spatiis, velut ad sua loca rursum redire statuta sint, ut e quibus locis exire jubentur quotidie, ad ea loca reverti iterum præcidente angelo, et compellente, cursum debitum præterire nullo modo possint: hincque effussa Christi clementia omni manifestaretur humano generi, qui justis, de injustis in hoc mundo parem concesserit gratiam bonitatis annuntians, *qui solem suum oriri facit super justos, et injustos: et pluit super bonos, et malos* (1). Et, *noverunt sidera, inquit, thesauros suos, et cursum dispositum quotidie* (2).

CXXXIV. HÆRESIS VETERIS TESTAMENTI MULTA REPROBANS.

Sunt quidam hæretici, qui de veteri Testamento multa reprobant, id est (3) Salomonis Ecclesiasten, paucis quidem cons-

(1) Matth. 5, 45.

(2) Baruch. 3, 33, 34.

(3) Judæos, et Christianos quosdam divinæ Ecclesiastis auctoritati cum Theodoro Mopsuesteno detrahentes, refellunt Huetius in Demonstratione Evangel., Frassenius in disquisitt. Bibl. Natalis Alexander in Historia Vet. Test. ætate quinta diss. 4, Godfridus Wegnerus de canonica auctoritate Ecclesiastæ, et præ cæteris Joan. Henricus Michaelis in accurrate elaborata

criptum sententiis, omnem tamen tæsurum cælestis scientiæ quærentibus continentem: nam quod omnibus sapientior prioribus sit, ipse Salvator (1) testatus est. Cum legunt ergo: *Omnia vanitas vanitatis, quæ sub cælo sunt* (2) et: *Desideravit habere* ut dictum est, *diversa* (3); et: *Deus mihi dedit*, inquit, *et ecce omnia vanitas vanitatis* (4) solum tamen hoc postea addit esse a Deo, ut si quis manducet, et bibat, et benefaciat animæ suæ (5). Quod si hanc escam solum, aut hunc potum dixit esse istius sæculi, utilemque carnalem, nihil autem futuræ vitæ immortalis aliud (6) nuntiavit, in vanum hominum labor impenditur. Ergo quod ait Apostolus de quibusdam: *Manducemus, et bibamus cras enim moriemur*, quod profecto Paganorum, et Epicureorum est talis hæresis, quæ vitæ pecudum comparatur. Ideoque *homo in honore cum esset non intellexit, comparatus est pecudibus insipientibus* (7). Salomon itaque et carnalem vitam hominum a Deo concessam in multis divitiis nuntiavit, et futuram angelorum nihilominus in studiosis inesse paucis desiderantibus, et

diss. de Ecclesiaste Salomonis Halæ Sax. A. 1716. FABRIC.

(1) Matt XII, 42; Luc. XI, 31, optimus Salvatore de sapientia Salomonis egregium fert testimonium; omnibus tamen illum sapientiorem fuisse prioribus, quod ait eum Philastrius testari, nusquam verbis affirmat.

(2) Eccles. 1, 14.

(3) Id II. 3.

(4) Ibid. 11.

(5) Ibid. 24.

(6) *Vocabulo NUNTIANDI libenter Noster utitur*, addit Fabricius, locisque ab eo prolatis hæc jungere licet cap. 110. *vox Patris omnipotentis scientia nuntiabatur*; cap. 57, *hoc nuntiabat docendo*; cap. 80 extremo *nuntiat pariter et prophetat*; et alibi. GALEARD.

(7) Psal. 48, 11. 21.

credentibus prædicavit. Si enim et dives in hoc sæculo bene operatus fuerit necesse est ut et illic futuræ vitæ consortium consequatur: sicut enim et hæc terrestris esca a Deo data est, ita et illa cœlestis esca Lege desideranda est amplius. Fides quippe Christi Domini de Lege, et Prophetis adveniens cupientibus gloriosa, quam magis Maria, quam Martha elegerat, dicente Domino: *Majorem sortem Mariam elegisse, quæ non auferetur ab ea* (1). Ergo si dixit, *vanitas vanitatis est, quæ in sæculo sunt*, hæc utique transeuntia prædicavit, propter futuram illam gloriam eminentem ac perpetuam, ut ait Apostolus: *Transit enim figura hujus mundi*, et gloria (2). Si autem figura, et vita, et honor, et dignitas mundi istius cessabunt, et destruentur: illa quippe erit desideranda cœlestis et angelica dignitas, quæ incorporatione, ac passione, et resurrectione quippe est Christi credentibus adventura; quæ non temporalis, ac carnalis caduca erit, ut Judæorum secundum litteram, et aliorum talium pereuntium, in posterum autem nihil expectantium. Propter quod dicit Dominus: *Operamini escam, quæ non perit*; id est ut credatis in me, quem misit Pater meus (3). Ergo non Salomon de hac esca solum carnali dicebat, de illa autem prætermittebat; sed diversam escam gloriamque sanctorum hominum nuntiabat: carnalem quippe primam vitæ hominum in præsentī sæculo, postque mortem cœlestem illam, et angelicam dignitatem justis, et fideli adventuram. Hancque carnalem velut vanam et temporalem, Judæorum quippe aliorumque talium justificationem, vi-

(1) Luc. 10. 42,

(2) I. cor. 17, 31.

(3) Joan. 6, 27, 29.

tamque pereundam nuntiabat, ut umbram esse cognoscerent, vitamque corporis temporalem non multo post decidentem, in comparatione quippe cœlestis illius, ac perpetuæ dignitatis non ignorarent. De qua esca ait Propheta: *Gustate, et videte, quia suavis est Dominus* (1).

CXXXV. HÆRESIS DE CANTICI CANTICORUM LIBRO.

Est hæresis, quæ de Canticis Canticorum ambigit, ipsa itidem æstimans non Spiritu divino, sed humanarum rerum causa ac voluptatum hominibus ab eodem prædicata; cum cœlestium rerum veritas humanæ similitudini comparata genus hominum docuerit, sicut, scriptum est in Evangeliiis, et ubique. Christi itaque divina in carne præsentia omnes ita docebat; ut amore divino provocaret, monitione mulceret, misericordia commoveret, flecteret bonitate. Nam ut Deus ortendebat, ut pater, monebat; ut pastor, pascua demonstrabat; ut rex vincendo inimicum vestigia sequi ostendebat, ut sequentes suum fraternum, id est Dominum Christum in carne advenientem, in triumpho immortalis gloriæ et cœlestis meriti cum eo pariter gratulemur. Ideoque et (2). Cantica dicta sunt Canticorum; ut quod ante in Lege umbratiliter dicebatur ex parte, in loco Christi jam præsentia, consum-

(1) Psal. 33, 9.

(2) Sic threnos Jeremiæ *lamentationem lamentationum* dixit Paschasius Radbertus. Eleazar *princeps principum* Levitarum appellatur Numeror. iii, 32. Persis imperitans *rex regum*, Artaxerxes. Theologia *ars artium, et scientia scientiarum* Gregorio Naziazieno.

matione mysteriï por passionem celebrata in supplementum panderetur, ut cessante umbra, cœlestis etiam lucis omni sæculo veritas refulgeret, quæ corpus et animum hominis accenderet, atque amore cœlesti sensum hominis excitaret. Qui ergo vani homines concupiscentiis carnis inserviunt, fingunt autem non posse sentire, aut si eis exponitur contemnunt discere, Legisque nolentes virtutem agnoscere, non minus Judæi, vel Paganï judicandi sunt.

CXXXVI. DE MANDATO ADÆ HÆRESIS.

Alia est hæresis, quæ dicit (1) *Mandatum* non esse accipiendum quod Adam Pater noster acceperat, neque esse illud virtutis, aut utilitatis alicujus opinantur; cum sine *Mandato* illo, nec *Lex* Mosi possit accipi, nec Christi agnosci perpetua et effusa *Gratia*, atque copiosa. Triplici enim virtute in corpore constitutus omnis homo de Lege divina docendus, aut monendus instruitur, ut in prima ætate sub *Mandato* sit, secunda sub *Lege*, tertia sub *Gratia* Salvatoris. Ideoque *Lex* admonitio est potius propter oblivionem Mandati pristini, quod pater noster Adam in primis a Deo acceperat in Paradiso; ita enim scriptum est in Lege: *Ne oblitus mandatum Domini Dei tui recesseris ab eo, et pereas* (2). Ideo *Lex* admonitio *Mandati*, et confirmatio est pri-

(1) Mandatum Philastrius appellat tempus ante legem Moysis, quo secundum legem non scriptam naturæ, et mandatum in paradiso acceptum vixere protoplasti et patriarchæ. Vide quæ supra cap. 110.

(2) Deut. 8, 11, 19.

mi illius. Iterum *Mandatum*, et *Lex*, Christi plenam praedicant *Gratiæ* bonitatem, ac praesentiam salutarem : Ideoque Dominus ait : *Ecce qui loquebar in Prophetis, adsum* (1). Majores sunt itaque qui sub *Mandato* fuerunt antiqui, cum non obliti etiam Christi Salvatoris, suis posteris et ejus mysterium nuntiarunt: cujus et oblivione existente in Judæis, admonitio rursus litteræ subsecuta est, ut in littera etiam, Christi spiritalis scientia, et carnalis præsentia illuminans sæculum, speraretur. Ideoque *Lex* Mosi aliud in sono vocis, aliud in abscondito salutare Christi mysterium continens nuntiabat. Ergo neque *Mandatum* sine *Lege*, nec *Lex* sine *Mandato*, nec *Gratia* Christi sine *Lege*, et *Mandato* accipi, aut credi debet ab aliquo.

CXXXVII. DE IMAGINE ET SIMILITUDINE DEI IN HOMINE HÆRESIS.

Sunt quidam hæretici, qui cum legunt Scripturam, dicente Domino: *Faciamus hominem ad imaginem, et similitudinem nostram* (2); non in parvam descendunt amentiam; ignorantes primum quid imago, quidve similitudo sit Dei. Cumque nesciunt quid sit imago Dei natura proprietatis, et quid positionis sit gratia, non parvam sibi præsumunt superbiam dignitatis. Imago enim Dei, id est, anima omnis hominis, facta ex nihilo: similitudo autem in Fide, et vita nisi cognita fuerit a Deo, appellari non potest Dei imago similis. Cumque se esse plus aestimat aliquis, præsumptionis crimen incurrit potius, quam meri-

(1) Isai. 52, 6.

(2) Gen. 1, 26.

tum dignitatis sibi acquirit. Nam cum hæc peccans invenitur anima, et judicio obnoxia detinendo cognoscitur, quomodo esse potest hæc Dei naturalis imago, quæ diversis peccatis dignoscitur inservire? cum alia nulla esse possit naturalis imago, Dei divina, et Patris propria, non angeli, aut hominis, nisi Christi Dei Filii, qui natura proprietatis indiscreta, paternæ substantiæ ac sempiternæ imago sit genita proprie, non positione servitutis creata ex nihilo, ut homo, et angelus. Ideoque imaginem, id est animam hominum paganorum, Judæorum, hæreticorum, et omnium, dici posse declaravit in communi generatione, atque unius qualitatis natura, Scriptura substantiam nuntiavit (1). Similitudinem autem non omnium, sed sanctorum, et Christianorum esse tantummodo declaravit, qui in fide, vita, et bono opere permanentes (2), angelorum cœlestia merita in futurum consequi promittuntur; ut patriarchæ, prophetæ, sacerdotes, judices, apostoli, atque evangelistæ, et Martyres, qui Trinitati credentes, et in vita præclara permanentes, angelorum gloriæ copulari a Domino nuntiantur. Similitudo enim ex doctrina Legis, fide, vita, et studio, et opere cognoscitur vera, ut quæ a Deo facta est, legi ejus divinæ consentiens præcepta statuta complendo, regni cœlestis consortium speret ab eo se posse adipisci, dicente Apostolo: *Nostra autem conversatio in cælis*

(1) Sic S. Paulinus epist. 2, ad Severum, docet in Adam solam nobis *imaginem* remansisse; ad originalem autem gloriam nos reformari, si divinam *similitudinem* Christi imitatione capiamus.

(2) Futuri nimirum *isangeloi*, Luc. 20, 36. Hinc veteres quidam venerunt in eam opinionem, angelorum qui ceciderant, numerum restituendum esse de hominibus. Vid. Anselmi Cantuar. librum I cur Deus homo c. 16, p. 81. FABRIC.

est (1). Et Dominus iterum : *Gaudete, quia nomina vestra in cœlo scripta sunt* (2). Et quod in die iudicii eos sicut angelos demonst-
trabat futuros (3), Dominus dicit de regno cœlesti : *Venite, per-
cipite Regnum quod vobis paratum est ab origine Mundi* (4). Simi-
litudinis itaque ex Fide sanctæ Trinitatis, et vita bona, et opere
sequenti inesse ostenditur, ut exeuntes percipiant promissum
consortium angelicæ dignitatis, ut ait Joannes : *Tunc similes ei
erimus* (5). Et Dominus : *Similes stote Patris vestri*.

CXXXVIII. HÆRESIS DEUM INCREPANS QUOD DIVERSIS LINGUIS ET MODIS HOMINES ALLOCUTUS SIT.

Sunt quidam dicentes hæretici, cur non Deus uno modo
semper locutus est, sed diversis modis, et linguis humano ge-
neri prædicavit? Cum secundum capacitatem hominum viden-
tium, atque cupientium videre, atque audire, ita sit locutus,
et visus hominibus. Projecto itaque de paradiso homine, mor-
temque induto, non jam ita apparebat sicut et antea, sed lo-
quebatur (6) de cœlo voce ipsius audita, atque ea custodita :
processus autem temporis, et apparere dignabatur, ut Abrahæ
beatissimo patriarchæ, et aliis per ordinem. Sub Mose autem

(1) Philip. 3, 20.

(2) Luc. 10, 20.

(3) Id. 20, 36.

(4) Matth. 25, 34.

(5) I Joan. 3, 2.

(6) Ita putat intelligendum Philastrius quando Genes. iv, 6, 15, iv, 3, 7, 13, occurrit *et dixit Deus*. FABRIC.

diversis rebus apparens, et quod erat timoris, atque terroris in monte Sina demonstrabat, posteaquam in figura angeli (1), et in forma hominis (2) incorporationis suæ adfuturæ indiciis præcurrentibus generalem clementiæ nuntiabat visionem, qua jam per somnia justis se Dominus ostendebat, ut scriptum est (3). Postea vero in incorporatione apparens, testabatur Judæis annuntians quæ ante dixerat per prophetas. Quia ergo diversa erat capacitas visendi Dominum, ut bonus medicus, sicut infirmitas exigebat, et diversa remedia hominum infirmitatibus conferebat; ideoque (4) languenti sæcula in fine plus contulit medicinæ, ut et illorum primorum virtus præpotens monstraretur, et nostri generis periculosa infirmitas nosceretur, dicente Domino: *Non egent sani medico, sed qui infirmi sunt* (5). Majores sunt itaque priores illi, qui audientes credebant, ut Seth, Enoch, Noe, et cæteri, quam nos; qui et audientes atque legentes misericordiam Christi Domini, et bonitatem ejus contemnimus copiosam: nam et Judæorum causa, et aliis locutus est linguis, ut compleatur quod *in linguis aliis, et labiis loquar huic populo* (6), et nec ita erunt credituri, dicit Dominus; nam per Isaiam dicit: *Verbum meum mittam in Achaiam.*

(1) Exod. 14, 19.

(2) Gen. 32, 24.

(3) Num. 12, 5.

(4) Accedit Philastrius eorum sententiæ, qui tunc demum Filium Dei incarnatum statuunt, cum hominum corruptio ad summum pervenit. Sic Gregorius Nyssenus orat, in Natalem Christi tom. III, opp. p. 341, Theodoritus, Euthymius, et Bernardus.

(5) Matth. 11, 12.

(6) Isai. 28, 11.

CXXXIX. DE ANIMALIBUS QUATUOR IN PROPHETIS HÆRESIS NIMIS CRASSA.

Alia est hæresis, quæ cum legit quatuor animalia in prophetis, non parvum errorem persentit, æstimans quod animalia diversa forma prædita Deum collaudaverint; ignorantes quod irrationabilia, id est non rationis capacia, Deo laudem ut homines referre non possunt. Neque enim Deus laudem pecudum quærit, quia non pecudes ad imaginem Dei factæ, sed homines rationabiles a Deo sunt creati, et ad hoc positi. Sed quia visio est prophetarum divino Spiritu prædicata, hinc (1) sanctorum populorum quatuor diversæ virtutes, diversaque certamina nuntiabantur adventura sæculo in diversis doctrinis ac virtutibus, in diversa sublimitate eminentiæ: quod Leonis, Vituli, Hominis, et Aquilæ, quorum diversæ doctrinæ ac merita fulgentia præcurrebant. Primum in *patriarchis* regalis auctoritas; in *prophetis* deinde scientiæ cœlestis fecunditas; in *sacerdotibus* labor fortis, et pertinax concertatio cerneretur; in *apostolis* volatus sublimis in cœlum, et eminens dignitas monstraretur. Utque formarum ante diversitas nuntiabat, diversarum quippe virtutum cœlestia merita in Christi præsentia manifestaretur in sæ-

(1) Populos vocat multitudinem patriarcharum, prophetarum, sacerdotum, et apostolorum, quorum virtutes mox exponit. Fuere etiam qui de novissimo virtutum cardinalium quaternione, animalis illa interpretarentur; Leonem de fortitudine, Vitulum de justitia, Aquilam de temperantia, Hominem de prudentia. Vide Aretham ad Apocalipsin.

culo, ab eo quippe concessa Domino Salvatore : nam in Leone regnum fortitudinis, in Vitulo labor exuberans, in Homine passio indesinens, in Aquila volatus sublimis agnoscitur, certantium scilicet, atque micantium, Apostolo dicente : *Nostra conversatio in cælis* (1); et : *rapiemur in cælum, et erimus semper cum Christo* (2). Et Dominus dignatus est dicere : *Pater ubi ego sum, volo et isti sint* (3).

CXL.

[Sunt quidam dubitantes hæretici de die Epiphaniorum Domini Salvatoris qui celebratur octavo idus Januarias, dicentes solum Natalem debere eos celebrare Domini octavo kalendas Januarias, non tamen diem Epiphaniorum, ignorantes quod sub lege et secundum Salvator carnaliter omnia in se et de se consummabat, ut et nasceretur viii kal. Jan. et appareret vi. Apparuit Magis post duodecim dies in templo. Ne ergo umbra quod verum erat pareretur et sic a Magis adoraretur, per ordinem quippe pro nostra salute et annui dies festivitatis majores isti statuti sunt, quatuor primum in quo natus est; deinde in quo apparuit, id est xii dies post in quo passus est in Pascha, in fine vero in quo ascendit in cælum, circa Pentecosten vinctis est quippe consummatio : qui ergo unum ignorat prætermittit. Potest et de aliis diebus dubitas non habens plenitudi-

(1) Philip. 3, 20.

(2) I Thess. 4, 17.

(3) Joan. 17, 24.

nem veritatis, quod secundum tempore quatuor cujusque anni ita nobis diversa gaudia a Christo Domino pullularunt, id est in quo natus est, post in quo apparuit, tertio in quo passus est et resurrexit et visus est, quarto in quo ascendit in cœlum; et hæc per annum sine intermissione celebremus generaliter exsultantes, atque hæc integra inviolataque custodientes detineamus. Quidam autem diem Epiphaniarum baptismi, alii transformationis in monte quæ facta est esse opinantur.]

CXLI. DE LEVITICO MOSI ERROR.

Alii sunt hæretici, qui Legis præcepta quæ per Mosen dicta sunt in Levitico Judæis carnaliter, nostrum in tempore spiritaliter revelata sunt ignorantes, summam rerum festivitatem numerumque earum cœlestis utilitatis prætereunt, nescientes quid celebrent; putantes quod de Sabbatis solum, et Pascha et Azy-mis Moses præceperit, et non (1) de octo festivitibus quas Ecclesia catholica cognoscit et detinet. Dicit enim ita Moses (2). Judæorum populo primum de Neomenia et Sabbatis, secundo de Pascha, tertio de Azymis, quarto de Manipulis; quinto de Tubicinatione, quæ Græce *salpigx* dicitur, quæ celebrant Judæi

(1) Tempore Philastrii octo illæ festivitates erant: 1° Sabbatum, 2° Domini Natalis, 3° dies Epiphaniæ, 4° Jejunium Quadragesimæ, 5° quarta Sabbati, 6° Parasceve, 7° Paschæ festivitas et 8° Pentecostes lætitia. Hæc omnia memorantur in Constitut. Apostol. v, 13 seq., et apud Hieron. epistola 289, ad Cæsar. de quatuor jejuniis, infra. c. 149.

(2) Levit. 23; Num. 28, 29; Deut. 16.

per annum solemniter; sexto autem Jejunium, septimo Tabernaculorum constructio: octava quæ est plenitudinis fructuum, pomorumque vindemia Octobris mensis, omnium postrema collatio, et consummatio; quæ et secundum menses octo diversitas juxta litteram celebratur a Judæis, et secundum spiritalem scientiam incipientibus mense Martio, in octavo mense, id est Octobre, consummate omnia per ordinem a Christo Domino conferuntur, quæ sunt plena salutis æternæ pignora in fide atque opere Christianitatis consummanda, atque comprobanda. Nam etsi tunc temporis jubebantur Judæi Deo offerre horum mensium diversa munera, ut recedentes ab idolis Deo esse cognoscerent offerenda hæc omnia: attamen illa oblationis spiritalis habebant indicia, quæ in octava perfectione virtutum, id est diei Dominicæ, plena fructuum gratia in fide resurrectionis Domini immortale præmium pignusque divinitatis subeundæ erunt angelici adepturi homines; non terrestris jam oblationis offerentes munera, id est vitæ carnalis sacrificia, sed cœlestis gloriæ participationem quippe sperantes a Christo Domino consequi Salvatore. Octies enim offerentes dona annua, et octavi diei quippe plenitudinem cognoscentes, divinique Spiritus accincti fortitudine, id est summa rerum perfectione præditi, de hoc exeuntes sæculo, resurrectionis illic promissam gloriam se posse consequi, cœlestisque dignitatis consortio copulari non desperant, quod Dominus dignatus est dicere: *Tunc eritis sicut angeli*. Justis omnibus, et perfectis hoc prædicans, quod et David dixit pro Octava annuntians.

CXLII. HÆRESIS SEPTUAGINTA DUORUM INTERPRETATIONEM RESPUENS.

Sunt hæretici, qui (1) sicut Judæi Septuaginta duorum sanctorum, sapientissimorumque virorum interpretationem respuentes, Aquilæ cujusdam (2) hominis unius Pontici, qui (3) post annos multos interpretatus est, editionem suscipiunt; qui cum (4) quædam prætermisisset necessitate urgente tunc temporis cogerebantur, dissonantia putantur dictasse. Is veluti plus a quibusdam Judæis maxime intellexisse laudatur, cum de Patre, et Filio (5) non sicuti illi potiores de Lege dictaverint. Septua-

(1) Et Judaizantes Nazaræi, atque Ebionitæ, quos Aquilæ versionem prætulisse notat Irenæus III, 24. De Judæis testimonium perhibent Tryphon apud Justinum Martyrem, Origenes, Anastasius Sinaita, alique quorum loca adduxit Humfredus Hody de Biblior. textibus original. p. 236. FABRIC.

(2) Innuit indignum esse, ut unius hominis versio versioni LXXII Senum præferatur. Aquilam e Sinope Ponti civitate oriundum tradunt Epiphanius, et alii, de quo sicut etiam de LXXII interpretibus non repetam quæ dixi lib. III Bibl. Græcæ c. 12. FABRIC.

(3) Circa A. C. 130, post duodecimum Hadriani annum. FABRIC.

(4) Talmudici, alique Rabbini antiqui aiunt LXXII Interpretes tredecim loca in versione sua immutasse, veritos ne Ptolemæum offenderent. Vide Joan. Morinum exerc. Bibl. p. 354, et Humfredum Hody p. 139, 170. FABRIC.

(5) Sic Hamburg. et Basil. editio; at Paris. et Lugdun. *dictaverit*, quibus suffragatur Corb. cod. Videtur autem hæc lectio verior, nam loquitur ibi Philastrius de Aquila, quem discrepare notat a LXX Interpretibus.

ginta enim duo dixerunt (1): *Adversus Dominum, et adversus Christum ejus*; Aquila autem: *Adversus Dominum, et adversum unctum ejus*. Et iterum: *Ecce virgo in utero concipiet, et pariet Filium* (2). Septuaginta duo dixerunt, *et nomen ejus Deus nobiscum*; Aquila autem dixit: *Ecce juvencula concipiet, et pariet Filium, et nomen ejus potens cum hominibus*. Quæ quidem si pio sensu lectionis accepta fuerint, quo fortis et potens nemo nisi Christus Deus Dei sit Filius, recte intelligit; si autem de eo dubitat, abjicienda, et spernenda est talis editio. Unde Judæi non Septuaginta duorum interpretationes habent, qui de Patre, et Filio, et sancto Spiritu bene sentientes, unam substantiam, divinitatem, majestatemque enuntiarunt; sed illius Aquilæ, qui non ita recte sentit de Filio Dei, sed quasi de Propheta nuntiaverit. Unde (3) interpretationes ejus in medio librorum numquam ponuntur, sed dextræ, lævæque assignantur; et ut contraria, et non plena veritatis ita leguntur a plurimis. Septuaginta vero duorum decreta, atque consulta, ea legens Ecclesia catholica semper habet, et detinet incunctanter; illius autem quasi superflua ita æstimat esse, et judicat. Hæc etenim, id est Septuaginta duorum interpretatio (4), sub Ptolemæo rege Ægyptiorum, post Alexandrum Macedonem est edita omnibus, po-

(1) Psal. 2, 2.

(2) Isai. 7, 14.

(3) Origenes Græcas versiones in tetraplis suis, et hexaplis collocaverat hoc ordine, ut constat ex fragmento antiquo in codice Barberino duodecim prophetarum:

Aquila Symmachus. LXX. Theodotio.

(4) Philadelpho, de quo Aristeas (Epiphanio tom. II, paginis 166, *Aristaios*) atque ex eo Josephus XII, 2, et alii. FABRIC.

puloque Judaico in Jerusalem data est, cum habitarent non multi Judæi, velut in subjectione jam positi regis Ægyptii, rogatique ab ipso Ptolemæo, ut interpretes mitterentur Alexandriam. Quo cum venissent Septuaginta duo sapientes ac prudentes viri interpretes, secundum jussum regis Hebræam linguam Græco sermone interpretati, Græcis litteris ediderunt, sicuti et factum est. Cumque suscepisset eos Ptolemæus rex Ægypti, tentare volens si esset eorum divina Scriptura, quam legebant Judæi, separatim quemque jussit includi in cubiculum, nullumque videre alium (1), nisi solo excepto eo, qui interpretem exciperet dictantem: omniumque accipiens postea interpretationem quotidie, cum consentientem in unum inveniret, editionem omnium jussit conscribi, atque (2) poni in templum, ut venientibus de Achaia, atque aliis provinciis, philosophis, poetis, et historiographis, cupientibus legendi copia non negaretur. Unde ei maxime argumenta sumentes philosophi, poetæ, oratores, atque historiographi sicuti voluerunt ad suæ paganitatis mendacia transtulerunt, aliisque nominibus rudes puerorum animos edocentes, legem Dei divinam irritam sæculo facere properarunt, impietatisque semina in sono verborum, in periculosis sententiis confirmarunt, quorum causa dicebat et Dominus fures atque latrones (3), eos fuisse, in omnibus atque ab omnibus cognoscendos.

(1) Sic habent editiones; at in ms. Corb., *nisi solum exceptorem qui*, quod fortasse melius.

(2) Serapeum, in quo admiranda illa Bibliotheca Alexandriæ sub Cæsare exusta, septingenta voluminum millia, sicredimus Ammiano Marcellino lib. xxii cap. 16, ubi vide Valesii notas, et Lipsium syntagmate de Bibliothecis c. 2. FABRIC.

(3) Joan. 10, 8.

CXLIH. HÆRESIS DE SEPTUAGINTA INTERPRETIBUS.

Est hæresis, quæ iterum post Aquilam triginta hominum interpretationem accipit, non illorum beatissimorum Septuaginta duorum, quæ integre inviolateque de Trinitate sentientes, Ecclesiæ Catholicæ firmamenta certissima tradiderunt interpretantes Scripturas. Isti triginta in multis Aquilam sunt secuti, unde ab Ecclesia catholica et istorum non suscipitur, interpretatio, quæ continetur in libris authenticis.

CXLIV. ALIA DE EADEM RE.

Est hæresis, quæ iterum sex virorum interpretationem postea aditam vult sequi, non (1) illorum priorum sanctorum, qui Septuaginta duorum aliis modis interpretari desiderant, non parvum errorem incurrit, diversa itidem sentiens de fide catholica.

(1) Hiat locus iste culpa librariorum in editionibus, cujus sensum assequi nequeas, nisi ex ms. Corb. suppleas hoc modo; *illorum priorum sanctorumque Septuaginta duorum; et cum decreta, consultaque Septuaginta duorum aliis modis.* Geminatio vocis *Septuaginta duorum* dictanti nescio, an scribenti fraudem fecit; hoc certe scio, menda hujusmodi tolli non posse ab iis qui carent subsidio mss. GALEARD.

CXLV. TERTIA DE EADEM RE.

Sunt hæretici alii, qui Theodotionis, et Symmachi itidem interpretationem diverso modo expositam sequuntur, non illam beatissimorum priorum, quam Ecclesia catholica colit, et prædicat.

CXLVI. HÆRESIS DE LIBRIS VETERIS TESTAMENTI
IN DOLIO INVENTIS.

Est alia hæresis, quæ de dolio inventos libros post captivitatem, postque incensionem prolatos, et non consentientes interpretationi primæ sanctorum Virorum vult sequi, cum Ecclesia Catholica Septuaginta duorum interpretationem legat, colat, et prædicet; alia autem supervacua, et contraria tantæ editioni contemnit, et abjicit.

CXLVII. HÆRESIS QUOD DIIS ALIENIS NON SIT
MALEDICENDUM.

Sunt quidam hæretici non intelligentes quod dicit Scriptura. *Diis alienis non maledicetis*. Et ita observant, putantes de vanitate paganorum dixisse, atque ita sentientes non parvum salutis suæ sustinent detrimentum. Cum enim Moses dicat:

Templa eorum destruetis, idola frangetis (1); et (2) Abraham beatissimus frangens idola justificatus est; et Gedeon (3) nocte incendens idola, et frangens, a Deo tantum virtutis meruit impetrare, ut cum paucis infinitos vinceret inimicos; omnesque iusti, ut Elias (4), et alii itidem. Quomodo ergo hic æstimat homo imprudens de idolorum dixisse vanitate, iisdemque non esse maledicendum? cum David dicat: *Similes illis fiant qui adorant ea*. Hic itaque diis non esse maledicendum alienis cum dicit, est iustis ab origine mundi colentibus pietatem veram, id est angelis, et sanctis aliis veræ fidei dedicatis, non esse maledicendum. Nam omnes iusti maledixerunt idolis, et fregerunt ea, indeque meruerunt gratiam, ut Moses fecit de monte descendens sine eo quod Christi nuntii hi sunt dii, ut Moses Pharaoni, et Ægyptiis, cum Scriptura clamet: *Ego dixi, dii estis* (5). Utique qui sanctam, adorandamque Trinitatem colentes forti fide prædicant, qui et omnes iusti vere beati et sancti sunt, et ut dii infidelium scilicet dignoscuntur, quia ait Dominus: *ad quos fuit verbum Dei*, et per eos prædicatum est, incredulorum dii ipsi sunt appellati, ut Paulus, Barnabas et Moses Pharaoni qui non sunt maledicendi, sed modis omnibus collaudandi, atque honorandi et glorificandi, ut dixit David: *Timentes autem Dominum glorificavit* (6). Et Dominus: *Glorificantes me glorificabo* (7). Non

(1) Exod. 24, 13.

(2) Vetus traditio, Abrahamum idola Patris sui confregisse, quæ refertur in Beresith Rabba cap. 38.

(3) Judic. 2, 28.

(4) V. Reg. 18, 40.

(5) Psal. 81, 7.

(6) Psal. 14, 4.

(7) I. Reg. 2, 30.

ergo intelligentes virtutem Scripturarum ex littera paganitati consentiunt, et alieni a Christianitate reperiuntur. Quia ergo non credebant justis Judæi prophetis, et aliis talibus, alieni et isti sicut et pagani judicabantur a Domino per Scripturam; atque ita nuntiabatur, ne maledicerent suis Doctoribus, et Prophetis, et justis aliis.

CXLVIII. HÆRESIS DE MELCHISEDECH SACERDOTE.

Sunt quidam legentes hæretici (1) in Genesi de Melchisedech sacerdote atque rege, qui erat in Salem civitate, tunc temporis ita nominata, sub Abraham beatissimo patriarcha; de quo ait Scriptura: *sine patre, sine matre fuisse genitum eum*, cum sit hoc contrarium ita sentire. Scriptura enim non de carnali eum generatione editum esse negavit, sed de justis eum non genitum parentibus declaravit; qui naturali studio de Mandato pristino ad tantam Christi pervenire meruit scientiam, ut quæ a parentibus suis non audierat, proprio tamen studio, majora Christi mysteria per Mandatum agnosceret offerenda, cum dicat Dominus per prophetas: *Ecce ego facio nova* (2). Et: *Priusquam veniant, annuntiata sunt vobis* (3). Et: *Nolite meminisse præterita*, quæ in

(1) Hanc Salem Melchisedeci Regiam eamdem esse cum Hierosolyma, variis argumentis pugnat Ludovicus Borghesius in Historia critica Melchisedeci cap. 7. Negat tamen Hieronymus in Epistola ad Evagrium et nostra ætate Hadr, Relandus vir doctissimus in Palæstina sua p. 833 et 976, cui assentiri malim. FABRIC.

(2) Isai. 43, 19.

(3) Id. 48, 5. 6.

Lege carnaliter dicta sunt (1). Et Salvator ait : *Quod nascitur de carne, caro est; et quod nascitur de spiritu, spiritus est* (2). De hoc enim cum dicit : *sine patre, sine matre editum*, sine traditione, atque doctrina parentum, cum fuisse inquisitorem Scriptura nuntiavit, naturaque (3) potentem ad panem cœlestis sapientiæ, id est Christi mysterii, per Mandatum declaravit advertentes : quod sciens Apostolus, naturam hominum cœlestis scientiæ, ac pietatis esse capacem in omnibus prædicabat ita (4) : *Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ Legis sunt faciunt isti legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis*, et cætera (5). Quod etiam ait Dominus Petro : *Quia caro et sanguis non illi revelasset, sed Pater qui in cœlis est* (6); Fidem quippe Domini Salvatoris ostendens. Ideoque iterum Dominus : *Si quis non renatus fuerit ex aqua et spiritu, non intravit*, inquit, *in regnum cœlorum* (7). Et iterum in Lege : *Qui dixerunt patri et matri, non novimus vos, isti custodierunt mandatum meum, dicit Dominus* (8). Non genituram parentum

(1) Isai. 43, 18.

(2) Joan. 3, 6.

(3) Male omnino editiones tam Hamburg. quam Basileensis, et Lugdun. ita legunt; sed Corbeiensis cod. emendat, *potentem ac capacem cœlestis sapientiæ* Sic paulo post : *naturam hominum cœlestis scientiæ ac pietatis esse capacem*; et infra cum *capax Legis divinæ, cœlestisque esset*. GALEARD.

(4) Valerius Max. v. 4, extern. 5 : *Optima rerum natura pietatis est magistra, quæ nullo vocis ministerio, nullo usu litterarum indigens, propriis, ac tacitis viribus, charitatem parentumpectoribus liberorum infundit*.

(5) Rom. 2, 14 et seq.

(6) Matth. 16, 17.

(7) Joan. 3, 3.

(8) Deut. 33, 9.

odiendam utique, sed impietatem eorum paganam spernendam, atque damnandam esse modis omnibus collaudabat, cum dicat: *Si quis non renuntiaverit suis omnibus, non erit dignus regno cælorum* (1). Hic igitur beatus Melchisedech cum de alienigenis, id est Chananæis impiis fuisset editus, contempta impietate parentum (2), cum capax legis divinæ cœlestisque esset, et suo studio, ut Dei imago, inquisito Dei mysterio, contemptis impiis parentibus, non solum cognoscere Christum Dominum ante in Mandato, insuper etiam ejus cœleste mysterium meruit intuens, et intelligens celebrare. Ideoque et Apostolus baptizatis dicebat: *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu* (3). Duorum igitur populorum Melchisedech, et Abrahæ erat tunc in unum societatis conjunctio; præcepta quippe, et circumcisionis conveniens ratio, ut Melchisedech quidem personam Christianorum gereret (4), ita ut nos vivamus, et celebremur in omnibus: Judæorum autem figuram Abrahæ circumcisio, Christi quippe Fidei subdita, cœlestique ejus inserviens mysterio salutari, ut Abraham beatus Melchisedech sacerdoti magno erat subdi-

(1) Luc. 14, 23.

(2) In Corb. ms. non habetur copula *et* quæ sensui non parum obest; deinde pro *Dei mysterio* legitur *Christi mysterio*, quod melius, dicit enim paulo post *insuper etiam ejus cœleste mysterium*, id est Christi.

(3) Rom. 8, 9.

(4) Male Lugd. *ut non vivamus*. Et aliæ edit. *celebremus*. FABRIC. — *Ita ut nos vivamus et celebremur in omnibus*. Pro *celebremus* quod in aliis editionibus haberi fatetur, atque proinde occurrit etiam in editione Basileensi Sichardi, reposuit Fabricius ex ingenio suo *celebramur*, quod profecto quomodo huic loco magis congruat non video.

tus (1), cui insuper etiam decimas de suis facultatibus (2) offerre non dubitaret ut regi, atque sacerdoti Dei (3); quod nunc Judæorum docilitas subjecta nobis est cum velit ediscere, atque a nobis de Lege et Prophetis, Christi misteria paulatim agnoscere, atque in ejus passione cœlestem sperare scientiam de Lege pariter et Prophetis.

CXLIX. HÆRESIS DE ZACHARIA PROPHETA DE JEJUNIO.

Sunt quidam legentes in Zacharia, quo dicit (4) *Jejunium quarti, et* (5) *jejunium quinti, et* (6) *jejunium septimi, et* (7) *jeju-*

(1) Gen. 14, 18; Psal. 109; Hebr. 7, 1. 21.

(2) Gen 14, 26; Hebr. 7, 9.

(3) Male superiores editiones post verba *nobis est* posuere *stigma*, nam conectenda cum his sunt quæ deinceps sequuntur; Judæorum vero docilitas accipienda de illis Judæis, qui Christo dare nomen, et Christi sacra amplecti, sive a Christianis de Lege, et Prophetis, Christi mysteria agnoscere non dedignantur. FABRIC.

(4) Ad quem locum conferendus præter S. Hieronymum Joannes Seldenus capite octavo libri de Anno civili Judæorum. — *Jejunium quarti*. Die 17 mensis quarti *Tamuz* (Julii) ob contractas a Moyse tabulas, et urbem a Nabuchodonosore captam. — FABRIC.

(5) Die nono mensis quinti *Ab* (Augusti) ob conflagationem templi. — FABRIC.

(6) Die tertio *Tisri*, mensis septimi (Octobris), ob Godoliam ab Ismaelitis trucidatum, ut tradit Josephus in Hypomnestico inedito cap, 127. — FABRIC.

(7) Die decimo decimi mensis *Tebeth* (Januarii), ob nuntiata Babylone commorantibus Judæis quæ Hierosolymæ acciderunt mala. — FABRIC.

nium decimi erit domui Israel in exsultationem et gaudium (1). Quid ergo si quis omnem septimanam voluerit, aut menses jejunare multos, in praejudicium incursurus est? Absit: immo potius laudem habebit ampliores, ut (2) multi prophetæ fecerunt, et justi homines quotidie faciunt plurimi. Sed cum dicit quatuor jejunia, veluti dies quatuor jejunandos decernit. Non autem nobis dixit aut mensis alicujus, aut anni, sed sic absolute prædicavit, ut mysteria Christianitatis ipsis quatuor jejniis nuntiata cognosceremus. Nam per annum (3) quatuor jejunia in Ecclesia celebrantur (4): in Natali primum, deinde (5) in Pascha, tertium in Epiphania (6) quartum in Pentecoste. Nam in

(1) Moyses Exod 24, 18; 34, 28; Deut 9, 9, 11; et Elias II Reg 19, 8.

(2) Quamquam non modo antiquioribus, et Apostolicæ ætati propioribus temporibus, sed ne Philastrii quidem ævo quatuor illa jejunia longe lateque per omnem Ecclesiam obtinuisse, satis constat, ut ostendit Joann. Dallæus lib. 4 de Jejniis cap. 7; tamen ex hoc Philastrii loco patet falli Blondellum, qui ad Pseudo-Callisti epistolam, p. 256, notat Leonem Magnum primum quatuor temporum jejunio consecratorum distincte meminisse.—FABRIC.

(3) Hoc est quod Leoni hiemale, aliis jejunium Adventus Domini, de quo Theoph. Raynaudus tom. 11 opp. p. 479.—FABRIC.

(4) Hoc unum admittit Hieronymus epist. 54, ad Marcel- lum.

(5) Quoniam post antepaschale, jejunium hocce ante Pentecosten commemorat Philastrius, atque infra illud ipse explicat de jejunio Ascensionis, ideoque Epiphania hoc loco pro Ascensione ab eo poni est nescesse. De jejunio, sive Rogationibus ante Ascensionis festum a Claudiano Mamerto circa A. C. 500 demum introductis in Gallia, vide Gregorium Turonensem 2 Hist. 34, Alcimique Aviti homiliam de Rogationibus, et Joan Savaronis notas ad Sidonii Apollinaris lib. 5, epist. 14.

(6) Hoc jejunium alii Scriptores ponunt hebdomadæ post

Natali Salvatoris Domini jejunandum est, deinde in Paschæ Quadragesima, atque in Ascensione itidem in cœlum post Pascha die quadragesimo, inde usque ad Pentecosten diebus decem : id quod postea fecerunt beati Apostoli post Ascensionem, jejuniis, et orationibus insistentes, ut scriptum est, quod meruerint in Pentecoste plenitudinem divini Spiritus, et perfectionem consequi potestatis; ut irrigatione divini Spiritus affluente, jam armis instructi cœlestibus omni dubitatione seposita in qua erant ante, post autem doctores invicti, et gloriosi martyres ipsius Domini fieri quotidie properabant; Judæos et Paganos edocentes, eisque de Lege et Prophetis Christum ubique Dominum, cum Patre sempiternum prophetarum testimoniis comprobantes, ejusque præsentiam carnalem saluberrimam orbi terrarum annuntiantes. Alii autem putant (1) secundum quatuor tempore anni cujusque dixisse Scripturam. Alii autem de Noe dixerunt quando audiit et credidit inde cum arcam confecit; postea autem cum intravit in eam; quarto quando exivit de arca. Alii autem Judæorum, Israel dixisse Scripturam arbitrantur, quod cum audivit populus primum in Ægypto per Mosen tunc temporis et credidit, liberatur de Pharaone et

Pentecosten, vel post octavam Pentecostes. Vide Cotelerium ad lib. 5 Constitut. Apostol. c. 20, p. 326. Vicissim Pentecosten ipsam, hoc est quinquaginta totos a Paschate dies, jejunare nefas habuere plerique etiam Philastrii ætate, ut jam ex Hieronymo notavi; cui addesis insigne S. Athanasii testimonium, quod vulgavit celeberr. Montfauconus in Bibl. Coisliniana p. 112.—FABRIC.

(1) Leo Magnus Sermone 18 : *Jejunium vernum in Quadragesima, æsivum in Pentecostes, autumnale in mense septimo, hiemale autem in hoc qui est decimus (Decembri) celebramus.*

Ægyptiis; deinde quod exivit de Ægypto, tertio quod in montem ivit et accepit Legem a Domino Salvatore; quarto quod intravit in terram repromissionis sed non omnes introierunt, sicut scriptum est, nisi duo soli, Jesus, et Chaleb, ut dixit Scriptura. Alii autem dixerunt, quatuor jejunia sunt Ecclesiæ ista in quatuor libris Mosi; quia primum fecit Deus omnia in Genesi, et hominem, ut scriptum est. Secundo in Exodo, quo de tenebris liberatus exit omnis homo credens in Christum Deum. Tertio quo in Levitico offert sacrificia diversa, quæ sunt omnia Christianitatis mysteria. Quarto post oblationem spiritualium donorum in libro Numeri mereatur omnis fidelis conscribi, quod ait et Dominus: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in libro cælorum* (1). Ideo et David de Judæis dicit: *Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur* (2). Et ipse iterum: *Et in libro tuo in te credentes conscribentur* (3). Hæc etiam jejunia (4) in quatuor Evangelia nos oportet accipere, de patriarchis, prophetis, sacerdotibus, et apostolis, quæ in nobis complenda sunt. Quod primum fides patriarcharum, deinde virtus prophetarum, tertio labor sacerdotum, quarto apostolorum perfectio invicti certaminis nuntiantur; quæ diversæ virtutes in-

(1) Luc. 10, 20.

(2) Psal. 68, 29.

(3) Psal. 138, 16.

(4) Ut undique quaternario suo subsidium et rationem quærat Philastrius, etiam Evangelia advocat, quorum quaternionem similibus rationibus mysticis et allegoricis passim Veteres commendant, ut ascriptis ipsorum verbis demonstravi in Codice Apocrypho novi Testam. pag. 382, et tom. II. pag. 555, 735 Addam unicum locum Rabani Mauri lib. 4 de Universo c. 1 tom. 1 opp. p. 83.

vicem cum suis virescunt connexæ temporibus, et docentes homines diversa jucunditatis gaudia desiderantibus, et capientibus subministrant.

CL. HÆRESIS DE UXORIBUS ET CONCUBINIS SALOMONIS.

Sunt hæretici, qui cum legunt in Salomone, *sexaginta reginæ et octoginta concubinæ, et juvenculæ quarum numerus non est* (1); putant eum mulierum causa, et juvenularum atque concubinarum numerum edixisse. Cumque ita sentiunt, infructuosi, immo potius ut pagani impii et Judæi ineruditi atque indocti judicantur; ignorantes quod hæc rationabilia sunt et intellectibilia ab eodem nuntiata, quæ in Christi majestate et potentia, diversa gratiarum munera humano generi ostendebantur adventura, diversisque temporibus voluntati hominum, ac capacitati desiderantium ab eodem impertita; non denegante parem gratiam, sed juxta quod capere potuisset voluntas hominum nosceretur, ipso Domino tribuente atque conferente quærentibus studiose, cum dicat beatus apostolus Petrus : *In veritate cognosco quod Deus personarum acceptor non est* (2). Et Paulus apostolus itidem : *Deus hominis, inquit, personam non accipit* (3). Ex voluntate itaque juxta quod quisque desiderat, ita et a Deo Christo (4) et tribuitur atque impertitur quotidie. Diversæ igitur

(1) Cant. 6, 8.

(2) Act. 10, 93.

(3) Rom. 2, 11.

(4) Hic rursus Helmstadiensem editionem reprehendit Fabricius, quod vitiose legat *tribuetur*, cum tamen eodem modo

tur dignitates, ac diversæ gloriæ a Salomone nobis nuntiatae sunt. In Mandato quippe, Lege, et Christi gratia omnia, quæ et primo, et secundo, et postremo tempore, populis per diversa meritorum collata sint munera dignitatis, ut priori populo, deinde Judæorum, tertio Christianorum, qui ab illis prioribus qui ante Judæos fuerunt cum edocemur (1) in Christi præsentia itidem diversam effusam gratiam capientibus, et quærentibus quotidie pervidemus effundi. Nam quod aliæ animæ ad regimina, aliæ ad conjunctionem, aliæ ad incrementum perfectioris ætatis in conjunctionem futuræ Fidei Christi Domini vocentur, manifestum est, dicente Apostolo: *Qui cohæret Christo Domino, unum corpus est* (2). Nam ubi reginæ nomen dicitur, regni cælestis, manifestatur excellens nobilitatis sublimitas, quod et Dominus vocationem multorum prædicans, paucorum electionem annuntiat affuturam. In quibus triplex virtutis dignitas enitescit et in Evangelio, dicente Domino ad illum: *Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes et da pauperibus, et veni, sequere me; et habebis thesaurum in cælo. At ille tristatus est*, inquit, ut scriptum est (3). Ergo etsi ante generaliter secundum temporis

habeat etiam Basileensis editio Sichardi anni 1528, quam aliis quoque in locis non satis diligenter Fabricio inspectamprehendimus.

(1) Annotat Fabricius priores editt. nullo sensu pro *itidem* habere *et de*. Ita porro habet Basil. ; at Lugdun. omissa copula legit *in Christi præsentia de*; ms Corb., *in Christi præsentiam et de Christi*. Nescio an forte legendum sit *in Christi præsentiam, et de Christi præsentia*, sed magis adhuc placet Fabricii emendatio. *Christi præsentia* a Philastrio intelligitur tempus Evangelii, ut recte monet Fabric.

(2) 1. Cor. 6, 7.

(3) Matth. 19, 21, 22.

divisionem, populorumque factum est, tamen in Christi præsentia triplex gratia resplendet ac dignitas, ut alii perfecti, alii sequentes, alii postea secuturi demonstrarentur: non in modo dignitatis, id est regni cœlestis inveniendi, sed secundum fidem ac laborem eorum, atque diversa certamina, mercedem congruam adepturi, dicente Domino: *Multæ mansiones sunt apud Patrem meum* (1). Ideo et David animam ad regimen vocatam modis omnibus collaudat, edocens: *Astitit regina a dextris tuis* (2). Aliam etiam sequi hortatur: *Audi, filia, et obliviscere domus patris tui, et concupiscet rex speciem tuam* (3). Ut ergo est rationis, convenit cognoscere quod alii in regnum, alii in paradysum, alii in vitam atque remissionem peccatorum in futuro erunt deputandi, quod non negatur currentibus, hæc volentibus nunc ut oportet; dissimulantibus autem, et non recte currentibus, a Domino hæc non erunt conferenda.

CLI.

Est hæresis quæ putat quod Hiesus filius Nave populum Judæorum cultris lapideis circumciderit, quod nec rerum natura nec virtus aut ratio persuadet: facilius enim Judæi periclitari; poterant quam curari, etsi secundum Dei potentiam quam impossibile non est, aliquid tamen rerum natura non patitur, nec ratio persuadet. Ne ergo petrinis culturis dicant circumcisos

(1) Joan 14, 2.

(2) Psal. 44, 9.

(3) Ibid. 10.

Judæos de paganorum durissimis mentibus ac lapideis quæ antea fuerant quidem impietati deditæ, postea vero credentes in Domino amissa mente lapidea meruerit, id est verbo Dei circumcidi mente, doctrinamque jam cœlestis potentes Judæos circumcidere, id est Christi eis insinuare scientiam salutarem de lege et prophetis, eam quippe nuntiantes atque comprobantes undique. Quamvis enim et quotidie circumcidantur Judæi ab his qui ante erant Gentiles, id est doceantur de lege et prophetis, de fide Christi Domini scilicet Salvatoris, qui si crediderint et ipsi salutis remedium accepturi sunt: perseverantes autem in duritia mentis lapideæ, æterno erunt judicio detinendi. Ideoque et Dominus in eorum contradictione pertinaci dicebat quod filii eorum, id est pagani, ipsi erunt judices eorum atque doctores, id est gentium populus, qui ante in mente lapidea versabatur, postea vero per Christi fidem merebatur ad scientiam salutarem pervenire. Israel autem secundum legem currens ut scriptum est, ad legis virtutem pervenire non potuit, quia non ex fide, sed ex operibus currere properabat. Jacob enim dicit quod ipse erit spes gentium, non Judæorum. Oportet ergo Gentes credere universas primum, tunc demum ab ipsis gentibus Judæorum discere, ac doctrinam Christi Domini de lege et prophetis audire, atque ita acquiescere ut compleatur, *donec plenitudo gentium intret, et sic omnis Israel salvabitur*, sicut scriptum est. Et alter propheta ait: *Aufer ab eis cor lapideum, Domine, et da illis cor carneum*. Et Dominus, *Si isti tacuerint, lapides clamabunt*.

CLII. DE SPIRAMINE QUOD ADAM ACCEPIT HÆRESIS.

Alia est hæresis, quæ spiramen quod accepit Adam putant tantum esse, quantum est a Christo post Resurrectionem concessum Apostolis : cum ignoret quod spiramen est modicæ virtutis aliqua gratia, in audienda Lege Dei multorum primum. Spiritus autem perfectionis est plenitudo. Spiramen itaque datur ab infantia et catechumenis. Spiritus autem in incremento doctrinæ, Fideique, et salutaris baptismi plena Dei gratia, ut intelligere, et ad maiorem jam possit scientiam pervenire. Ideoque post baptismum, Spiritum ut Apostoli jam non, sed spiramen accipit qui baptizatur in Trinitate. Commune est etenim omnium spiramen. Spiritus, autem paucorum est fidelium atque credentium, et discentium ; et veluti ab honore ad honorem, et a gloria ad gloriam maiorem, cælestemque scientiam et gratiam pervenientium, dicente Apostolo, quod *a fide in fidem* procedimus (1), et *a gloria ad gloriam* prodire properamus (2). Ideoque ait ipse : *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælistis* (3), ut et natura non exsors Christi muneris inveniatur aliena penitus, id est nec catechumenus ; et fides atque doctrina, studiumque et vita præclara, in paucorum fidelium, et cupientium voluntate dignosceretur exuberans, dicente Domino : *Habenti dabitur, et plus ei adjicietur ; non habenti autem, et quod*

(1) Rom. 1, 47.

(2) II Cor. 3, 18.

(3) I Cor. 15, 47.

habere videtur auferetur ab eo (1). Quod Judæo contigit, et aliis itidem plurimis.

CLIII. HÆRESIS DE FUNICULO MENSORIO IN ZACHARIA PROPHETA.

Est hæresis, quæ cum audit in Zacharia propheta de funiculo agrimensorio (2) de quo et David edixerat, quod angelus tenens ibat mensurare Jerusalem, æstimat secundum litteram ita dixisse Scripturam: cum non Jerusalem metiri, quæ tradi debebat hostibus, sed (3) credentium recee, atque paucorum perfecte, electio nuntiabatur per angelum affutura; ut dictum est: *Multi vocati, pauci electi* (4). Jerusalem ergo in funiculo agrimensorio mensurabatur, id est et sub paucis, (5) et post fi-

(1) Matth. 13, 12; 25, 29.

(2) Villalpandus tom. II, p. 179, putat Philastrium lapsum memoria, et pro Davide voluisse nominare Ezechielem, respexisseque ad XL, 3.

(3) Ita pro *lectio*, apud Philastrium scribunt Villalpandus, et Cotelerius III Monument. p. 524, quamquam notum omnibus, *lectionem* pro *electione*, ut *lectum* pro *electo*, et *legere* pro *eligere*, tritum esse optimis scriptoribus,

(4) Matth. 20, 16.

(5) Corb. cod. legit *catholicæ fidei gignendæ*, sed mihi placeret *catholicæ fidei gignendorum*; ultima enim hæc syllaba per compendium scripta facile prætermitti potuit ab imperito librario. Sic pag. seq. initio ubi habet: *Quia et ante propheta quod tunc erat in paucis*, nisi addatur præpositio, ac legatur *quia et ante a propheta*, sententia omnino constare non potest, cum hoc velit Philastrius, ut *quod tunc erat in paucis*, hoc ita a propheta nuntiatum sit; idque locum inspicienti facile persuasum erit cum et paulo antea dixerit *paucorum perfecte electio nuntiabatur per angelum affutura*. GALEARD.

dem Christi paucorum catholicæ fidei gignendo electio prædicabatur in sæculo. Quod et Apostolus ait: *Oportet hæreses esse, ut probati manifestentur* (1). Quia ergo funiculus hæreditarius triplici virtute connexus est, id est Patris, et Filii, et Spiritus sancti; hæc conjunctio cum in una, eademque accipitur Fide, atque credulitate; æqualitatis quippe, et virtutis jungenda unitas, atque colenda potentia cum noscitur ab Ecclesia catholica, non in diversa majestatis aut qualitatis credenda substantia prædicatur, ut quidam æstimant hæretici. Quod et Dominus dicere dignatus est: *Putas filius hominis cum venerit, inveniet Fidem super terram* (2)? Quia et ante a Propheta quod tunc erat in paucis, et post Christi præsentiam, passionem, et resurrectionem ejus, divinamque sententiam quod essent prævaricaturi, hoc ita nuntiatum sit, ut sint hæretici hodie qui a Spiritu sancto, aut a Filio recedentes, diversam majestatis et potentiæ inæqualitatem quotidie prædicant aberrantes. In hoc ergo nos oportet agnoscere, quod, *funiculus*, ut ait Salomon, *triplex non disrumpitur*, quod et credi debet a nobis; quod et de divina substantia, et propria, Filius, et sanctus sit itidem Spiritus, Patri quippe connexus in omnibus, qui et cognosci debet, et coli ab omnibus. In hac ergo conjunctione baptismi et Salvator nos dignatus est confirmare, imperans: *Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. In quo jungentes Filium Patri, et Spiritum cum Filio et Patre, hanc salutem cognoscimur adepturi, quia non aliunde salutis remedium, nisi ex fide hac humano generi, cognoscimus affutu-

(1) I Cor. 11, 19.

(2) Luc. 18, 8.

ram. Unde et in hac conjunctione sanctæ adorandæque Trinitatis gaudemus, in qua ante Adam pater noster Noe, Abraham, Moses, et prophetæ, sacerdotes, judices, apostoli pariter, et evangelistæ prædicantes meruerunt consequi angelicam dignitatem; in qua et Ecclesia catholica exsultat, hoc prædicans quotidie, atque edocens, eamdemque hanc omnem impietatem Paganam, et iniquitatem Judaicam destruens, quotidie omni exsultat in gaudio. Nam etsi triplex funiculos debet accipi primum *Mandati*. deinde *Legis* in medio tempore, deinde *Gratia* Salvatoris: utilitatis non parvæ est aut si de *fide*, *spe*, atque *charitate*, ut dixit beatus Apostolos (1), quis velit accipere; et in hoc non parvi est intellectus prudentioribus, ac spiritalia considerantibus plurimis.

CLIV.

Sunt quidam hæretici qui de Helia beato opinantur quod ei corvi sero carnes ad escam, et mane panes attulerint, non attendentes quod cuncta sanctus ac beatissimus propheta non carnes edebat (*sic*) aliquando, qui omnem talem escam contempserat, abstinendo voluntate, cujus et causa tantæ dignitatis a Deo honorem meruit adipisci, ut in paradisum raperetur sublimis, ubi cum sanctis omnibus collocaretur. Nam si de pane quidem aliquis dixerit, rationis interdum est quod ei corvi attulerint: de carnibus autem incongruum reperitur: nam in hoc crudelitas beluina hominum insequentia beatissimum prophe-

(1) 1 Cor. 13, 13.

tam ostendebatur: in avibus autem, id est corvis, tantum mansuetudo et lenitas monstrabatur, ut a quibus avibus humana aberat ratio, qui non erant Dei imagines rationabiles, sed aves sicut pecudes sensibiles creatæ solummodo, in eis autem avibus ad opprobrium hominum Judæorum regisque ex voluntate pessima insequentium propheta agnitio et sensuum lenitas insita monstraretur in opera tanti ministerii quod beato prophetæ quotidie monstrabantur, ut in eis avibus ministrabantur, ut in eis avibus magis inveniretur esse ratio quædam lenitatis motu quodammodo concessa velut rationabilis. Nam omnia hujusmodi creata a Domino subjecta sunt homini ut regi ac rationabili dominoque urbium versitatis (*sic*) pecudum, volatilium et serpentium quippe sicut scriptum est in libro Geneseos demonstraretur.

CLV. HÆRESIS DECERPTA EX ISAIA PROPHETA DE CHERUBIM ET SERAPHIM.

Est quoque hæresis, quæ cum legit in Isaia propheta, quod Cherubim, et Seraphim animalia duo sex pennis prædita, duabus faciem Dei, duabus pedes tegebant, et duabus clamabant voce sublimi Deum collaudantes, nimium conturbatur; et nunc historiam quærens, nunc rationem intellectibilem perscrutans, diversa ambiguitate fatigatur. Cum et secundum litteram non parva sit utilitas, et secundum intellectibilem rationem, Christi resonet cœlestis scientia. Secundum litteram enim primum, quod Deum invisibilem Scriptura docendo, impietatem ubique paganam damnabat in quo Scripturæ illorum impiæ visibilem

et compositum prædicant. Deinde etiam Judæorum, ne et ipsi pari cæcitate oblecti, ut Gentes impiæ, corrupti sensibus deperirent; hoc ita edocuit. Sed hic etiam erat Judæorum futuri temporis in Christi præsentia incredulitas, et coopertio annuntianda mysterii: quod cæcitate operti nimia, nec prophetæ, nec ipsi Domino erant postmodum credituri, cum missus ad populum prædicat manifeste: *Aure audietis, et oculo videbitis, et non intendetis* (1). Cooperti quippe tenebris, lucem salutis æternæ, id est Christi carnalem præsentiam non erant agniture, sicut et factum est: quod Apostolus docens, *velamen esse usque hodie in cordibus eorundem positum* affirmavit (2), quod non revelabitur usque quo Christum non crediderint Salvatorem (3). Ubi autem conversi fuerint, id est crediderint in Christum Dominum, auferetur velamen ab eorum cordibus. Quod autem et duo animalia nuntiata sint Cherubim, et Seraphim, Lex quippe, et prophetæ, testes Christi, et Doctores sæculi, non est ambiguum. Velabant autem faciem, et pedes Domini; sive quia in parabolis, et similitudinibus, et ænigmatibus docebatur mysterium, ut scriptum est: *Aperiam os meum in parabolis* (4). Et

(1) Isai. 6, 9; Matth. 13, 14.

(2) II Cor. 3, 15.

(3) Non videtur alienus fuisse Philastrius ab eorum sententia, qui magnam adhuc Judæorum conversionem expectandam sibi persuaserunt cum Tertullanio, Origene, Hilario. Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Gregorio Nysseno, Basilio, Chrysostomo, Cyrillo Alex., Theophylacto, Oëcumenio, Petro Chrisologo, Primasio, aliisque quorum loca adduxerunt D. Christianus Dreierus in diss. de conversione Judæorum, et D. Joan. Guntherus o *makarites* homiliis Germanice editis in Epist. ad Romanos. FABRIC.

(4) Psal. 77, 2; Matth. 13, 35.

David : *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua* (1). Et Apostolus : *Filium suum*, inquit, *Pater revelavit mihi* (2); id est de Lege, atque Prophetis ostendens. Sex autem penæ erant eis, et duabus quidem faciem, et duabus pedes cooperiebant; duabus autem clamabant, ne forte faciem, et pedes cum dicit Domini coopertos, quod sursum atque deorsum est, et longitudo, et latitudo de Deo (3) monstraretur, quod nec altitudo nec profundum, nec latitudo, nec longitudo Dei potest cognosci, aut invenire condigne ab aliqua creatura, et maxime hominum aut humanis quorundam sensibus comprehendi; qui etiam tantam elementorum naturam immensamque creando perfecit, quanto magis, qui talia fecisse cognoscitur, modis omnibus antecellit! Solum autem per Fidem noscitur; quia *virtus*, inquit, *in infirmate*, in similitudine, et ænigmatibus *perficitur*, atque invenitur. Cumque tanta immensitas Dei dicitur, atque nuntiatur, duabus pennis, id est a Cherubim, et Seraphim, Lege, atque Prophetis canitur et prædicatur. Duarum etiam pennarum clamatio die, noctuque, id est et hic, et in futuro, cordis quippe credulitas hominum, atque oris confessio non desinens invenitur quotidie resonando, quæ et tunc canebatur ab Angelis, atque ab hominibus prædicabatur in sæculo; ut quod videre in excelso, profundo, lato, atque longo non poterant, corde credentes, atque ore confitentes, indesinenti voce cantantes omni

(1) Psal. 118, 18.

(2) Galat. 1, 16.

(3) *Monstraretur*. *Monstraretur* pro *monstraret* hoc loco scribendum esse monet Fabricius; verum addere poterat, *monstraretur* legi etiam in editione Basileensi. Sic Philastrius hoc modo eod. cap. 155, cap. 130, cap. 132 et cap. 138.

tempore lætarentur. Nam, quod invisibilis et (1) incapabilis sit divinæ qualitatis natura et substantia, in Lege, et Prophetis ostenditur, Joanne dicente : *Deum nemo vidit umquam* (2). Non dixit, non credidit, sed, non vidit. Ergo Dominus credendi potentiam, et confitendi solum fiduciam tribuit, ut virtus ejus in enarranda carnali fragilitate manifesta nosceretur : quod et Dominus ubique Fidem suam prætendit hominibus, quam et ipse ante dederat, posteaque in sua præsentia confirmaverat. Cherubim autem, et Seraphim quadriformia, id est Leonis, Vituli, Hominis, et Aquilæ, diversa sunt Sanctorum pariter, virtutumque certamina fortiora, præcellendæ eorum variæque dignitatis, patriarcharum quippe, et prophetarum, sacerdotum, atque apostolorum itidem cum martyribus sociata; ut in quibus ante tanta fides et dilectio Christi exuberans noscebatur (3), impar autem doctrina in quibusdam postea cogente causa temporis canebatur, non impar tamen Fidei, ac certaminis gloria in conjunctione diversæ virtutis monstraretur a Christo concessa atque condonata, inque omni Christianorum populo nosceretur;

(1) Frequens hujus vocis usus antiquis Ecclesiæ Patribus, ejusque exempla suppetunt ex Glossario Cangii in *Capabilis*, quibus duo hæc addo ex veteri Irenæi interprete I, cap. 2 : *Quemadmodum erat sine initio, et incapabili set incomprehensibilis*; Irenæus: *Os en alnarchos te kai achoretos*. Item IV, 20, al 37 : *Incapabilis enim Pater*; et paulo post : *Et propter hoc incapabilis, et incomprehensibilis, visibilem se et comprehensibilem, et capacem hominibus præstat*. GALEARD.

(2) Joan. 1, 18.

(3) Propter persecutores non licebat tribus primis sæculis ita publici christianam doctrinam usquequaque prædicare, ut postea licuit : non tamen impar, imo major fidei, ac certaminis gloria in martyribus enituit illo maxime tempore. FABRIC.

ut quod videre non possumus , nec humanis condigne sensibus definire, corde credentes, atque ore confitentes his duarum penarum virtutibus non desinamus Judæis, et Gentibus hoc gaudii prædicare, atque his sublimes virtutibus evolare ; sperantes *cælestia* , ubi *Christus est Dominus* , ut ait Apostolus (1), inque hac sententia salutem perpetuam posse consequi non dubitantes, docente eodem : *Quod si credideris in corde tuo, et confessus fueris Christum Dominum Salvatorem corpore crucifixum enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit in salutem* (2). Unde ait de Christo Domino, quod ejus qualitatis divina substantia non in visione et mensura, aut compositione consistat aliqua, sed in fide virtutis, atque confessionis nostræ exuberans consummatur ; *qua latitudo et longitudo, altum atque profundum sit scire* inquit (3) , *eminentissimam incomprehensibilem Christi Dei gratiam* (4) atque non est humanæ fragilitatis potenter expromere , sed in fide atque per fidem facile posse contingere docuit, quod mens hominum non prævalet enarrare.

(1) Coloss. 3, 1.

(2) Rom. x, 9.

(3) Ephes. 3, 18, 19.

(4) *Christi Dei gratiam atque non est.* Sic Hamb. editio profecto male , at Basileen. et Colon. recte *Christi Dei gratiam atque potentiam non est.* GALEARD.

CLVI. HÆRESIS DE ISAIA PROPHETA : LABIA TACTA CARBONE.

Sunt quidam qui æstimant, quod Isaïas post confessionem populi peccatoris, ac precem supplex ad Deum effuderat (1), de Cherubim unus venerit missus a Deo ad prophetam, et acceperit de forcipe carbonem, et tetigerit labia ipsius, aitque ei : *Ecce jam mundatus es*. Putant autem de angelis unum venisse ad eum, aut de animalibus, aut de forcipe ignem accepisse, et mundasse prophetam, quod non est adeo scientiæ salutaris; cum hic de Cherubim, aut Seraphim unum animal cum dicit, id duobus Testamentis dicit : unde patriarchæ, prophetæ, sacerdotes edixerint, et Apostoli, qui mundo omni adventuram gratiam ostendebant quadriformi virtute fulgentiæ munera ad certamina cœlestia capientibus ministrantes. Nam Cherubim plenitudo scientiæ dicitur (2), Seraphim virtus ignea pera-

(1) Ad hæc verba sic Fabricius : *Noster infra : Nam hic de Cherubim aut Seraphim*. Hinc apparet voluisse mutatum «to» cum in nam ubi editiones legunt cum hic de Cherubim aut Seraphim; et certe illud melius, quamvis Hamburgensis quoque cum pro nam adhuc retineat etiam invito Fabricio. Quod sequitur in textu paulo post *edixerint*, pro quo, ait Fabricius, *est qui malit eluxerunt*, hoc fortasse magis arridet, licet ipse subdat nihil esse mutandum; et quidem recte, nam et Corb. cod. et Basil. editio habent *edixerint*; ut etiam paulo post *virtus ignea peragrans*, quamvis Cotelerius a Fabricio allatus pro *peragrans* mallet *flagrans*. GALEARD.

(2) Nomen *Seraphim* in editis male exciderat, quod restituendum recte monuit Cotelerius in Monument. pag. 559. Idem

grans appellatur. Hi itaque plenitudinem habentes scientiæ spiritualis, ac Christi mysterii tenentes divitias, diversas doctrinas jussu Domini nobis dimittunt et deferunt omnique sæculo itidem sine quadam intermissione nuntiantes; ex quibus unus missus est ad Isaiam prophetam, hanc quippe Christi doctrinam annuntians, Salvatorem, quod erat adventurus in carnem, Spiritusque divini credentibus allaturus gratiam copiosam. Isaias itaque de patriarchis, et Lege, et prioribus suis prophetis acceperat gratiam fortiolem, id est divini Spiritus potentiam ampliolem; a prioribus scilicet, ut Christi mysterium, id est incorporationis ipsius, sæculo gratiam nuntiaret. Ideo et Dominus, ad quosdam : *O duri corde, et imprudentes animo* (1), cur non advertitis, quod Lex, et prophetæ de Filio hominis, quæ ante prædixerant affutura, cuncta consummari oportuerat? Decebat enim de patriarchis, et Lege beatum accipere Isaiam, ut ab eis doc-tus, forti animo Christi carnalem præsentiam prædicaret. Ignem etiam quod ait accepisse angelum, et purgasse ipsius labia, utique divini Spiritus ei gratiam ostendebat concessam a Domino, ut ait : *Ignem veni mittere in mundum, quam volo ut accendatur ocus*. De forcipe autem, id est de ferro, de invicta natura ejus, atque divina quippe dicebat potentia, quod corpus Christi divino Spiritu, divinaque potentia in utero sanctæ Virginis creatum, atque consummatum est, sicut scriptum est : *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Dei obumbrabit te* (2). In quo ap-

pro *peragrans* legit *flagrans*. Hieronymo *Seraphim incendentes, vel ardentes*.

(1) Luc. 24, 25.

(2) Luc. 50, 35.

parens corpore vinceret omnia, a nullo autem superaretur. Sicut enim ferro domantur ac subjiuntur omnia, a quo et gladius gignitur, ut dictum est : *Verbum Domini gladius bis acutus* (1) qui domare potest testimonia, domari autem ab aliquo non potest : daturusque eis erat post passionem in resurrectione divini Spiritus beatis Apostolis invictam potentiam, ut scriptum est : *Spiritus Domini super me*, et cætera. Et Petrus promissione accepta a Patre, ad Judæos dicens, effudit hanc gratiam, quam vos videtis, atque auditis hodie. Igni etiam forcipem sicut formari cognoscimus, ita et corpus Domini divino Spiritu novimus consummatum. Itaque ita suis eum dedisse in corpore illam promissam gratiam, atque invictam potentiam, ut ait : *Dedi vobis potestatem calcare super omnem virtutem inimici* (2); et Apostolus : *Quis nos separabit a charitate Christi?* per quæ eis cunctis jam in hoc credentibus sæculo, ut dictum est, per impositionem manus apostolorum divinus dabatur Spiritus in Christum Dominum credentibus Salvatorem. Et sicut duo animalia duo hæc Testamenta accipiuntur, Legis, et prophetarum, astantia Domino, sicut viderunt in monte Apostoli; attamen rationis erit, quod et duo animalia intelligenda sunt Mandatum primum quod datum est, quod et spiritale potest intelligi, ut scriptum est, quod et Salvator non solvit, sed confirmavit potius. Secundum autem animal doctrinam Christi, id est fidem ejus, et gratiam incorporationis, et Testamenti, passionisque ejus, et resurrectionis mysterium continebat. Unde (3)

(1) Hebr. 4, 12.

(2) Luc. 10, 15.

(3) Lex scripta, Mosaica. Tria tempora distinguit etiam

Lex litteræ in medio est posita inter Mandatum, et Gratiam, quæ si intelligitur de Christo, consentanea in multis accipitur; si autem in carnali justificatione quis salvari putaverit, abjicienda decernitur; cum de Patre, et Filio, et sancto Spiritu ante Legem, id est ante tria millia annorum et septingentos annos, justi priores illi sub Mandato viventes, ac beatam Trinitatem colentes, et suis filiis tradentes, cognatisque et sæculi prædabant, mysteriumque Christi Domini de ipso Mandato antiquissimo nuntiabatur. Lex itaque admonitio Mandati est, quæ et conjungitur secundum fidem colendæ Trinitatis, et iterum separantur quædam ejus propter Judaicam, et carnalem justificationem; cum et prophetæ illa destruxerint antea, et Salvator abjecerit, et Apostoli vetuerint circumcidi homines. Lex itaque de Mandato causa cogente carnali descendit ad tempus. Gratia autem Christi, id est mysterium incorporationis, et passionis, et resurrectionis fideique ejus, et ascensionis in cælum ante Legem a justis omnibus noscebatur, et (1) quærentibus, et ca-

S. Augustinus Ser. 110, unum ante Legem, alterum sub Lege, tertium sub Gratia. Sic et Auctor librorum de Promissionibus inter S. Prosperi Opera. Pelagius præf. ad Epistolas Pauli distinguit Legem naturæ, legem litteræ, et tertiam Legem veteris novique Testam. per Spiritum sanctum novissime datam per Jesum Christum Dominum nostrum, per quem habemus accessum in Gratia ista in qua stamus, et gloriamur. Idem Pelagius Legem litteræ pro Mosaica sæpius ponit Commentar. in Rom. 11, 3. FABRIC.

(1) Ita legendum pro *cupientibus* vix dubitabis, si caput 145, et 146 et ad hæc a me notata contuleris FABRIC.—*Quærentibus et capientibus*. Optima Fabricii emendatio, qui subdit: *Ita legendum pro cupientibus vix dubitabis, si caput 145, et 146 ibique a me notata contuleris*. In Basileensi, et Lugdun. editione legitur *cupientibus*, sed in ms, Corbeiensi recte *capientibus*; ex

piens non celabatur; ut Enoch, Noe, et Melchisedech, et Jacob, et aliis justis ac beatissimis Patriarchis, et cæteris, qui ante Legem Mosis vixerant, sub Mandato scilicet constituti, atque in omnibus justificati a Domino. Lex autem et Fides Christi dicitur, ut ait Apostolus: *per Legem fidei Christi*. Lex carnalis justificatio Judæorum est. Mandatum etsi non putatur Lex esse, tamen quod a Domino servo dicitur et decernitur, Legis est ratio, ut quod velit, eligat aut servare ut amicus et fidelis, aut contemnere ut servus sub Lege subjectus. Unde et Salvator Apostolis mandatum dabat ut amicis et fidelibus, quod et Adæ patri nostro, antequam peccaret, similiter dederat. Post peccatum autem non jam mandatum societatis et propinquitatis, ac dilectionis erat et fraternitatis; sed timendæ severitatis judicium decernebat, in contemnendis Legis sententiis scilicet, ut etiam ait Moses: *Maledictus omnis, qui in legitimis non permanserit libri hujus*. Ideo et Salvator, quæ in Lege dicta fuerant admonebat, et quæ ante Legem data fuerant sub illis beatissimis comprobatur; ut suam doctrinam illorum priorum conjungeret, multorumque ita credentium, et circumcisorum pariter copularet, et naturalium item, id est Gentium credentium, sociaret; ac nolentium Judæorum, aliorumque incredulitatem, et imperitiam conjunctam utrorumque condemnaret.

quo supplendus quoque locus cap. 150, *juxta quod quisque desiderat*, ubi Corbeiensis plenius, *juxta quod capit quisquis et desiderat*. Sic idem Philastrius cap. 156, *fulgentia munera an certamina cælestia capientibus ministrantes*; quare etiam cap. 153, procul dubio pro *cupientium* scribendum est *capientium*, de quo dubitabat Fabricius. GALEARD.

IN PHILASTRIUM NOTITIA.

Philastrii nomen inter ecclesiasticos scriptores, jamdiu ab ipso antiquitatis ævo adeo notum est, ut non alicujus verbis indigeat, quo magis clarescat, aut illustretur.

Philastrii genus æque ac patriam ignoramus, vero tamen a plerisque creditur eum hispanum fuisse ut Ughellus: *Sancto enim Spiritu plenus, ait Gandentius, non solum contra Gentiles et Judæos, verum etiam contra hæreses omnes, et maxime contra furentem eo tempore Arianam perfidiam; tanto Fidei vigore pugnavit, ut etiam verberibus subderetur, et in corpore suo stigmata Domini nostri Jesu Christi portaret. Nam et in Mediolanensi urbe idoneus olim custos Dominici gregis fuit, Ariano repugnans Auxentio, priusquam beatus eligeretur Ambrosius.*

Fuit Philastrius ornatus episcopali dignitate in Eccles. Mediolanensi et postea sedit in episcopatu Brixiano. Claruit in concilio Aquileiense cum XXI alios Episcopis.

Philastrii obitum anno 387 plerique ex Recentioribus sta-

tuunt, ut Labbeus, Vossius, Morerius, Caveus; alii anno 385, Ughellus nempe, ac Papebrochius; Baronius vero, et Basnagius Flotte-Manuillæus anno 386, omnes porro antiquitatis subsidio destituti. Profecto si de tempore Gaudientianæ in Orientem peregrinationis constaret (quippe Gaudientius inde accersitus Philastrio in episcopatu successit), facile' etiam de Philastrii morte certi aliquid affirmari posset; dandum enim est aliquod intervallum inter Philastrii obitum, et Gaudentii tam longe peregrinantis reditum; sed optare quidem licet, divinare omnino non licet. Faynus ex nostris, mira prorsus fiducia, antiquitatem omnem flocci faciens, auctoritate propria Philastrii tempora tam Cælo Brixiano, quam suis ad Brixianum Martyrologium Notis perspicue consignat his verbis: *Successit in sede Brixiana Faustino anno 354, obitque anno 385; quo sane calculo triginta et eo amplius anni episcopatus Philastrio ascribuntur, cum interim non plures quam octo eidem tribuat Ughellus immo et Labbeus de Scriptoribus Ecclesiasticis dicens: Obiit xv kalendas Augusti anni 387, cum octo circiter annis præfuisset.*

Philastrius scripsit *Liber de Hæresibus* nimis laudatus a plurimis ecclesiasticis auctoribus.

S. Augustinus in Præf. ad quodvult Deum, libro de Hæresibus præmissa ait; PHILASTRIUS quidam Brixienſis episcopus, quem cum S. Ambrosio Mediolani etiam ipse vidi, scripsit hinc librum, nec illas hæreses prætermittens quæ in populo Judæo fuerunt ante adventum Domini, easque xxviii commemoravit, et post Domini adventum cxxviii. Scripsit hinc etiam Græce episcopus Cyprius Epiphanius in doctrina catholicæ fidei laudabiliter diffamatus; sed ipse utriusque temporis hæreses colligens lxxx complexus est. Cum ergo ambo id vellent facere

quod a me petis, quantum tamen inter se differant de numero interim sectarum, vides: quod utique non evenisset, nisi aliud uni eorum videretur esse hæresis, et aliud alteri. Neque enim putandum est aliquas ignorasse Epiphanium quas noverat Philastrius: cum Epiphanium longe Philastrio doctiorem inveniimus, ita ut Philastrium potius dicere deberemus latuisse plurimas, si tamen plures esset ille complexus, et ipse pauciores. Sed procul dubio in ea quæstione, ubi diceptatur quid sit hæresis, non idem videbatur ambobus, et revera hoc omnino definire est. » *Et in libro de Hæresibus cap. 41 dixit.* «PHILASTER Brixianus episcopus in prolixissimo libro quem de Hæresibus condidit, et cxxviii hæreses arbitratus et computandas, Sabellianos continuo post Noetianos ponens, etc.

Nominatim iterum citat cap. 45, 53, 57, 67, 71, 80, atque ex Philastrio repetisse se quæcumque a cap. 58 ad 80 habet, innuit. Et alias quidem (inquit cap. 80) ipse commemorat, sed mihi appellandæ hæreses non videntur. Quascumque autem sine nominibus posui, nec ipse earum nomina memoravit. Vicissim cap. 70 posuit nomen Priscillianorum, quod in Philastrii libro non legitur.»

S. Gregorius Magnus lib. VI, epistola 15, ad Georgium presb. et Theodorum diaconum Constantinopolit. ait: Sed ne dilectionem vestram in me disputatione immorer, quid de hac hæresi PHILASTER in libro quem de Hæresibus scripsit, dixerit, recognoscat. Cujus hæc verba sunt: Sunt hæretici qui dicunt Dominum in infèrnum descendisse, et omnibus post mortem etiam ibidem se nuntiasse, ut confitentes ibidem salvarentur; cum hoc sit contrarium dicenti prophetæ David: In inferno autem quis confitebitur tibi? Et Apostolus: Quotquot sine lege peccaverunt, sine

lege peribunt. Cujus verbis beatus quoque Augustinus in eo libro concordat, quem de Hæresibus scripsit.

S. Rampertus, tractat. de Translatione S. Philastrii scripsit.

Quamvis certum sit, divinorum præsentia exempla miraculorum, superna radiasse providentia in nostri venerabilis papæ translatione, eorum tamen scriptionis necessitate, nostra plebs eget. Hæ etenim passim, affatimque evadens, ægri vulgi turba undique conveniens, et percepta sanitate rediens, mille prædicat vocibus. Hæc vicinorum villæ locorum, quarum infirmi varios secretosque habentes languores, inter tantam multitudinem venerabile corpus adeuntes, procurante Dei misericordia, meritis quoque ejusdem sancti promerentibus, eorumque fide suffragante, de suis invaletudinibus convalescentes redierunt; fama nobis renuntiante, eis supernum narrant miraculum, qui eorum pridie noverant infirmitates, et testes miraculorum Dei exsistunt, qui prius noverant ægros, nisi ægrotantium titubans fides officiat. Sed quia suorum testium, et nostrum generaliter debitus imminet obitus; pro futurorum hominum ignorantia, quorum fidei affectionem erga nostri patris obsequia studiosam futuram esse speramus, atque audire ardentissimam, non solum lineæ fama, generationisque narrante, sed etiam scriptura a nobis, quibus Deus hoc videre concessit, promulgata testante, saltem pauca de pluribus miraculis, quæ Christus misericorditer gessit, confluentibus catervis ad feretrum beati Philastrii confessoris, amatoris, et prædicatoris sui, veraciter et compendiose scribere optimum credimus (1).

(1) Sermonem integrum videsis in editione Ramperti.

INDEX.

THEODOSII MAGNI SCRIPTA.

	Págs.
Theodosii de religione Decreta.	5
Theodosii Magni Res gestæ.	43

BACHIARII MONACHI SCRIPTA.

Bachiarli Monachi Profesio fidei.	51
Bachiarli ad Januarium liber de recipiendis lapsis. .	71
In Bachiarium Monachum notitia.	109

SANCTUS PHILASTRIUS EPISCOPUS BRIXIÆ.

Sancti Philastrii Espiscopi Brixiani Liber de hæresi- bus.—Præfatio.	113
Catalogus eorum qui ante adventum Christi hæreseos arguuntur.. . . .	115
Catalogus eorum qui post Christi passionem hære- seos arguuntur.. . . .	145
In Philastrium notitia.	321

GTU Library

3 2400 00629 0518

GTU Library

2400 Ridge Road

Berkeley, CA 94709

For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

